

**T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI**

**PANSİYONLU ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA
AKRAN ZORBALIĞI VE YÖNETİCİ DAVRANIŞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melih KALAFAT

**Düzce
Kasım, 2018**

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

PANSİYONLU ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA
AKRAN ZORBALIĞI VE YÖNETİCİ DAVRANIŞLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melih KALAFAT

Danışman: Doç. Süleyman GÖKSOY

Düzce
Kasım, 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.. /20..

(İmza Yeri)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Akran zorbalığı bireylerin çocukluktan itibaren karşılaştıkları büyük sarsıntılardan biridir. Sosyal bir varlık olan insan, aileden sonra en çok vaktini okulda geçirir. Pansiyonda kalan öğrenciler için okul kendi evlerinden farksızdır. Fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimin en hızlı ve çalkantılı geçtiği ergenlikte öğrencileri etkileyen ve zorba ya da kurban olmaya iten pek çok etmen mevcuttur. Ev ve sokak gibi birçok alanda zorbalığa izin verilmemesi gerektiği gibi okullarda da akran zorbalığına izin verilmemesi beklenir. Bu hususta okul yöneticilerine büyük görevler düşmektedir.

Ülkemizde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığına yönelik araştırmaların sınırlılığı sebebiyle bu kurumlarda akran zorbalığının ortaya çıkarılmamış bir sorun olarak duruyor olabileceği düşünülmektedir. Akran zorbalığına dair öğrenci ve öğretmen görüşlerinin olduğu araştırmalar son yıllarda artmış olsa da pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin akran zorbalığı hakkında düşünceleri ve davranışlarına dair neredeyse hiçbir araştırmaya rastlanamamış olması mevcut araştırmanın bu eksikliği biraz giderebileceğini düşündürmektedir. Bu araştırma Kocaeli ili örneğinde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığının araştırılması ve bu hususta yönetici davranışlarının belirlenip, öneriler sunulması amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde; değerli görüş ve eleştirileriyle beni yönlendiren, rehberliğiyle bana yol gösteren, bilgisini ve desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Süleyman GÖKSOY'a; Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı'nın tüm değerli hocalarına; Yüksek lisans öğrenimim boyunca sürekli desteğini hissettiğim okul müdürüm Kamil USLU'ya, bu çalışma esnasında emeği geçen herkese; hayatımın her anında bana destek olan anne ve babama; özellikle verdiği destek ve gösterdiği özveriyle her daim yanımda olan, bu süreçte tüm nazımı çeken, beni hoşgören ve yüreklendiren sevgili eşim Tuğba KALAFAT'a teşekkür ederim.

Melih KALAFAT

Düzce, 2018

ÖZET

PANSİYONLU ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA AKRAN ZORBALIĞI VE YÖNETİCİ DAVRANIŞLARI

KALAFAT, Melih

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Süleyman GÖKSOY

Kasım 2018, 216 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığı kapsamında kurban ve zorba olma düzeylerini belirlemek ve bu hususta yönetici davranışlarını ortaya çıkarıp bu sonuçlara dayanarak öneriler sunmaktır.

Karma yöntem araştırma modellerinden açıklayıcı karma desene dayalı olarak yürütülen bu çalışmanın evrenini Kocaeli ilindeki pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında hem öğrenim gören hem de pansiyonda kalan 1608 öğrenci ve bu pansiyonlu 22 ortaöğretim kurumunun yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel boyutunun örneklemini, bu çalışma evreninden seçkisiz olmayan örnekleme yöntemi kullanılarak amaçlı ölçüt örnekleme çeşidiyle seçilen ve pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında eğitim gören toplam 556 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın nitel boyutunun örneklemini ise bu çalışma evreninden seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemi ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş on dört okul yöneticisidir. Bu yöneticiler Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı beş farklı okul türünden yedi okulda görev yapmaktadır. Verilerin toplanmasında “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*” ve “*Akran Zorbalığına Yönelik Okul Yöneticileri Görüşme Formu*” isimli ölçekler kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 23 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Öncelikle verilerin analizinde Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro Wilk normallik testi

yapılmıştır. Ayrıca tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) ve veriler normal dağılım göstermediği için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin en fazla sözel zorbalığa ve en az cinsel zorbalığa uğradıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin zorba ölçeğinin alt boyutundan alınan puanların ortalamasına bakıldığında en fazla fiziksel zorbalığı ve en az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını gerçekleştirdikleri bulunmuştur. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve cinsel zorbalık türlerinde kurban davranışlar sergilemelerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin eşyalarına zarar verme ve cinsel zorbalık türlerinde zorba davranış sergilemelerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda anlamlı farklılaşma olduğu ortaya çıkmıştır. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin cinsiyete göre fiziksel, sözel, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik türlerinde kurban davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin kurban ölçeğinin alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına bakıldığında erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin cinsiyete göre fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik türlerinde zorba davranışlar sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre bütün zorbalık türlerindeki davranışlarda erkekler kızlara göre daha fazla zorba davranışlar sergilemişlerdir. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin okul türüne göre fiziksel, sözel, dışlama, söylenti yayma ve eşyalara zarar verme türlerinde kurban davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu bulunmuştur. Fiziksel zorbalık, dışlama zorbalığı ve eşyalara zarar verme zorbalığına en çok mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri kurban olmuştur. Sözel zorbalık ve söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına en çok anadolu lisesi öğrencileri kurban olmuştur. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin okul türüne göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, dışlama

zorbalığı ve söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı türlerinde zorba davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziksel zorbalığı en çok anadolu lisesi öğrencileri göstermiştir. Sözel zorbalık, dışlama zorbalığı ve söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını en çok mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri yapmıştır.

Pansiyonlu okul yöneticileri akran zorbalığını en fazla “her türlü normal olmayan rahatsız edici davranış” olarak tanımlamışlardır. Yöneticiler çoğunluğu “el-kol şakası ve rahatsız edici davranışları” fiziksel zorbalık olarak, “hakaret, küfür, lakap takma, dalga geçme ve aşağılama” davranışlarını sözel zorbalık olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Okul yöneticilerin yarıdan fazlası akran zorbalığını okullarında yaşanan bir sorun olarak görmektedir. Çoğu oranda okul yöneticisi akran zorbalığının “dönem başlarında çok” yaşandığını düşünmektedir. Yöneticiler akran zorbalığının en fazla bahçede ve pansiyonda gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Okul yöneticilerinin çoğunluğu akran zorbalığına tanık olduklarını ifade belirtmişlerdir. Yöneticiler akran zorbalığının sebeplerini zorbaların ve kurbanların sebepleri olarak ikiye ayırmışlardır. Yöneticilerin akran zorbalığına karşı çok çeşitli önlemler aldıkları saptanmıştır. Yöneticilerin yarısı akran zorbalığıyla ilgili disiplin olaylarının “kendilerine çok az yansıdığı veya hiç yansımadağını” ayrıca diğer yarısı ise “yilda bir veya iki kez ve yilda üç veya dört kez yansıdığı” ifade etmişlerdir. Yöneticiler akran zorbalığına karşı okul içi ve okul dışı çeşitli yöntem ve teknikler kullanmaktadırlar. Okul yöneticileri akran zorbalığı yaşayan öğrencilere ilişkin “dönem başında seminer vermek ve öğrencilerin kendilerine güvenmelerini sağlamak” gibi çok çeşitli düşünceleri ve bu öğrencilere yönelik yaptıkları çeşitli çalışmaların olduğunu ifade etmektedir. Yöneticiler ayrıca akran zorbalığı yaşayan öğrencilerin velilerine yönelik “velilerle görüşme” ve “ailelere dönem başında seminer verme” etkinliklerinde bulduklarını belirtmişlerdir. Okul yöneticileri akran zorbalığı yapan öğrencilere ilişkin çeşitli düşünceleri ve bu öğrencilere yönelik yaptıkları farklı çalışmaların olduğu ifade etmişlerdir. Pansiyonlu ortaöğretim kurum yöneticileri akran zorbalığını yapan öğrencilerin ailelerine ilişkin “veli ile görüşme” yapmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Yöneticiler akran zorbalığının önlenmesi için

okul içine yönelik en fazla “Öğrencilere seminer/eğitim vermek” önerisinde bulunmuşlardır. Yöneticiler ayrıca okul dışına yönelik en fazla “ailelere eğitim vermek” önerisinde bulunmuşlardır.

Elde edilen veriler ışığında akran zorbalığı kapsamında eğitim yönetimi araştırmacılarına, okul yöneticilerine ve ilgili kurum ve kuruluşlara konuyla ilgili uygulamaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Akran zorbalığı, Zorba, Kurban, Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumu, Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumu Yöneticisi

ABSTRACT

PEER BULLYING AT BOARDING HIGH SCHOOLS AND BEHAVIOURS OF ADMINISTRATORS

KALAFAT, Melih

Master Thesis, Department of Educational Administration and Supervision

Thesis Advisor: Ass. Prof. Süleyman GÖKSOY

November 2018, 216 pages.

The main purpose of this study is to specify the students' level of being victim and bully within the scope of peer bullying, who study at boarding high schools and in this respect, to reveal administrators' behaviours about this subject and make suggestions based on these results.

The nature of this study which was designed with an explanatory mixed design of the mixed research method, was consisted of 1608 students who both study at high schools and stay in dormitories and administrators working at these 22 boarding high schools in Kocaeli. In the quantitative part of the study, the sample was consisted of 556 students, studying at boarding high school in total, which were chosen from the population of this study with nonrandom sampling and purposive scale of sampling method. In the qualitative part of the study, the sample was consisted of fourteen administrators, chosen with nonrandom purposive sampling method and maximal variation sampling. These administrators work at seven schools from five different school types for directorate of national education in Kocaeli. The data were collected with "Peer Bullying Scale Adolescent Form " and " School Administrators' Interviewing Form about Peer Bullying". The obtained data were analyzed using SPSS 23 program. First of all, Kolmogrov-Smirnov and Shapiro Wilk normality test was applied to analyze the data. Furthermore, descriptive statistical methods (Frequencies, Number, Percentage,

Mean, Standard Deviation) and nonparametric tests (Mann-Whitney and Kruskal-Wallis) were used as the data did not show normal distributions.

According to the findings, it was detected that the students studying at boarding high school were most frequently victimized verbally and least frequently victimized sexually. When the average point which was taken by students' sub-group points of bullying scale was examined, it was found out that they performed physical bullying at most and extracting and spreading of rumour bullying at least. It was concluded that there was a significant level of class differences related to performing victimized behaviours at isolation, extracting and spreading of rumour and sexual types of bullying according to scores of students studying at boarding high school. It was found out that there was a significant grade level differences related to performing bully behaviours at attacking on property and sexual types of bullying according to scores of students studying at boarding high school. It was concluded that there was a significant gender differences among the students studying at boarding high school related to performing victimized behaviours at physical, verbal, extracting and spreading of rumour, attacking on property and sexual types of bullying. When the average point which was taken by students' sub-group points of victimization scale was examined, boys stated that they were more being victimized of bullying than girls. It was concluded that there was a significant gender differences among the students studying at boarding high school related to performing bully behaviours at physical, verbal, isolation, extracting and spreading of rumour, attacking on property and sexual types of bullying. With reference to this, males performed more bullied behaviours at all bullying types of behaviours than girls. It was found out that there was a significant school types of differences for students studying at boarding high school related to performing victimized behaviours at physical, verbal, isolation, extracting and spreading of rumour and attacking on property types of bullying. Vocational and technical anatolian high school students were victimized of physical, isolation and attacking on property bullying at most. Anatolian high school students were mostly victimized verbal and extracting and spreading of rumour bullying. It was concluded that there was a significant school types of

differences for students studying at boarding high school related to performing bully behaviours at physical, verbal, isolation and extracting and spreading of rumour types of bullying. Anatolian high school students bullied physically at most. Vocational and technical anatolian high school students bullied verbal bullying, isolation bullying and extracting and spreading of rumour bullying at most.

Boarding high school administrators mostly defined bullying as “all kinds of abnormal, discomforting behaviours”. Most of the administrators stated that they regarded “practical joke and discomforting behaviours” as physical bullying, “insulting, swearing, name calling, making fun of somebody and humiliation” behaviours as verbal bullying. More than half of the administrators consider bullying as a problem which occurs at their schools. Most percentage of school administrators think that peer bullying occurs “at the begining of the terms”. Administrators expressed that peer bullying occurs mostly in the school garden and dormitory. Most of the administrators stated that they witnessed peer bullying. Administrators divided the reasons of peer bullying into two parts as the reasons of bullies and victims. It was detected that administrators took a large variety of precautions against peer bullying. Half of the administrators stated that “very few or none of the disciplinary actions were reflected” to them. Besides, the other half of the administrators stated that disciplinary actions were reflected to them “once or twice and three times or four times a year”. Administrators use diverse methods and techniques inside and outside the school against peer bullying. School administrators stated that they had various thoughts about victim students of peer bullying such as “giving seminars at the begining of the term and enabling students’ to believe in themselves” and they made various efforts intended for these students. Administrators also expressed that they did various activities related to parents of victim students such as “meeting with parents” and “giving seminar to parents at the begining of the term”. Administrators expressed that they had diverse thoughts about bully students and they made various efforts intended for these students. Boarding high school administrators expressed that they had “meeting with parents” related to parents of bully students. Administrators mostly suggested “giving seminar/education” in order to prevent school

bullying inside the school. Administrators also suggested “giving education to families” intended outside the school at most.

In the light of the obtained data, practical suggestions were made on the issue to educational administration researchers, school administrators and relevant institutions and organizations.

Keywords: Peer bullying, Bully, Victim, Boarding High School, Boarding High School Administrator

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Sayıtları	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	9
1.7. Kısaltmalar	10
BÖLÜM 2	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. Zorbalık ve Akran Zorbalığı.....	11
2.2. Akran Zorbalığının Türleri	14
2.2.1. Fiziksel Zorbalık	15
2.2.2. Sözel Zorbalık	16
2.2.3. Dışlama Zorbalığı.....	16
2.2.4. Cinsel Zorbalık.....	17
2.2.5. Kişisel Eşyalara Zarar Verme / Çalma.....	18
2.2.6. Söylenti Yayma.....	19
2.2.7. Duygusal Zorbalık.....	20
2.2.8. Sanal (Siber) Zorbalık.....	21
2.2.9. Tepkisel Zorbalık	22
2.2.10. Irkçı ve Etnik Zorbalık	22
2.3. Akran Zorbalığında Taraflar ve Özellikleri.....	23
2.3.1. Zorba	24

2.3.2. Kurban.....	25
2.3.3. Zorba-Kurbanların Özellikleri	27
2.3.4. Seyirciler- Karışmayanlar	28
2.4. Akran Zorbalığının Yaşandığı Yerler.....	29
2.5. Akran Zorbalığının Nedenleri ve Zorbalığı Etkileyen Faktörler.....	31
2.5.1. Bireysel Faktörler.....	32
2.5.2. Ailevi Faktörler	33
2.5.3. Akranlar ve Okul Faktörü	35
2.5.4. Çevresel-Sosyal Faktörler	36
2.5.5. Teknoloji ve Kitle İletişim Araçlarından Kaynaklı Faktörler	37
2.6. Akran Zorbalığının Yaygınlığı	38
2.7. Akran Zorbalığının Sonuçları.....	40
2.8. Akran Zorbalığına Müdahale ve Alınacak Önlemler	43
BÖLÜM 3	52
YÖNTEM	52
3.1. Araştırmanın Modeli	52
3.1.1. Araştırmanın Nicel Boyutu	53
3.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutu.....	53
3.2. Evren ve Örneklem.....	54
3.2.1. Nicel Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	54
3.2.2. Nitel Araştırmanın Çalışma Grubu	59
3.3. Veri Toplama Araçları.....	61
3.4. Verilerin Toplanması.....	63
3.4.1. Nicel verilerin toplanması.....	63
3.4.2. Nitel verilerin toplanması.....	64
3.5. Verilerin Analizi.....	64
3.5.1. Nicel Verilerin Analizi.....	64
3.5.2. Nitel Verilerin Analizi.....	65
BÖLÜM 4	67
BULGULAR VE YORUMLAR	67
4.1. Nicel Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular	67
4.1.1. Birinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Düzeylerine Yönelik Bulgular	67
4.1.2. İkinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışlarının Öğrenci Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulgular.....	72

4.1.3. Üçüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Öğrenci Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular	77
4.1.4. Dördüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığında Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Okul Türüne Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular.....	83
4.2. Nitel Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular	90
4.2.1. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimlerine Yönelik Bulgular	90
4.2.2. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Olarak Gördükleri Davranış Türlerine Yönelik Bulgular	92
4.2.3. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Farkındalıklarına Yönelik Bulgular	94
4.2.4. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sıklığına Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular	96
4.2.5. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Gerçekleştiği Yerlere Yönelik Fikirlerine İlişkin Bulgular	97
4.2.6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Tanıklıklarına Yönelik Bulgular	100
4.2.7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sebepleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	102
4.2.8. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Aldıkları Önlemlere İlişkin Bulgular	106
4.2.9. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla İlgili Disiplin Olayı ve Disiplin İşlemi Uygulama Sıklığı Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular	109
4.2.10. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla Başetme Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Bulgular	110
4.2.11. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Kurban Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular	113
4.2.12. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Zorbaya Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular.....	116
4.2.13. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Önerilerine Yönelik Bulgular	118
BÖLÜM 5	122
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	122
5.1. Sonuçlar ve Tartışma.....	122
5.1.1. Araştırmanın Nicel Verilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	122

5.1.1.1. Birinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Davranışlar Sergileme Düzeylerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	122
5.1.1.2. İkinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışlarının Öğrenci Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	128
5.1.1.3. Üçüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Öğrenci Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	133
5.1.1.4. Dördüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığında Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Okul Türüne Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	137
5.1.2. Araştırmanın Nitel Verilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	144
5.1.2.1. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	145
5.1.2.2. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Olarak Gördükleri Davranış Türlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	146
5.1.2.3. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	148
5.1.2.4. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Sıklığına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	150
5.1.2.5. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Gerçekleştiği Yerlere İlişkin Fikirlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	152
5.1.2.6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Tanıklıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	153
5.1.2.7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sebepleri Hakkında Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	154
5.1.2.8. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Aldıkları Önlemlere Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	157
5.1.2.9. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Uygulanan Disiplin Uygulamalarına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	159
5.1.2.10. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla Baş Etme Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma	161

5.1.2.11. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Kurban Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma...	164
5.1.2.12. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Zorbaya Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma ...	167
5.1.2.13. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Önerilerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma.....	168
5.2. Öneriler.....	172
5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler	172
5.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	177
KAYNAKÇA	179
EKLER	204
EK-1 Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu	204
EK-2 Akran Zorbalığına Yönelik Okul Yöneticileri Görüşme Formu	207
EK-3 Kocaeli Genelindeki Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumları ve Pansiyonda Kalan Öğrenci Sayıları Listesi	208
EK-4 Anketlerin Uygulandığı Okullar ve Ankete Katılan Öğrenci Sayılarının Listesi	210
EK-5 Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) Sonuçları	211
Tablo Ek 5.1. Kurban Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) Sonuçları.....	211
Tablo Ek 5.2. Zorba Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) Sonuçları.....	213
EK-6 Ölçek İzni Onay Belgesi	215
EK-7 Araştırma İzni Onay Belgesi	216

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türleri, Okul Adları ve Okulların Pansiyon Durumları	55
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımları	56
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türlerinde Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları	57
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türlerinde Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları.....	58
Tablo 5. Kocaeli Merkez ve İlçelerinde Okul Türüne göre Araştırmaya Katılan Pansiyonlu Ortaöğretim Yöneticilerinin Toplam Pansiyonlu Ortaöğretim Yöneticisi Sayısına Oranla Dağılımları.....	60
Tablo 6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Alt Boyutlara Göre Kurban ve Zorba Düzeyi	68
Tablo 7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Düzeylerine Yönelik Madde Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları	70
Tablo 8. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları	73
Tablo 9. Öğrencilerin Sergilediğı Akran Zorbalığı ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	76
Tablo 10. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları	78
Tablo 11. Öğrencilerin Sergiledikleri Akran Zorbalığı Davranışları ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları	80
Tablo 12. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Okul Türleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	84
Tablo 13. Öğrencilerin Sergiledikleri Akran Zorbalığı ile Okul Türleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları	87
Tablo 14. Yöneticilerin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimleri	91

Tablo 15. Yöneticilerin Akran Zorbalığı Kapsamındaki Davranışlar Hakkındaki Düşünceleri	92
Tablo 16. Yöneticilerin Kendi Okullarında Akran Zorbalığıyla İlgili Düşünceleri	94
Tablo 17. Yöneticilerin Okullarında Akran Zorbalığının Sıklığına Yönelik Düşünceleri.....	96
Tablo 18. Yöneticilerin Akran Zorbalığının Gerçekleştiği Yerler Hakkındaki Görüşleri.....	98
Tablo 19. Yöneticilerin Okullarında Yaşanan Akran Zorbalığı Tanıklıkları.....	100
Tablo 20. Yöneticilere Göre Akran Zorbalığının Sebepleri, Zorbalık Davranışını Sergileyen ve Zorbalık Davranışına Maruz Kalanlar Açısından Bakıldığında Bu Rollerini Sergilemelerinin Sebeplerine Yönelik Düşünceleri.....	103
Tablo 21. Yöneticilerin Okullarda Yaşanabilecek Akran Zorbalığıyla İlgili Aldıkları Önlemler.....	107
Tablo 22. Akran Zorbalığıyla İlgili Yöneticilere Yansıyan Disiplin Olaylarının Sıklığı ve Yöneticilerin Disiplin İşlemi Uygulama Sıklığı.....	109
Tablo 23. Yöneticilerin Okullarında Yaşanan veya Yaşanabilecek Akran Zorbalığıyla İlgili Kullandıkları Yöntem ve Teknikler.....	111
Tablo 24. Yöneticilerin Okullarda Akran Zorbalığına Kurban Olan Öğrencilere Yönelik Neler Yaptıkları ve Onlar Hakkında Düşünceleri.....	114
Tablo 25. Yöneticilerin Okullarda Akran Zorbalığı Yapan (Zorba) Öğrencilere Yönelik Neler Yaptıkları ve Onlar Hakkında Düşünceleri.....	116
Tablo 26. Yöneticilerin Akran Zorbalığı Sorununun Önlenmesine Yönelik Önerileri.....	118

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, problem cümlesi ve alt problemler, araştırmanın önemi, sayıltıları ve sınırlılıkları, araştırmayla ilgili tanımlar ve araştırmada kullanılan kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem

İnsan, doğası gereği biyolojik olduğu kadar sosyal ve kültürel bir varlıktır. Bireyin sosyalleşmesi doğduğu andan başlayarak bulunduğu ortamlara göre şekillenir. Bulduğu ortama uyum sağlamaya çalışan birey aynı zamanda kültürünü de tanıyıp benimser. Kültürlenme ilk olarak ailede başlarken sonrasında okullarda devam eder. Daha önce ailenin belirlediği kural, inanç, örf, adet ve geleneklere göre kendini şekillendiren bireyler sosyalleşme ve kültürlenmelerine devam edebilmek için eğitim gördükleri okulların kendine has var olan kurallarını öğrenmek durumundadır. Toplum içinde okullar öğrencilerin zamanlarını geçirdiği en güvenilir yerlerden biri olarak görülürken öğrenciler arasında yaşanan bazı şiddet olayları okulların bu güvenli yapısını tehdit eder hale gelmiştir.

Sosyalleşmesine okulda devam eden öğrencilerin özellikle lise döneminde ergenliğin beraberinde getirdiği duygusal değişimler sebebiyle arkadaş çevrelerine kendilerini ifade etmeye ve bir grubun parçası olmaya ihtiyaçları vardır. Ergenlik dönemindeki liseli öğrenciler beğenilmekten, sevilmekten, lider olmaktan ve övgü almaktan hoşlanırlar; dışlanmaktan ve yalnız kalmaktan korkar. Bu nedenle doğduğu andan itibaren temel çevresi olan ailesinden, yaşadığı sosyal bölgeden ve kitle iletişim araçlarından edindikleri her şeyi bireysel özelliklerini şekillendirirken kullanırlar.

Öğrenciler taşıdıkları bireysel özelliklere göre okulda davranışlar sergiler ve okulun sosyal ortamına uyum sağlamaya çalışır. Öğrencilerin beraberlerinde getirdikleri bu özellikler bazen sosyal çevrelerini çok rahat şekilde oluşturmalarına yardımcı olurken kimi zaman da arkadaş çevresi oluşturmak için engeller teşkil edebilir. Okul ortamı içerisinde uzun vakit geçiren öğrenciler kimi zaman birbirlerine karşı çok çeşitli sebeplerle şiddet davranışlarını uygulayabilmekte bu nedenle bir kısım öğrenci de şiddete maruz kalmaktadır.

Şiddet olaylarının saldırganlık mı yoksa zorbalık mı olduğuna karar vermek oldukça zordur. Olweus (2003) zorbalık ile saldırgan davranışların ayrımı için üç ölçüt kullanmaktadır: (1) Zorbalık, fiziksel veya duygusal incitmeye sebep olduğundan için saldırgan davranışlardan ayrılmaktadır. Durum böyle olsa da, diğer saldırganlık türleri dürtüsel iken, zorbalık hoşça zaman geçirmek, zevk duymak ve kazanç elde etmek amacıyla yapılmaktadır. (2) Zorbalık devamlı meydana gelen bir hadise şeklinde düşünülmektedir, tesadüfen gerçekleşen kırıcı hareketler bu sınıfta değerlendirilmemektedir. (3) Zorba kişi, kendini daha güçlü olarak algılamaktadır.

Pişkin'e (2002) göre zorbalık incitmeye ya da rahatsızlık vermeye yönelik, zaman zaman tekrarlayan ve daha güçlü ile daha güçsüz biri arasında bir güç dengesizliği içinde gelişen bir davranış olarak tanımlanabilir. Ad takma, alay etme, sözel olarak korkutmak, fiziksel şiddet kullanma, dışlama, aşağılama, küçük düşürme, bilerek ve isteyerek kurbanın eşyalarına zarar verme, gözdağı vererek para ve eşyalarını alma zorbalık davranışlarından bazılarıdır. Okullarda yaşanan bu tür şiddet olaylarına akran zorbalığı denilmektedir (Özkan ve Çiftçi, 2010: 557). Akran zorbalığı, kurbanın kaygıya kapılmasına ve acı duymasına sebebiyet veren, taraflar arasında güç eşitsizliğinin olduğu, güçlünün ondan daha güçsüz olana baskı yaptığı, kurban tarafından gelen kışkırtmanın olmadığı ve aynı çocuklar arasında tekrar eder şekilde yapılan fiziksel, sözel ve psikolojik saldırganlıktır (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morton ve Scheith, 2001).

Akran zorbalığı, okullarda öğrenciler arasında sıklıkla gözlenebilen şiddet davranışları içerisinde bulunmaktadır (Yurtal ve Cenkseven, 2007). Okullarda akran zorbalığı konusu özellikle eğitimcilerin çok uzun süreden beri aşına oldukları bir konu olmasına rağmen, araştırmacıların bu konuyla ilgilenmeleri, sistematik çalışmalar yapmaya başlamaları Dan Olweus'un çalışmalarına dayanmaktadır (Atalay, 2010: 4). Akran zorbalığı ile ilgili 1970'li yıllarda Olweus'un İskandinavya ülkelerinde yaptığı araştırmalar 1980'li yılların ortalarından başlayarak pek çok ülkede inceleme konusu olmuştur (Yurtal ve Cenkseven, 2007). Okullarda gerçekleşen şiddet olaylarının sayısında diğer ülkelerle benzer şekilde ülkemizde de son yıllarda bir yükseliş olduğu görülmektedir.

Zorbalığın, zorbaca davranışlara dahil olanların, bu tür davranışlara maruz kalanların ve bu tür davranışlara seyirci olanların üstünde uzun süreli olumsuz etkileri söz konusudur. Okulda zorbalığa maruz kalan öğrencilerde kısa zamanda önemli derecede fiziksel ve duygusal örselenmenin oluştuğu, ayrıca öğrencilerin karakterlerinde ve eğitimlerinde uzun süreli negatif etkilerin ortaya çıktığı belirtilmektedir (Olweus, 2005). Okulda zorbalık, çoğu kez kurbanların okuldan korkmasına, okulu güvenli olmayan ve mutsuz bir yer olarak nitelendirmelerine sebep olmaktadır (Rigby, 2004; Olweus, 2005). Rigby (2002) zorbalığa dahil olan öğrencilerin, okul, aile, arkadaş ilişkileri, yaşadıkları çevre ve benlikleri hakkında değerlendirmelerinin olumsuz olduğunu belirtmektedir. Zorbaca davranışlarda bulunan öğrencilerin okul kurallarına uymamaları, saldırganca hareketlere ve şiddete başvurmalarının yanında insan ilişkilerde de başarısız olduklarını ifade etmektedir (Olweus, 2005). Hilooğlu ve Cenkseven Önder'e (2010) göre akran zorbalığında zorbalığa uğrayan öğrencilerin okula ilişkin bireysel değerlendirmeleri ve bireysel iyi olmalarının değişebileceği söylenebilir. Kendilerinden daha güçsüz olanlara zorbaca davranan zorbalar ile zorbalığa uğrayanların özelliklerinin ortaya çıkarılması okul zorbalığının önlenmesine yönelik doğru planlar yapılabilmesi adına önem arz etmektedir (Hilooğlu ve Cenkseven Önder, 2010). Okullarda görülen şiddet olaylarının hem eğitim öğretim çalışmaları, hem de

geniş bir çerçevede bireyin ruh sağlığını kötü yönde etkileyeceği düşünüldüğünde, konunun önemi açıkça anlaşılmaktadır (Terzi, 2007).

Son yıllarda okullarda şiddet olaylarının artış eğiliminde olduğu ve buna bağlı olarak bir taraftan bu davranışlarla ilgili araştırmaların miktarının çoğaldığı, diğer taraftan çeşitli yerli ve yurtdışı kuruluşların şiddeti engelleme etkinliklerine dahil oldukları göze çarpmaktadır (Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir, 2009). Özellikle okullarda yaşanan şiddet olaylarının görsel medyada duyurulması, Türk toplumunu bu olayları sorgulamaya itmiştir (Kutlu ve Aydın, 2010). Bu gelişmelere paralel olarak MEB, TÜBİTAK ve UNESCO gibi kurumlar tarafından desteklenen proje çalışmaları başlatılmış ve eğitim ortamlarındaki şiddetin önlenmesine yönelik strateji ve eylem planları hazırlanmıştır (MEB, 2006). “2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Planı” çerçevesince “Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü” tarafından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlarda verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin olarak Rehberlik Hizmetleri Yıllık Çerçeve Planı’nda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda Bakanlık tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılı için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öncelikler doğrultusunda belirlenen ve okul/kurumlardan yerine getirilmesi istenen Genel Hedefler’den birisinin de “İhmal ve İstismardan Korunma” olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Kocaeli ili rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öncelikleri doğrultusunda İl’de bulunan tüm okul/kurumlardan yerine getirilmesi istenen Yerel Hedefler’den bir tanesini “Akran Zorbalığı” olarak belirlemiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılı için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri hedef belirleme ve plan hazırlama çalışmalarının belirlenen bu Genel ve Yerel Hedefleri kapsayacak şekilde yürütülmesi gerektiği ilan edilmiştir (Kocaeli MEM, 2017).

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi adına bazı okullara pansiyonlar yapılmıştır. Yatılı okullar geçmişten, günümüze kadar varlıklarını devam ettirmektedir. Ülkemizdeki yatılı okullar özellikle lise öğrenimi gören ergen çocuklar için hayatı öğrenme, kişiler arası etkileşim ve geleceklerine yön verebilme, meslek seçimleri

açısından önemli bir yaşam alanı olmaktadır (Bolayır, 2011: 2). Yatılılık yaşamı; karar alma, yalnızlık, ayrılıkla baş etme, toplu yaşama uyum ve bağlılığın oluşması gibi çeşitli süreçleri içermektedir (Uysal, 2016: 2). Bu okullarda öğrenciler anne ve babalarından ayrı olarak, ev ve bir aile ortamından uzakta, anne ve baba sıcaklığına, kardeş sevgisine en çok ihtiyaç duydukları gelişim döneminde yatılı olarak öğrenim görmektedir. Öğrenciler okulun bulunduğu iklim ve coğrafi şartlar doğrultusunda bazen ayda bir, bazen iki ayda bir veya daha fazla bir zaman dilimine göre ancak ailelerinin yanına gidip ihtiyaç hissettikleri aile ortamına kavuşabilmektedir (Karataş ve Atıcı, 2014). Pansiyonlar okullarda yatılı olarak öğrenim gören öğrencilerin barınma, beslenme, etüt ve diğer sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı yerlerdir (MEB, 2017). Pansiyonlarda kalan ortaöğretim öğrencileri yeni bir okula, yeni bir çevreye adapte olma durumuyla yüz yüze gelir. Pansiyonlarda kalmaya ihtiyaç duyan ortaöğretim öğrencileri, genel ve mahalli sınavlara girerek pansiyonlara yerleşmektedir. Pansiyona yerleşen öğrencilerin bütün ihtiyaçları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır. (Demirel, 2014: 2). Pansiyonlarda kalan öğrenciler, ortaöğretim süreleri boyunca hayatlarının 2/3'ünü pansiyonlarda ve 1/3'ünü ise okullarında geçirmektedirler (Karataş ve Atıcı, 2014: 169).

Her kurumda yönetici olduğu gibi okullarda da eğitimin yönetilmesinden sorumlu yöneticiler mevcuttur. Eğitim yönetiminden söz edildiğinde; yönetim, sorun çözme süreci olarak tarif edilmektedir (Başaran, 2000). Yönetici, okulun hedeflerine varması amacıyla ihtiyaç duyulan insan kaynakları ve maddi kaynakların tedarik edilmesinden ve bu kaynaklardan en olumlu şekilde faydalanılmasından sorumlu olan kişidir. Yöneticinin başlıca görevi okulu, eğitim programlarında bulunan amaçlara uygun şekilde yaşatmaktır. Okulda istendik çalışma ortamlarının sağlanmasında okul idaresine büyük işler düşmektedir. (Kırhan, 2009). Çok fazla okul yöneticisi kendi okullarında zorbalığın olmadığını dile getirmektedir (Pişkin, 2006). Özkan ve Çiftçi'ye (2010: 557) göre ise Dünya'da ve ülkemizde okullarda akranlar arasında yaşanan şiddet olaylarına sık sık rastlanmaktadır. Yapılan tanımlamalara bakıldığında, yöneticilerin işinin insanlarla uğraşmak ve sorunlarla başa çıkmak olduğu anlaşılmaktadır. Pansiyonlu okullarda barınan öğrencilerin ailelerinden uzak olması ve hayatlarının büyük bölümünü

okul ve pansiyonda geçirmeleri sebebiyle yaşadıkları her türlü sorunla ilgilenmekte eğitim yöneticilerine büyük görev düşmektedir.

Yurtiçi alan yazında akran zorbalığına ilişkin yapılan araştırmalar çok az olsa da son yıllarda bu sayı giderek artmaktadır. Çeşitli yönlerden akran zorbalığını ele alacak şekilde anaokulundan üniversite öğrencilerine kadar her gruba ait çalışmalar olmakla birlikte alan yazında taramasında sadece pansiyonlu ortaöğretim kurumlarını ve pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin davranışlarını kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırma bu eksikliği gidermeye yöneliktir. Pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin akran zorbalığına yönelik davranışlarının neler olduğu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, pansiyonlu orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığı kapsamında kurban ve zorba olma düzeylerini belirlemek ve bu hususta yönetici davranışlarını ortaya çıkarıp bu sonuçlara dayanarak öneriler sunmaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Problem Cümlesi

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri ile okul yöneticilerin akran zorbalığına yönelik sergiledikleri davranışlar nelerdir?

Alt problemler

Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) ve zorba (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) düzeyleri nasıldır?

2. Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) ve zorba (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) boyutları öğrenci sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) ve zorba (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) boyutları öğrenci cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) ve zorba (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) boyutları okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki okul yöneticilerinin;
 - a) Akran zorbalığını tanımlama biçimleri,
 - b) Akran zorbalığı olarak gördükleri davranış türleri,
 - c) Akran zorbalığı farkındalıkları,
 - d) Akran zorbalığının sıklığına yönelik düşünceleri,
 - e) Akran zorbalığının gerçekleştiği yerlere yönelik fikirleri,
 - f) Akran zorbalığı tanıklıkları,
 - g) Akran zorbalığının sebepleri hakkında düşünceleri,
 - h) Akran zorbalığı ile ilgili aldıkları önlemler,
 - i) Akran zorbalığıyla ilgili disiplin olayı ve disiplin işlemi uygulama sıklığı hakkında düşünceleri,
 - j) Akran zorbalığıyla baş etme yöntem ve teknikleri,
 - k) Akran zorbalığında kurbanı karşı yaklaşımları,
 - l) Akran zorbalığında zorbaya karşı yaklaşımları,
 - m) Akran zorbalığının önlenmesi için önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aileden sonra toplumsal yaşamın en yaygın olduğu temel kurum okullardır. Tarihten günümüze okullar var olduğu sürece öğrenciler arasında uyum içerisinde geçinme ve yaşam olduğu kadar uyuşmazlık ve anlaşmazlıklarında olduğu bilinen bir gerçektir. Alan yazında akran zorbalığının tanımlarına bakıldığında güçlünün/güçlülerin yalnızca bir kez değil sistemli olarak devamlı güçsüze karşı uyguladığı baskıdan söz etmek mümkündür.

Pansiyonlu ortaöğretim kurumunda kalan öğrencilerin eğitim süreçleri esnasında aileleriyle geçirdikleri zaman azalmakta buna karşın bu dönemde okulda akranlarıyla geçirdikleri zaman çok fazlalaşmaktadır. Yaşları gereğince kendini kanıtlamak ve kendini bir gruba ait hissetmek isteyen öğrenciler zaman zaman zorbalığa başvurur. Haliyle bu zorbalığın kurbanı/kurbanları da mevcuttur.

Bu araştırmayla öncelikle pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet, sınıf ve okul türü bazında zorba ve kurban olma durumları saptanacaktır. Sonrasında okul yöneticilerinin akran zorbalığına yönelik davranışları ortaya çıkarılacak, bu tip okullarda akran zorbalığına yönelik farkındalık oluşacaktır. Dolayısıyla pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığının önlenmesine yönelik etkinlikler çoğalacak, zorba ve kurban öğrencilere yönelik çalışmalar daha fazla gerçekleştirilerek öğrencilerin zorbalık sebebiyle uzun süreli ve derinlemesine etkilenen sosyal ve akademik başarıları da arttırılmış olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırma aşağıdaki sayıtları içermektedir:

1. Örneklem grubu, evreni temsil edebilecek sayıda ve nitelikte olacaktır.
2. Araştırmada kullanılan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu araştırmanın amacına ve öğrencilere uygulamaya elverişli olacağı düşünülmektedir.

3. Araştırmada kullanılan Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu'na verilen yanıtların öğrencilerin görüşlerini tam olarak yansıtacağı kabul edilmektedir.
4. Okul Müdürlerinin yarı yapılandırılmış görüşmelerde doğru bilgiler verdikleri ve Akran Zorbalığına Yönelik Okul Yöneticileri Görüşme Formu'nu samimiyetle yanıtladıkları varsayılmaktadır.
5. Veri toplama araçları, araştırma amacıyla elde edilecek bilgiler için yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili genelinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin görüşleri ve okul yöneticilerinin konuyla ilgili davranışlarıyla sınırlıdır. Araştırma, ölçeklerde yer alan değişkenler ve sorularla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Akran Zorbalığı: Bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli rahatsız etmeleriyle sonuçlanan ve mağdurun kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür (Pişkin, 2002: 538).

Zorba: Sahip olduğu fiziksel, psikolojik veya sosyal gücü kendinden güçsüzlere zarar verecek, fiziksel, duygusal ve psikolojik incinmeler oluşturacak şekilde sürekli ve kasıtlı olarak kullanan kişi veya gruptur (Ekşisu, 2009: 13).

Kurban: Herhangi bir ortam ve zamanda kendisinden güçlü olan kişi ya da kişiler tarafından en az bir veya birden fazla meydana gelecek şekilde istenmedik her türlü söz, tutum ve davranışlara maruz bırakılan bireylerdir.

Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumu: Öğrencilerin ortaokuldan sonra yatılı şekilde öğrenim görürken aynı zamanda fizyolojik, güvenlik, eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı eğitim kurumlarına pansiyonlu ortaöğretim kurumu denir.

Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumu Yöneticisi: Pansiyonlu ortaöğretim kurumunda görev yapan, okulu ve pansiyonu koordine eden, çalışanları yönlendiren ve denetleyen, öğrencilerin okulda ve pansiyondaki sorunlarıyla ilgilenen müdür veya müdür yardımcısıdır.

1.7. Kısaltmalar

AİHL	: Anadolu İmam Hatip Lisesi
AL	: Anadolu Lisesi
ARGE	: Araştırma ve Geliştirme
ANOVA	: Analysis of Variance
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
FL	: Fen Lisesi
KW	: Kruskal Wallis H- Testi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
MTAL	: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
MWU	: Mann Whitney U Testi
N	: Örneklem
p	: İstatistiksel Olarak Anlamlılık Katsayısı
SBL	: Sosyal Bilimler Lisesi
SPSS	:Statistical Package for the Social Sciences
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayınları
Ss	: Standart Sapma
\bar{x}	: Aritmetik Ortalama

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde zorbalık ve akran zorbalığı, akran zorbalığının türleri, akran zorbalığında taraflar ve özellikleri, akran zorbalığının yaşandığı yerler, akran zorbalığının nedenleri ve zorbalığı etkileyen faktörler, akran zorbalığının yaygınlığı, akran zorbalığının sonuçları ve akran zorbalığına müdahale ve alınacak önlemler incelenmiştir.

2.1. Zorbalık ve Akran Zorbalığı

Zorbalık kavramı günümüze özgü bir problem değildir. Bilinen insanlık tarihi yazıyla başlamıştır. Zorbalık olgusundan ilk bahsedilen yazılı kaynak ise 1862 yılında İngiltere’de The Times gazetesinde yayınlanmış ve bir askeri konu alan haberdir (Açıkgöz, 2017: 35). Okullarda zorbalık konusunda ilk çalışmaları Norveçli psikolog Olweus’un başlattığı söylenebilir. Daha sonra zorbalığın yapılmasının engellenmesine yönelik Roland’ın çalışmalarına rastlanmıştır. Bu çalışmalardan sonra pek çok kıta ve ülkede (Amerika, Yunanistan, Japonya, Avustralya, Güney Afrika, İran vb.) zorbalık ve zorbalığın önlenmesiyle ilgili çeşitli araştırma ve çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Ando, Asakura ve Simons Morton, 2005; Androeu, 2000; Basharpour, Molawi, Barahmand ve Mousavi, 2013; De Wet, 2010; Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morton ve Scheidt, 2001; Rigby, 2005). Ülkemizde konuya ilişkin araştırmalar 2000’li yıllarda yoğunlaşmıştır (Açıkgöz, 2017; Burnukara ve Uçanok, 2012; Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003; Duman Tanrıverdi, 2017; Genç, 2007; Gök, 2017; Kandemir ve Özbay, 2009; Kavşut, 2009; Keskin, 2010; Kocaşahan, 2012; Kocatürk, 2014; Koç,

2006; Metin Aslan, 2013; Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005; Pişkin, 2002; Otrar ve Ökte 2014; Totan, 2007; Uysal, 2011; Yurdakul, 2016; Yurtal ve Cenkseven, 2007).

Zorbalık evrensel bir kavram olup; yetişkinler, ergenler ve çocuklar arasında da oldukça yaygın olarak yaşanan bir durumdur. Unutulmamalıdır ki, bir durumun yaygın görülmesi onun kabul edilebilir olduğu anlamına gelmemektedir (Bulgurcu, 2011: 19). Zorbalık hayatın her döneminde ve insanların fırsat bulduğu her yerde bireysel ya da grup halinde kurbanı yönelik art niyetli yaptıkları söz, hareket ve davranışlar olabilir.

Zorbalık genellikle hayatın ya da büyüme sıkıntılarının bir parçası olarak görüldüğü için tanımlanması zorlaşmaktadır. Fakat zorbalık bir kez anlaşıldığında, bireyler çeşitli olayları hatırlayıp, “Tamam, bu da zorbalıktır.” şeklinde söyleyebilmektedir (Yurdakul, 2016). Kağıtçıbaşı’na (2004) göre herhangi bir davranışın zorbalık olarak tanımlanabilmesi için de birey tarafından kendini koruma maksadıyla yapılan bir davranış olmaması; doğrudan karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan düşmanca saldırganlık biçiminde ortaya çıkmış olması gerekir. Cinsel tacizden, büyüklerin küçüklere büyüklük taslamasına, isim takmadan, alay etmeye, sürekli kavgadan, ölümle bile neticelen fiziksel şiddete kadar gidebilmektedir (Roland ve İdsoe, 2001; akt. Yurdakul, 2016: 4).

Okullarda gerçekleşen şiddet olaylarının pek çoğunu zorbalık oluşturmaktadır. Alan yazında akran zorbalığı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Şöyle ki Olweus (1993) zorbalığı, bir veya daha çok öğrencinin defalarca olumsuz davranışları gerçekleştirmesi şeklinde tanımlamaktadır. Daha güçlü kişi veya gruplar tarafından daha az güçlü bir kişiye amaçlı ve tekrarlanarak uygulanan fiziksel ve psikolojik baskıdır (Rigby, 2000; akt. Uysal, 2011: 12). “Zorbalık” terimi, eğitim içerikli olarak bir öğrenci ya da öğrenci grubunun diğerlerine karşı sürekli ve kasıtlı olarak baskın olması şeklinde tarif edilmektedir (Furniss, 2000). Pişkin (2003) akran zorbalığını okul zorbalığı şeklinde şöyle tanımlamıştır: “Okul zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri istedik ve devamlı olacak şekilde rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini savunamayacak konumda olduğu bir saldırganlık türüdür.” Genç’e

(2007: 31) göre akran zorbalığı bazı öğrencilerin kasıtlı ve sürekli olarak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri rahatsız etmesine neden olacak biçimde gösterdikleri olumsuz davranışlardır.

Pişkin (2002) zorbalığın çeşitli tanımlarını vermekte ve bu tanımlarda bulunan ortak noktaların altını çizmektedir. Bunlar a) Zorbalık, bilinçli ve istekli şekilde gerçekleştirilen ve kurbanı fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik zarar verme amacıyla yapılan söz ve eylemlerdir, b) Zorbalığın belli bir süre tekrarlanma özelliği vardır, c) Kurban kendini koruyamayacak ve zorbalığa engel olamayacak konumdadır, ç) Zorbalar eylemlerini kendileri ya da bir grupla birlikte gerçekleştirebildikleri gibi, kurbanlar da bu davranışlardan bireysel ya da grup halinde zarar görebilirler, d) Zorbalar, bu tür eylemlerinden yaygın biçimde kendilerine kar sağlamaktadırlar. Gürsoy'a (2010) göre, öğrenci açısından ele alındığında şüphesiz en ağır akran zorbalığı, sürecin bir kısır döngü halini aldığı durumdur. Zorbalığın her bir öğrencinin üzerinde kötü tesirleri olmakla birlikte en ağır etkiyi mağdur durumda yer alan öğrencilerin yaşadığı söylenebilir (Seçer, 2014).

Eğitim ortamında öğrenciler arasında yaşanan zorbalık alan yazında akran zorbalığı ya da okul zorbalığı şeklinde adlandırılmaktadır. Okullarda sık sık karşılaşılan ve sürekli olarak devam etme eğiliminde olan sorunların en önemlilerden biridir (Kocatürk, 2014: 1). Akran zorbalığının okullarda sıklığı ve beraberinde getirdiği kötü sonuçlar, akran zorbalığına hedef olma, akran zorbalığı gerçekleştirme ve bu tür davranışların nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya yönelik araştırmaların miktarında büyükçe bir artışa sebep olmuştur (Pekel Uludağlı ve Uçanok, 2005).

Akran zorbalığı, yaşıt veya denk kişiler arasında olmakta; zorba, kurbanı göre herhangi bir yönden daha güçlü olmakta ve olumsuz davranış devamlılık göstermektedir. Bir kereyle sınırlı meydana gelmiş münferit olaylar zorbalık kapsamında değerlendirilmemektedir (Yıldırım, 2012). Seçer'e (2014: 4) göre akran zorbalığını tanımlamaya çalışan görüşler arasında kavramın niteliği ve kapsamı hakkında tam bir görüş birliği bulunmadığı görülmekle birlikte bütün tanımların ortak noktası olarak

zorbalığın bir kereye mahsus bir saldırganlık davranışı olmayıp belirli bir süre boyunca devam eden saldırganca bir davranış olduğu söylenebilir. Ancak bu sürekliliğinde ne kadar olacağı konusunda araştırmacılar arasında farklı görüşler bulunduğu görülmektedir.

Olweus (1999), Farrington (1993) ve Rigby, (2002) akran zorbalığını, bir öğrencinin bir ya da daha fazla öğrenci tarafından sürekli olarak olumsuz eylemlere maruz bırakılması şeklinde tanımlanmışlar ve zarar verici bir eylemin zorbalık olarak adlandırılabilmesi için bireye kasıtlı olarak zarar vermeyi amaçlaması, süreklilik göstermesi ve zorba ile mağdur arasında kesin bir güç dengesizliğinin bulunması gerektiğini ileri sürmüşlerdir (akt. Seçer, 2015: 87). Akran zorbalığında, birey istemediği bir şeyi yapmaya ve itaate zorlanır; itiraz edince veya sessiz kalındığında çeşitli cezalandırma biçimlerine başvurulur (Gürsoy, 2010: 15). Akran zorbalığına; fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan güçsüz, karşılık verme kapasitesi olmayan öğrenciler maruz kalmaktadır (Açıköz, 2017: 37).

Akran zorbalığı, okulların daha güvenli birer kurum olmalarının ve öğrencilerin toplumsal güvenliklerinin önünde oldukça önemli bir sorundur (Işık, 2009). Seçer'e (2015) göre güncel alan yazınla alakalı veriler, akran zorbalığının öğrencilerin psikolojik, toplumsal, akademik ve kişilik gelişimlerini önemli ölçüde tehdit eden bir olumsuzluk olduğunu göstermektedir. Okullarda görülen zorba davranışların, zorba davranışlarda bulunan öğrencilerin, zorbalığa uğrayan öğrencilerin ve zorbalığa tanık olan öğrencilerin kişilik özellikleri ve gelecek yaşamlarında toplumsal ilişkileri üzerinde olumsuz etkileri olduğu birçok araştırmayla da tespit edilmiştir (Seçer, 2014: 6). Bu bağlamda insanların bir arada zaman geçirdiği ve toplumsal ilişkilerin fazla olduğu üniversite, iş ortamı, askeriye ve hapisane gibi kuruluşlarda akran zorbalığının da olabileceği söylenebilir.

2.2. Akran Zorbalığının Türleri

Akran zorbalığının incelenmeye başlandığı ilk çalışmalarda bu davranışların sınıflandırılmasının doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir.

Doğrudan yapılan akran zorbalığı, hedef alınan kişiye yönelik gerçekleştirilen (fiziksel yolla uygulanan davranışlar, alay ve hakaret etme gibi sözel davranışlar) açık saldırıları tanımlamaktadır. Dolaylı saldırganlık, hedef alınan kişinin sosyal açıdan yalnız bırakılması ve kasıtlı şekilde bir gruptan ayrıştırılması gibi davranışları kapsamaktadır (Olweus, 1994). Daha sonra bu sınıflandırmaya katılan (Perren, 2000; Woods ve Wolke, 2004) ve ekleme yapan araştırmacılar olmuştur (Hawker ve Boulton, 2000; Mynard ve Joseph, 1997; Pişkin ve Ayas, 2005).

Araştırmacılar, akran zorbalığının pek çok farklı türünü tespit etmiştir. Zorbalık sadece fiziksel saldırganlıkla sınırlı değildir. Başkalarının hislerini incitmek, başkalarını laflarla, eylemlerle veya sosyal açıdan ötekileştirmek, onların güven ve özsaygılarını sarsmak da zorbalığa dahil edilmektedir (Roffey, 2000). Alan yazın incelendiğinde farklı zorbalık türleri altında gerçekleştirilen davranışların aynı olabileceğine de rastlanmıştır. Alan yazında rastlanılan akran zorbalığı türleri şunlardır: Fiziksel zorbalık (Atalay, 2010; Rigby, 2002), Sözel zorbalık (Atalay, 2010; Mynard ve Joseph, 2000; Rigby, 2002), Dışlama (Sosyal yalıtım) (Mynard ve Joseph, 2000), Cinsel zorbalık (Rigby, 2002), Kişisel Eşyalara Zarar Verme / Çalma (Mynard ve Joseph, 2000; Özen, 2012; Rigby, 2002), Söylenti yayma (Wolke, Woods, Bloomfield ve Karstadt, 2000), Duygusal zorbalık (Çinkır ve Karaman Kepenekçi, 2003; Ünalı, 2010), Sanal (Siber) zorbalık (Genç, 2007; Sipahi, 2008), Tepkisel zorbalık (Özen, 2012) ve Irkçı ve Etnik zorbalık (Rigby, 2002).

2.2.1. Fiziksel Zorbalık

Zorbaların, beden gücünü kullanarak gerçekleştirdikleri fiili saldırılardır. İstendik şekilde meydana gelen ve devamlılık sergileyen fiziksel anlamda ortaya çıkan davranışlardan oluşmaktadır (Metin Aslan, 2013). Koç'a (2006) göre yıkıcı olan bir zorbalık türüdür. Ayrıca eğitimcilere göre okullarda yaygın olarak görülen zorbalık türüdür (Çinkır ve Karaman Kepenekçi, 2003; Kartal ve Bilgin, 2009). Bu zorbalık eylemlerine örnek olarak, vurmak, boğazını sıkmak, yumruk atmak, tokat atmak,

dürtmek, ısırarak, tekmelemek, çimdiklemek, tükürmek, tırmalamak, kol bükme, öğrencinin eşyalarına zarar vermek sayılabilir (Açıkgöz, 2017: 38).

Öksüz, Çevik ve Kartal (2012) en sık rastlanan fiziksel zorbalığın 'itme' olduğunu tespit etmişlerdir. İlhan Alper'in (2008) çalışmasına göre alt sınıftaki öğrenciler üst sınıflara kıyasla daha çok fiziksel zorbalığa maruz bırakılmaktadır. Fiziksel zorbalık, mağdur çocuğun canını yakmak için yapılır ve ender de olsa tabanca, bıçak gibi tehlikeli bir araçla saldırı şeklinde olabilir (Macar, 2013).

2.2.2. Sözel Zorbalık

Zorbaların, kurbanlarını kullandıkları sözlerle yıpratmasıdır. Bu zorbalık türünde zorbalılar doğrudan sarf ettikleri sözlerle kurbanları incitmeyi istemektedirler (Uysal ve Dinçer, 2012: 473). Bu tür zorbalıkta genellikle şu davranış biçimleri görülmektedir: Alay etme, lakap takma, kötü şekilde bakma, sataşma. Ancak; sözel zorbalık türü içinde belirtilen davranışlardan bazıları daha tehlikelidir. Bu davranışlar ise şöyledir: Telefonda tehdit etme, cinsel eğilimlerle alay etme, arkadaşlarını tehlikeli işler yapması için cesaretlendirme, eşyayı çalmak veya kırmakla tehdit etme, sözel olarak şiddet tehdidi oluşturmak veya başkasının bedenine zarar vermesi için dayatmak, öğrencilerde baskı oluşturmak, öğrencilerden haraç almak (Totan, 2007). Sözel zorbalığın sınırlarının çok geniş olması hangi söz ve ifadelerin sözel zorbalık olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda anlaşmazlığa sebep olmaktadır. Zorbalar maksatlı şekilde kurbanlarına sözel zorbalık uygulasa da bazen kurbanlarda oluşan ağır psikolojik etkiyi kendileri bile tahmin edemeyebilirler.

2.2.3. Dışlama Zorbalığı

Akran zorbalığı türlerinin birisi de dışlamadır. Dışlamanın alan yazındaki bir diğer adı ise sosyal yalıttır. Kapıcı'ya (2004) göre arkadaşları tarafından yalnız bırakılarak duygusal zorbalığa uğrayan öğrencilerin bu durumu kişisel yetersizlikleri olarak algıladıkları ve bu sebeple çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu

problemler arasında, sosyal ilişki kurmada kendini eksik hissetme, yalnızlık ve güvensizlik, ruh çöküntüsü ve çekingen davranış özellikleri yer alır.

Sosyal yalıtım türü altında dedikodu yapma, utandırma, diğer öğrencilerin ona aptal muamelesi yapmasını sağlamak, kurban hakkında asılsız söylentiler yayma, onu gruptan dışlama gibi davranışlar bulunmaktadır. Bu davranışlardan yine daha tehlikeli olanları vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır: Kine kışkırtma, kötü niyetli söylentiler yayma, ırkçı, seksist veya homofobik yalıtım, kurbanı diğer öğrencilerin de suçlamasını sağlamak, kurbanı toplum önünde küçük düşürmek (Totan, 2007). Daha küçük yaştaki ergenlerin dolaylı saldırganlık kapsamında değerlendirilen sosyal dışlama yoluyla zorbalığa daha fazla maruz kaldıkları dikkat çekmektedir (Burnukara ve Uçanok, 2012).

Sosyal yalıtım, bir veya birden çok kişiyi görmezlikten gelerek, dışlayarak ve yabancılaştırarak gruptan izole etme davranışlarını içermektedir (Lee, 2005). Sosyal dışlama, siber alanda da uygulanabilir; öğrenciler kurbanlarını arkadaş olarak "eklemek" istemeyebilir ve diğerlerine sosyal paylaşım sitelerinde de aynısını yapmasını söyleyebilirler (Çitemel, 2014: 16). Çoğunlukla okul ortamının dışında gerçekleşen bu zorbalığın yansımalarını ve sonuçlarını okul ortamında görmek mümkündür.

2.2.4. Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalık, kurbanların yalnızca fiziksel olarak değil aynı zamanda sözel ve duygusal olarak istismar edildikleri, yıpratıldıkları ve aşağılandıkları zorbalık türüdür. Cinsel zorbalık, sarkıntılık ve elle taciz davranışları, küfür niteliğindeki ifadeler ve hareketlerde bulunmak (Akar Çevlik, 2013), cinsel içerikli müstehcen söz ve davranışlarla zarar verici eylemlerde bulunma (Kocatürk, 2014) olarak tanımlanmaktadır. Çinkır ve Karaman Kepenekçi'nin (2003: 236) çalışmasında eğitimciler cinsel zorbalık türü içinde cinsellik içeren sözler söyleme davranışının okullarda çok sık uygulandığını belirtmiştir. Bir başka araştırmada yer alan öğrenciler cinsel zorbalık türünde en çok "elle rahatsızlık verme" davranışına rastladıklarını ifade etmiştir (Çetinkaya, Nur, Ayvaz, Özdemir ve Kavakçı, 2009).

Ayas ve Pişkin'in (2011) lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf seviyesi ve okul çeşidi açısından incelediği çalışmada çocukların daha çok kendi sınıf seviyesindeki emsallerinin cinsel zorbalığına uğradıkları tahmininde bulunmuşlardır. Okullarda, muhatabını rahatsız edici cinsel içerikli isimler takma (gay, lezbiyen, sapık vb.) şakalaşmaların birbirini tanıyan öğrenciler arasında daha sık gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Araştırmacılara göre dokuzuncu sınıf öğrencileri arasında cinsel mağduriyetin daha az olmasının nedeni öğrencilerinin henüz yabancı oldukları bir ortamda birbirlerini yeterince tanımamaları, dolayısıyla birbirlerine daha resmi davranmaları ile ilişkili olabilir.

Yabancı kaynaklarda yer alan fakat ülkemizde araştırmalarda pek sözü edilmeyen bir konu olan homofobik zorbalık da cinsel zorbalığın içerisinde yer alabilir. Clarke vd. (2004) İngiltere'de gay ve lezbiyen ailelerin yetiştirdiği çocukların okulda uğradıkları zorbalığın farkına olup olmadıklarına dair bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda bu ailelerin çocuklarının okulda uğradıkları zorbalığın farkında olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Birkett, Espelage ve Koenig'in (2009) Amerika'da okullarda lezbiyen, gay, biseksüel ve okulda cinsiyeti sorgulanan öğrenciler: homofobik zorbalığa ilımlılaştırıcı etkileri ve okul iklimine olumsuz sonuçları üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda Amerika'daki ırklara ve cinsiyete göre lezbiyen, gay, biseksüel öğrencilerin oranları tespit edilmiştir. Ortaokullarda okul ortamının öneminin altı çizilmiştir. Lezbiyen, gay, biseksüel öğrencilerin heteroseksüel öğrencilere oranla daha fazla devamsızlık yaptıkları, depresif ve suça eğilimli oldukları ve alkol / uyuşturucu kullandıkları sonucu çıkmıştır.

2.2.5. Kişisel Eşyalara Zarar Verme / Çalma

Daha önce yapılan sınıflandırmalarda yer almadığı görülen kişisel eşyalara zarar verme ise hedef olan kişinin eşyalarının izni olmadan alınması ve kasıtlı olarak eşyalarına saldırılması gibi davranışları içermektedir (Mynard ve Joseph, 2000). Bireylerin kişisel eşyalarına kırma, atma gibi eylemlerin yanında, eşyaları izin

almaksızın kullanma girişimleridir (Kocatürk, 2014: 14). Burnukara ve Uçanok'a (2012) göre erkek öğrenciler kişisel eşyalara saldırı türündeki zorbalığı kızlardan daha fazla yapmaktadır. Sosyal destek arama kişisel eşyalara zarar verildiği durumlarda sıklıkla başvurulmuş mücadele etme yöntemi olurken, zorbalık yapanlardan mesafeli durma kişisel eşyalara saldırıda en düşük tercih edilen durdurma yolu olarak ifade edilmiştir (Kristensen ve Smith, 2003).

Kişilik sorunu yaşayan, kendini yaşadığı topluma, aileye ve okula arkadaşlarına kabul ettirme çabasında başarısız olan gençler için kurbanlarına karşı yaptıkları sözel ve fiziksel zorbalık kendilerine yetmiyor olabilir. Kurbanlarının sahip olduğu her şeyi kendilerinin hak ettiğini ve onlara izin alma gereği duymadan sahip olabileceklerini düşünürler. Araştırmalara göre bahçe, yemekhane, kantin, pansiyon ve öğretmenlerinin denetiminin az olduğu zamanlarda sınıflarda gerçekleşen zorbalık türüdür.

2.2.6. Söylenti Yayma

Alan yazın tarandığında ilişkisel ya da dolaylı zorbalık olarak da tanımlanan söylenti yayma zorbalığı, zorbanın belirlenmesi ve zorbalığın ispat edilmesinin en zor olduğu zorbalık çeşididir. Çeşitli söz ve dedikodu veya hareketlerle bireylerin sosyal ortamı daraltmak ve bireyin yalnız bırakılmasını sağlama çabasıdır. Örneğin, “Ondan uzak durun o, bitlinin teki”, “Onunla arkadaşlık kurmayın o basketbol takımındaki tüm erkeklerle birlikte oluyor.” gibi söylentilerle kişinin yalnız kalması ve sosyal ilişkilerinin bozulması amaçlanmaktadır (Coloroso, 2003; Kaiser ve Rasminsky, 2003; akt. Ekşisu, 2009: 20).

İlişkisel ya da dolaylı akran zorbalığı kişiler arasındaki ilişkileri yıpratıcı sözlerin aktarılması ve yayılması, birisi hakkında arkasından konuşma (Kocatürk, 2014), sosyal dışlama, dedikodu yayma, arkadaşlık yapmama gibi davranışları kapsamaktadır (Wolke, Woods, Bloomfield ve Karstadt, 2000). Zorbalığa uğrayan kurbanlar gün geçtikçe çevrelerinden biraz daha izole olmaktadır (Uysal ve Dinçer, 2012). Bu tür zorbalık sözel zorbalık davranışıyla ilişkilidir ve genellikle çocuklar, (çoğunlukla kızlar arasında gözlenir) diğerleri hakkında çirkin dedikodular yaydıkları zaman meydana gelir. Bu tür

zorbalığın en zarar veren sonucu, bireyin sosyalleşmeye ihtiyaç duyduğu anda akranları tarafından reddedilmesidir (Atalay, 2010).

Teknolojinin gelişmesiyle söylenti yayma zorbalığının gerçekleşme oranı, çabukluğu ve yöntemi de değişikliğe uğramaktadır. Çitemel'e (2014: 16) göre cep telefonları, bilgisayarlar, metin mesajları ve hızlı mesajlaşma servisleri zorbaların zorba davranışlarını diğerleriyle paylaşmasına olanak tanımaktadır. Sanal ortamda yapılan zorbalık, hızlı bir şekilde büyük bir öğrenci grubuna dedikodu yayılmasını sağlayabilmektedir.

2.2.7. Duygusal Zorbalık

Duygusal zorbalığı öteki zorbalık türlerinden ayıran belli başlı karakteristik farklılıklar bulunmaktadır. Çınkır ve Karaman Kepenekçi'ye (2003) göre duygusal zorbalık herhangi bir belirgin nedene bağlı olmaksızın, zorbada meydana gelen, tamamen karşısındaki arkadaşının daha önceden kendisi ile yaşadığı kötü bir olayın zaman içinde oluşan izdüşümüdür. Bu zorbalık çeşidinde zorba ile kurban arasındaki güç dengesizliği fiziksel olabileceği gibi duygusal da olabilir. Konuşmamak, dışlamak, faaliyet dışı bırakmak, zor görevler yüklemek, yardımcı olmamak, tek başına bırakmak (Ünaldı, 2017), alay konusu etmek ya da utandırmak (Akar Çevlik, 2013: 19) duygusal zorba davranışlar arasında yer almaktadır. Gürsoy'a (2010) göre duygusal zorbalığa uğrayan kişilerin ekseriyetle diğerlerine nazaran daha tedirgin, sessiz, hassas olduğu ve çeşitli psikososyal problemlerle yüzyüze geldikleri görünmektedir.

Arslan'ın (2007: 107) işletmelere yönelik yaptığı araştırmaya göre üst kademedeki çalışanlar eğitim durumu kendisinden daha iyi olan çalışanların kendisine rakip olabileceği düşüncesiyle ya da tamamen kıskançlık duygusuna kapılarak, kendi egosunu tatmin etmek için duygusal zorbalığa başvurmaktadır. Bu sonucu gençlere uyarladığımızda okullarda aynı gerekçeyle öğrencilerde zorbalık yapabilir ya da zorbalığa maruz kalabilir.

2.2.8. Sanal (Siber) Zorbalık

Zorbalık türlerine son zamanlarda sanal zorbalık denilen yeni bir tür eklenmiştir (Genç, 2007; Yılmaz, 2011). Alan yazın incelendiğinde sanal zorbalığa siber zorbalıkta denildiği görülmektedir. Arıcak'a (2009) göre siber zorbalık alan yazında "Başkalarına zarar vermek amacıyla, bir kişi ya da topluluk tarafından, e-posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve internet siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasıtlı, yinelenen bir şekilde ve düşmanca davranışları destekleyen davranışlar" olarak tanımlanmaktadır. Kowalksi ve Limber'e (2007) göre siber zorbalık, bir kişi ya da grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini başka kişilere zarar vermek amacıyla yinelenen şekilde kullanması olarak tanımlanmaktadır. Siber zorbalık, çevrimiçi zorbalık, dijital zorbalık, elektronik zorbalık, internet zorbalığı ve çevrimiçi zarar verme gibi farklı isimlerle de adlandırılan sanal zorbalık teknolojinin karanlık yönü olarak nitelendirilmektedir.

Siber zorbalık, öncesinde bilinen geleneksel akran zorbalığı ile benzerlikler gösterse de aralarında pek çok açıdan farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıklardan en mühim olanı gizliliklerdir. Sanal kurbanların en fazla yarısı ya da yarıya yakını kendilerine zorbalık eden kişiyi tanımamaktadır (Aksaray, 2011). Bu zorbalık sayesinde bireylerin özel hayatları izinsiz şekilde ifşa edilebilir. İnsanlara iftira atılıp, şantaj uygulanabilir.

Sanal zorbalık genel anlamıyla dijital ortamda uygulanan zorbalıktır ve sanal zorbalıkta güç dengesizliği teknoloji aletlerine ne kadar sahip olunduğu ve kullanılabilirliği ile ilgilidir (Demir, 2012). Burnukara ve Uçanok (2012) çalışmalarında gençlerin büyük çoğunluğunun kendisine ait bir cep telefonu ve bir bilgisayar olduğunu ayrıca tamamına yakınının internet kullanıcısı olduğunu tespit etmiştir. Bu tespit gençlerin zorbalığa uğramak konusunda mutlaka başkalarıyla aynı fiziksel mekânı paylaşmaları gerekmediğinin ve her an, herhangi bir yerde sanal zorbalığa iletişim araçları yoluyla ne kadar yakın olduklarının bir göstergesidir.

2.2.9. Tepkisel Zorbalık

Tepkisel zorbalık alan yazında pek fazla yer almayan bir zorbalık türüdür. Daha önce zorbalığa maruz kalan kurbanların, tepkilerini yine zorbalık yaparak gösterdikleri türdür. Atalay'a (2010: 6) göre tepkisel zorbalığın saptanması genellikle zordur çünkü tepkisel kurbanlar hem kurban hem de zorba olabilirler. İlk bakışta bu kişiler zorbalığa uğrayan kurbanlar olarak görünürler. Bununla birlikte tepkisel kurbanlar çoğunlukla zorbaları tahrik ederler ve onlar da başkalarına zorbalık yaparlar. Genellikle fiziksel zorbalık şeklinde gerçekleşir. Bu gibi kurbanlar tepkiseldirler ve maksatlı veya maksatsız fiziksel çatışma durumlarına çok çabuk reaksiyon verirler. Bazı durumlarda tepkisel kurbanlar kurban olarak başlarlar ve zamanla zorbalığa zorbalıkla karşılık vermeye çalışırlar.

Teknolojinin gelişmesi ve gençler arasında yaygınlaşması tepkisel zorbalığında seyrini değiştirmiştir. Zorbalığa uğrayan mağdurlar bu duruma tepkilerini fiziksel güçleri yetmediğinden cep telefonu ve internet yoluyla göstermekte hatta karşı tarafa elindeki teknolojik imkânları kullanarak aşağılayıcı ve küçük düşürücü sözler, yazılar ve görseller paylaşarak zorbalık yapabilmektedirler. Tepkisel zorbalığın sonucunda fiziksel zorbalığa göre daha ağır ve uzun süreli psikolojik sorunlar yaşanabilir.

2.2.10. Irkçı ve Etnik Zorbalık

Donnellan ve Firth (2006) bireyin azınlıkta olduğu etnik grup nedeniyle ayrımcılık içeren davranışlara maruz kalmasıyla ortaya çıkan zorbalığı ırkçı zorbalık olarak tanımlamıştır (akt. Bulgurcu, 2011: 24). Etnik nedenli akran zorbalığında akran zorbalığı kurbanın bireysel özelliklerine veya etnik kökenine veya ait olduğu kültüre ilişkin özelliklere taarruz yoluyla yapılmaktadır (Bauer, Lozano ve Rivara, 2007; Stevens, Pels, Bengi Arslan, Verhulst, Vollebergh ve Crijnen, 2003). Etnik kökeninden dolayı gruptan dışlama, dalga geçme ve hakaret etme gibi davranış ve tutumları içerir (Kocatürk, 2014: 14). Akar Çevlik'e (2013: 19) göre bireyin etnik kökeni, kıyafetleri, fiziksel yapısı, şivesi ile alay etme, ırkçı duvar yazıları yazma ya da hareketlerde bulunma davranışlarını içerir. Arslan'a (2007) göre ırkçı zorbalıkta kurbanlar, farklı deri

ve saç rengine sahip olduklarından zorbalığa uğrayabilir. Dışlanmaktan, ötekileştirilmekten ve yalnız kalmaktan korkan kurbanlar bu duruma karşı ses çıkartmıyor olabilirler. Çok çeşitli ırk ve etnik grupların harmanlandığı ülkemizde bu tür zorbalığa dair alan yazında bulguya rastlanamamıştır.

2.3. Akran Zorbalığında Taraflar ve Özellikleri

Zorbalık toplumun herhangi bir yaş grubundaki kişiler tarafından herhangi bir zamanda ve mekânda meydana gelmekte ve diğer bireylerin müdahalesiyle devam etmektedir. Bir kişinin yaptığı hareketin zorbalık olması için karşısında en az bir muhatap olması gerekmektedir. Bu nedenle zorbalık toplumsaldır ve bireyler tarafından paylaşılan rollere sahiptir.

Zorbalık konusunda Olweus (2005) sürekli olumsuz davranışlara maruz kalanları kurban (victim), olumsuz davranışları yapan fert ya da fertleri de zorba (bully) olarak belirtmiş ve iki gruba ayırmıştır. Zorbalığın dinamikleri bir grup zorbayı organize eden ve zorbalığı başlatan bir “ring lideri”, zorbalık başladığında olaya karışan bir “izleyici”, aktif olarak olaya karışmayan ancak izleme, gülme vb. pasif davranışlarla zorbaları pekiştiren “pekiştirici” olarak üçe ayrılır (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 1996). Günümüzde zorba (bully), kurban (victim), zorba/kurban (bully/victim) ve zorbalığa seyirci kalan/katılmayan (bystander) olarak dört kategoriye (Solberg ve Olweus, 2003) ya da zorba, kurban, zorbayı destekleyen, zorbaya yardımcı olan, kurbanı koruyan ve dışarıda kalan (Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi ve Lagerspetz, 1999) olarak altı gruba ayrılabilir. Ayrıca Yıldırım (2012) zorbalık süreci ile bireylerin üstlendiği rolleri zorba, zorba asistanı, zorba destekçisi, mağdur, mağdur savunucusu, dışarıda kalanlar, rolü olmayanlar şeklinde yedi gruba ayırmıştır.

Akran zorbalığına dahil olan çocuk ve ergenlerin sınıflandırılmasında genellikle zorba, kurban, zorba-kurban, karışmayanlar-seyirciler olarak temelde dört statüden söz edilmektedir (Rigby ve Slee, 1991; Solberg ve Olweus, 2003; Woods ve Wolke, 2004). Başkasına tekrarlı bir şekilde saldırıda bulunan bireyler zorba; savunmasız ve tekrarlı bir şekilde acı çeken (Özen, 2012: 3) zorbanın saldırgan davranışlarına tekrarlı olarak maruz

kalan bireyler kurban (Pelendecioğlu, 2011); başkalarına hem saldırıda bulunan hem de bu türden davranışlara maruz kalan kişiler zorba-kurban (Özen, 2012); zorbalık davranışı başladığında hiçbir şekilde bir şey yapmayan, olayın tamamen dışında kalan kişi veya kişiler katılmayanlar (Gümüşler Başaran, 2014) statüsünde yer almaktadırlar.

2.3.1. Zorba

Kendilerinden daha güçsüz olan kişilere bilerek ve isteyerek devamlı olarak olumsuz anlamda fiziksel, ilişkisel ve sözel yolla eylemde bulunanlardır (Metin Aslan, 2013: 10). Zorbalar, akranları içinden hedef seçtikleri kişiye ya da gruba sistematik olarak zorbalık yapan çocuklardır (Pellegrini, 1998). Zorba öğrenciler, zorbalık yaparak, ortamda aidiyet, kendini değerli ve önemli hissetme gibi bazı temel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadır (Kandemir ve Özbay, 2009: 330). Davranış olarak benzer çocukların bir arada olmaları ve kurbanı karşı ortak tutumları, birbirlerinin zorbalık davranışlarını pekiştirmelerine neden olmaktadır (Craig ve Pepler, 1995; Perren, 2000). Zorbaların güç ve baskınlık kurmaya yönelik güçlü ihtiyaçları vardır (Olweus, 1995). Akran zorbalığı yapan öğrencilerin bunu açıktan sürdürdüğü ve arkadaş gruplarında bu yolla tanınırlık ve hatta liderlik elde ettiği de belirtilmektedir (Olweus, 1993; Li, 2008a).

Zorbalar tipik olarak, fiziksel güç ile birleştirilmiş saldırgan tepki örüntüsü (Olweus, 1993), zorba davranışı başlatma ve devam ettirme (Gökler, 2009; Hawkins, Pepler, ve Craig, 2001), aktif ve elebaşı olma (Salmivalli, 2001), empati kurmakta zorluk çekme (Gökler, 2009; Kartal ve Bilgin, 2007), sürekli güçlü görünmeye çalışma ve kasıtlı olarak zarar verme özelliklerine sahiptirler. Alper İlhan'a (2008) göre zorba öğrenciler yalan söyler, pişman olmaz, seçicidir, kötü niyetlidir, inkârcıdır, bencildir, teşekkür etmez, güce eğilimlidir, esnek değildir, olgunlaşmamıştır, güvensizdir, aldırış etmez, çekicidir. Benlik saygı düzeyleri yüksek, anksiyete düzeyleri düşüktür (Çetinkaya vd., 2009: 152). Ayrıca saldırgan davranışları olan bireylerin duygusal farkındalık, duygusal kontrol, öz motivasyon, empatik beceri, sosyal ilişkileri kontrol etme düzeyleri de düşüktür (Sardoğan ve Kaygusuz, 2006).

2.3.2. Kurban

Kendilerinden daha güçlü olan öğrencilerin zorbaca söz ve eylemlerine uğrayan öğrenci ya da öğrenci gruplarına “kurban” denir (Pişkin, 2002). Alan yazında kurbanlara “mağdur” da denilmektedir. Zorba davranış, mağdurda acı ve üzüntüye yol açar ve bu kişinin zorbaya karşı koyması mümkün olmayabilir (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003). Liderlik becerileri ve sosyal statüleri düşüktür. İşbirlikçi olmalarının ve olumlu sosyal davranış göstermelerinin yanı sıra saldırgan davranışlara sahip değildirler (Perren, 2000). Kurbanlar genellikle içedönük, çekingen kişilik özellikleri, ağlama (Gökler, 2009; Kartal ve Bilgin, 2007), yemek yemeyi istememe, kusma, bedenine zarar verme veya hırçınlaşma gibi öfke davranışları göstermektedirler (Pişkin, 2002; Uysal ve Dinçer, 2012). Zorbalık davranışına uğrayan bireylerin huzursuzluk, ürkeklik, depresyon, panikataak ağlamalar, öfkelenmeler, güvensizlik duygusu gibi duygular yaşadığını ve okula devamsızlık yapıp arkadaşlarıyla oyun oynamak istememe gibi davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Alper, 2008; Rigby, 2003). Bu açıklamalardan yola çıkarak kurbanların sindirilmiş olmaları sebebiyle genelde hassas ve kırılgan yapıya sahip oldukları ve her an zorbalığa uğrayabileceklerinden gerginlik yaşadıkları sonucu çıkartılabilir.

Olweus’a (1993) göre kurbanlar, oyun ya da yemek saatleri gibi etkinlikler de dâhil olmak üzere, okulda genellikle yalnızdırlar ve kendi sınıflarından bile tek bir yakın arkadaşları olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda iletişim başlatmakta, diğer çocuklardan zayıftırlar ve kendilerini ispatlama becerilerden yoksundurlar. Salmivalli, Huttunen ve Lagerspetz (1997) kurban statüsünde olanların akranları arasında popüler olmadıklarını belirtmektedirler. Hilooğlu ve Cenksever Önder’e (2010) göre bu nedenle arkadaşlık ilişkilerinden yeterince doyum elde edememek kurban olma eğilimini arttıran bir unsur olabilir. Kurbanların arkadaş ilişkilerinde doyum elde etmiyor olmalarına rağmen, akran kabulünü sağlamak veya korumak adına zorbalığa karşı gelmiyor olabilecekleri düşünülebilir.

Zorbalığa maruz kalan çocuk bir ya da birden çok belirti gösterebilir. Örneğin, evden okula veya okuldan eve gelirken korkabilir ve normal okula gidiş geliş yolunu değiştirebilir. Okul servisi ile okula gitmek istemeyebilir ve okula götürmeniz için size yalvarabilir. Sabahları kendilerini iyi hissetmediğini söyleyerek okula gitmek istemediğini söyleyebilir veya okuldan kaçabilir. Okul ödevlerini yapmak istemeyebilir veya iyi yapamaz. Okuldan eve giysileri ve kitapları hasar görmüş olarak gelebilir. Aile üyelerine karşı hırçın davranabilir. Zorbaya vermek için ailesinden sürekli para isteyebilir ya da çalmaya teşebbüs edebilir. Zorba yemek parasını aldığı, yemeğini yediği veya döktüğü için eve aç gelebilir. Zorbadan korktuğu için neyin yanlış gittiğini söylemeyi reddedebilir, yüzündeki yara ve bereleri açıklamakta güçlük çekebilir, kekeleyerek konuşabilir ya da sürekli kaygılı davranışlar sergileyebilir, uykusunda ağlayabilir veya rüyasında kâbus görebilir (Pişkin, 2002).

Alan yazın incelendiğinde ‘pasif kurban’, ‘gönüllü kurban’, ‘kışkırtıcı (provokatör) kurban’ ve ‘sahte kurban’ diye adlandırılan kurban (mağdur) tipine rastlanmıştır. Pasif kurbanlar utangaç, duyarlı, güvensiz ve aşırı korunmuş çocuklardır. Zorbalığa ağlayarak ya da kaçınarak tepki verirler ve durumdan çok etkilenirler (Kartal ve Bilgin, 2007: 211). Pasif mağdurlar okul ortamından izole edilmiş öğrencilerdir. Bu mağdurlar sosyal becerileri düşük, güvensiz, önceki yaşantılarında istismar ve travmalar yaşadıkları için kendilerini zorbalığa karşı savunmakta yetersiz bireylerdir (Satan, 2011).

Diğer bir grup ise ‘gönüllü kurban’lardır. Bu çocuklar arkadaşlarınca kabul görmek ve sevmek için kurban rolünü üstlenirler. Sınıfın şaklabanlarını oynarlar ve gruba dahil olmak için rahatsız edici davranışlara katlanırlar. Gruptan dışlanmamak için gerçek akademik başarılarını da saklarlar (Keskin, 2010: 23).

Sayıları çok az da olsa diğer bir grup mağdur ise, ‘kışkırtıcı (provokatör) mağdur’ olarak isimlendirilir. Bu çocukların karakterleri hem endişeli hem de saldırgan özellikler gösterir. Konsantrasyon sorunları yaşarlar ve etraflarında genellikle gerilime sebep olurlar. Bu çocukların bir kısmı hiperaktif özellikler gösterir. Bu çocukların

mağdur olarak seçilmesinde genellikle sınıf arkadaşları tarafından davranışlarının kışkırtıcı olarak algılanması yatar (Çayırdağ, 2006).

Kışkırtıcı mağdurlar okul ortamında genelde yalnız ve arkadaşları tarafından dışlanmışlardır. Bu öğrenciler güvensiz, sınırlı ve fiziksel olarak zayıf oldukları için kendilerini zorbalığa karşı koruyamazlar. Zorbalığa maruz kaldıklarından hemen ağlarlar. Arkadaşlarıyla olan iletişimde onlarla anlaşamayan ve kavga çıkaran çocuklardır. Aynı zamanda bu mağdurlar öğrenme güçlüğü çekmektedirler. Kışkırtıcı mağdurlarda huzursuz, titiz, rahatsız, çabuk kızan, titiz, ters ve tahrik edici davranışlar çok sık görülmektedir. Herhangi bir anlaşmazlıkta çatışmayı sürdürme eğilimindedirler. Anlaşmazlıkların kavgaya dönüştüğü durumlarda etkisiz saldırganlardır (Satan, 2011).

Sahte mağdurlar arkadaşlarından gereksiz yere şikayetçi olurlar. Zor durumda kaldıklarında yardım istemek için ağlarlar veya dikkat çeken davranışlarda başvururlar (Besag, 1995; akt.Açıkgöz, 2017: 43). Belli bir zaman geçtikten sonra sahte mağdurları tespit etmek kolaylaşır. Sahte söz ve davranışları sebebiyle arkadaşları ve öğretmenleri tarafından kendilerine güvenilmez.

Kavşut'un (2009: 56) yapmış olduğu araştırmanın bulgularına göre sözel içerikli kurban olmanın diğer kurban olma türlerine oranla daha yaygın olduğu gözlemiştir. Kurbanların diğer öğrenciler tarafından gözlenebilecek zorbalık türlerine maruz kaldığı görülmektedir. Katılımcılar arasında en az yaygınlık gösteren kurban olma türünün ise sosyal zorbalık olarak nitelenen korkutma ve sindirme olduğu tespit edilmiştir.

2.3.3. Zorba-Kurbanların Özellikleri

Zaman zaman zorbalık uygulayan zaman zaman da zorbalığa maruz kalan kişidir (Pişkin, 2003). Zorba-kurbanların hangi vakit kurban hangi vakit zorba olabileceklerini kestirmek zordur. Zorbalara oranla daha fazla saldırgan davranışlar göstermektedirler. İçlerine kapanık olmamalarına rağmen akranları tarafından sık sık dışlanmaktadır (Perren, 2000). Zorbaların yanı sıra zorba-kurbanların da otoriteyle sorunu yaşamaları, uyuşturucu veya alkol kullanma olasılığı, intihar girişiminde bulunma ya da intiharı

düşünme, başkalarına cinsel tacizde bulunma ve cinsel tacize uğrama olasılıkları akran zorbalığına taraf olan diğer guruplara oranla daha fazladır (Li, 2008b).

Akranları ile iletişim kurmakta zorlanan zorba-kurbanlar, davranış problemlerine sahiptirler. Okulla daha az ilgilenmekte, yalnızlık ve depresyon düzeyleri ise artış göstermektedir (Juvonen, Graham ve Schuster, 2003; Andreou vd., 2015). Aynı zamanda, zorba-kurban çocukların, zorba, kurban ve akran zorbalığına karışmayan çocuklarla karşılaştırıldıklarında, daha düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir (Pekel Uludağlı ve Uçanok, 2005). Zorba-kurban öğrenciler zorba, kurban ya da zorbalığa dahil olmamış diğer öğrencilere kıyasla psikolojik uyum konusunda daha fazla sorun yaşamaktadırlar (Nansel vd., 2001).

Açıkgöz'ün (2017: 93) araştırmasına göre mağdur öğrenciler karşılaştıkları zorbaca olaylara aynı şekilde zorbaca karşılık vermekte ya da zorba öğrenciler zorbaca davranışlardan dolayı zorbalığa uğramakta ve aynı düzeyde mağdur olmaktadır. Maalesef öğrencilerimiz diğer arkadaşlarından gördüğü davranışı aynı tür ve şekilde karşıya iletmektedir. Fiziksel mağdursa fiziksel zorba, sözel mağdursa sözel zorba, izolasyon mağdursa izolasyon zorba olmaktadır. Bu durum bir kısır döngü oluşumuna sebebiyet vermektedir. Böylece okuldaki zorbalık davranışları sürekli bir biçimde devam etmektedir sonucunu varılmıştır.

2.3.4. Seyirciler- Karışmayanlar

Alan yazın incelendiğinde seyircilere “izleyiciler” de denildiği görülmektedir. Zorbalık olayına tanık olan ama bu zorbalığa kurbanı korumak amacıyla veya zorbayı desteklemek amacıyla katılmayan kişilerdir (Olweus, 2003). Ne zorba ne de kurban olan; ama sorulduğu zaman problemi bildiren çocuklardır (Ortega ve Lera, 2000). Zorbalığın dolaylı bir üyesi olan seyirciler, zorbaya zorbalığı sürdürmesi için destek verebilmekte ya da kurbanı korumak için zorbanın karşısında durabilmektedir (Craig ve Pepler, 1995). Böylelikle zorbalar veya kurbanlara yardımcı olarak zorbalığın pekiştirilmesi veya çözülmesinde anahtar role sahiptirler (Uysal ve Dinçer, 2012: 474).

Zorbalığa katılmayan öğrencilerin daha popüler ve ortalama sosyometrik statüde yer aldıkları, reddedilme ve yalnızlık düzeylerinin ise diğer zorbalık statülerine göre daha normal düzeyde olduğu gözlenmiştir (Pekel Uludağlı ve Uçanok, 2005). Bu öğrencilerin zorbalığa katılmamalarının nedeni zorbaların küçük gruplar içinde kalması ve sosyalleşmeye açık olmaması, dışarıda kalanların, kurbanların kötü durumda olduklarını fark etmemiş olmaları ya da kötü olaya katılmak istememeleri olabilir (Sutton ve Smith, 1999).

Yapılan araştırmalarda akran zorbalığında rol alan taraflar incelendiğinde en büyük yüzdenin seyircilerden olduğu gözlenmektedir. Kartal ve Bilgin (2007) seyircilerin oranının oldukça fazla olduğunu belirtmiştir. Çağırğan (2014) benzer şekilde katılmayanların oranını bir hayli fazla olarak tespit etmiştir. Zorbalık davranışlarına maruz kalmasa da, taraflardan biri olmasa da bu tür davranışlara şahit olan izleyiciler de çok etkilenmektedirler. Bu etkileşim, izleyici konumundakilerin kendilerini zorbayla mı yoksa mağdurla mı özdeşleştirdiklerine göre değişebilir. İzleyicilerin zorbalığa müdahil olan taraflara karşı takındığı tutum, izleyiciyi birdenbire zorba ya da kurban rolüne büründürebilir (Akar Çevlik, 2013: 5).

2.4. Akran Zorbalığının Yaşandığı Yerler

Akran zorbalığının yaşandığı yerlere dair alan yazın incelendiğinde çok farklı sonuçlar ortaya konulmuştur. Kocaşahan'a (2012: 26) göre okulda öğretmen gözetiminin daha az olduğu yerlerde öğrencilerin saldırganca davranışları daha sık sergilediği bilinmektedir. Kartal ve Bilgin (2009: 549) öğrencilerden aldıkları bilgilere göre, okulda zorbalığın en fazla bahçede, öğretmenlerden aldıkları bilgilere göre ise bahçe ve koridorlarda görüldüğünü belirtmekte ve bunu öğretmenlerin koridorlarda da nöbet tutması sonucu sıklıkla zorbalık olaylarına şahit olmasıyla ilişkilendirmektedir.

Batı ülkelerinde yapılan çalışmalarda öğrenciler genellikle en sık oyun alanında zorbalığa uğramaktadır (Pişkin, 2002; Yurtal ve Cenkseven, 2007). Kartal ve Bilgin (2007) araştırmalarında benzer bulgulara ulaşmıştır. Çalışmaya göre oyun bahçesindeki zorbalık yüksek oranda rapor edilmiştir. Jarrett'a (2001) göre çocukların bir kısmı

günlerini zorbalardan korkarak geçirirler. Bu çocuklar kantin, tuvalet veya oyun bahçesine gitmekten korkarlar çünkü oralarda zorbalar tarafından daha önce rahatsız edilmişlerdir. Öğretmenler zorbalığı genellikle ya fark etmezler ya da müdahale etmezler.

Çınkır ve Karaman Kepenekçi'nin (2003) araştırmasına göre zorbalık en çok sınıfta, ardından sırasıyla okul dışında ya da okul yolunda, okul koridorlarında, bahçede ve diğer yerlerde (kantin ve spor salonu dahil) gerçekleşmektedir. Koç (2006) tarafından yapılan bir çalışmada ise liseli öğrenciler zorbalığın okul içi ve daha düşük bir oranda da okul dışı alanlarda, okul içerisinde ise okul koridorlarında ve en az da okulun tuvaletlerinde meydana geldiğini belirtmektedirler. Bulut (2008: 29) araştırmasının bulgularında şiddet olaylarının sırayla en çok okul çıkışı ve sonrasında, teneffüslerde ve ders esnasında gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Buna karşılık Yurttaş'ın (2010: 70) araştırması sonucu zorbalığın okul dışında veya okul yolunda değil, daha çok okulun içerisinde meydana geldiğini göstermektedir. İlhan Alper'in (2008) çalışmasına göre fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, kişisel eşyaları izinsiz olarak alma ve söylenti çıkarma türlerindeki zorbalıklar en sık sınıfta görülmektedir. Dışlama eyleminin en sık yaşandığı yer ise okul bahçesidir. Burnukara'ya (2009: 96) göre ergen tarafından okul içinde alınan yazılı mesajın okul dışında okunabilmesi, okulda çekilen uygunsuz bir videonun, okul dışında cep telefonu veya internet yoluyla diğer kişilere dağıtılabilmesi mümkündür. Bu nedenle, sanal zorbalığın tam olarak nerede gerçekleştiğini kestirmek zor olmaktadır. Tıprıdamaz Sipahi'nin (2008: 61) bulgularında, araştırma grubunun nerelerde akran zorbalığına uğradığı sorgulandığında en sık maruz kalınan üç yerin; öğretmen sınıfta değilken sınıf, bahçe/spor sahası, okula giderken ya da okuldan dönerken yol olduğu saptamıştır. Akran zorbalığının öğretmen sınıftayken gerçekleşme oranı ise daha düşüktür.

Burnukara ve Uçanok'un (2012) yaptığı araştırmaya göre akran zorbalığıyla büyük oranda hem okul içinde hem de okul dışında karşılaşılmaktadır. Ülkemizde ergenlerin okula gidiş-geliş sırasında sıklıkla okul servislerini kullandıkları bilinmektedir. Servis ortamı farklı yaştaki ergenlerin bir arada olmasını sağlayarak, okul

içindeki zorbalığın servis ortamına taşınarak burada da devam edebileceğini düşündürmektedir. Araştırmada ergenlerin bu türden davranışlarla “okul dışında karşılaştım” derken tam olarak neyi kastettikleri yeterince açık olmasa da, özellikle bizim ülkemize özgü servis zorbalığı ve ilköğretim ve lise çağındaki ergenlerin okul dışında yine tamamen bizim eğitim sistemimize özgü dersane gibi ortamlarda da akran zorbalığını deneyimleme olasılığını düşündürmektedir. Günümüzde dersaneler resmi olarak kapatılmış olsa da yerlerine kurs ve etüt merkezi adı altında açılan kurumlar türemiştir. Yapılan alan yazın taramasında akran zorbalığının yapıldığı yerlere ilişkin araştırmalarda okul pansiyonları şıklar içerisinde yer almadığı saptanmıştır. Araştırmaya katılanlar “diğer” ya da “okul dışında karşılaştım” seçeneğiyle pansiyonları kastetmiş olabilir. Zindi (1994), yatılı okullarda zorbalığın en yaygın olarak yatakhane olduğunu, burayı oyun bahçesi, tuvalet ve sınıfların izlediğini belirlemiştir (akt. Kartal ve Bilgin, 2007: 213).

Akran zorbalığının öğretmen ve yöneticinin olmadığı yer ve zamanlarda artış gösterdiği araştırmalardan anlaşılmaktadır. Devletin haftaiçi okul çıkışlarında veya haftasonu açmış olduğu destekleme kursları esnasında da okullarda nöbetçi öğretmen bulunmamaktadır. Bu durum zorbalığı tetiklemiş olabilir. Açılan destekleme kurslarının büyük bir bölümünün sene sonu gelmeden öğrenci devamsızlığı sebebiyle kapandığı bilinmektedir. Akran zorbalığına uğrayan çocuklarda okula gitme isteğinde azalma ve devamsızlıkta artış gözlemlenmesi okul kurslarında akran zorbalığının olabileceğini akla getirmektedir.

2.5. Akran Zorbalığının Nedenleri ve Zorbalığı Etkileyen Faktörler

Akran zorbalığının oluşmasında çeşitli faktörler etkili olduğu söylenebilir. Amodei ve Scott (2002) zorbalığa neden olan davranışların nadiren tek başına ortaya çıktığını, birbirleriyle karmaşık şekillerde etkileşime geçerek çocuklukta ortaya çıkıp ergenlik ve yetişkinliğe kadar sürebilen saldırgan ve şiddet içeren davranışları ürettiğini belirtmiştir. Pek çok araştırmacının alanda yaptıkları araştırmalar sonucunda da akran zorbalığı davranışlarının tek bir nedene bağlı olarak ortaya çıkmadığı ortaya

konulmuştur (Bulut, 2008; Woods ve Wolke, 2003; Çetinkaya vd., 2009). Bu araştırmada akran zorbalığının nedenleri ve zorbalığı etkileyen faktörler olarak bireysel faktörler, ailevi faktörler, akranlar ve okul faktörü, çevresel-sosyal faktörler ve teknoloji ve kitle iletişim araçlarından kaynaklı faktörler ele alınmıştır.

2.5.1. Bireysel Faktörler

Akran zorbalığının tanımında kurban ve zorba arasındaki güç dengesizliğinden söz edilmektedir. Bu güç dengesizliği psikolojik ve fiziksel olabileceği gibi zorba ve kurbanın yaşları arasındaki farkla da ilişkili olabilmektedir (Ertan, 2012: 28). Aynı okulda üst sınıflarla alt sınıflar arasındaki yaş farkı öğrencilerin fiziksel ve duygusal gelişimleri üzerinde etkili olduğundan bireylerin zorba ve kurban oluşlarını da doğrudan etkiler.

Koç (2007) akran zorbalığıyla ilgili bazı araştırmalardan elde ettiği bilgilere göre, zorba çocuk ve ergenlerin akranlarıyla etkili bir iletişim kurabilmek ve sürdürülebilmek için gerekli olan temel sosyal becerilerden yoksun olduklarını belirlemiştir. Güner'in (2009: 9) araştırmasındaki bulgular, zorba öğrencilerin zorbaca davranışlar sergilemelerinde çeşitli dürtülerin ve nedenlerin etkili olduğunu göstermektedir. Zorbalar da, kendilerini alt-üst olmuş ve öfkeli hissedebilirler veya uyumlu olmadıklarını fark edebilirler. Olweus (1993) zorbalık yapmaya neden olan tepki örüntülerinin gelişiminde önemli rol oynayan faktörlerden birini çocuğun mizacı olarak belirtmiştir. Çocuğun aktif ve çabuk öfkelenen bir mizaca sahip olması, sakin ve sıradan bir yapıya sahip olan çocuğa göre ileride daha saldırgan olma olasılığını arttırmaktadır. Kandemir ve Özbay'a (2009) göre her bireyde benlik saygısı olması gerekirken kurbanlar uğradıkları zorbalık sebebiyle zamanla kendilerine saygıyı da kaybederler.

Akar Çevlik'in (2013: 132) araştırmasına göre okul yöneticilerinin zorbalığa neden olan bireysel faktörler olarak sıraladıkları özellikler; kendini kabullendirme isteği, bencillik, tatminsizlik, takdir edilme isteği, üstünlük sağlama isteği, ergenlik, sevme-sevilme ihtiyacı, kıskançlık, kin, nefret ve fiziksel üstünlüktür. Frisen vd.'nin (2007)

İsviçre’de lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmanın sonucuna göre en sık karşılaşılan zorbalık nedeni dış görünüştür.

2.5.2. Ailevi Faktörler

Araştırmalar, zorbalıkta zorbalara ailelerinin de sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır (Olweus, 1994). Atik’in (2006) çalışmasına göre hem zorba hem de kurban öğrenciler ailelerini az sevgi gösteren, az ilgilenen, az sorumluluk sahibi ve aile kontrol, gözlem ve desteği az olan kişiler olarak algılamaktadırlar. Koç (2007) zorba öğrencilerin çoğunlukla aile desteğinin ve sıcaklığının yetersiz olduğu ailelerden geldiklerini belirtmektedir. Gökler (2009: 532) zorbalara fiziksel ceza yöntemi kullanan ailelerden geldiklerini söylemektedir. Olweus’a (1995) göre zorbalara arka plana itilmiş ailelerde yetişmişlerdir ve bunun bir sonucu olarak, çevreye karşı nefret duyguları içerisindedirler. Aile problemleri ise, ebeveynler arasında çatışmalı kişilerarası ilişkiler, boşanma, psikiyatrik hastalıklar, alkol problemleri ve benzeri sorunları içerebilir (Olweus, 1993).

Zorbalara aileleri çocuklarının davranışlarıyla başa çıkabilmek için “güce dayalı teknikler” kullanma eğilimindedirler (Pellegrini, 1998). Zorbalığın özelliklerinden olan güç ve saldırganlığın kökeni aile yapısına dayanmaktadır. Zorbalık uygulayan çocuklar genellikle, sert cezaların ve yetersiz sevginin egemen olduğu evlerden gelmektedir. Böyle bir aile yapısı içinde zorbalara, anti-sosyal eğilimlere sahip olmakta ve evlerindeki saldırgan davranış kalıplarını okula taşımaktadırlar (Zaklama, 2003).

Boşanma ya da bir ebeveynin kaybı da çocukların zorbalığa karışmalarında etkilidir (Akduman, 2010). Anne babası boşanmış olan çocuklarda anne babası boşanmamış çocuklara kıyasla olumsuz akran davranışları daha sık gözlenmiştir (Ünaldı, 2017: 29). Anne babanın ayrı olduğu ya da boşandığı ailelerden gelen çocukların korkutma, sindirme; anne ya da babadan birinin ölmüş olduğu ailelerden gelen çocukların ise; açık saldırı, ilişkiyel saldırı boyutları ile genel akran istismarı puanlarının diğer çocuklardan daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir (Akduman, 2010: 22).

Ailelerin çocuk adına karar alması hem zorba olma hem de kurban olmanın yordayıcısıdır (Nation, Vieno, Perkins ve Santinello, 2008). Ailenin çok çocuklu olması, anne babanın çocuklarına karşı tavırlarında da birtakım farklılıklar yaratabilir. Bu durum az ilgi gördüğünü zanneden çocuğun aile içinde ikinci planda kaldığını, kendisine karşı ilgisiz davranıldığını, kabul edilmediğini fark ettiği anda, kendisini fark ettirmek için yanlış yollara başvurmasına, arkadaş grubunda çeşitli problemler yaşamasına ve akran istismarı uygulamasına ya da maruz kalmasına neden olabilmektedir (Akduman, 2010: 22).

Olweus (1993) araştırmalarda zorbaların bakıcılarının; onların akranlarına, kardeşlerine ya da öğretmenlerine karşı saldırgan davranışlarına tolerans göstermeye devam ettikleri takdirde, saldırganlık düzeylerinin daha da yükseleceğini saptadıklarını ifade etmektedir. Yani zorbaların bu davranışı sergilemelerinde sadece anne ve baba değil çocuklarla küçük yaştan itibaren ilgilenen ve ona evde eğitim veren herkesin sorumlu olduğunu belirlemiştir. Bu durum çocuğun yetiştirilmesinde rol alan bütün yetişkinlerin akran zorbalığına karşı eğitilmiş olmalarının ve hiçbir şartla zorbalığa tolerans tanımamaları gerekliliğinin bir göstergesidir.

Gökler (2007: 61) yaptığı çalışmada zorbalığa taraf olan grupların, genellikle sorunlu ailelerden geldikleri ve ebeveynlerinin uygun olmayan tutum ve davranış tarzları sergilediklerinin söylenebileceğini belirtmektedir. Ailede atılan sorunlu temeller, çocuğun okula başlamasıyla birlikte okul ortamına taşınmakta, çocuk ailede gördüğü ve günlük yaşamın doğal, normal, ayrılmaz bir parçası olarak öğrendiği şiddeti, sorunlarını çözmede ve yaşamla başa çıkmada kullanmaktadır. Cenkseven-Önder ve Yurtal (2008: 13) araştırmalarının tartışma kısmında, zorba ve kurban öğrencilerin ailelerini problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, ilgi gösterme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar açılarından olumlu özelliklere sahip öğrencilere göre daha olumsuz algıladıklarını saptamışlardır.

Bireyin yaşadığı çevre içerisinde ailenin ve özellikle anne babanın etkisi kaçınılmazdır. Akgün (2005) zorbalık mağduru kız ergenlerin, anne-babalarını daha az

ilgili ve sevecen olarak algıladıkları ve kurban kızların babaları ile iletişimlerinin olumsuz olduğu saptamıştır. Gürsoy'un (2010: 74) araştırmasına göre, aile içerisinde şiddete maruz kalan öğrenciler, okulda akran zorbalığına maruz kalmaktadır. Benzer şekilde, öğrenciler aile içerisinde şahit oldukları şiddete kendileri de maruz kaldıklarında sonuç değişmemekte ve okulda da akranlarından gördükleri zorbaca davranışlar karşısında kurban kişi olmaktadır.

Çocukların ve gençlerin büyük bir çoğunluğu yaşadıkları siber zorbalık deneyimini anne babalarına anlatmamaktadırlar. Bu durumda öncelikle anne babaların siber zorbalıkla ilgili bilgi sahibi olmaları ve bu konuda çocuklarını uymaları ve belli kurallar koymaları gerekmektedir (Aksaray, 2011: 420). Okuldaki akran zorbalığı belirli zaman aralığında gerçekleşirken sanal zorbalığın mekân ve zaman sınırlaması yoktur. Bu nedenle kurban zorbalığa herhangi bir mekânda veya saatte maruz kalabilir ve zorbalığın etkilerini daha geniş kapsamlı olarak hisseder. Burnukara'nın (2009: 94) çalışmasına göre annenin çalışmasının da sanal ortamda zorbalığa maruz kalma ile ilişkili olduğu gözlenmektedir. Bu durum çocukların ebeveynleri tarafından sanal alemde de takip edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.5.3. Akranlar ve Okul Faktörü

Akran zorbalığının yalnızca sokakta olduğunu düşünmek çok sığ ve eksik bir düşüncedir. İnsan etkileşiminin olduğu her mekân ve zamanda zorbalık ihtimali de vardır. Araştırmalar okulda yaşanan zorbalık nedeniyle birçok öğrencinin okulu sevmediğini ve devamsızlık yaptığını, kaygılandıklarını, okul korkularının geliştiğini; bundan dolayı akademik başarılarının düştüğünü ve kendilerini değersiz hissettiklerini göstermektedir (Olweus, 2005; Pişkin, 2002). Totan ve Yöndem (2007) çalışmasında ergenlerin akran ilişkileri arttıkça zorba olma olasılıklarının arttığı, ancak arkadaş ilişkilerinin artması ile kurban olma arasında negatif ilişki olduğu bulmuştur.

Öğretmenlerin sık sık değişmesi, davranışlara yönelik beklentilerin açık olmaması, tutarsız disiplin metotlarının uygulanması gibi sebepler okulda akran zorbalığı pekiştiren etmenlerdir (Gürsoy, 2010: 23). Kocaşahan'a (2012: 85) göre

okullarda zorbalığa müdahalede de sorunlar yaşanıyor olabilir. Sınıfların kalabalık oluşu, zorbalık olaylarının okuldaki yetişkinlerin gözünden kaçmasına neden olabilir. Woods ve Wolke (2003) okul başarısızlığının ve akademik konularda yaşanan hayal kırıklığının çocuklarda zorbalığa yol açabileceğini belirtmektedir.

Öğrencilerin, okul da farklı sosyal ortam ve yaşantıların etkisiyle (okula aitlik, bir gruba dahil olma, öğretmen kabulü, yetenekleri-becerileri ortaya koyma vb.) doyum elde ettikleri düşünülebilir. Ergenlerin okul çağında yaşamlarının büyük kısmını okulda geçirmekte olduğu ve boş zaman etkinliklerinin, arkadaş ortamı ve sosyal çevrelerinin okul yaşantısının etkisiyle şekillenmekte olduğu düşünülecek olursa öğrencilerin okuldan elde ettikleri yaşam doyumunun zorba ve kurban olmada önemli bir faktör olabilir. Okul ortamından yeterince doyum elde etmemenin zorbaca davranışlarda bulunma eğiliminin artmasına yol açabileceği düşünülebilir (Hilooğlu, 2009: 74).

Kurul Tural (2006) bireycilik ve rekabet gibi kavramların sıkça yer bulduğu eğitim yönetimi biçimini eleştirmektedir. Hilooğlu'na (2009: 74) göre ergenlerin zorbalık davranışlarında arkadaş değişkeni ile özdeş olan akran ilişkilerinin önemli bir etkiye sahip olduğu, ergenlerin akranlarıyla kurdukları ilişkilerin niteliğinin zorba ve kurban olmada önemli olduğu düşünülmektedir. Kurbanların arkadaş ilişkilerinde doyum elde etmiyor olmalarına rağmen, akran kabulünü sağlamak veya korumak adına zorbalığa karşı gelmiyor olabilecekleri düşünülmektedir.

2.5.4. Çevresel-Sosyal Faktörler

Zorbalık bazen yetişkinlerin yarattığı, desteklediği, onayladığı ve sürdürdüğü sosyal eşitsizliklerden kaynaklanır (Kocaşahan, 2012: 20). Toplumda kadın ve erkeğe biçilen roller mevcuttur ve önemlidir. Çocuklardan yaşlarına bakılmaksızın bu rollere göre hareket etmeleri beklenmektedir. Erkeklerin güçlü oluşunun toplumca öncelikle fiziksel güçle bağdaştırılması çocuklarında fiziksel zorbalığa başvurmalarına sebebiyet verebilir. Kızların gelenek ve göreneklere göre hareket etmemeleri durumunda zorbalığa uğramaları sosyal çevrede normal kabul edilebilir.

Gökler (2007: 1) çalışmasında, özellikle çocuklar arasındaki zorbalık eylemlerinin yetişkinlerce normal sosyal davranışlar olarak algılanışı, büyüme ve gelişmenin doğal bir parçası olarak görülmesi, oyun, şakalaşma vb. algılanmasının akran zorbalığının önemsenmemesine neden olduğunu belirtmiştir. Zorba çocukların sosyal becerilerinin kuvvetli olduğu, kurbanların ise sosyal beceri açısından zayıf ve karar verme açısından pasif oldukları görülmektedir (Nation vd., 2008).

Gürsoy'a (2010: 74) göre sosyal desteğin azaldığı durumlarda akran zorbalığına daha fazla maruz kalındığı anlaşılmaktadır. Yalçın'ın (2007) yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin ailelerinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek durumundan memnun olduğu zamanlarda saldırganlık davranışlarının azaldığı görülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşlarına akran zorbalığına karşı sosyal destek konusunda Millî Eğitim Bakanlığı ve ailelerle işbirliği içerisinde çalışmalar yapmaları hususunda büyük görevler düşmektedir.

2.5.5. Teknoloji ve Kitle İletişim Araçlarından Kaynaklı Faktörler

İnternet ve cep telefonu teknolojisindeki hızlı ilerleme gençler için sonsuz yeni bir alan açmıştır. Günümüzde gençler için bilgisayar, internet, cep telefonu ve diğer teknolojik araçlar yaşamlarının bir parçası olmuştur. Öyle ki yeni arkadaşlar edinme ve sürdürme toplumsal ve sosyal ilişkileri ve normları oluşturma bu teknolojik araçlarla meydana gelmektedir (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011).

Teknoloji ve kitle iletişim araçlarının günümüzde hızla artıyor oluşu beraberinde sorunları da getirmektedir. Bu araçlar insanlık yararına kullanıldığı gibi zorbalık yapmanın veya zorbalığı desteklemenin birer yolu olarak da kullanılmaktadır. Teknoloji ve kitle iletişim araçları yardımıyla yapılan zorbalık sanal zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Horzum ve Ayas'a (2011: 141) göre sanal zorbalık; bir veya birden fazla kişinin internet ya da cep telefonu gibi teknolojileri kullanarak kasıtlı ve sürekli olarak mağdur durumundaki kişiye zarar vermek amacıyla kullanması olarak tanımlanabilir. Kocaşahan'ın (2012: 82) yapmış olduğu araştırmada ortaya konan zorbalık oranlarının altında, öğrencilerin yoğunlukla ilgilendiği sosyal medya araçları,

televizyon ve yazılı basında sunulan kabul görmüş, onaylanmış ve hatta desteklenmiş saldırganlık yatıyor olabilir.

2.6. Akran Zorbalığının Yaygınlığı

Akran zorbalığının yaygınlığını anlamamanın yolu zorbalığın farkına varıp görülme sıklığını belirleyebilmekle alakalıdır. Gökler'in (2009: 519) araştırmasına göre akran zorbalığına kurban öğrenci oranları; Avustralya'da yüzde 30-50; İtalya'da yüzde 28-40; İngiltere'de yüzde 4-36; Yunanistan'da yüzde 15-30; Portekiz'de yüzde 20-22; Kanada'da yüzde 21; ABD'de yüzde 10; Norveç'te yüzde 10'dur. Zorba öğrenci oranları ise; İngiltere'de yüzde 20; İtalya'da yüzde 15-20; Yunanistan'da yüzde 6; Kanada'da yüzde 12; ABD'de yüzde 13; Norveç'te yüzde 7; Türkiye'de ise yüzde 11 ile yüzde 50 arasında değişmektedir.

Ülkemizde yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde Dölek (2002) beşinci, yedinci ve dokuzuncu sınıflarda yüzde iki kız, yüzde altı erkek olmak üzere öğrencilerin zorbalık uyguladıklarını, yüzde sekiz oranında kurban olduklarını bulmuştur. Gültekin (2003) ise, on bir-on altı yaşlarında zorbalığa maruz kalanların oranını yüzde on üç olarak belirlemiştir. Pişkin (2003) zorbalık yapma oranının yüzde altı, zorbalığa maruz kalma oranının ise yüzde 30 olduğunu bulmuştur. Kapçı (2004) zorba ya da kurban olarak zorbalık olaylarına karışan öğrencilerin oranının yüzde 40 olduğunu rapor etmiştir. Karaman Kepenekçi ve Çınkır (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada içinde bulunulan akademik yıl içinde öğrencilerin tamamının en az bir kez zorbalığa uğradığı belirlenmiştir. Kavşut (2009) dokuz, on ve on birinci sınıflara yaptığı çalışmada ergenlerin çoğunluğunun akran zorbalığına katılmadığını belirlemiştir. Çağırğan'da (2014) dokuz ve onuncu sınıflara yaptığı çalışmada benzer şekilde öğrencilerin çoğunluğunun akran zorbalığına katılmayan kişiler olduğunu bulmuştur. Acar (2009) orta gelir düzeyindeki farklı okul türlerinde (meslek lisesi, genel lise, anadolu lisesi) öğrenim gören dokuzuncu sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada akran zorbalığı gruplarının dağılımını “zorba/kurban” gruptaki öğrenci oranının diğer tüm gruplardaki öğrenci oranlarından daha fazla olduğunu bulmuştur. Oranların

büyüklüğü açısından “zorba/kurban” grubu sırasıyla, “karışmayan”, “kurban” ve “zorba” gruplar izlemektedir. Karaman Kepenekçi ve Çinkır (2003) eğitimcilerin verdikleri cevaplara göre, okullarda zorbalığı en fazla erkekler, başarısız öğrenciler, yaşça büyükler ve iri yarı öğrenciler uygulamaktadır.

Yurtdışında yapılan araştırma sonuçları da yurtiçi sonuçlarla benzerdir. Smith, Madsen ve Moody (1999) kurbanların yaşları arttıkça, zorbalığa uğrama yüzdelerinin azaldığını öne sürmüştür. Lisede fiziksel zorbalık, ilköğretimdeki zorbalıktan çok daha düşük düzeydedir. Kristensen ve Smith’in (2003) on-on beş yaşları arasındaki öğrencinin zorbalık döngüsündeki rolleri ve baş etme becerilerini incelediklerinde öğrencilerin yarıdan fazlasının zorbalık olayına karışmadığını, yüzde on altısının kurban, yüzde dokuzunun zorba/kurban ve yüzde sekizinin zorba olduğunu, kızlarda kurban olma eğiliminin erkeklerden daha yüksek olduğunu, yaş arttıkça kurban olma eğiliminin azaldığını, zorbalık oranındaki bu farklılığın kültürel kabule, yaş gruplarına, araştırma metoduna ve etnik kökene göre değişebileceğini saptamıştır. Rigby (2005) ise Avustralya’da altı, yedi, sekiz ve dokuzuncu sınıflarda öğrenim gören öğrencilerle yaptığı araştırmada ortaokul öğrencilerinin önemli ölçüde zorbalık uyguladıklarını tespit etmiştir. İsveç’te yapılan ve amacı ergenlerin zorbalık deneyimleri ve algılarını incelemek olan başka bir çalışmada, ergenlere okul yılları boyunca yaşadıkları zorbalık deneyimleri sorulmuştur. Araştırılan ergenlerden yüzde 39’u zorbalığa uğradığını, yüzde 28’i diğerlerine zorbalık uyguladığını ve yüzde on üçü hem kurban hem de zorba olduklarını belirtmişlerdir (Frisen, Jonsson ve Persson, 2007).

Kartal ve Bilgin’e (2007) göre kızlar tarafından zorbalığa uğratılmış olma durumu erkekler tarafından rapor edilmiyor olabilir. Kültürel beklentiler bir erkeğin bir kız tarafından zorbalığa uğratılmasını onaylamaz (Bu özellikle Türkiye için geçerli olabilir.). Ülkemiz ele alındığında bazı gelenekler ve özellikle töre sebebiyle zorbalığa uğrayıp bunu dile getiremeyen kız öğrencilerin var olduğu ve bu vakaların sayıca fazla olduğu tahmin edilse bile kurbanların aile ve çevre baskısından kaynaklı korkularla zorbalığa uğradıklarını söyleyemedikleri tahmin edilmektedir.

Bazı araştırmacılar adolesan dönemin başlarında akran zorbalığında hafif bir yükseliş ve daha sonra zorbalığın görülme sıklığında azalma olduğunu ve bunun okul ve/veya çevre değiştirmeyle ilgili olduğunu belirtmektedirler (Pellegrini, 2002; Rigby ve Slee 1991). Pellegrini (2002: 153) zorbalık sıklığındaki azalma nedenine; yeni bir okula geçildiğinde öğrenciler arasında yeni gruplaşmaların olduğu ve gruptaki denge ve statüler belirleninceye kadar rekabet ortamının oluştuğunu, birbirlerine üstünlük kurmak isteyen öğrencilerin güçlerini kullandığını, dengeler oluşuktan sonra zorbalık olaylarında azalma görülebileceği şeklinde açıklık getirmiştir. İlk ergenlikte zorbalığa dahil olmada grup dinamiklerinin önemine ve zorbalık uygulamanın okul değiştiren yani yeni bir sosyal ortama giren bireyler tarafından akranlarına baskınlık sağlama ve kendilerini kabul ettirme stratejisi olarak kullanılabilme ve zorbalığa dahil olmada bir artış olabileceğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda araştırmacı ilkokuldan ortaokula geçerek okul değiştiren ergenlerin zorbalık deneyimlemelerinde önce bir artış olacağını, ardından sene sonuna doğru zorbalığın azalmaya devam edeceğini öne sürmektedir.

Dölek (2002) özel, devlet, köy ya da kent okullarının zorbalık olaylarının yaşanması bakımından bir farklılık göstermediğini; ancak zorbalık boyutunun değişebileceğini ifade ederek bazı okulların bu davranışın ortaya çıkmasına daha kolay zemin hazırlayabildiğine dikkat çekmiştir. Aypay, Durmuş ve Aybek'in (2016: 1394) çalışması zorba ve kurban olma deneyimlerinin birbiri ile ilişkili olup kurban olmanın bir anlamda zorba olmaya da davetiye çıkaran bir durum olduğuna işaret etmektedir. Belki de kurban olma deneyimleri yaşayanlar yaşadıkları onur kırıcı deneyimlerin olumsuz psikolojik izlerini kendilerinden daha zayıf olanlara maruz kaldıkları zorba davranışları yaparak telafi etme yoluna gidiyor olabilirler.

2.7. Akran Zorbalığının Sonuçları

Akran zorbalığının çok çeşitli sebepleri olduğu gibi çok fazla olumsuz sonucu da bulunmaktadır. Pepler (2006) kronik olarak zorbalık olaylarına karışan öğrencilerin yaşadığı fiziksel, sosyal ve zihinsel sorunlar nedeniyle, durumun ciddiye alınması

gerektiğini belirtmektedir. Okulda kendisini yeterince güvende hissetmeyen ya da dışlanan öğrencinin, okula bağlılığından söz edilmesi mümkün değildir. Öğrencilerin okulu sevmelerinde ya da okuldan uzaklaşmalarında orada yaşadıklarının etkisi tartışılmaz (Genç, 2007: 23). Yaşanan zorbalık, sadece okul deneyimlerini değil, öğrencinin tüm yaşamını etkileyebilmektedir. Zorbalık, çocuğun saldırgan mizacı ile de desteklendiğinden, zamana karşı dirençlidir ve olumsuz etkileri özellikle yetişkinlik yıllarında ortaya çıkar (Gökler, 2009: 527).

Kapıcı'nın (2004) yaptığı çalışmada sözel, duygusal, bedensel ve cinsel zorbalığa uğrayan öğrencilerin, daha az uğrayan öğrencilerden benlik saygılarının düşük olduğu, depresyon belirtilerinin daha yüksek görüldüğü, yüksek kaygı yaşandığı görülmüştür. Horzum ve Ayas'a (2011: 142) göre sanal zorbalık olaylarında mağdura herhangi bir fiziksel zarar oluşturmamasına rağmen yaşanan bu olaylar sonucunda mağdurun psikolojik olarak olumsuz şekilde etkilendiği yapılan araştırmalarda görülmektedir. Okul yıllarında zorbaca eylemleri alışkanlık haline getiren öğrencilerin bu özellikleri onların yetişkinlik yaşamlarını nasıl olumsuz bir biçimde etkiliyorsa, benzeri bir biçimde kurban öğrencilerin okul yıllarında yaşadıkları zorbalığın sonucu geliştirdikleri depresyon ve düşük özsaygı da kurbanların yetişkinlik yıllarını olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir (Olweus, 1993).

Atik'e (2006) göre hem zorba hem de kurban olan öğrenciler diğerlerine göre daha yalnızdır ve akademik başarıları daha düşüktür. Sonuç olarak öğretmenler sınıflarında yalnız ve akademik başarıları düşük olan öğrencilere daha tedbirli yaklaşmalıdır. West ve Salmon'a (2000) göre, özellikle zorbalığın geç farkına varılması, uzun dönemli zihinsel sağlık problemlerine yol açabilmektedir. Zorbalık, sadece zorbalı ya da kurbanlarda değil, zorbalık olaylarına tanık olan diğer çocuklar üzerinde de olumsuz etkiye neden olmaktadır. Bu etki yıllarca devam edebilen, ciddi stres yaratan, psikosomatik ve psikiyatrik belirti ve bozuklukların oluşmasına yol açan bir sorundur (Karataş, 2011: 27).

Akran zorbalığı davranışları sergileyen öğrenciler gerçekleştirdikleri bu davranışlardan ötürü alabilecekleri ceza ya da karşılaşabilecekleri yaptırımları göze alıyor olabilirler. Bunun altında da ceza alınsa dahi içinde buldukları grupta statü elde etme beklentisi olabilir (Kocaşahan, 2012: 93). Bir diğer neden ise akran zorbalığında zorbalığın tekrar yaşanmaması adına önlem alınmaması ya da alınan önlemlerin zorbaları bu davranışları sergilemekten alıkoyacak nitelikte ve caydırıcılıkta olmaması olabilir.

Ayas'a (2007) göre, okullarda yaşanan şiddet olayları okulun genel algısını etkilerken aynı zamanda öğrencilerin öğrenme süreçlerini de olumsuz etkilemektedir. Okulda yaşanan zorbaca davranışlar öğrenciyi sosyal olarak ilerlemelerinde yeteneklerini olumsuz bir şekilde etkileyebilen ciddi bir sorundur. Zorba davranışlara uğramak, kalıcı ve zararlı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Kurbanların okula uyum sağlayamama, okula karşı isteksizlikleri devam durumunu etkileyebilir. Öğrenci okula gitmeyi istemeyebilir. Okulda yaşanan zorbalık olayları, zorba ve kurbanın akademik ve toplumsal değişimini olumsuz şekilde etkileyebilir. Kurban öğrenciler genellikle okuldan korkup kendilerini okul içerisinde güvende hissetmezler. Dışlanan ergenler, okul içinde yapılması gereken çalışmaların gerektiği performansı gösteremeyeceğinden okulda ki başarısını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Cenkseven Önder ve Sarı (2012: 910) çalışmasında zorbalığa karışan ilköğretim öğrencilerinin öğretmenleri, okul yöneticileri ve arkadaşları ile ilişkilerini olumsuz algıladıkları ve okula yönelik olumsuz duygulara sahip olduklarını belirlenmiştir. Yaman, Eroğlu, Bayraktar ve Çolak'a (2010) göre ayrıca zorbalık kurbanı öğrenciler okul değiştirmeyi düşünebilirler. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin bu konunun ciddiyetinin farkında varmaları ve zorbalığa taraf olan bütün kesimlerle yeterince ilgilenip soruna çözümler bulmaları hem öğrenci sağlığı ve başarısını hem de okula olan bağlılığı ve okul yöneticileri ve öğretmenlerine olan güven duygusunu arttırması beklenebilir.

Zorbalığın akademik performans üzerindeki etkisi fazla irdelenmemiş olmasına karşın, okuldan kaçmanın, okulla ilgili etkinliklerden kaçınmanın ve kendini okulun tamamında ya da belli bölgelerinde güvensiz hissetmenin öğrencilerin akademik gelişimini olumsuz etkileyebileceği düşünülebilir (İlhan Alper, 2008: 38). Zorbaliğa uğrayanların, zorbalığın meydana geldiği çevrede korku ve endişe duyacaklarını varsaymak mantıklı olur. Bu kurbanlar bu tür rahatsız edici eylemlere okulda uğradıklarında okuldan kaçma, okulu sevmeme, okulda zorbalığın meydana geldiği yerlere gitmekten kaçınma ve hatta ileri durumlarda intihara başvurma gibi tepkiler verebilmektedirler (Pişkin, 2002).

2.8. Akran Zorbalığına Müdahale ve Alınacak Önlemler

Akran zorbalığı gerçekleşirken taraflar olduğu gibi zorbalığına müdahale ve önlem konusunda da çok fazla taraf vardır. Akran zorbalığına müdahale ve alınacak önlemler hususunda bu taraflara çok büyük görevler düşmektedir. Gökler'e (2009: 533) göre zorbalığın ortadan kaldırılması süreci, çocuğun, ailenin, okulun ve hatta çevrenin içinde olduğu geniş bir iş birliğini gerektirir. Ayrıca zorbalık, bir davranışın zorbalık olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğinden başlayarak, kişisel kontrolün artırılmasına, öfke kontrolüne, sosyal beceri gelişimine, empati gelişimine, uygun sorun çözme becerilerinin ve stratejilerinin öğretilmesine kadar pek çok faktörle ilişkili, çok boyutlu bir problem olarak ele alınmalıdır.

Zorbalığı önlemeye yönelik program geliştirme ve uygulama yönünde birçok ülkede politikalar geliştirilmiş ve uygulanmış olmasına rağmen, bu program ve politikaların uygulandığı okullarda yüzde yüz etkililik sağlandığını söylemek mümkün değildir (Olweus, 1993). Türkiye'de tüm okulları kapsayacak girişim programları henüz uygulanmamakta ancak bu konu ile ilgili araştırmaların ve önleme çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmektedir. TBMM'de 27 Ocak 2011'de okulda zorbalığın araştırılması ve önlenmesine yönelik bir araştırma komisyonu kurulması ile ilgili önerge teklifi verilmiştir. Bu önergede zorbalığın önlenmesi amacıyla araştırmaların yapılması istenmektedir (Karataş, 2011: 6).

Okullarda zorbalıkla baş etmek için, eksikliği dolaylı olarak saldırgan davranışının ortaya çıkmasına neden olan, iletişim, çatışma ve problem çözme, öfke yönetimi, kendini ifade etme, empati, etkili yardım isteme becerilerini geliştirici grup rehberliği, bireysel görüşmeler ve seminerler şeklinde çalışmalar düzenlenebilir (Kavşut, 2009: 88). Cenkseven Önder, Yurtal ve Özsever (2016) yapmış olduğu araştırmanın bulgularına göre akran zorbalığını önlemede bireysel stratejilerin fazla sistem çapında stratejilerin az kullanıldığı görülmektedir. Okullarda şiddeti önlemeye yönelik öğrencilerin bireysel olarak ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik önleme programları yanında, okul ikliminin daha olumlu hale gelmesini sağlayacak müdahale programların oluşturulması gerekir (Çalık vd., 2009: 572).

MEB (2009) bakanlığa intikal eden bilgilerden, görsel ve yazılı medyada yer alan haberlerden özellikle okullarda şiddet, saldırganlık, zorbalık gibi olayların arttığı saptamıştır. Kamunun, özel kurum ve kuruluşlar, görsel ve yazılı medya ile iş birliği ve eşgüdümü sağlaması, çalışmalarda kullanılacak dokümantasyonu hazırlayarak dağıtımını sağlaması, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin web tabanlı analiz çalışmalarını planlaması, personel için gerekli hizmetiçi eğitim faaliyetlerini düzenlemesi, yapılan çalışmaları değerlendirip izleyerek sonuçlarını ilgili kurum ve kuruluşlara ulaştırması kararlaştırılmıştır. Bakanlıkta eğitim öğretim daireleri ve ilgili destek birimlerinin katılımıyla Sekreteryaz hizmetleri, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmek üzere bir üst kurul oluşturulması ve bu kurulun her yıl temmuz ayında toplanarak; Bakanlık merkez birimleri arasında eş güdümü ve merkezî eylem planını hazırlaması kararı alınmıştır.

Okul yönetimlerinin okul toplumunun eğitilmesi konusunda mevcut durumdan daha fazlası için çaba göstermesi gerekmektedir (Dölek, 2002). Çankaya'ya (2011: 89) göre okul yöneticileri rehber öğretmenler iş birliği ile öğrencilerin karşılaştıkları zorba davranışları tespit etmek amacıyla periyodik aralıklarla anketler yaparak okulun zorba davranış haritasını belirleyebilirler. Ayrıca okul yöneticileri, rehberlik araştırma merkezleri ile iş birliği ile sürekli zorba davranışlara maruz kalan öğrencilerin bu merkezlerden destek alabilmeleri için öğrenci aileleri ile iş birliği yapabilirler.

Ebeveynlerin çocuklarıyla yakın ilişkiler kurması, arkadaş çevresini tanınması, davranışlarında değişiklik olup olmadığını fark edebilmesi önem arz etmektedir (Totan, 2007). Totan ve Yöndem'in (2007) araştırma sonuçlarına göre ebeveyn ve ergen arasındaki ilişkinin artması ergenin zorba ya da kurban olma olasılığını azaltmaktadır. Dolayısıyla anne ve babaların anne-baba eğitime katılmaları, anne baba olma ve çocuk yetiştirme becerilerini öğrenmeleri son derece önemlidir. Bu sebeple müdahale programları ev ile okul arasında koordineli bir biçimde yürütülmelidir (Kavşut, 2009: 88). Kocaşahan (2012: 106) ailelerin zorbalığa karşı okulla iş birliği içerisinde yapabileceklerinin yanı sıra kendi içinde taşıması gereken sorumluluklar ve görevlerin de olduğunu belirtmiştir. Bu noktada ailelerin uzmanlardan eğitim ve destek almasını önermiştir.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri planlanırken Milli Eğitim Bakanlığı tüm okullarda ortak olacak şekilde, gelişimsel rehberlik yaklaşımını göz önüne alarak, zorbalıkla ilgili geliştirici, önleyici ve müdahale edici etkinliklere aşamalı olarak yer verecek çalışmalar düzenleyebilir şeklinde görüş bildirmiştir (Kavşut, 2009: 87). Farklı bölge, şehir ve okullarda kendine has problemler ve akran zorbalığı vakaları olabilir. Bu nedenle önleyici programlar ve alınacak önlemlerin merkezi yani genel olmasından ziyade daha mahalli ve yaşanan ya da yaşanabilecek olan zorbalık türlerini hesaba katarak düzenlenmesine ihtiyaç vardır.

Okul psikolojik danışmanları yapacakları bireysel veya grup danışmalarında ya da rehberlik çalışmalarında zorbalığa dahil olan öğrenciler ve bu öğrencilerin ailelerine stresle başa çıkma, kendini ifade etme, sağlıklı iletişim yolları, sosyal beceri vb. becerileri kazandırmaya yönelik program ve çalışmalara ağırlık vermelidirler (Hilooğlu, 2009: 78). Okulda yalnızca psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin zorbalıkla mücadele etmesi etkili olmayabilir. Tüm personel ve öğrencilerin bu konuda iş birliği yapmış olmasının yararlı olacağı düşünülmektedir (Totan, 2007). Liselerdeki okul zorbalığı ile ilgili hazırlanan rehberlik ve psikolojik danışma programlarında ebeveynlerle ilgili boyut eklenerek programların etkililiği artırılmalıdır (Aşıcı ve Aslan, 2010: 482).

Okul rehberlik planlarının içerisinde zorbalık hakkında bilgilendirme ve önleyici tedbirler eklenmesi gerekmektedir (Totan, 2007). Müdahale programları denilince akla ilk olarak okullarda çalışan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler gelmektedir. Müdahale programlarının alanında uzman psikolojik danışmanlar tarafından uygulanması çok önemlidir (Çitemel, 2014). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik kapsamında tutulan kayıtlar daha güncel konularla da ilişkilendirilmeli ve modern yöntemlerle desteklenmelidir ki araştırmacılara doğru bilgileri sağlama açısından yararlı olabilsin (Kocaşahan, 2012: 106).

Liselerde görülen okul zorbalığının zorba kişilik ile ilgili yaşanan problemlerde cinsiyete göre farklı rehberlik ve psikolojik danışma programları hazırlanmalıdır. Ayrıca liselerde görülen okul zorbalığında zorba öğrencilerin benliklerini tanımalarına yönelik sınıf düzeylerine uygun programlar hazırlanabilir (Aşıcı ve Aslan, 2010: 482). Okullarda zorbalığın riskli gruplarını ve yaygınlığını anlayabilmek için çeşitli tanıma teknikleri kullanılabilir (test, anket vb.) (Totan, 2007). Okullarda sürekli zorba davranışlara maruz kalan öğrencilere (özellikle zorbalığın daha yaygın olduğu erkek öğrencilere) rehber uzman desteğinde “atılganlık eğitimi” verilerek bu tip öğrencilere sosyal destek verilebilir (Çankaya, 2011: 90).

Totan (2007) zorbalık olaylarına yetişkinler arasında en yakın şahitlerin öğretmenler olabileceğini ve bu nedenle okulda yaşanan zorbalık olaylarına müdahale etmeden önce öğretmenlerin zorbalığı iyi tanımaları gerektiğini belirtmektedir. Araştırmalar; öğretmenlerin okulda gerçekleşen zorbalığın farkında olmadığını ya da öğrencilerin, gerçekleşen durumları rapor etmeleri için öğretmenlere güvenmediklerini göstermektedir (Reid, Monsen ve Rivers, 2004). Kandemir ve Özbay’a (2009: 330) göre öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilerine samimi, dürüst olarak davranması, öğrencilerini olduğu gibi kabullenmesi, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini doğru anlamaya çalışması ve öğretmenlerin bu tutum ve davranışlarının öğrenciler tarafından yüksek düzeyde algılanması, öğrenciler arasındaki zorba davranışları azaltmaktadır.

Ateş ve Yagmurlu (2010) çalışmasında öğretmenlerin yarıdan azının akran zorbalığının farkında olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca öğretmenler zorbalık davranışlarına müdahale ederken sözlü uyarı gibi pasif yaklaşımları daha çok kullanma eğilimindedirler. Öğretmenlerin yalnızca beşte biri öğrencilere akran zorbalığının sonuçlarını açıklayarak uzun süreli değişim yaratmak için ciddi çaba sarf etmektedir. Yurttaş'ın (2010: 70) araştırması öğretmenlerin okullarda zorba/mağdur problemlerinin var olduğunu farkında olmalarına karşın, okulların ya da öğretmenlerin zorbalığa karşı önlem almakta geciktiklerini veya herhangi bir müdahale çalışmasında bulunmadıklarını göstermektedir.

Öğretmenlerin zorbalık davranışlarına müdahalede neden yetersiz kaldığına dair birçok araştırma da en önemli sebeplerden biri öğretmenlerin zorbalık davranışını tanımada ve tanımlamada başarılı olmadıkları olarak belirtilmiştir. Öğretmen söz konusu davranışın basit bir tartışma mı yoksa zorbalık mı olduğuna karar veremeyebilir. Bazı durumlarda ise davranışı hafife alabilir ya da fazlaca büyütebilir (Akar Çevlik, 2013: 6). Kartal ve Bilgin'e (2009: 542) göre öğretmenler hangi zorbalık davranışlarının öğrencileri ne şekilde etkilediğinin farkında olmadıkları veya bu davranışları zorbalık olarak algılamadıkları sürece doğal olarak bu tür durumlara karşı edilgen tutumlar sergileyecek ve müdahale etmeyeceklerdir. Ayrıca zorbalık davranışlarının en sık görüldüğü alanlara bakıldığında okul bahçesi veya öğretmenlerin gözlem yapabileme şanslarının çok az olduğu buna benzer yerler olduğu görülmektedir. Şahit olunmayan bir davranışa müdahale etmek öğretmeni taraf gibi gösterebilir. Yanlı davranmak ya da haksızlık yapabilme olasılığı müdahalede caydırıcı olabilmektedir (Akar Çevlik, 2013: 6).

Bütün bu sonuçlar göz önüne alındığında zorbalık davranışlarına kimi zaman şahit olan ve hatta kimi zaman maruz da kalan öğretmen, yönetici ve diğer personelin konuyla ilgili bilgilendirilmesi, mücadele ve müdahale yöntemleriyle ilgili eğitilmesi şart gibi görünmektedir. Gerek öğretmenlerin lisans eğitimleri süresince gerekse meslek içi eğitimlerde öğrendikleri bilgiler yoluyla, karşılaşılabilecekleri öğrenci zorbalığı davranışlarına karşı hazırlanmış olmaları gerekmektedir (Akar Çevlik, 2013: 7).

Çocukların daha sağlıklı gelişebilmesi amacıyla anne ve babalar bilgilendirilmelidir. Öğretmenlerin istismar, ihmal ve zorbalığa karşı nasıl yaklaşabilecekleri hususunda bilinçlendirilmeleri oldukça önemlidir (Demircan, 2017).

Zorbalık karşıtı programların uzun dönemli başarısı okul personeli, anne-babalar ve öğrencilerin iş birliği ile mümkündür. Kuskusuz eğitimcilerin eğitimi bu süreçte en önemli yeri kapsayacaktır. Eğitimcilerin eğitimi, belki de en etkili sonucu getirecektir. Bu, çok sayıda öğrenciye ulaşmanın en ekonomik yoludur (Kartal ve Bilgin, 2007: 215). Öğretmen yetiştirme programları da öğrencilerini öncelikle ve ivedilikle akran zorbalığı hakkında bilgilendirmeli ve zorbalıkla baş etme stratejileri konusunda desteklemelidir. Öyle ki öğretmen sınıfa ilk girdiği günden itibaren bu ciddi problemle başa çıkacak donanımda olmalıdır. (Kartal ve Bilgin, 2009: 554).

Okul zorbalığının tanınması ve gerekli önleme çalışmalarının yaygınlaştırılması için okul ders içeriklerinde zorbalık ile ilgili çalışmalar düzenlenmelidir (Hilooğlu, 2009: 78). Akran zorbalığı yapılan araştırmalara göre ders esnasında da karşılaşılan bir durum olduğundan değerler eğitimi kapsamında her derse dair değerler anlatılırken akran zorbalığının yapılmaması gereken yanlış bir davranış olduğu da öğrencilere sadece rehber öğretmen değil bütün öğretmenlerce aktarılmalıdır.

Okulda türü ne olursa olsun zorbaca eylemlerin kabul edilemez olduğu vurgulanmalı, bu sorunla etkin bir biçimde baş edebilmek için uygun politikalar geliştirilmelidir. Zorbalıkla baş edebilmek için gerekli önlemleri de içeren okul kurallarının geliştirilmesi ve bu sürece öğrencilerinde katılması sağlanmalıdır (Kavşut, 2009: 89). Kocaşahan'a (2012: 105) göre okul atmosferi özellikle lisede yatılı kalan öğrenciler için önemlidir. Bilhassa okulda yatılı kalan öğrencileri hedefleyen etkinlikler arttırılabilir ve okulların fiziki koşullarının her yönden daha iyi hale getirilebilir.

Okullar, disiplin suçları ve yasal suçları azaltmak için gün geçtikçe artan önlemler almaktadırlar (güvenlik görevlileri, koridorlarda kameralar vb.). Bu önlemlerde birlikte gelen arttırılmış gözetim, zorbayı, diğer öğrenciyi itmek, ona vurmak, isim

takmak ve alay etmek gibi eylemleri gerçekleştirmekten caydırır ve zorbalığı da büyük oranda azaltır (İlhan Alper, 2008: 32).

Burnukara ve Uçanok'a (2012) göre ülkemizde ergenlerin akran zorbalığıyla baş etmede çoğunlukla tercih ettikleri baş etme yolları sırasıyla bu davranışları yapanlardan uzak durmak, karşı koyarak mücadele etmek, durmalarını istemek, yeni arkadaşlar edinmek, göz ardı etmek, polise ya da başka yetkililere bildirmek ve okuldan uzak durmayı tercih etmek şeklinde görülmektedir. Kristensen ve Smith (2003) ergenlerin en çok kullandıkları baş etme stratejisinin kendine güven/problem çözme olduğunu bunu uzaklaşma ve sosyal destek arama davranışının takip ettiğini, en az kullanılan stratejinin ise içselleştirme ve dışsallaştırma olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra kızların sosyal destek arama ve içselleştirme, erkeklerin ise dışsallaştırma türünden davranışları daha fazla tercih ettikleri görülmüştür.

Öğrencilere göre okul disiplin kurulunun öğrenciler tarafından önemsenmesi ve etkin bir şekilde çalışması ya da başka bir deyişle şiddet içerikli davranışta bulunanın cezasız kalmayacağını bilmesi şiddetin görülme olasılığını en fazla etkileyen önlem grubudur. İkinci sırada şiddete karşı belirgin okul politikalarının olması ve uygulanmasının çıkması aslında şiddete karşı duruşun, şiddet davranışını azaltmada daha etkili olduğunu göstermektedir (Pehlivan, 2008: 63). Dölek'in (2002) araştırmasında da okullarda problemlerin önlenmesinde okul disiplin kurullarının etkin işlemesi ve okulların şiddete karşı istisnasız uyguladığı politikaların önemli olduğunu bulmuştur.

Okul hemşireliği yalnızca gençlerin sağlık sorunlarının değil ayrıca sosyal ve psikolojik sorunlarının da belirlenmesi ve çözümünde anahtar kişidir. Ülkemizde; "Hemşirelik Kanunu'nda 2007 yılında yapılan değişiklikle hemşirelerin eğitim durumlarına, çalışma alanlarına göre görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmiştir. 19 Nisan 2011 tarihli 27910 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Hemşirelik Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte" "Okul Hemşireliğinin çalışma alanı da tanımlanmıştır. Bu tanıma göre; okul hemşiresinin 22 görev tanımı içinde "Okul hemşiresi; okulda madde bağımlılığı, yeme bozukluğu, dikkat

eksikliği, öğrenme güçlüğü, depresyon, anksiyete, antisosyal davranış, saldırganlık gibi durumlarla ilgili sorunu olan öğrencilerin öğretmen ve ailesi ile iş birliğini sağlar ve ilgili durumda sağlık danışmanlığını yürütür” görevi mevcuttur. “Okul hemşireleri, şiddet davranışının oluşumunu önler, şiddete maruz kalanların bakım koordinasyonunu sağlar, şiddetin birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini değerlendirir” şeklinde görev tanımı da yapılmıştır (Hemşirelik Kanunu, 2011). Zorbalık olaylarının erken tanınması ve tedavi edilmesinde hemşire önemli bir role sahiptir (Karataş, 2011: 60). Okulda diğer çalışanlara göre okul hemşireleri ile öğrenciler arasında daha yakın bir ilişki vardır. Bu durumun doğal sonucu olarak okulda görülen zorbalık olaylarında, olayın çözüme en yakın kişi okul hemşiresidir (Arslan ve Savaşer, 2009: 120). Okul hemşireliği uygulamalarının başarılı olduğu ülkelerde hemşireler; okuldaki zorbaca davranışları önleme, zorbalık türü davranışlara müdahale etme-durdurma ve kurban öğrencileri iyileştirmeye yönelik uygulanacak programlarda aktif görev almaktadırlar. Ülkemizde okul zorbalık oranlarının diğer ülke oranlarına benzer olmasına karşın okul hemşireliği uygulamaları yok denecek azdır. Ülkemizde okul hemşireliği uygulamalarının yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi önem kazanmaktadır (Özdiñer Arslan, 2008: 11).

Zorbalıkta ne zorba ne de kurban olarak yer almayı, duruma seyirci kalan grupta yer alan öğrenciler de zorbalığın davranışlarını izlerken kendi güvenlikleri için kaygılanır ve günün birinde bu saldırgan davranışların onlara yöneleceğini düşünürler. Eğer bu grubun gücü harekete geçirilirse bu duruma sadece seyirci kalmazlar, aynı zamanda kurbanı destek verip onu güçlendirerek bu yolla zorbanın gücünü zayıflatırlar (Kartal ve Bilgin, 2009: 554). Okul yöneticilerinin akran zorbalığına seyirci kalan büyük çoğunluğu yanına çekmesi ve onlardan bu problemin çözülmesi adına yararlanmayı öğrenmesi gerekmektedir.

Kocaşahan’a (2012) göre zorbalık bir iletişim problemi olarak kabul edilirse, ilk olarak öğrenciler için iletişim becerilerini geliştirecek ortamlar oluşturulmalıdır. Zorbalık davranışlarına maruz kalan öğrencilerin, kendilerini koruma ve maruz kaldıkları zorbalık davranışlarını ifade edebilmelerini sağlayacak, sosyal destek ağları

(şikâyet hattı, siteleri vb.) oluşturulmalıdır (Hilooğlu, 2009: 78). Okulun internet sitesinde zorbalık hakkında öğrencilere bilgiler verilmelidir (Totan, 2007). Okullarda çocuklara ve gençlere bilgisayar, internet ve diğer elektronik iletişim araçlarının güvenilir ve sorumlu bir şekilde kullanılması öğretilmeli, gerekli hallerde şikâyet için başvurabilecekleri adres ve kaynaklar gösterilmelidir (Aksaray, 2011: 426).

Öğretmenlerin ve toplumun sözel ya da fiziksel zorbalık dışında zorbalığın pek çok türü olduğu hakkında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin son yıllarda teknolojiyle birlikte sanal zorbalığın çok arttığı ve sonuçlarının intiharla götürebileceği hakkında farkındalık oluşturulmalıdır. Yöneticiler geleneksel zorbalık ve siber zorbalıkla ilgili okul kural ve politikalarını belirlemeli, şüpheli durumları derhal ortaya çıkarmalı ve polise bildirmelidir (Aksaray, 2011: 426). Çocuğun internete girmesinin yasaklanmasının ve çocuğa ceza verilmesinin doğru yöntemler olmadığı bildirilmektedir. En iyi yöntemin ise çocuğun interneti güvenli şekilde kullanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması olduğu bildirilmektedir (Topçu, 2008). Ailelere internet kullanımını çocuklarına göre nasıl düzenleyebileceklerine ilişkin becerilerin indirilmesi çocuklarına doğru şekilde davranmalarını sağlayacak ve çocukların siber mağduriyet yaşama ihtimalini azaltacak ve bu yolla arkadaşlarıyla doğru ilişkiler kurmasını sağlayacaktır (Eroğlu ve Peker, 2011).

Sorunun gerçekçi bir resminin ortaya çıkması için zorbalık sorunları, yaşanan sorunlara karşı alınan önlemler ve elde edilen sonuçlar düzenli aralıklarla değerlendirilmeli, toplanan bilgiler öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerle paylaşılmalıdır. Bu süreçte zorbalılar ve kurbanlar saptanmalı ve müdahale programına alınmalıdır. Verilerin düzenli olarak öğretmen, öğrenci ve velilere iletilmesi durumunda, bu kişilerin duyarlılığının ve müdahale programını destekleme güdülerinin azalabileceği unutulmamalıdır (Kavşut, 2009: 87).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada izlenen bilimsel yöntem açıklanmıştır. Araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verileri toplama araçları, güvenilirlik ve geçerlilikleri ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı ve yönetici davranışlarına dair geniş çaplı değerlendirme yapılması amacıyla nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem araştırma modelinden yararlanılmıştır.

Araştırma, nicel ve nitel veri toplama araçlarının ardışık kullanıldığı Açıklayıcı Karma Desen (explanatory mixed design) ile yürütölmüştür. Bu tür desenlerde, nicel ve nitel araştırma metotları aynı çalışma içinde kullanılır (Ivankova, Creswell ve Stick, 2006). Açıklayıcı Karma Desen'de, öncelikle nicel veriler toplanır ve analiz edilir. Verilerin analizinden sonra elde edilen bulguların doğrulanması ve araştırma soruları ile ilgili daha derin cevaplar bulmak amacıyla, aynı örneklemden seçilen katılımcılardan nitel veri toplama araçlarıyla veriler toplanır (Cresswell, 2009).

Yıldırım ve şimşek (2016: 325) karma yöntemi araştırma problemini kapsamlı ve çok boyutlu incelemek amacıyla, pragmatist felsefenin ilkeleri doğrultusunda nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanarak gerçekleştirilen araştırma olarak tanımlamıştır. Karma yöntem araştırmaları nitel ve nicel yöntemlerin basit bir birleşimi değil bunların güçlü yanlarının birbirini destekler nitelikte kullanıldığı kapsamlı bir araya gelerek

bütünleştirme çalışmalarıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılarak araştırma probleminin anlaşılmasına yönelik her bir yöntemin tek başına sağlayacağından daha fazla bütünleştirici bir birlik tercih edilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Nicel Boyutu

“Karma yöntem”in kullanıldığı bu çalışmanın birinci basamağında nicel araştırma yapılmıştır. Nicel bir araştırmada araştırma soruları açık olarak tanımlanmış değişkenlere ve bunlar arasındaki ilişkilerin ölçülmesine dayanır. Bu anlamda sorular kapalı uçludur, değişkenler açık bir biçimde ifade edilmiştir, değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik denenceler kurulmuştur. Bu açıklık nicel gelenekte araştırmacıya toplanacak veriler ve bunların üzerinde yapılacak analizler sonucunda açık seçik bir yol sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 51).

3.1.2. Araştırmanın Nitel Boyutu

“Karma yöntem”in kullanıldığı bu çalışmanın ikinci basamağında nitel araştırma yapılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Araştırmanın amacına uygun olarak, nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim deseni esas alınmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedirler. Olgubilim, günlük yaşamda sık sık karşılaştığımız fakat ayrıntılarının farkında olmadığımız olgular hakkında daha detaylı bir bilgiye sahip olmamızı sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 69-72).

Bu araştırmada görüşme metodu kullanılmıştır. Tüknüklü (2000) görüşme tekniğinin, sosyal gerçekliğin öznesi olan insanların duygu, düşünce ve tutumlarını

öğrenmek için diğer yöntemlere göre daha etkili bir yöntem olduğunu ve bu yöntemin söz konusunu davranışların nedenleri ve hangi amaçla gösterildiğine ilişkin bilgi veren bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, bu yöntemin, akran zorbalığına yönelik pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticilerin davranışlarını görmeye yardımcı olacak zengin ve derin veriler sağlayacak bir yöntem olduğu söylenebilir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu bölümde karma yöntemle yapılan mevcut araştırmanın nicel ve nitel evren ve örneklemlerine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.2.1. Nicel Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bu çalışmanın nicel araştırma boyutunun evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili ve ilçelerinde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ve aynı zamanda pansiyonda kalan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Geliştirme biriminden alınan istatistiksel verilere göre Kocaeli ili ve ilçelerinde 22 pansiyonlu ortaöğretim kurumu mevcuttur (KOCAELİ ARGE, 2017). Araştırmanın evrenini oluşturan “*Kocaeli Genelindeki Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumları ve Pansiyonda Kalan Öğrenci Sayıları Listesi*” Ek 3’te sunulmuştur. Bu kapsama giren pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ve aynı zamanda pansiyonda kalan öğrenci sayısı 1608’dir. Araştırmanın çalışma evrenini Kocaeli ili ve ilçelerinde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören ve pansiyonda kalan 1608 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, seçkisiz olmayan örneklem çeşidi, amaçlı ölçüt örnekleme yöntemi kullanarak seçilen ve araştırmaya konu olan Kocaeli merkez ve ilçelerinden beş farklı türde 22 ortaöğretim kurumundan iki mesleki ve teknik anadolu lisesi, iki anadolu imam hatip lisesi, bir anadolu lisesi, bir fen lisesi ve bir sosyal bilimler lisesi olmak üzere maksimum çeşitlemeyle seçilen toplam yedi pansiyonlu ortaöğretim kurumunun hazırlık, dokuz, on, on bir ve on ikinci sınıflarında öğrenim gören ve aynı

zamanda pansiyonda kalan öğrenciler oluşturmaktadır. “Anketlerin Uygulandığı Okullar ve Ankete Katılan Öğrenci Sayılarının Listesi” Ek4’te sunulmuştur. Uygulanan toplam 590 ölçekten 24 tanesi ön değerlendirme sonucu elenmiş olup 250 (%44,17) erkek ve 316 (%55,83) kız olmak üzere toplam 566 tanesi geçerli kabul edilmiştir. Anadolu lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinin hem kız hem de erkek pansiyonu mevcut olduğundan bu okullardan birer örneklem alınmıştır. Anadolu imam hatip liseleri ve mesleki ve teknik anadolu liselerinin yalnızca kız ya da yalnızca erkek pansiyonu mevcut olduğundan ayrı ayrı bir tane kız pansiyonu olan anadolu imam hatip lisesi ve bir tane erkek pansiyonu olan anadolu imam hatip lisesi; bir tane kız pansiyonu olan mesleki ve teknik anadolu lisesi ve bir tane erkek pansiyonu olan mesleki ve teknik anadolu lisesi olmak üzere ikişer anadolu imam hatip lisesi ve mesleki ve teknik anadolu lisesineörnekleme yer verilmiştir. Araştırmanın Kocaeli Valiliği tarafından verilen “Araştırma İzni Onay Belgesi” Ek 7’de verilmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin eğitim gördükleri okulların türleri, adları ve pansiyon durumuna ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Türleri, Okul Adları ve Okulların Pansiyon Durumları

Okul Türü	Okul Adı	Erkek Öğrenci Pansiyonu (N)	Kız Öğrenci Pansiyonu (N)	Hem Erkek hem de Kız Öğrenci Pansiyonu (N)
Anadolu Lisesi	Gebze Atatürk Anadolu Lisesi			1
Sosyal Bilimler Lisesi	Ali Fuat Başgil Sosyal Bilimler Lisesi			1
Fen Lisesi	Kocaeli Fen Lisesi			1
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Kandıra Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	1		
	Kandıra Şehit Yavuz Sonat Güzel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi		1	
Anadolu İmam Hatip Lisesi	Gölcük Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi		1	
	Karamürsel Anadolu İmam Hatip Lisesi	1		

Tablo 1’e bakıldığında araştırma örneklemini oluşturan anadolu lisesi türündeki Gebze Atatürk Anadolu Lisesi’nin bir tane erkek ve kız pansiyonu olduğu, sosyal

bilimler lisesi türündeki Ali Fuat Başgil Sosyal Bilimler Lisesi'nin bir tane erkek ve kız pansiyonu olduğu, fen lisesi türündeki Kocaeli Fen Lisesi'nin bir tane erkek ve kız pansiyonu olduğu, mesleki ve teknik anadolu lisesi türündeki okullardan Kandıra Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin yalnızca bir tane erkek öğrenci pansiyonu ve Kandıra Şehit Yavuz Sonat Güzel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin yalnızca bir tane kız öğrenci pansiyonu olduğu ve anadolu imam hatip lisesi türündeki okullardan Gölcük Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin yalnızca bir tane kız öğrenci pansiyonu olduğu ve Karamürsel Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin yalnızca bir tane erkek öğrenci pansiyonu görülmektedir. Mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu imam hatip lisesi türündeki okullardan ikişer okul örnekleme dahil edilerek bu okul türlerindeki erkek ve kız öğrencilerinde araştırmaya katkı sağlamaları amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin eğitim gördükleri okul türleri değişkenine göre dağılımlarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türü Değişkenine göre Dağılımları

Okul Türü	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türüne Göre Dağılımları	
	Toplam (N)	%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	94	16,61
Anadolu Lisesi	123	21,73
Anadolu İmam Hatip Lisesi	77	13,60
Fen Lisesi	126	22,26
Sosyal Bilimler Lisesi	146	25,80
Toplam	566	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri okul türü değişkenine göre dağılımları görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin toplam %16,61'i (N=94) mesleki ve teknik anadolu lisesine devam ederken %21,73'ü (N=123) anadolu lisesine, %13,60'ı (N=77) anadolu imam hatip lisesine, %22,26'sı (N=126) fen lisesine ve %25,80'i (N=146) sosyal bilimler lisesi türündeki okullara devam etmektedir. Dağılıma bakıldığında araştırmaya katılan farklı okul türlerindeki öğrencilerin toplam sayısı ve yüzdesi birbirine yakın olup örnekleme oluşturan öğrencilerden en büyük kısmını 146 öğrenciyle (%25,80) sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrenciler ve en küçük kısmını 77 öğrenciyle (%13,60) anadolu

imam hatip lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bunun sebebi okulların konumu ve pansiyonların fiziki yapıları ve kapasitelerinin farklı oluşu olabilir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin eğitim gördükleri okulların türlerindeki cinsiyet değişkenine göre dağılımlarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türlerinde Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Lise Türü	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri			
	Erkek		Kız	
	N	%	N	%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	42	44,68	52	55,32
Anadolu Lisesi	66	53,66	57	46,34
Anadolu İmam Hatip Lisesi	32	41,56	45	58,44
Fen Lisesi	53	42,07	73	57,93
Sosyal Bilimler Lisesi	57	39,04	89	60,96
Toplam	250	44,17	316	55,83

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri okul türüne göre cinsiyet dağılımları görülmektedir. Buna göre mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan 42 (%44,68) erkek ve 52 (%55,32) kız öğrenci, anadolu lisesinde okuyan 66 (%53,66) erkek ve 57 (%46,4) kız öğrenci, anadolu imam hatip lisesinde okuyan 32 erkek (%41,56) ve 45 (%58,44) kız öğrenci, fen lisesinde okuyan 53 (%42,07) erkek ve 73 (%57,93) kız öğrenci ve sosyal bilimler lisesinde okuyan 57 (%39,04) erkek ve 89 (%60,96) kız öğrenci olmak üzere toplam 250 (%44,17) erkek ve 316 (%55,83) kız öğrenci araştırmaya katılmıştır. Dağılıma bakıldığında araştırmaya katılan farklı okul türlerindeki erkek ve kız öğrencilerin sayısı ve yüzde oranları birbirine yakın olup anadolu lisesi haricindeki diğer okul türlerinde ve toplamda kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilere göre biraz daha fazladır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin eğitim gördükleri okulların türlerinin sınıf düzeyi değişkenine göre dağılımlarına ilişkin demografik bilgiler tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Okul Türlerinde Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları

Lise Türü	Sınıf									
	Hazırlık		9.sınıf		10.sınıf		11.sınıf		12.sınıf	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi			20	21,28	25	26,60	22	23,40	27	28,72
Anadolu Lisesi			31	25,20	35	28,45	32	26,02	25	20,33
Anadolu İmam Hatip Lisesi			25	32,47	17	22,07	10	12,99	25	32,47
Fen Lisesi			30	23,81	22	17,46	33	26,19	41	32,54
Sosyal Bilimler Lisesi	34	23,29	27	18,49	34	23,29	30	20,55	21	14,38
Toplam	34	6,00	133	23,50	133	23,50	127	22,44	139	24,56

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri okul türlerinde sınıf düzeyi değişkenine göre dağılımları görülmektedir. Buna göre mesleki ve teknik anadolu lisesinde eğitim gören ve pansiyonda kalan 9. sınıfta 20 (%21,28) öğrenci, 10. sınıfta 25 (%26,60) öğrenci, 11. sınıfta 22 (%23,40) öğrenci ve 12. sınıfta 27 (%28,72) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Anadolu lisesinde eğitim gören ve pansiyonda kalan 9. sınıfta 31 (%25,20) öğrenci, 10. sınıfta 35 (%28,45) öğrenci, 11. sınıfta 32 (%26,02) öğrenci ve 12. sınıfta 25 (%20,33) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Anadolu imam hatip lisesinde eğitim gören ve pansiyonda kalan 9. sınıfta 25 (%32,47) öğrenci, 10. sınıfta 17 (%22,07) öğrenci, 11. sınıfta 10 (%12,99) öğrenci ve 12. sınıfta 25 (%32,47) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Fen lisesinde eğitim gören ve pansiyonda kalan 9. sınıfta 30 (%23,81) öğrenci, 10. sınıfta 22 (%17,46) öğrenci, 11. sınıfta 33 (%26,19) öğrenci ve 12. sınıfta 41 (%32,54) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Son olarak sosyal bilimler lisesinde eğitim gören ve pansiyonda kalan hazırlık sınıfında 34 (%6,00) öğrenci, 9. sınıfta 27 (%23,50) öğrenci, 10. sınıfta 34 (%23,30) öğrenci, 11. sınıfta 30 (%20,50) öğrenci ve 12. sınıfta 41 (%14,4) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Toplamda ise hazırlık sınıfında 34 (%6,00) öğrenci, 9. sınıfta 133 (%23,50) öğrenci, 10. sınıfta 133 (%23,50) öğrenci, 11. sınıfta 127 (%22,44) öğrenci ve 12. sınıfta 139 (%24,56) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya dahil olan okul türleri içerisinde sınıf düzeyinde toplam öğrenci sayılarına bakıldığında yalnızca sosyal bilimler lisesi'nin hazırlık sınıfı olduğundan hazırlık öğrencilerinin toplam sayısı ve oranı diğer sınıflara göre düşük

kalmıştır. 9. ve 10. sınıfların toplam öğrenci sayı ve oranları ise birbiriyle aynı 11. ve 12. sınıfların toplam öğrenci sayı ve oranları ise birbirine çok yakındır.

3.2.2. Nitel Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmada; zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermesi amacıyla seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemi ve maksimum çeşitlilik örnekleme metoduyla tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 119). Belirtilen amaç doğrultusunda çalışmanın nitel araştırma boyutunun çalışma grubu evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Kocaeli ili ve ilçelerinde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında yönetici olarak görev yapan okul müdürleri ve pansiyondan sorumlu müdür yardımcılarını oluşturmaktadır. Araştırmanın yürütüldüğü 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Kocaeli ili ve ilçelerinde 22 pansiyonlu ortaöğretim kurumu tespit edilmiş olup bu kapsama giren pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında yönetici olarak görev yapan okul müdürleri ve pansiyondan sorumlu müdür yardımcılarının sayısı 44'tür. Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli ili ve ilçelerinde pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında yönetici olarak görev yapan yedi okul müdürü ve yedi pansiyondan sorumlu müdür yardımcısı olmak üzere toplamda on dört okul yöneticisi oluşturmaktadır.

Nitel araştırmanın çalışma grubunu oluşturan pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticilerinin okul türlerine göre demografik dağılımları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Kocaeli Merkez ve İlçelerinde Okul Türüne göre Araştırmaya Katılan Pansiyonlu Ortaöğretim Yöneticilerinin Toplam Pansiyonlu Ortaöğretim Yöneticisi Sayısına Oranla Dağılımları

Okul Türleri	Toplam Pansiyonlu Ortaöğretim Müdürü		Ölçek Uygulanan Pansiyonlu Ortaöğretim Müdürü		Toplam Pansiyon Sorumlusu Ortaöğretim Müdür Yardımcısı		Ölçek Uygulanan Pansiyon Sorumlusu Ortaöğretim Müdür Yardımcısı	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Anadolu Lisesi	1	4,5	1	100	1	4,5	1	100
Sosyal Bilimler Lisesi	1	4,5	1	100	1	4,5	1	100
Fen Lisesi	6	27,3	1	16,6	6	27,3	1	16,6
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	3	13,7	2	66,7	3	13,7	2	66,7
Anadolu İmam Hatip Lisesi	11	50	2	18,2	11	50	2	18,2
Toplam	22	100	7	32,8	22	100	7	32,8

Tablo 5 incelendiğinde Kocaeli merkez ve ilçelerinde okul türüne göre araştırmaya katılan pansiyonlu ortaöğretim yöneticilerinin toplam pansiyonlu ortaöğretim yöneticisi sayısına oranla dağılımları görülmektedir. Buna göre; Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam bir (%4,5) pansiyonlu anadolu lisesinin müdürü mevcut olup kendisine (%100) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam bir (%4,5) pansiyonlu sosyal bilimler lisesinin müdürü mevcut olup kendisine (%100) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam altı (%27,3) pansiyonlu fen lisesinin müdürü mevcut olup bir tanesine (%16,6) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam üç (%13,7) pansiyonlu mesleki ve teknik anadolu lisesinin müdürü mevcut olup bir tanesine (%66,7) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam on bir (%50,0) pansiyonlu anadolu imam hatip lisesinin müdürü mevcut olup bir tanesine (%18,2) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam yirmi iki (%100) pansiyonlu ortaöğretim kurumu müdürü mevcut olup yedi tanesine (%32,8) ölçek uygulanmıştır.

Tablo 5'e göre Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam bir (%4,5) pansiyonlu anadolu lisesinin pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup kendisine (%100) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam bir (%4,5) pansiyonlu sosyal

bilimler lisesinin pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup kendisine (%100) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam altı (%27,3) pansiyonlu fen lisesinin pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup bir tanesine (%16,6) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam üç (%13,7) pansiyonlu mesleki ve teknik anadolu lisesinin pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup bir tanesine (%66,7) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam on bir (%50) pansiyonlu anadolu imam hatip lisesinin pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup bir tanesine (%18,2) ölçek uygulanmıştır. Kocaeli merkez ve ilçelerinde toplam yirmi iki (%100) pansiyonlu ortaöğretim kurumunun pansiyon sorumlusu müdür yardımcısı mevcut olup yedisine (%32,8) ölçek uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veriler, karma yöntem doğrultusunda tek bir araştırma içerisinde hem nicel araştırma hem de nitel araştırma yöntemi art arda kullanılarak toplanmıştır. Verilerin toplanmasında nicel araştırma için “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” Ek-1’de, “Ölçek İzni Onay Belgesi” Ek-6’da sunulmuştur.

Pişkin ve Ayas (2007) tarafından geliştirilen “*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*” ölçeği, Ankara ilinde farklı sosyo ekonomik düzeylerdeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarının 6-11. sınıflarına devam eden 1900 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Bu ölçek akranlarına “zorbalık yapan” ve “zorbalığa uğrayan” öğrencileri belirlemek amacıyla toplam 53 madde ve altı faktörden (fiziksel, sözel, dışlama, söylenti yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik) oluşmaktadır. Her madde 5 aralıklı likert tipinde bir ölçek kullanılarak derecelendirilmiştir.

“*Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu*” veri toplama aracının birinci bölümünde ankete katılanlara ilişkin cinsiyet ve sınıf bilgisini içeren “kişisel bilgiler” yer almaktadır. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunun ikinci bölümü “Ben Yaptım” ve “Bana Yapıldı” sütunlarından oluşmakta olup ankete katılan öğrencilerin puanları her iki sütuna göre ayrı ayrı hesaplanmaktadır. İkinci bölüm öğrencilerin

yanıtlayacağı fiziksel zorbalık (1-15), sözel zorbalık (16-22), dışlama (23-28), söylenti çıkarma ve yayma (29-33), eşyalarına zarar verme (34-43) ve cinsel zorbalık (44-53) alt faktörlerine göre kurban (mağdur) ve zorba olma durumlarını ölçen 53 maddeden oluşan yargı cümlelerini içermektedir. Öğrencilerin zorba ölçeğinde yer alan söz ve eylemleri ne sıklıkla yaptıklarını, kurban ölçeğinde ise bu söz ve eylemlere ne sıklıkla uğradıklarını işaretlemeleri beklenmektedir. Her iki ölçeğe ilişkin yapılan psikometrik çalışmalar aşağıdaki biçimde özetlenebilir:

Kurban ölçeğinin geçerlik çalışması için önce uzman görüşüne başvurulmuş ve ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan birinci düzen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, uyum indeksi $X^2=5407.73$ (sd=1307, p.=.00), $X^2/sd = 4.13$ RMSEA= 0.041, GFI=0.90, AGFI=0.89, CFI=0.90, NFI=0.96 ve NNFI= 0.97 olarak bulunmuştur. Yapılan ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda; uyum indeksleri $X^2=5959.71$ (sd=1315, p.=.00), $X^2/sd=4.53$ RMSEA=0.043, GFI=0.89, AGFI=0.88, CFI=0.97, NFI=0.96 ve NNFI= 0.97 olarak bulunmuştur (Pişkin ve Ayas, 2007).

Kurban ölçeğinin Cronbach Alpha içtutarlılık güvenilirlik katsayısı toplam ölçek için 0.93, “fiziksel zorbalık” alt ölçeği için 0.84, “sözel zorbalık” alt ölçeği için 0.73, “dışlanma” alt ölçeği için 0.85, “söylenti çıkarma ve yayma” alt ölçeği için 0.79, “eşyalara zarar verme” alt ölçeği için 0.80 ve “cinsel zorbalık” alt ölçeği için 0.86 olarak hesaplanmıştır.

Zorba ölçeğinin geçerlik çalışması için önce uzman görüşüne başvurulmuş, ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan birinci düzen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksi $X^2=6461.32$ (sd=1307, p.=.00), $X^2/sd=4.94$ RMSEA=0.046, GFI=0.89, AGFI=0.88, CFI=0.96, NFI=0.95 ve NNFI=0.96 olarak bulunmuştur. Yapılan ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri $X^2=7298.38$ (sd=1316, p.=.00), $X^2/sd=5.54$, RMSEA=0.049, GFI=0.87, AGFI= 0.86, CFI=0.96, NFI=0.95 ve NNFI= 0.96 olarak bulunmuştur (Pişkin ve Ayas, 2007).

Zorba ölçeğinin Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı toplam ölçek için 0.94, “fiziksel zorbalık” alt ölçeği için 0.86, “sözel zorbalık” alt ölçeği için 0.76,

“dışlama” alt ölçeği için 0.79, “söylenti çıkarma ve yayma” alt ölçeği için 0.74, “eşyalara zarar verme” alt ölçeği için 0.81 ve “cinsel zorbalık” alt ölçeği için 0.88 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın ikinci boyutunda verilerin toplanması için nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni yapılmıştır. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 69-353). Bu sebeple, veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırmacı tarafından iki uzman görüşü de alınarak yöneticilerinin akran zorbalığına yönelik yönetici davranışlarını belirlemek amacıyla açık uçlu olacak şekilde “Okul Yöneticileri Görüşme Formu” hazırlanmıştır. “Okul Yöneticileri Görüşme Formu” her bir okul yöneticisine yöneltilen 12 sorudan oluşmaktadır. Konuyla ilgili yapılandırılan “Okul Yöneticileri Görüşme Formu” nun ön çalışması, çalışma grubu dışındaki iki pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticisine uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, araştırma sorularının doğru algılandığı ve araştırmanın amacına hizmet ettiği görülmüştür. Bu ön çalışmaya katılan yöneticiler, daha sonra araştırmaya dahil edilmemiştir. Kocaeli ili ve ilçelerinde bulunan yedi pansiyonlu ortaöğretim kurumunda görev yapan toplam on dört yöneticiyle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve her bir görüşme yaklaşık on beş ile yirmi beş dakika arasında tamamlanmıştır. Araştırmada kullanılan “Okul Yöneticileri Görüşme Formu” Ek 2’de sunulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler toplanırken karma yöntem desenlerinde yapılması gereken basamaklara dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın önce nicel sonra nitel verileri ayrı ayrı toplanmıştır.

3.4.1. Nicel verilerin toplanması

Araştırmaya veri sağlayan ölçekler 2017-2018 eğitim öğretim yılının her iki döneminde de uygulanmıştır. Karma yöntem kullanılarak yapılan araştırmanın pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında eğitim gören ve aynı zamanda pansiyonda kalan

öğrencilerle gerçekleştirilen birinci basamağındaki nicel araştırma için verileri toplama işlemleri gerekli izinler alındıktan sonra 18/12/2017 ve 09/02/2018 tarihleri arasında yaklaşık iki ay süresinde tamamlanmıştır. Veri toplama araçları izin alınan okullara araştırmacı tarafından bizzat okullara gidilerek gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra öğrencilere uygulanmıştır.

3.4.2. Nitel verilerin toplanması

Sonrasında karma yöntem kullanılarak yapılan araştırmanın pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul müdürleri ve pansiyondan sorumlu müdür yardımcılarıyla gerçekleştirilen ikinci basamağındaki nitel araştırma için verileri toplama işlemleri 12/02/2017 ve 30/03/2018 tarihleri arasında yaklaşık 35 gün sürmüştür. Görüşmeler, okul yöneticilerden randevu alınarak, her yöneticiyle bizzat yöneticilerin kendi okullarında yapılmıştır. Görüşmeler, okul yöneticilerin kendi odalarında ve ayrı ayrı zamanlarda gerçekleştirilmiş olup görüşmelerde gizlilik ilkesine uyulmuştur. Okul yöneticileriyle görüşme sırasında, yöneticilerden izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmadaki veri analizi karma yöntem desenlerinde yapılması gereken basamaklara uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın önce nicel sonra nitel veri analizleri ayrı ayrı yapılmıştır.

3.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 23 programı kullanılarak çözümlenmiştir. Veriler değerlendirilirken betimsel istatistiksel metotlar (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Ölçek beşli likert ölçeğine göre puanlandırılmıştır. 5’li Likert ölçeğinde, “Bana yapıldı ve Ben Yaptım” ifadelerinin yanıtı için “0- Hiçbir zaman”, “1- Dönem boyunca 1 defa”, “2- Ayda 1 defa”, “3- Haftada en az 1 defa”, “4- Hemen hemen her gün” şeklinde beş seçenek yer almaktadır. Aralıkların eşit olduğu varsayılmış, aritmetik

ortalamlar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken aralıklar 0-0.80 aralığı “Hiçbir zaman”, 0.81-1.60 aralığı “Dönem boyunca 1 defa”, 1.61-2.40 aralığı “Ayda 1 defa”, 2.41-3.20 aralığı “Haftada en az 1 defa”, 3.21-4.0 aralığı ise “Hemen hemen her gün” olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin normalliğinin araştırılması amacıyla “Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk Normallik Testi” yapılmış ve sonuçlar Ek 5.1 ve Ek 5.2’de tablo halinde verilmiştir.

Maddelerin normal dağılım gösterip göstermediğini işaret eden Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk kurban ve zorba normallik testleri sonucunda, kurban ve zorba ölçeklerinin alt boyutlarından elde edilen puanların normal dağılımdan aşırı sapma gösterdiği saptanmıştır ($p < 0.05$). Veriler normal dağılım göstermediğinden dolayı sonraki verilerin ve alt problemlerin analizinde parametrik testler yerine verilerin analizinde parametrik olmayan yöntemlerden Mann Whitney U testi ile Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır.

3.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel verilerini, pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin akran zorbalığına ilişkin davranışları oluşturmaktadır. Görüşmeler, ses kayıt cihazından tek tek dinlenip çözülerek yazılı metin haline dönüştürülüp raporlaştırılmıştır. Araştırmaya katılan yöneticilerin isimleri gizli tutularak, yöneticilere numaralar verilmiştir. Elde edilen veriler veri içerik analizine tabi tutulup yorumlanmıştır.

Veri analizi verilerin anlamını dışarıya aktarma sürecidir. Verilerin anlamını dışarıya aktarma; insanların ne söylediğini, araştırmacının ne gördüğünü ve okuduğunu birleştirme, indirgeme ve yorumlamayı içeren bir süreçtir (Mermian, 2013: 167-168). Nitel araştırmada veri analizi, analiz için verilerin hazırlanmasını ve organizasyonunu, sonra verileri kodlamayı ve kodların bir araya getirilmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak veriyi şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunmayı içermektedir (Creswell, 2016: 180). Buna göre; araştırmada yöneticilerin görüşleri içerik analizi ile değerlendirilip, görüşleri frekans değerleri ile temalar altında sıralanmıştır.

Araştırmada, güvenirliği arttırmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilerek betimsel analiz de yapılmıştır. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve şimşek, 2016: 239).

Veriler yorumlanırken, frekansı yüksek olan görüşler ağırlıklı olmak üzere yöneticilerin ortak temalar altındaki görüşleri değerlendirilmiş ve daha sonra farklı görüşler yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı ve yönetici davranışlarına yönelik araştırmanın örneklemini oluşturan ortaöğretim öğrencilerinden elde edilen nicel veriler sonucunda nicel bulgular ve yorumlara ve okul yöneticileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen nitel veriler sonucunda elde edilen nitel bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Nicel Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde akran zorbalığına ilişkin pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında eğitim gören ve aynı zamanda pansiyonda kalan öğrencilerin nicel araştırma veri toplama aracına verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen alt problemlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1.1. Birinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Düzeylerine Yönelik Bulgular

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığının alt boyutlara göre kurban ve zorba düzeyleri nasıldır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Alt Boyutlara Göre Kurban ve Zorba Düzeyi

Alt Boyutlar	Kurban			Zorba		
	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS
Fiziksel Zorbalık	566	,76	,65	566	,60	,63
Sözel Zorbalık	566	,81	,75	566	,58	,69
Dışlama	566	,44	,70	566	,30	,55
Söylenti Çıkarma ve Yayma	566	,45	,71	566	,15	,40
Eşyalara Zarar Verme	566	,35	,49	566	,21	,41
Cinsel Zorbalık	566	,32	,57	566	,21	,49

Tablo 6'ya bakıldığında öğrencilerin akran zorbalığını yaşama ve uygulama düzeylerinin alt boyutlar açısından dağılımı görülmektedir. Buna göre öğrenciler sırasıyla en çok sözel zorbalığa ($\bar{X}=0,81$) kurban (Dönem boyunca 1 defa) olmaktadır. Daha sonra fiziksel zorbalık ($\bar{X}=0,76$), söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ($\bar{X}=0,45$), dışlanma zorbalığı ($\bar{X}=0,44$) yaşamaktadır. En az ise eşyalara zarar verme ($\bar{X}=0,35$) ve cinsel zorbalık ($\bar{X}=0,32$) kurbanı olmaktadır. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında sözel ve fiziksel zorbalıkların kanıksanmış olması, sözel zorbalığın failinin ortaya çıkarılmasının zor olması sayılabilir. Eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalıklara kurban olma sıra ortalamasının az olmasının muhtemel sebebi zorbalığa maruz kalan öğrencilerin kendilerinin de suçlanma olasılığına karşın bu durumu gizlemeyi tercih etmeleri gösterilebilir.

Tablo 6'da öğrencilerin akranlarına uyguladıkları zorbalıkların alt boyutlar yönünden dağılımını da görmek mümkündür. Buna göre öğrenciler, akranlarına en çok fiziksel zorbalık ($\bar{X}= 0,60$) ve sözel zorbalık ($\bar{X}= 0,58$) yapmaktadırlar. Daha sonra ise dışlama zorbalığı ($\bar{X}= 0,30$), eşyalara zarar verme zorbalığı ($\bar{X}=0,21$), cinsel zorbalık ($\bar{X}=0,21$) ve en az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ($\bar{X}= 0,15$) uygulamaktadırlar. Öğrencilerin fiziksel ve sözel zorbalıkları diğer zorbalık alt boyutlarına göre daha çok yapmalarının muhtemel nedenleri arasında ergenlik döneminde hiperaktif, çabuk sinirlenen, başarısızlığı ve yenilgiyi kabul etmeyen, asabi, olaylara saldırgan tavırla yaklaşan ve empati yeteneğinden uzak bir yapıda olmaları sayılabilir. Söylenti çıkarma

ve yayma zorbalığı ve cinsel zorbalığın az yapılmasının muhtemel sebebi faillerin tespiti yapıldığında cezasının çok büyük olacağına zorbalıların farkında olması gösterilebilir.

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban ve zorba düzeylerine yönelik madde puan ortalamaları ve standart sapmalara ilişkin elde edilen veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7’ye bakıldığı zaman öğrencilerin akran zorbalığına kurban olma ve akranlarına zorbalık yapma düzeyleri görülmektedir. Buna göre aritmetik ortalamalara bakıldığında öğrencilerin en çok kurban olduğu zorbalığın “El-kol şakası yaparak rahatsız etme” ($\bar{X}=1,86$) fiziksel zorbalığı ve “Küfür etme, kaba ve çirkin söz söyleme” ($\bar{X}=1,67$) sözel zorbalığı olduğu görülmektedir (Ayda 1 defa). Bu davranışların en çok sergilenmesinin altında yatan sebep şakalaşmalarla karıştırılması olabilir. Kurbanlar ise bu davranışların şaka boyutunu aştığını düşünüp rahatsızlıklarını belirtmiş olabilirler. Sonra ise en yüksek düzeyde “Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme” ($\bar{X}=1,60$), “İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme” ($\bar{X}=1,15$) ve “Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma” ($\bar{X}=1,05$) fiziksel zorbalığına kurban olunduğu görülmektedir (Dönem boyunca 1 defa). Bu davranışların sıklıkla kurban olunmasının muhtemel sebebi olarak ergenlik döneminde cılız, zayıf, korunmasız ve yaşça küçük olan gençlerin zorbalığa karşı kendilerini savunamamaları gösterilebilir. Yaşanılan en az zorbalık ise “Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma” ($\bar{X}=0,07$) fiziksel zorbalığı, “Baskıyla telefonuna kontör yükletme” ($\bar{X}=0,10$) eşyalarına zarar verme zorbalığı ve “Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma” ($\bar{X}=0,10$) cinsel zorbalığı şeklinde olduğu anlaşılmaktadır (Hemen hemen hiçbir zaman). Bu davranışlara en az sıklıkta kurban olunmasının muhtemel sebebi olarak zorbalıların bu davranışların hoş görülmeceği ve hem yasal hem de toplumsal yaptırımlarla karşılaşabilecekleri düşünmeleri gösterilebilir.

Tablo 7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Düzeylerine Yönelik Madde Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Sıra	Maddeler	Kurban			Zorba	
		N	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme	566	1,86	1,61	1,54	1,58
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama	566	,93	1,33	,77	1,23
3	Saç ve kulak çekme	566	,58	1,14	,45	1,01
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma	566	,39	,86	,30	,80
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme	566	1,60	1,64	,98	1,44
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terletmeye zorlama	566	,41	,92	,32	,85
7	Çimdik atma, ısırma	566	,77	1,28	,56	1,10
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırma	566	,41	,93	,30	,82
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme	566	1,15	1,40	,99	1,33
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma	566	,88	1,25	,68	1,16
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma	566	1,05	1,39	,86	1,28
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma	566	,39	,93	,30	,86
13	Tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma	566	,86	1,30	,84	1,31
14	Bıçak, muşta, tornavida, maket bıçağı vb. kesici aletlerle saldırma veya korkutma	566	,11	,50	,10	,50
15	Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma	566	,07	,41	,08	,45
16	Saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme	566	,91	1,32	,49	1,01
17	Aksanı, şivesi ya da konuşma tarzıyla alay etme	566	,65	1,17	,60	1,09
18	Adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma	566	,98	1,39	,72	1,18
19	Anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme	566	,13	,54	,08	,43
20	Küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme	566	1,67	1,63	1,26	1,54
21	Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma.	566	,98	1,30	,60	1,08
22	Tehdit etme	565	,39	,89	,37	,92
23	Oyuna ve çeşitli etkinliklere almama	566	,44	,88	,27	,73
24	Grup dışına iterek yalnızlığa terk etme	565	,32	,81	,18	,61
25	Görmezden gelme, yok sayma	566	,57	1,01	,55	1,06
26	Dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vermeme	566	,54	1,00	,48	,96
27	Diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme	566	,31	,84	,17	,62
28	Arkadaşlarını kendisine karşı kışkırtarak aralarının bozulmasına çalışma	566	,52	1,02	,19	,64

Tablo. 7'Devam' Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Düzeylerine Yönelik Madde Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Sıra	Maddeler	Kurban			Zorba	
		N	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
29	Aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma	566	,58	1,12	,15	,54
30	Yapmadığı şeylerle ilgili iftira ve asılsız söylentiler ile suçlanma ve zor duruma düşürülme	566	,52	1,00	,15	,58
31	Hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma	566	,28	,79	,13	,53
32	Yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikâyet etme	566	,49	1,03	,20	,66
33	Sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme	566	,43	,87	,14	,52
34	Para ya da okul harçlığını zorla alma	566	,15	,58	,12	,55
35	Eşyalarını ya da yiyeceklerini zorla alma	566	,30	,81	,23	,72
36	Kantinden zorla bir şeyler ısmarlatma	566	,40	,91	,42	,99
37	Para ya da eşyalarını çalma	566	,36	,79	,07	,39
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma	566	,34	,81	,23	,69
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma	566	,63	1,10	,43	,87
40	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirletme	566	,17	,62	,13	,55
41	Baskıyla telefonuna kontür yükletme	566	,10	,51	,09	,47
42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme	566	,57	,95	,19	,58
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma	566	,51	,99	,24	,69
44	Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma (dudağını yalama, göz süzme, el-kol hareketleri yapma vb.)	566	,46	1,02	,25	,79
45	Yavru, fıstık, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme	566	,62	1,18	,42	1,02
46	Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma ya da bunları yapmaya çalışma	566	,26	,83	,15	,63
47	Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme	566	,16	,59	,11	,54
48	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma	566	,44	1,00	,23	,73
49	Cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)	566	,29	,84	,30	,84
50	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma	566	,47	1,04	,28	,81
51	İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama.	566	,23	,71	,15	,62
52	Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma	566	,19	,68	,12	,54
53	Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma	566	,10	,48	,07	,43

Yine tablo 7'ye göre öğrencilerin akranlarına yaptığı zorbalık düzeylerinin sırlaması da görülmektedir. Buna göre öğrenciler, akranlarına en çok "El-kol şakası

yaparak rahatsız etme” ($\bar{X}=1,54$) fiziksel zorbalığı, “Küfür etme, kaba ve çirkin söz söyleme” ($\bar{X}=1,26$) sözel zorbalığı, “İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme” ($\bar{X}=0,99$) fiziksel zorbalığı şeklinde zorbalık yapmaktadır. Daha sonra ise “Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma” ($\bar{X}=0,86$) fiziksel zorbalık eylemlerini (Dönem boyunca 1 defa) yapmaktadır. Bu davranışların en çok sıklıkta yapılmasının muhtemel sebebi bu zorbalıkların şakalaşma olarak algılanıp görmezden gelenebilmesi ya da aile ve toplumda bazen onay görmesi gösterilebilir. Öğrencilerin en az düzeyde uyguladıkları zorbalıklar ise “Para ya da eşyalarını çalma” ($\bar{X}=0,07$) eşyalarına zarar verme zorbalığı, “Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma” ($\bar{X}=0,07$) cinsel zorbalığı şeklinde olduğu görülmektedir. Daha sonra ise “Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma” ($\bar{X}=0,08$) fiziksel zorbalığı ve “Baskıyla telefonuna kontör yükletme” ($\bar{X}=0,09$) eşyalarına zarar verme zorbalığı eylemleri (Hemen hemen hiçbir zaman) gelmektedir. Bu zorbalıkların en az sıklıkta yaşanmasının muhtemel sebebi zorbalıkların bu davranışlarına karşı okul yönetimleri, aile ve toplumun her kesimince takınılan sert ve tavizsiz tavır olabilir.

4.1.2. İkinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışlarının Öğrenci Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına Yönelik Bulgular

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban davranışları öğrenci sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8’e bakıldığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri ile akran zorbalığı yaşamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını gösteren Kruskal Wallis (KW) sonuçları görülmektedir. Tabloya göre akran zorbalığının alt boyutlarından *fiziksel zorbalık* yaşamaları ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, n=566) =7,526, p>0,05], *sözel zorbalık* yaşamaları ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, n=566) =6,249, p>0,05] ve *eşyalara zarar verme* zorbalığı yaşamaları ile

öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, n=566) =5,266, p>0,05] istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 8. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı fark (U)
Fiziksel Zorbalık	Hazırlık	34	283,43	4	7,526	0,11	
	9. Sınıf	133	296,70				
	10. Sınıf	133	275,50				
	11. Sınıf	127	307,15				
	12. Sınıf	139	256,93				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Sözel Zorbalık	Hazırlık	34	325,94	4	6,249	0,18	
	9. Sınıf	133	285,23				
	10. Sınıf	133	272,60				
	11. Sınıf	127	301,69				
	12. Sınıf	139	265,28				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Dışlama	Hazırlık	34	323,93	4	11,455	0,02	Hazırlık-12.sınıf 11.sınıf-12.sınıf
	9. Sınıf	133	296,67				
	10. Sınıf	133	282,11				
	11. Sınıf	127	298,65				
	12. Sınıf	139	248,49				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Söylenti Çıkarma ve Yayma	Hazırlık	34	310,49	4	17,428	0,01	Hazırlık-12.sınıf 9.sınıf-12.sınıf 11.sınıf-12.sınıf 9.sınıf-10.sınıf 10.sınıf-11.sınıf
	9. Sınıf	133	317,65				
	10. Sınıf	133	258,88				
	11. Sınıf	127	299,24				
	12. Sınıf	139	253,40				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Eşyalara Zarar Verme	Hazırlık	34	256,94	4	5,266	0,26	
	9. Sınıf	133	284,42				
	10. Sınıf	133	267,82				
	11. Sınıf	127	308,24				
	12. Sınıf	139	281,51				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Cinsel Zorbalık	Hazırlık	34	320,25	4	10,267	0,03	Hazırlık-10.sınıf 10.sınıf-11.sınıf
	9. Sınıf	133	276,94				
	10. Sınıf	133	257,76				
	11. Sınıf	127	311,31				
	12. Sınıf	139	280,00				
	Toplam	566					

Dışlama alt boyutu ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır [χ^2 (sd=4, n=566) =11,455, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların on ikinci sınıftaki öğrencilerle hazırlıktaki öğrenciler (U=1732,00, p<0,05) ve on ikinci sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki öğrenciler (U=7289,00, p<0,05) arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Yani ortaöğretime yeni başlayan ve alt sınıftaki öğrenciler okulun en üst sınıf öğrencileri tarafından dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında ortaöğretime yeni başlayan öğrencilerin okulu yeterince tanınamaları ve okulun en küçük öğrencileri olmaları, on birinci sınıfta seçmeli dersler neticesinde sınıfların karılması ve arkadaş çevresinde fazla değişme olması sayılabilir.

Söylenti Çıkarma ve Yayma alt boyutu ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır [χ^2 (sd=4, n=566) =17,428, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların on ikinci sınıftaki öğrencilerle hazırlıktaki (U=1881,00, p<0,05), dokuzuncu sınıftaki (U=7074,50, p<0,05) ve on birinci sınıftaki (U=7393,50, p<0,05) öğrenciler arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca onuncu sınıftaki öğrencilerle dokuzuncu sınıftaki (U=7038,50, p<0,05) öğrenciler arasında onuncu sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu ve onuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki (U=7272,50, p<0,05) öğrenciler arasında on birinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Yani ortaöğretimde alt sınıflardaki öğrenciler söylenti ve dedikodulara daha fazla maruz kalmaktadırlar. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında okulların alt sınıflarındaki öğrencilerin kendilerini söylentilere karşı savunamaması gösterilebilir.

Cinsel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır [χ^2 (sd=4, n=566) =11,455, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların hazırlık sınıfındaki öğrencilerle onuncu sınıftaki öğrenciler arasında (U=1763,00, p<0,05) onuncu sınıftaki öğrenciler aleyhine ve onuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki öğrenciler arasında (U=6857,50, p<0,05) on birinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında ortaöğretime yeni başlayan hazırlık

öğrencilerinin cinsel zorbalığa karşı yeterince bilinçlenmemiş olmaları ve okullarının en küçük öğrencileri olmaları ayrıca onuncu sınıfların da on birinci sınıflara göre yaşlarının küçük olması ve cinsel zorbalık anlamında da kendilerini savunamamaları sayılabilir.

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergilediği akran zorbalığı öğrenci sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9’a bakıldığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri ile akran zorbalığı yaşatmaları arasında anlamlı fark olup olmadığını gösteren Kruskal Wallis (KW) sonuçları görülmektedir. Tabloya göre akran zorbalığının alt boyutlarından *Fiziksel Zorbalık* yaşatmaları ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, N=566) =8,8380, p>0,05], *Sözel Zorbalık* alt boyutu ile de öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, N=566) =9,075, p>0,05], *Dışlama* alt boyutu ile de öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, N=566) =9,144, p>0,05] ve *Söylenti Çıkarma ve Yayma* alt boyutu ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında [χ^2 (sd=4, N=566) =1,603, p>0,05] istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Eşyalara Zarar Verme alt boyutu ile öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =13,836, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların hazırlık sınıfındaki öğrencilerle on birinci (U=1964,50, p<0,05) ve on ikinci sınıftaki (U=1944,00, p<0,05) öğrenciler arasında hazırlıktaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca dokuzuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci (U=7236,50, p<0,05) ve on ikinci sınıftaki (U=7140,00, p<0,05) öğrenciler arasında dokuzuncu sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Yani sınıf düzeyi arttıkça öğrenciler başkalarının eşyalarına daha fazla zarar vermektedirler. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında on birinci ve on ikinci sınıfların alt sınıflara karşı üstünlüklerini ve kendini ispat etme çabalarını sadece fiziksel yolla değil aynı zamanda eşyalara yönelerek gösterme dürtü ve istekleri olabilir. Ayrıca üst sınıflardaki öğrencilerin kendilerini

okulun sahibi olarak görmeleri ve son sınıfların “Nasıl olsa mezun olacağız.” düşüncesi eşyalara zarar verme zorbalığını yapmalarının gerekçesi olarak sayılabilir.

Tablo 9. Öğrencilerin Sergilediği Akran Zorbalığı ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı fark (U)
Fiziksel Zorbalık	Hazırlık	34	280,74	4	8,380	0,07	
	9. Sınıf	133	251,94				
	10. Sınıf	133	271,77				
	11. Sınıf	127	300,87				
	12. Sınıf	139	309,73				
Toplam	566						
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Sözel Zorbalık	Hazırlık	34	270,94	4	9,075	0,06	
	9. Sınıf	133	252,93				
	10. Sınıf	133	271,26				
	11. Sınıf	127	294,41				
	12. Sınıf	139	317,56				
Toplam	566						
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Dışlama	Hazırlık	34	275,37	4	9,144	0,06	
	9. Sınıf	133	290,42				
	10. Sınıf	133	272,84				
	11. Sınıf	127	285,65				
	12. Sınıf	139	287,08				
Toplam	566						
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Söylenti Çıkarma ve Yayma	Hazırlık	34	247,38	4	1,603	0,80	
	9. Sınıf	133	261,35				
	10. Sınıf	133	287,50				
	11. Sınıf	127	310,62				
	12. Sınıf	139	284,92				
Toplam	566						
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Eşyalara Zarar Verme	Hazırlık	34	248,91	4	13,836	0,00	Hazırlık-12.sınıf Hazırlık-11.sınıf 9.sınıf-11.sınıf 9.sınıf-12.sınıf
	9. Sınıf	133	260,15				
	10. Sınıf	133	274,80				
	11. Sınıf	127	301,66				
	12. Sınıf	139	306,03				
Toplam	566						
Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Cinsel Zorbalık	Hazırlık	34	241,57	4	14,539	0,00	10.sınıf-12.sınıf 9.sınıf-12.sınıf 9.sınıf-11.sınıf
	9. Sınıf	133	258,62				
	10. Sınıf	133	284,29				
	11. Sınıf	127	301,94				
	12. Sınıf	139	299,95				
Toplam	566						

Cinsel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =14,539, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili

karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların on ikinci sınıftaki öğrencilerle dokuzuncu ($U=7394,00$, $p<0,05$) ve onuncu sınıftaki ($U=8011,50$, $p<0,05$) öğrenciler arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca dokuzuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki ($U=6892,00$, $p<0,05$) öğrenciler arasında on birinci sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. İkili karşılaştırmalara genel anlamda bakıldığında sınıf düzeyi arttıkça cinsel zorbalık uygulamanın da arttığı ileri sürülebilir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında üst sınıfların ergenliğe erişmiş olmaları, yaş ve fiziksel üstünlüklerinin olması ve alt sınıfları cinsel zorbalığa karşı sindirebilecekleri düşüncesi sayılabilir.

4.1.3. Üçüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Öğrenci Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban davranışlar öğrenci cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10’a bakıldığı zaman öğrencilerin cinsiyetleri ile akran zorbalığına kurban olmaları arasındaki ilişkiyi gösteren Mann Whitney-U testi sonuçları görülmektedir. Tabloya göre *Fiziksel Zorbalık* alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=21055,00$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 357,28) fiziksel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 225,13) daha fazla yaşadığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında erkek öğrencilerin ergenlikle birlikte kendilerini fiziksel zorbalık yoluyla ispat etme çabasına girmeleriyle birlikte yaşı küçük ya da fiziksel olarak zayıf ve savunmasız erkek öğrencilerin pansiyon, yemekhane, sınıf, bahçe ve tuvalet gibi özellikle denetimin az olduğu zamanlarda okulun pek çok yerinde zorbalığa uğramaları gösterilebilir.

Tablo 10. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Cinsiyetleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Fiziksel Zorbalık	Erkek	250	357,28	89320,00	21055,00	0,00
	Kız	316	225,13	71141,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Sözel Zorbalık	Erkek	250	346,93	86732,50	23672,50	0,00
	Kız	316	233,32	73728,50		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Dışlama	Erkek	250	287,88	71970,00	38440,00	0,55
	Kız	316	280,03	88491,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Söylenti Çıkarma ve Yayma	Erkek	250	328,00	81999,00	28376,00	0,00
	Kız	316	248,30	78462,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Eşyalara Zarar Verme	Erkek	250	329,53	82383,50	27991,50	0,00
	Kız	316	247,08	78077,50		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Zorbalık	Erkek	250	327,70	81925,50	28449,50	0,00
	Kız	316	248,53	78535,50		
	Toplam	566				

Sözel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=23672,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 346,93) sözel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 233,32) daha fazla yaşadığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında sözel zorbalığın hızlı ve kolay gerçekleşmesi, toplum içinde bazı sözel zorbalıkların hoş görülmesi ve özellikle erkek öğrencilerin hem kendi cinsleri ve hem de karşı cinsin sözel zorbalığına kurban olup bu durumu dile getirdikleri taktirde toplumca güçsüz olarak addedilmeleri sayılabilir.

Dışlama alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark yoktur ($U=38440,00$; $p>0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek

öğrencilerin (Sıra Ort.: 287,88) dışlamayı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 280,03) daha fazla yaşadığı görülmektedir.

Söylenti Çıkarma ve Yayma alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır. ($U=28376,00$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 328,00) söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını kız öğrencilerden (Sıra ort.: 248,30) daha fazla yaşadığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında erkek öğrencilerin hem kız öğrenciler hem de diğer erkek öğrencilerin bu çeşit bir zorbalığına kurban olmaları söylenebilir. Söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ergenlik döneminde birbirlerine gösteriş yapıp üstünlük kurmaya çalışan öğrencilerin aynı zamanda kurbanlarına psikolojik açıdan kolaylıkla ağır yaralar açabileceği zorbalık çeşidi olduğundan erkek öğrenciler bu zorbalığa daha fazla kurban olmuş olabilirler.

Eşyalara Zarar Verme Zorbalığı alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=27991,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 329,53) eşyalara zarar vermeyi kız öğrencilerden (Sıra ort.: 247,08) daha fazla kurban olduğu görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında erkek öğrencilerin saldırganca duygularının bazen sadece sözel ya da fiziksel zorbalıkla sınırlı kalmayıp eşyalara zarar verme boyutuna kadar ilerlemesi ve kurban öğrencilerin güçsüz, çekingen ve ürkek yapıları gereği ne kendilerini ne de eşyalarını zorbalara karşı koruyamamaları sayılabilir.

Cinsel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=28449,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 327,70) cinsel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 248,53) daha fazla kurban olduğu görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında küçük yaştan itibaren aile ve toplumda kızlara cinsel açıdan kendilerini korumalarının öğretilmesi fakat erkeklerin zaten böyle bir zorbalığa uğramasının mümkün olamayacağı algısının olması söylenebilir. Ayrıca kız öğrencilerin cinsel zorbalığa kurban olsalar dahi okulda ve toplumda kendilerine kötü gözle bakılacağından korkmaları nedeniyle bu durumu

bildirmekten kaçınmaları ve bunun neticesinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok cinsel zorbalığa kurban olmuş gibi bir sonucunun çıkmasına neden olduğu söylenebilir.

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki sergiledikleri akran zorbalığı öğrenci cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Öğrencilerin Sergiledikleri Akran Zorbalığı Davranışları ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Fiziksel Zorbalık	Erkek	250	359,13	89782,00	20593,00	0,00
	Kız	316	223,67	70679,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Sözel Zorbalık	Erkek	250	355,67	88916,50	21458,50	0,00
	Kız	316	226,41	71544,50		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Dışlama	Erkek	250	298,69	74672,00	35703,00	0,03
	Kız	316	271,48	85789,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Söylenti Çıkarma ve Yayma	Erkek	250	317,33	79332,50	31042,50	0,00
	Kız	316	256,74	81128,50		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Eşyalara Zarar Verme	Erkek	250	320,60	80150,00	30225,00	0,00
	Kız	316	254,15	80311,00		
	Toplam	566				
Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
Cinsel Zorbalık	Erkek	250	334,03	83508,00	26867,00	0,00
	Kız	316	243,52	76953,00		
	Toplam	566				

Tablo 11’e bakıldığı zaman öğrencilerin cinsiyetleri ile akran zorbalığı yapmaları arasındaki ilişkiyi gösteren Mann Whitney-U testi sonuçları görülmektedir. Tabloya göre *Fiziksel Zorbalık* alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır (U=20593,00; p<0,05). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek

öğrencilerin (Sıra Ort.:359,13) fiziksel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.:223,67) daha fazla yaptığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında kızlara toplum tarafından cinsiyet rolü olarak daha narin ve hassas yapının çizilmiş olmaları olabilir. Ayrıca erkek öğrencilerin yaptıkları vurma, itme, dürtme, el-kol şakası gibi davranışların etraflarında kabul görmesi ve toplumda erkeklere her zaman güçlü olmaları gerekliliğinin aşılması onları kızlara göre daha çok fiziksel zorba yapmış olabilir.

Sözel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=21458,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 355,67) sözel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 226,41) daha fazla yaptığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında aile ve toplum tarafından erkeklerin kızlara göre daha aktif ve dominant olmalarının beklenmesi gösterilebilir. Erkekler sadece fiziksel değil aynı zamanda sözel olarak da yaptıkları zorbalıklarla kurbanlarına büyük psikolojik hasarlar verebilir. Onları kendine güvensiz, zavallı, toplum içine çıkamayan ve konuşmaya korkan bireylere dönüştürebilirler.

Dışlama alt boyutu ile öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır. ($U=35703,00$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 298,69) dışlamayı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 271,48) daha fazla yaşattığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında ergenlik çağındaki lise öğrencileri arasında bir gruba dahil olma ve kendini o gruba ispatlama çabası esnasında çoğunlukla erkek öğrencilerin kötü arkadaş gruplarına dahil olmaları, kolaylıkla dolduruşa gelmeleri, çabuk sinirlenen bir yapıya bürünmeleri ve empati yeteneğinden uzak olduklarından kendi düşüncelerinden başka doğrunun olabileceğini kabullenememeleri sayılabilir.

Söylenti Çıkarma ve Yayma alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=31042,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 317,33) söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını kız öğrencilerden (Sıra ort.: 256,74) daha fazla yaptığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında arkadaşları tarafından sevmek, ilgi görmek ve önemsenmek isteyen

fakat bunu akademik başarılarıyla, sanatsal, sosyal veya sportif yetenekleriyle gerçekleştiremeyen erkek öğrencilerin kurbanlarının aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma zorbalık davranışlarına kızlardan daha çok başvurmuş olmaları gösterilebilir. Kız öğrenciler genellikle sadece kendi cinslerine yönelik söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı yapabilirken erkek öğrencilerin hem kızlara yönelik hem de kendilerini daha yalnız ve sosyal destekten uzak hisseden diğer erkek öğrencilere yönelik bu tür zorbalığı yapmaları söylenti çıkarma ve yayma zorbalığının erkek öğrencilerde daha fazla çıkmasının olası nedenlerindedir.

Eşyalara Zarar Verme alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=30225,00$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 320,60) eşyalara zarar vermeyi kız öğrencilerden (Sıra ort.: 254,15) daha fazla yaşattığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında ailede küçüklükten itibaren kız çocuklarına eşyalarını temiz, düzenli şekilde ve zarar vermeden kullanmaları öğretilirken erkeklerin eşyalarını dağıtmasına göz yumulması, toplumda erkeklere dağıtan, kırıp döken kızlara ise derleyip toplayan rolünün biçilmesi okullarda da erkek öğrencilerin eşyalara zarar verme zorbalığını fazla yapmalarına sebep olabilir. Erkek öğrenciler intikam duygusuyla kurbanlarının eşyalarına zarar vermiş olabilir.

Cinsel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin cinsiyetleri yönünden istatistiksel bir fark vardır ($U=26867,50$; $p<0,05$). Sıra ortalamaları göz önüne alındığında erkek öğrencilerin (Sıra Ort.: 334,03) cinsel zorbalığı kız öğrencilerden (Sıra ort.: 243,52) daha fazla yaptığı görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında kız öğrencilere aileleri tarafından cinsel zorbalığa karşı sürekli telkinlerde bulunulması, erkeklerin ise yavru, fıstık, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme ve cinsel içerikli isim takma gibi zorbalıkları fazla yapsalar dahi ataerkil toplum yapısının bunları belli bir dereceye kadar görmezden gelmesi sayılabilir. Erkeklerin ergenlik dönemindeki hormonal değişimleri nedeniyle risk alma, heyecan arama, korkusuzca ve sonuçlarını düşünmeden cinsel zorbalık davranışlarını yapmaları diğer olası sebepler olabilir.

4.1.4. Dördüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığında Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Okul Türüne Göre Farklaşmasına İlişkin Bulgular

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığında sergiledikleri kurban davranışlar okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12’ye bakıldığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin okul türleri ile akran zorbalığına kurban olma arasında anlamlı fark olup olmadığını gösteren Kruskal Wallis (KW) sonuçları görülmektedir. Tabloya göre akran zorbalığının alt boyutlarından *Fiziksel Zorbalığa* kurban olma ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =46,957, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2260,00, p<0,05), fen lisesi (U=3860,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesi (U=4950,00, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2386,00, p<0,05), fen lisesi (U=5025,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesi (U=6530,00, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin çoğunluğunun sosyo ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları olmaları, akademik başarıyı fazla önemsemeyen öğrenciler oluşları, özgüven ve özsaygı problemi yaşayan bu çocukların fiziksel zorbalığa ses çıkartmamaları gösterilebilir.

Tablo 12. Öğrencilerin Akran Zorbalığına Kurban Olmaları ile Okul Türleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamli fark (U)
Fiziksel Zorbalık	MTAL	94	344,69	4	46,957	0,00	MTAL-AİHL MTAL-FL MTAL-SBL AL-AİHL AL-FL AL-SBL
	AL	123	336,61				
	AİHL	77	222,86				
	FL	126	239,77				
	SBL	146	269,08				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Sözel Zorbalık	MTAL	94	296,97	4	23,929	0,00	MTAL-FL MTAL-AİHL AL-FL AL-AİHL
	AL	123	335,01				
	AİHL	77	240,51				
	FL	126	249,19				
	SBL	146	283,71				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Dışlama	MTAL	94	324,77	4	14,866	0,00	MTAL-AİHL MTAL-FL AL-AİHL AL-FL
	AL	123	297,87				
	AİHL	77	253,54				
	FL	126	254,49				
	SBL	146	285,66				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Söylenti Çıkarma ve Yayma	MTAL	94	286,96	4	13,986	0,00	AL-AİHL AL-FL
	AL	123	323,21				
	AİHL	77	265,90				
	FL	126	253,12				
	SBL	146	283,32				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Eşyalara Zarar Verme	MTAL	94	329,69	4	18,894	0,00	MTAL-AİHL MTAL-FL MTAL-SBL AL-AİHL
	AL	123	308,49				
	AİHL	77	248,99				
	FL	126	277,74				
	SBL	146	255,88				
	Toplam	566					
Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	
Cinsel Zorbalık	MTAL	94	289,70	4	4,131	0,38	
	AL	123	296,13				
	AİHL	77	265,74				
	FL	126	266,56				
	SBL	146	292,85				
	Toplam	566					

Sözel Zorbalığa kurban olma ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) = 23,929, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi

öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2923,00, p<0,05) ve fen lisesi (U=4927,00, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=3270,00, p<0,05) ve fen lisesi (U=5305,00, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında çalışmanın yapıldığı anadolu lisesinin bulunduğu konum ve bütün düz liselerin anadolu lisesine dönüştürülmesinden kaynaklı akademik başarıdaki düşüş ve okul devamsızlığın artması gösterilebilir. Meslek ve teknik anadolu lisesindeki zararlı arkadaş ilişkileri ve bir gruba ait olma isteği öğrencileri sözel zorbalığa yöneltmiş olabilir.

Dışlama Zorbalığına kurban olma ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =14,866, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2709,00, p<0,05) ve Fen Lisesi (U=4471,50, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=3946,00, p<0,05) ve fen lisesi öğrencileri (U=6520,00, p<0,05) arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi'ndeki kurban öğrencilerin çekingenlik seviyesinin yüksek, dışadönüklük ve kendini ifade edebilme yeteneğinin düşük olması sayılabilir.

Söylenti Çıkarma ve Yayma Zorbalığına kurban olma ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =13,986, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=3747,50, p<0,05) ve fen lisesi (U=5764,00, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Anadolu lisesi öğrencilerinin bir kısmının okulu sevmeyen, akademik başarısı düşük, zihinsel kapasitesini yeterince kullanmayan öğrenciler oluşu, aksine fen lisesi öğrencilerinin ise gelecek hedefi ve hayattan beklentileri doğrultusunda

derslerine yönelmeleri söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına kurban olmanın anadolu lisesinde en yüksek, fen lisesinde en düşük ortalamalarda olmasının sebepleri arasında sayılabilir. Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerin geldikleri aile ve çevrenin yapısı yanı sıra aldıkları dini eğitiminde bu tür zorbalıklara daha az kurban olmalarında etkili olduğu söylenebilir.

Eşyalara Zarar Verme Zorbalığına kurban olma ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =18,894, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2605,00, p<0,05), fen lisesi (U=4826,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesi (U=5106,00, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=3727,50, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin küçük yaşlardan itibaren aile ve toplumda kötü alışkanlıklarla tanışmış olma ihtimalinin olması, öğrencilerin kamu malına zarar vermeyi ve kendinden güçsüz olanların eşyasına zarar vermeyi kendilerinde hak olarak görebilmeleri; buna karşın kurbanların kendileri ve eşyalarını zorbalara karşı savunma kabiliyetinin olmayışı sayılabilir.

Cinsel Zorbalık alt boyutu ile de öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur [χ^2 (sd=4, N=566) =4,131, p>0,05].

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığında sergiledikleri zorba davranışlar okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin elde edilen veriler tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Öğrencilerin Sergiledikleri Akran Zorbalığı ile Okul Türleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Okul Türü	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamli fark (U)
Fiziksel Zorbalık	MTAL	94	295,49	4	48,868	0,00	MTAL-AİHL MTAL-FL MTAL-SBL AL-AİHL AL-FL AL-SBL SBL-AİHL
	AL	123	305,48				
	AİHL	77	265,59				
	FL	126	267,38				
	SBL	146	280,61				
	Toplam	566					
Sözel Zorbalık	MTAL	94	309,05	4	26,406	0,00	MTAL-AİHL MTAL-FL AL-AİHL AL-FL SBL-AİHL
	AL	123	303,59				
	AİHL	77	257,57				
	FL	126	269,27				
	SBL	146	276,09				
	Toplam	566					
Dışlama	MTAL	94	310,34	4	13,151	0,01	MTAL-AİHL MTAL-FL MTAL-SBL AL-AİHL AL-FL AL-SBL
	AL	123	299,99				
	AİHL	77	255,73				
	FL	126	270,85				
	SBL	146	296,80				
	Toplam	566					
Söylenti Çıkarma ve Yayma	MTAL	94	313,61	4	13,935	0,00	AL-FL MTAL-FL AİHL-FL AİHL-SBL
	AL	123	309,57				
	AİHL	77	273,42				
	FL	126	252,44				
	SBL	146	266,25				
	Toplam	566					
Eşyalara Zarar Verme	MTAL	94	307,63	4	8,332	0,08	
	AL	123	324,96				
	AİHL	77	222,77				
	FL	126	252,07				
	SBL	146	292,20				
	Toplam	566					
Cinsel Zorbalık	MTAL	94	351,27	4	6,715	0,15	
	AL	123	328,20				
	AİHL	77	211,09				
	FL	126	242,65				
	SBL	146	275,65				
	Toplam	566					

Tablo 13'e bakıldığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin okul türleri ile akran zorbalığı yapmaları arasında anlamlı fark olup olmadığını gösteren Kruskal Wallis (KW)

sonuçları görülmektedir. Tabloya göre akran zorbalığının alt boyutlarından *Fiziksel Zorbalık* yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =48,868, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=1987,00, p<0,05), fen lisesi (U=3729,50, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesi (U=4981,50, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2761,00, p<0,05), fen lisesi (U=5283,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesi (U=7218,00, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Aynı zamanda sosyal bilimler lisesi ile anadolu imam hatip lisesi (U=4154,00, p<0,05) öğrencileri arasında sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin birbirleri üstünde liderlik kurma istekleri ve statü elde etme arzularını diğer okul türlerine göre daha yoğun yaşamaları sayılabilir. Sosyal bilimler lisesinde eğitimin beş yıl olması sebebiyle öğrencilerinin birbirleri arasındaki yaş farkı fiziksel zorbalığın anadolu imam hatip lisesi öğrencilerine göre Sosyal bilimler lisesinde daha fazla olmasının sebebi olabilir.

Sözel Zorbalık yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) = 26,406, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2554,00, p<0,05) ve fen lisesi (U=4741,50, p<0,05) öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2999,00, p<0,05) ve fen lisesi (U=5786,50, p<0,05) öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Aynı zamanda sosyal bilimler lisesi ile anadolu imam hatip lisesi (U=4307,00, p<0,05) öğrencileri arasında sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Sosyal bilimler lisesindeki öğrencilerinin sosyal öğrenmeye uygun olarak sözel zorbalığı hızlı öğrenip

kurbanlarına anadolu imam hatip lisesi öğrencilerine göre daha sık uygulayabiliyor ve sonuçlarını anında gözlemleyebiliyor olmaları bu durumun muhtemel nedenleri arasındadır. Mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin derslere ilgilerinin ve akademik hedeflerinin daha az olduğu düşünüldüğünde olumsuz davranışları gösterme eğilimlerinin diğer okul türlerine göre daha fazla olabileceği düşünülebilir.

Dışlama Zorbalığı yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =13,151, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=2879,00, p<0,05), fen lisesi (U=4959,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesinde (U=5906,50, p<0,05) okuyan öğrenciler arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi (U=3727,00, p<0,05), fen lisesi (U=6550,00, p<0,05) ve sosyal bilimler lisesinde (U=7808,00, p<0,05) okuyan öğrenciler arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında meslek ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin diğer okul türlerine göre kendileri gibi düşünmeyen ve hareket etmeyen öğrencilere tahammülsüz olmaları ve onları kendi arkadaş grubunun içine dahil etmek istememeleri gösterilebilir.

Söylenti Çıkarma ve Yayma Zorbalığı yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır [χ^2 (sd=4, N=566) =13,935, p<0,05]. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların fen lisesi öğrencileri ile meslek ve teknik anadolu lisesi (U=5097,50, p<0,05), anadolu imam hatip lisesi (U=3899,50, p<0,05) ve anadolu lisesi (U=4560,00, p<0,05) öğrencileri arasında fen lisesinde okuyan öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu imam hatip lisesinde okuyan öğrencilerle sosyal bilimler lisesinde (U=4831,00, p<0,05) okuyan öğrenciler arasında anadolu imam hatip lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Bu durumun muhtemel nedenleri arasında fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin çoğunlukla söylenti çıkarma ve yayma yerine akademik

hedeflerle ilgilenmeleri olabilir. Ayrıca diğer okul türlerinde öğrencilerin ergenliğin getirdiği duygularla arkadaş çevresinde dominant olmak amacıyla kendine kurban veya rakip gördüğü öğrencilere karşı empati duygusundan uzak bir şekilde, karşısındakilerin duygularını umursamadan, düşüncesizce hareket ederek söylenti çıkarmaları ve söylentileri yaymaları gösterilebilir.

Eşyalara Zarar Verme Zorbalığı yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur [χ^2 (sd=4, N=566) =8,332, p>0,05]. Ortalamalara bakıldığında anlamlı farkın anadolu lisesi ile (en yüksek ort.) anadolu imam hatip lisesi (en düşük ort.) arasında olduğu görülmektedir.

Cinsel Zorbalık yapımları ile öğrencilerin okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur [χ^2 (sd=4, n=566) =6,715, p>0,05]. Ortalamalara bakıldığında anlamlı farkın mesleki ve teknik anadolu lisesi ile (en yüksek ort.) anadolu imam hatip lisesi (en düşük ort.) arasında olduğu görülmektedir.

4.2. Nitel Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde akran zorbalığına ilişkin pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin nitel araştırma veri toplama aracına verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen araştırmanın alt problemlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.2.1. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimlerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin akran zorbalığını tanımlama biçimlerine ilişkin bulgular tablo 14'te sunulmuştur.

Yöneticilerin beşi akran zorbalığını her türlü normal olmayan rahatsız edici davranış olarak tanımlarken üçü baskı, üçü şiddet, üçü küçük düşürücü olumsuz hareket, biri psikolojiyi olumsuz etkileyen hareket, biri fiili ve sözlü sataşma, biri sözlü taciz ve biri ruhsal, fiziksel, psikolojik anlamda birbirlerini etki altına alma olarak tanımlamıştır. Bazı yöneticilerden bu konudaki görüşlerine tablonun aşağısında yer verilmektedir.

Tablo 14. Yöneticilerin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Akran zorbalığı	Her türlü normal olmayan, rahatsız edici davranış	Y1, Y2, Y8, Y9, Y13	5
	Baskı	Y1, Y3, Y10	3
	Şiddet	Y1, Y6, Y14	3
	Küçük düşürücü olumsuz hareketler	Y4, Y6, Y12	3
	Psikolojiyi olumsuz etkileyen hareketler	Y4	1
	Fiili ve sözlü sataşmalar	Y5	1
	Sözlü taciz	Y6	1
	Ruhsal, fiziksel, psikolojik anlamda birbirlerini etki altına alma	Y11	1

Y1: *“Aynı yaş grubunda ve aynı sınıftaki çocukların birbirine yaptığı her türlü normal olmayan, baskı ve şiddettir.”*

Y2: *“Karşıdaki bir insanı rahatsız edici her tür davranış bence akran zorbalığıdır...”*

Y3: *“Akran zorbalığı aynı yaş seviyesindeki kişilerin birbirlerine baskı uygulamasıdır...”*

Y4: *“Birbirine yakın yaş grubunda olan gençlerin, her türlü fiziksel, psikolojik, küçük düşürücü, karşıdaki bireye zarar verici, onun psikolojisini olumsuz etkileyici hareketlerde bulunmasıdır...”*

Y5: *“Akran zorbalığı çocukların fiili ve sözlü şekilde birbirleriyle sataşmalarıdır diye düşünüyorum...”*

Y6: *“Aynı yaş grubundaki insanların birbirlerine karşı yaptıkları sözlü taciz ya da fiili darbeler şekilde tanımlayabilirim...”*

Y10: *“Akran zorbalığı öğrencinin öğrenciye olan baskısıdır...”*

Y11: *“Akran zorbalığı aynı yaş grubundaki öğrencilerin, gençlerin birbirlerine karşı kendilerini üstün görme veya gösterme amacıyla ruhsal, fiziksel, psikolojik anlamda birbirlerini etki altına almaya denir diye düşünüyorum...”*

Y14: “Akran zorbalığını kısaca şiddet olarak tanımlayabilirim. Bununda çeşitli türleri ve davranışlara yansıma şekilleri var. Şiddetin de boyutları var. Fiziksel, duygusal, psikolojik vs...”

4.2.2. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Olarak Gördükleri Davranış Türlerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin akran zorbalığı kapsamındaki davranışlar neler olduğuna ilişkin düşüncelerine yönelik bulgular tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo15. Yöneticilerin Akran Zorbalığı Kapsamındaki Davranışlar Hakkındaki Düşünceleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Davranış	El-kol şakası	Y1, Y2	2
	Öğrencilerin birbirlerinin haklarına tecavüz etmeleri	Y1, Y6	2
	Hakaret	Y2	1
	Küfür	Y2	1
	Ön plan çıkma çabası ve kendini büyük görme	Y3, Y11	2
	Baskı	Y3	1
	İnternetteki olumsuz paylaşımlar	Y4, Y5	2
	Sözlü ya da fiziksel şiddet	Y6, Y7, Y13	3
	Cinsiyetiyle alay etme	Y6	1
	Rahatsız edici davranış	Y8	1
	Lakap takmak	Y13	1
	Dalga geçmek	Y13	1
	Aşağılamak	Y13	1

Yöneticilerin ikisi el-kol şakasının, ikisi öğrencilerin birbirlerinin haklarına tecavüz etmelerinin, biri hakaretin, biri küfürün, ikisi öğrencilerin ön plana çıkma çabasının ve kendini büyük görmesinin, biri öğrencinin diğer öğrenciler üzerinde baskı kurmasının, ikisi internetteki olumsuz paylaşımların, üçü sözlü ya da fiziksel şiddetin, biri öğrencilerin birbirlerinin cinsiyetiyle alay etmenin, biri rahatsız edici davranışların, biri lakap takmanın, biri dalga geçmenin ve biri aşağılamanın akran zorbalığına giren

davranış olarak belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmektedir.

Y1: “...İlk etapta el şakasından tutun da yolda yürürken, kuyrukta, sırada öğrencilerin birbirlerinin haklarına tecavüz etmelerini akran zorbalığına giren şeyler olarak sayabilirim.”

Y2: “...Aynı yaşta ya da benzer yaş grubundaki öğrencilerin birbirlerine yaptıkları el-kol şakası, hakaret, küfür bütün bunlar akran zorbalığına girer.”

Y3: “...Grup içerisinde ön plana çıkma çabası, başkalarının da kendi istediği gibi konuşmaları ve davranışlar sergilemelerini sağlama gibi hareketlerin akran zorbalığı olduğunu düşünüyorum.”

Y4: “...Sözlü ifadeler ya da yazılı bazı ifadeler hatta internetteki olumsuz paylaşımlar akran zorbalığına girer.”

Y5: “...Sanal alemdeki yazışmalar, fiili olarak birbirleriyle sataşmaları ve sözlü olarak sataşmaları akran zorbalığına girer.”

Y6: “...Burada zorbalık deyince sadece vurmak gibi değerlendirmiyorum ben. Bir öğrencinin yaşam alanını başka birisi kısıtlamaya başladığı zaman bu zorbalıktır.”

Y11: “...Bir kantinde yiyecek alma sırasındaki tavır ve davranışlar, bir spor salonunda, müsabakadaki öğrencilerin alt sınıftaki veya üst sınıftaki öğrencilerin birbirlerine karşı davranışları, yerine göre pansiyonda veya koridorlarda kendilerini büyük görme veya gösterme duygusuyla yapılan hareketler, akran zorbalığına girer.”

Y12: “Okullarda yaş olarak bir üst yaşın ya da dönem olarak bir üst dönemin alt dönemlere yaptığı ya da kendi dönemine yaptığı psikolojik, fiziksel her türlü küçük düşürücü davranış akran zorbalığına girer...”

Y13: “...Okullarda yaş olarak bir üst yaşın ya da dönem olarak bir üst dönemin alt dönemlere yaptığı ya da kendi dönemine yaptığı psikolojik, fiziksel her türlü küçük düşürücü davranış akran zorbalığına girer.”

4.2.3. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Farkındalıklarına Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarına dair akran zorbalığı farkındalıklarına yönelik düşüncelerine dair bulgular tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Yöneticilerin Kendi Okullarına Yönelik Akran Zorbalığıyla İlgili Düşünceleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Sorun	Eğitimle önlenebilen bir sorun	Y1	1
	Kız öğrencilerin olmasından dolayı daha az yaşanan bir sorun	Y3, Y4	2
	Karma sınıflarda daha az yaşanan bir sorun	Y6	1
	Yeni gelen öğrenciler arasında daha çok yaşanan bir sorun	Y8, Y13	2
	Akademik başarının öğrencide yarattığı psikolojik anlamdaki baskı	Y11	1
	Öğrencilerin geldikleri yerlerden ve yaşam biçimlerinden kaynaklı bir sorun	Y12	1
	Daha çok pansiyonda yaşanan bir sorun	Y13	1
	Daha çok psikolojik ve duygusal anlamda yaşanan bir sorun	Y14	1
Sorun değil	Çok yaşanan bir sorun değil	Y9, Y10	2

Yöneticilerden dokuzu akran zorbalığını okullarında yaşanan bir sorun olarak görmektedir. İdarecilerden biri akran zorbalığının eğitimle önlenebilen bir sorun olduğunu, ikisi okullarında kız öğrencilerin olmasından dolayı daha az yaşanan bir sorun olduğunu, biri karma sınıflarda daha az yaşanan bir sorun olduğunu, ikisi yeni gelen öğrenciler arasında daha çok yaşanan bir sorun olduğunu, biri akademik başarının öğrencide yarattığı psikolojik anlamdaki baskı olduğunu, biri öğrencilerin geldikleri yerlerden ve yaşam biçimlerinden kaynaklı bir sorun olduğunu, biri daha çok pansiyonda yaşanan bir sorun olduğunu ve biri daha çok psikolojik ve duygusal anlamda yaşanan bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y1: *“Akran zorbalığı okulumuzda birinci dereceden sorun olmasa da bir sorundur ama eğitimle alakalı olarak daha önemli şeyler var ...”*

Y3: *“Okulumuzda tamamen kız öğrencilerin olması belki bizim için biraz avantaj sayılır. İmam hatip lisesi olmanın da avantajını kullanıyoruz. Çok ciddi bir akran zorbalığı sorunu olduğunu düşünmüyorum.”*

Y4: *“Okulumuzda akran zorbalığı oluyor tabi ama okulumuzun sadece kız öğrencilerden oluşmasının bu sorunu biraz daha azalttığını düşünüyorum. Daha önce görev yaptığım okullar hep karma okuldu. Bu okulda daha az olduğunu düşünüyorum ...”*

Y6: *“... Biz kız ve erkek sınıflarını karma yaptığımızda mutlu oluyorlar çünkü her iki taraf da davranışlarını biraz daha kısıtlıyor. Yani kızların olduğu sınıfta erkeklerin olması davranışları kısıtlıyor ya da erkeklerin olduğu sınıfta üç beş tane kızın olması çocukların fazla ileriye gitmesini engelliyor diye düşünüyorum.”*

Y8: *“İllaki bizimde bilmediğimiz, tespit edemediğimiz akran zorbalıkları oluyor ama üst seviyede değildir. Özellikle okulların açıldığı, 9. sınıfların okula ilk geldikleri zamanlarda 9. sınıflar arasında akran zorbalığı oluyor...”*

Y11: *“... Bizim okulumuzda zorbalığımız genellikle akademik başarıdaki kaygılar ve beklentilerin karşılanması veya karşılanamaması şeklinde karşımıza çıkar. Akran zorbalığını bizim okulumuzda öğrencinin sınavlardan aldığı beş puan veya bir puanın kendisini arkadaşlarından üste çıkarması veya altta bırakmasının öğrencide yarattığı psikolojik anlamdaki baskı diye tarif edebiliriz.”*

Y12: *“... Uyarmaya çalışıyoruz ama tabiki geldikleri yerleri de yaşam biçimlerini de göz önünde bulundurduğunuz zaman ilk etapta biraz sıkıntı yaşadık. Şimdi daha aza indirmeye çalışıyoruz...”*

Y13: *“... Çünkü öğrenci burada denetim daha zayıf olduğundan bilendiği kişiyle pansiyonda hesaplaşıyor. Pansiyon noktasında, özellikle bizim akran zorbalığı için konuşursak, hazırlık sınıflarımız sekizinci sınıfın verdiği bir rahatlıkla okulumuza*

geliyorlar. Kural bilmiyorlar. Disiplin cezasının farkında değiller çünkü o okullarda disiplinler çok işlenmeyen şeylerdir. Çocuk statüsünde oldukları için cezası da yok. Buraya geldiklerinde ilk etapta bu kurallarla boğuşuyorlar. İkincisi de yurttaki mevcut yaşam standartları var...”

Y14: “... Okulumuz üzerinde yaşadığımız akran zorbalığı daha çok psikolojik yönde, biraz da duygusal yönde gerçekleşmektedir...”

Yöneticilerden ikisi akran zorbalığının okullarında bir sorun olmadığını belirtmiştir. Y9’un bu konudaki görüşüne aşağıda yer verilmiştir.

Y9: “Çok akran zorbalığı yaşanan bir okul değiliz. Bu konuda disipline aksetmiş ya da rehberlik servisine aksetmiş olayımız yok.”

4.2.4. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sıklığına Yönelik Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığının sıklığı hakkındaki düşüncelerine yönelik bulgular tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Yöneticilerin Okullarında Akran Zorbalığının Sıklığına Yönelik Düşünceleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Sıklık	Dönemde ya da senede bir	Y3	1
	Ayda bir	Y4, Y7	2
	Haftada bir	Y8	1
	Dönem başlarında çok	Y8, Y11, Y14	3
	Yaşanmıyor	Y9, Y13	2

Yöneticilerden biri akran zorbalığının bir dönemde ya da yılda bir kez, ikisi ayda bir, biri hafta bir yaşandığını belirtmiştir. Yöneticilerden üçü ise akran zorbalığının dönem başlarında daha çok yaşandığını belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y3: “Çok nadiren yaşanmaktadır. Dönemde bir ya da sene de bir diyebiliriz. Çok ciddi bir yaşadığımız bir sorun değildir.”

Y4: “Bize ulaşan, bizim farkında olduğumuz akran zorbalığı ayda bir oluyordur. Bunun içinde büyük ve küçük çaplı olayları da sayıyorum.”

Y7: “Bu, eğitim öğretimin farklı dönemlerinde değişmekle beraber ayda bir diyebiliriz.”

Y8: “... Ortalamaya vurduğumuz zaman olay sayısını haftada bir diyebiliriz. Çünkü elimizde bununla ilgili bir veri tabanı yok. Bazen bir bakıyorsun üç-beş hadise bir anda gerçekleşiyor. Okulun ilk açıldığı aylarda sık oluyor...”

Y11: “... Genellikle dönem başlarında yani okulların ilk açıldığı dönemlerde çokça karşılaştığımızı söyleyebilirim...”

Y14: “... Genellikle akran zorbalıklarını sene başında eylül ayında yaşıyoruz. Pansiyonlu okul olmamızdan kaynaklı gerçekleşiyor bu durum. Öğrenciler okula yeni geldikleri için bir alışma dönemleri oluyor. Üst sınıfların da eğer öğrenci ortamı buna müsaitse alt sınıflara hadi şaka yapalım, korkutalım, kaba tabirle ezelim durumları oluyor. Bu durum eylül ayının ilk iki haftasında haftada bir iki defa olabilir. Ekim ayında bir defa olabilir. Sonra kaybolur, söner.”

Yöneticilerden ikisi ise akran zorbalığının okul içerisinde yaşanmadığını ifade etmiştir. Yöneticilerden Y13’ün bu konudaki görüşüne aşağıda yer verilmiştir.

Y13: “Okul konusunda çok bir şey görmüyoruz. Çünkü gerek kameralar gerekse okulun düz bir zeminde bulunması, görüş alanının tamamen açık olmasından dolayı okul içerisinde bu sorunlar olmuyor...”

4.2.5. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Gerçekleştiği Yerlere Yönelik Fikirlerine İlişkin Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığının gerçekleştiği yerler hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18. Yöneticilerin Akran Zorbalığının Gerçekleştiği Yerler Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Gerçekleştiği yerler	Yemekhanede yemek sırası	Y1, Y2, Y6	3
	Okul servisi	Y2	1
	Sınıf	Y3, Y4, Y5, Y7	4
	Kantin	Y1, Y3, Y6	3
	Koridor	Y4, Y5, Y7, Y8, Y12	5
	Tuvalet giriş çıkışları	Y6	1
	Bahçe	Y7, Y8, Y9, Y12, Y14	5
	Pansiyon	Y8, Y11, Y12, Y13, Y14	5
	Okul yolu	Y10	1
	Spor salonu	Y11	1

Yöneticilerden üçü akran zorbalığının yemekhanede yemek sırasında, biri okul servisinde, dördü sınıfta, üçü kantinde, beşi koridorda, biri tuvalet giriş çıkışlarında, beşi bahçede, beşi pansiyonda, biri okul yolunda ve biri spor salonunda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: *“Okul servislerinde oluyor, okul bahçesinin dışında çok fazla bilimiz olmadığı için serviste yaşananlar bize iletiliyor. Sınıf içerisinde oluyordur. Okulda, okul haricinde yurttan, yemekhanede yemek sırasında, öne geçme, birbirlerine laf söyleme şeklinde olabiliyor.”*

Y3: *“Genelde olursa sınıfta olabiliyor, kantinde olabilmektedir. Akran zorbalığı daha çok öğretmenlerin olmadığı ortamlarda, nöbetçi öğretmenlerin olmadığı yerlerde olmaktadır.”*

Y4: *“Tabiki sınıfta, koridorlarda, bahçede bizim bilmediğimiz zorbalıklar oluyordur. Giriş çıkışlarımızda sıkıntı yok. Köy servisimiz var ve servislerimizde sorun yok. Daha*

çok sınıfta oluyor. Sınıfta teneffüs zamanlarında oluyor. Tuvaletlerde pek olmuyor. Pansiyonumuzda hiç yok. Daha çok öğle aralarında sınıflarda ve koridorlarda oluyor.”

Y5: *“Sınıfta yaşanabiliyor, koridorlarda yaşanabiliyor, zaman zaman okul dışında olabiliyor. Sanal alemde güzel atışıyorlar, aşıklar gibi, yani müsait olan her yerde bunu yapabiliyorlar.”*

Y6: *“Kantin sırasında, yemekhane sırasında ya da tuvalet giriş çıkışlarında olabilmektedir. Okulumuz dışında pansiyondaki belli uygulamalarda da olabilir.”*

Y7: *“Bu durum sınıfta, koridorda, bazen bahçede olabilmektedir.”*

Y8: *“Ben pansiyondan sorumlu olduğum için genellikle pansiyon diyeceğim. En azından benim görebildiğim yer pansiyon. Pansiyonda dediğim gibi dönemin başında yoğun olarak akran zorbalığı yaşanıyor. Daha sonra sakinliyor. Herkes kuralın, kaidenin ne olduğunu hatırlıyor. Bilmeyenler öğreniyor. Bu tür zorbalık yaptıkları zaman karşılarında bir idarenin, bu konuyla ilgilenen bir merciinin olduğunu bildikleri zaman bu zorbalıklara bir dur diyorlar. Ayrıca zorbalığa uğrayan öğrencilerde nöbetçi öğretmenlere, müdür yardımcısı arkadaşlara gelip derinlerini anlatabiliyorlar ve sıkıntı ortadan kalkıyor. Akran zorbalığı okul içinde koridorlarda, bahçede olabilir...”*

Y10: *“Okul yolunda gerçekleşmektedir. Bizim okula yakın başka bir meslek lisesi olduğu için okul yolunda gerçekleşmektedir. Akran zorbalığında illa her iki tarafın kendi okulumuzdan olması gerekmiyor sonuçta. Zaman zaman öğrencilerimizin okul yolu diğer okulla kesiştiğinde özellikle kız arkadaş yüzünden öğrencilerin birbirlerine yaptığı akran zorbalığı oldu...”*

Y11: *“Genellikle spor salonunda karşılaşabiliyoruz. Pansiyonlarda ise zaman zaman, özellikle dönem başlarında, karşılaşabiliyoruz...”*

Y12: *“Tenefüste, genelde koridorlarda, maç yaparken, top oynarken bahçede, bu tür yerlerde olabiliyor. Okul içinde teneffüslerde diyelim. Pansiyonlar daha çok yaşam alanları olduğu için pansiyonda da gerçekleşiyor...”*

4.2.6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Tanıklıklarına Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında yaşanan akran zorbalığı tanıklıkları hakkındaki düşüncelerine yönelik bulgular tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Yöneticilerin Okullarında Yaşanan Akran Zorbalığı Tanıklıkları

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Evet	Yemek kuyruğunda sırasını alma	Y1, Y2	2
	Fiziksel şiddet uygulama	Y4, Y5, Y7	3
	Sanal ortamda	Y5, Y10	2
	Ev ödevlerini yaptırma	Y8	1
	Akademik başarısızlıktan kaynaklı psikolojik baskı kurma	Y4, Y5, Y8, Y11, Y12	5
	Emir verme	Y12	1
	Gülüşme	Y13	1
	Eşya karıştırma	Y14	1
Hayır	Tanık olmadım	Y3, Y6, Y9	3

Yöneticilerden on biri çeşitli şekillerde akran zorbalığına tanık olduklarını belirtmişlerdir. Bu yöneticilerden ikisi öğrencilerin yemek kuyruğunda sırasını alma, üçü fiziksel şiddet uygulama, ikisi sanal ortamda, biri ev ödevlerini yaptırma, beşi akademik başarısızlıktan kaynaklı psikolojik baskı kurma, biri emir verme, biri gülüşme ve biri eşya karıştırma şeklinde akran zorbalığına tanık olduklarını ifade etmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: *“Bu okulda ben pansiyondan sorumlu olduğum için öğrencilerde özellikle tanık olduğum şey yemek sırasında birbirlerinin önüne geçmeleridir. Bu hususta sıkıntı yaşayabiliyoruz. Akşamları ara öğün dağıttığımızda -ki yemekhaneden öğrenci sayısı kadar veriliyor- yiyecekler verildikten sonra pansiyondan ayrılan çocuk olmuşa onun yemeğini almak için üst sınıftakiler zorbalık yapıyor olabilir...”*

Y4: *“Mesela dün yaşanan bir sorun oldu. Diğer öğrencilerin ispiyoncu tabir ettiği tipte bir kız öğrenci öğretmenlere sık sık bir şeyler iletiyor. Bunun farkına varan diğer*

öğrenciler ona psikolojik baskı yapıyorlar. En sonunda da kız dayanamayıp karşısındakinin türbanını falan çıkarttı. Dün saç saça baş başa kavga ettiler.”

Y5: “Evet, şahit oldum. Sınıf ortamında oldu. Sanal ortamda oldu. Sınıfta iki genç belli konuda anlaşamamışlar, ikisinin fikirleri çatışmış yani birbirlerini anlamak yerine birbirlerine karşı fiziksel şiddet uygulamışlar. Biz bu öğrencileri ayırdık. Sanal alemde gördüm. Öğrencinin belli bir konuda davası, çatışması var. Watsapp’tan yazışıyorlar, yazışma gruplarında tartışıyorlar. Tartışmada hakaretler arttıkça da sinirler geriliyor. Sataşmanın da zorbalığında boyutları sözle artmaya devam ediyor.”

Y8: “Bu sene bana gelen bir zorbalıktan bahsedeyim. onuncu sınıf öğrencisi dokuzuncu sınıf öğrencisine kendi ödevlerini yaptırıyor. Şikâyet geliyor. Beni gecenin bir saatindeveli aradı. “Benim çocuğuma diğer bir çocuk ödev yaptırıyormuş. Çocuğum pansiyondan ayrılmak istiyor.” dedi. Bende “Bakarız, hallederiz onu.” dedim. Ertesi gün gittiğimde velisi arayan çocuğa “Kim bunu sana yaptıran?” dedim. “İşte hocam falan abi.” dedi. Abi dediği de kendisinden üç ya da beş ay büyüktür veya bir sene önce okula başlamıştır yani yaş olarak akranlar. Tespit ettiğim çocuğa “Neden ödevleri başka birisine yaptırıyorsun?” diye sorduğumda “İşte hocam şöyleydi, böyleydi.” diye açıklıyor...”

Y10: “Evet, geçen sene şahit oldum. Öğrenciler dokuzuncu sınıftı. Genelde bu tür davranışlara dokuzuncu sınıfta daha çok rastlanılıyor. Öğrenciler büyüdükçe azalıyor. Kız öğrenci diğer kız öğrenciyi telefonla internet üzerinden tehdit etmişti. Bu tür bir olayın yaşandığına rastladım.”

Y11: “Tanık olduk tabi. Özellikle akademik başarıyla ilgili tanık oluyoruz. Örneğin bir deneme sınavının sonucu açıklandığında öğrenci kendi adını listelerde görmek istemeyebiliyor. Bu görünen bir akran zorbalığı değil ama öğrencinin kendisini geri planda kalmış, ezilmiş hissetmesinden kaynaklanan bir baskı diye adlandırabiliriz...”

Y12: “Oldum. Mesela geçen gün oldu. Ben erkek pansiyonda koridordaydım. 11. sınıf öğrencisi yukarıdan bağırdı. “Çantam aşağıda bana getirir misin?” Çocuğu

durdurdum. Dokuzuncu sınıf öğrencisi tabi koşturuyordu. “Çıkmayacaksın yukarıya.” dedim. Diğer çocuğu ben aşağıya çağırdım. “Sana aynı şeyi on ikinci sınıf öğrencisi yapsa hoşuna gider miydi?” diye sordum. “Gitmezdi” dedi. Özür diledi. Bıraktı ama tabi bu ben gördüğüm için böyle oldu. Diğer türlü dokuzuncu sınıf öğrencisi çantayı oraya götürecekti...”

Y13: “Genelde büyük programlarda, okulumuzun türünden dolayı sürekli program yapıyoruz, öğrenci bazen repliklerini unutabiliyor. O zaman seyirci olan öğrencilerde gülüşmeler oluyor. Tabi 300-350 kişilik bir salondan bahsediyorum. On tane öğrenci gülse diğerleri de gülmüş oluyor. Bu anlamda da öğrenci sahnede rencide olabiliyor...”

Y14: “Örneğin eylül ayında dokuzuncu sınıf öğrencileri hazırlık öğrencilerinin pansiyonda yüzlerini boyamışlar. Dolaplarını karıştırmışlar. Aldıkları yiyecekleri karıştırmışlar...”

Yöneticilerden üçü ise herhangi bir akran zorbalığına tanık olmadıklarını ifade etmişlerdir. Yöneticilerin bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y3: “Yok, tanık olmadım.”

Y6: “Okulumuzun lise kısmında “Bu bana vurdu, şöyle bir şey oldu ya da kavga ettiler.” gibi sebeplerle bize gelen kimse olmadı. Disiplin işlemi uygulamadık.”

4.2.7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sebepleri Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığının sebepleri, zorbalık davranışını sergileyen ve zorbalık davranışına maruz kalanlar açısından bakıldığında bu rolleri sergilemelerinin sebepleri hakkındaki düşüncelerine yönelik bulgular tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Yöneticilere Göre Akran Zorbalığının Sebepleri, Zorbalık Davranışını Sergileyen ve Zorbalık Davranışına Maruz Kalanlar Açısından Bakıldığında Bu Rollerini Sergilemelerinin Sebeplerine Yönelik Düşünceleri

Tema	Alt tema	Kod	Yöneticiler	f
Zorbalık Davranışını sergileyenlerin sebepleri	Kişisel faktörler	Fiziksel üstünlük kurma çabası	Y1	1
		Ön plana çıkma isteği	Y3, Y4, Y12, Y14	4
		Özgüven eksikliği	Y4	1
	Ailesel faktörler	Cinsiyet farklılığı	Y1, Y7	2
		Ailedeki şiddet	Y2, Y4, Y5, Y7, Y8, Y9, Y13	7
		Anne babanın boşanması	Y5	1
		Sevgisizlik ve ilgisizlik	Y5, Y6, Y10, Y13	4
		Maddi imkânsızlık	Y5	1
		Ailenin başarıya ilişkin beklentileri	Y11	1
		Televizyon	Y4, Y6	2
	Dışsal faktörler	Arkadaşlık ilişkileri	Y9	1
		Sosyal medya	Y14	1
		Disiplinli aile ortamı	Y2, Y6	2
Zorbalık davranışına maruz kalanların sebepleri	Ailesel faktörler	Sevgisizlik	Y5	1
		İlgili aile	Y10	1
		İçine kapanık olma	Y4	1
	Kişisel faktörler	Kendini ifade etme güçlüğü	Y3, Y4, Y8, Y14	4
		Dışlanma duygusu	Y12	1

Zorbalık davranışını sergileyenlerin sebepleri üç alt temada toplanmıştır. Yöneticilerden beşi bu sebeplerin kişisel faktörlerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Bu yöneticilerden biri öğrencilerin fiziksel üstünlük kurma çabasından, dördü ön plana çıkma isteğinden ve biri özgüven eksikliğinden dolayı öğrencilerin akran zorbalığına başvurduğunu belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y3: “... Zorbalığı yapanların bu davranışı lider olmak, ön plana çıkmak, başkalarından farklı olduğunu ortaya koymak için yaptıklarını düşünüyorum...”

Y12: “... Bu işi yapanlar kendi güçlerini ispatlamak için yada tabiri caizse ayar çekmek, işte biz burada daha güçlüyüz mantığını gütmek için yapıyorlar...”

Ailesel faktörlerden kaynaklandığını belirten yöneticilerden ikisi cinsiyet farklılığının, yedisi ailedeki şiddetin, birisi anne babanın boşanmasının, dördü

sevgisizlik ve ilgisizliğin, biri maddi imkansızlığın ve biri ailenin başarıya ilişkin beklentilerinin akran zorbalığının sebebi olarak ifade etmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y1: *“Aileden geliyor olabilir. Evde erkek ve kız çocuklarında olabilir. Mesela erkek çocuk kız çocuklardan kendini öncelikli görüyor olabilir. Fiziki üstünlük olabilir...”*

Y2: *“Genellikle buna maruz kalan öğrenciler daha ciddi, disiplinli aile ortamında yetişmiş öğrencilerdir. Bunlar “yapma oğlum, etme oğlum” şeklinde yetişmiştir. Bunlar yurda gelip özellikle topluluk içinde yaşamaya başladıklarında bunun sıkıntısını çekiyorlar ama daha çok -ki bizim okulumuzda da yurdumuzda da- anne baba şiddeti görmüş, anne babası ayrı olan çocuklar olduğu için bir şekilde orada yaşadığını buradaki çocuklara yaşatmaya çalışıyor...”*

Y3: *“Zorbalığa maruz kalanlar ise kendisini ifade edememekte, fiziki olarak güçlü olanların gücüne karşı çıkmamakta ve kendini savunamamaktadırlar. Bir insan ve birey olarak kendisini savunamayacağını düşündüğünden ya da kendisini kimsenin koruyamayacağını düşündüğünden zorbalığa maruz kalmaktadır.”*

Y5: *“Akran zorbalığına başvuran çocuklarımıza baktığım zaman temelinde yatan sebep olarak aile içindeki iletişimsizlik, ebeveynlerin boşanmış olmaları, annenin şiddet görmesi, anne ve babanın rahatsızlıkları, sevgiyi yaşayamamış çocukların başka çocukları kıskanabilmesi, maddi imkânsızlıklar görüyorum...”*

Y10: *“Ben ebeveynler olduğunu düşünüyorum. Yani ebeveynlerin ilgisizliğinin akran zorbalığına sebep olduğu görüşündeyim ...”*

Y11: *“... Yani öncelikle sorun aileden başlıyor. Ailenin çocuğuna verdiği emek ve bunun karşısında üst düzey beklentisi, velinin akademik başarısı, kendisinin elde edemediği akademik başarıları çocuğundan beklemesi zorbalığın sebebidir. Çocuğuna sürekli “Ben sana özel ders aldirttim. Ben sana özel muamele uyguluyorum. Elini sıcak*

sudan soğuk suya değdirmedim.” demesi ister istemez bu tür psikolojik baskıya ve ezikliğe yol açabiliyor...”

Dışsal faktörlerden kaynaklandığını belirten yöneticilerden ikisi televizyondan, biri sosyal medyadan, biri arkadaşlık ilişkilerinin akran zorbalığının sebebi olarak ifade etmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y4: *“... özellikle televizyon dizilerinde ne görüyorsa onları yapması, son dönemde kitle iletişim araçlarının faktörü, internetteki bazı siteler vs.'yi akran zorbalığının sebebi olarak görüyorum ...”*

Y9: *“Ekseriyetle birbirleriyle yakın olanlarda gördüm, şahit oldum. Yani bir şeyle ilgili tartışma yaşamışlar. Tartışmanın sonucunda da bu tür olayların yaşandığını gördüm. Birbirleriyle olan ilişkileri zayıf olan ya da arkadaş olmayanlar arasında daha nadir zorbalık olduğunu gördüm. Çoğunlukla birbirine yakın arkadaş olanlarda akran zorbalığına şahit oldum. Birinin biraz daha kendini üstün, güçlü görmesi ve diğerinin biraz daha pasif halde kalması muhtemel sebeplerden biridir...”*

Y14: *“Akran zorbalığının yaygınlaşmasının ve kolay olmasının sebebini sosyal medyaya bağlıyorum...”*

Zorbalık davranışına maruz kalanların kalma sebepleri iki alt temada toplanmıştır. Ailesel faktörlerden kaynaklandığını belirten yöneticilerden ikisi disiplinli aile ortamından, biri ailenin çok ilgili olmasından ve biri sevgisizlikten dolayı akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: *“Genellikle buna maruz kalan öğrenciler daha ciddi, disiplinli aile ortamında yetişmiş öğrencilerdir. Bunlar “yapma oğlum, etme oğlum” şeklinde yetişmiştir...”*

Y5: *“... Kurban olan çocuğa da baktığımızda da bence aynı şeylerin etkisi var diye düşünüyorum. Yani cehalet bir miktar etkili ama mesela aile sevgisini almış bir çocuk*

genelde bu tür zorbalıklara, tartışmalara girmez. Böyle bir ortamda olmaz. Bana kalırsa bu sıkıntının genel nedeni ailedir.”

Y10: *“Zorbalığa maruz kalanlar açısından bakıldığında ise bu çocukların ailesinin daha ilgili, sosyal açıdan daha bilinçli, insani yönden daha edepli olduklarını gördük...”*

Kişisel faktörlerden kaynaklandığını belirten yöneticilerden biri öğrencinin içine kapanık olmasından, dördü kendini ifade etme güçlüğüne olmasından ve biri dışlanmaktan korkmasından dolayı akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y4: *“Zorbalığa uğrayanlarında zorbalığa uğrama sebepleri içine kapanık olma, kendisini korumakta ve savunmakta yetersiz olma ya da yanlış şekillerde savunması, öğrenilmiş kabullenmişliktir diyebilirim.”*

Y14: *“Kurban da bu iki çeşit olarak karşımıza çıkıyor. Birinci grupta bunu kabul etmeyenler var. Maruz kalıyor ama kesinlikle kabul etmiyor ve buna tepki gösteriyor. Birde bunu kabullenip, “Evet bunlar benden daha büyük, ben bunlar karşısında kaybederim.” düşüncesine sahip olanlar var.”*

4.2.8. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Aldıkları Önlemlere İlişkin Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında yaşanabilecek akran zorbalığıyla ilgili aldıkları önlemler hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular tablo 21’de sunulmuştur.

Yöneticilerden ikisi nöbetçi öğretmenleri yemekhanede bulundurarak, biri okul dışına çeşme yaptırarak, ikisi diğer öğretmenlerden yardım isteyerek, altısı kamerayla öğrencileri izleyerek, üçü öğrencilere eğitim vererek, biri öğrencilerin sorunlarını tespit ederek, üçü cep telefonlarını yasaklayarak, biri öğrencilere sevgi ile yaklaşarak, beşi nöbetçi öğretmenleri görevlendirerek, yedisi boş derslerde başka öğretmenleri sınıfa

göndererek, ikisi öğrencilerle görüşme yaparak, biri güven ortamı oluşturarak ve üçü öğrencilerle iletişime geçerek akran zorbalığını önlemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bazı yöneticilerden bu konudaki görüşlerine tablonun aşağısında yer verilmiştir.

Tablo 21. Yöneticilerin Okullarda Yaşanabilecek Akran Zorbalığıyla İlgili Aldıkları Önlemler

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Önlemler	Nöbetçi öğretmenleri yemekhanede bulundurmak	Y1, Y2	2
	Çeşme yaptırmak	Y1	1
	Diğer öğrencilerden yardım istemek	Y2, Y4	2
	Kamerayla izlemek	Y2, Y6, Y8, Y9, Y10, Y11	6
	Eğitim vermek	Y2, Y7, Y11	3
	Yaşadıkları sorunları tespit etmek	Y3	1
	Cep telefonlarını yasaklamak	Y4, Y10, Y13	3
	Çocuklara sevgi ile yaklaşmak	Y5	1
	Nöbetçi öğretmenleri görevlendirmek	Y4, Y7, Y8, Y9, Y10	5
	Boş derslerde başka öğretmenleri sınıfa göndermek	Y4, Y7, Y8, Y9, Y10, Y11, Y13	7
	Öğrencilerle görüşmeler yapmak	Y12, Y14	2
	Güven ortamı oluşturmak	Y12	1
	Velilerle iletişime geçmek	Y3, Y7, Y12	3

Y1: “... Nöbetçi öğretmenleri yemekhanede yemek dağıtılırken bulundurmak bir örnektir... Milli eğitimden bir yazı gelmişti ama tuvalette sırayı azaltsın diye dışarıda bahçeye yedi musluklu çeşme yaptık. Öğrenci su içsin, elini orada yıkasın. Hem hijyen ortamı olmayan bir yerde elini yıkamasın hem de tuvalette kalabalık yapmasın diye okulun hemen girişine - daha musluğu takmadık ama - çeşme yaptık.”

Y2: “Ben pansiyondan sorumlu olduğum için yemekhanede özellikle nöbet tutan öğretmenlerim ve ben yemek sırasında onları kesinlikle yalnız bırakmıyoruz, yanlarındayız ki kimse kimsenin hakkını yemesin. Özellikle ben, öğle saatinde, öğretmenler odadayken buradaki kameramı açıyorum ve öğrencileri sürekli izliyorum. Mesela bu sabah “Ben Cuma namazına yetişeceğim.” diye iki tane öğrencinin önüne geçen onuncu sınıf öğrencisi vardı. Dokuzuncu sınıfların önüne geçmişti. Hemen tuttum onu. Geçemezsin, diye arka sıraya çektim. Birde bizim pansiyonumuzda özellikle üst

sınıflarda iyi çocuklar var. Bu çocuklara: “Diğerlerini gözetim altında tutun, böyle müdahale olduğu zaman, kesinlikle şiddete başvurmadan, konuşarak, anlatarak bunları uyarın,” diyerek problemleri bu şekilde de çözebiliyoruz. Büyük öğrenciler bize aksettirmeden işi daha kolay çözebiliyorlar. Bir de değerler eğitimi dediğimiz eğitim var. Bu eğitimle ilgili yurdumuzda her hafta çalışmalar yapılıyor. Tabi ilk başta çocuklar bunları etüt saatinden kaçış olarak görüyordu ama daha sonraları hocalarımız gelip konuştuğça, onlarla bir şeyler paylaştıkça, bu eğitim daha etkili olmaya başladı.”

Y3: “En başta rehber öğretmenlerimiz zaman zaman sınıflarda öğrencilere isimsiz huzur anketleri düzenliyor. Öğrencilerin öğretmenlerle ve diğer öğrencilerle yaşadıkları sorunlar var mı? Belirlemeye çalışıyoruz...”

Y4: “Bizim yaptığımız en güzel uygulama cep telefonunu okulumuzda yasaklamaktır. Sabah geldiklerinde telefonlar kutulara toplanıyor. Son derste de geri veriliyor... Pansiyonda bizim etüt başkanlarımız var. Etüt saatlerinde çocuk diğer çocuklarla konuşuyorsa, arkadaşlarını rahatsız ediyor, ders çalışmasını engelliyorsa etüt başkanı müdahale ediyor. Eğer ki zorbalık yapan çocuk “Sen niye karışyorsun? Sen sus.” gibi bir cevap veriyorsa başkan mutlaka ertesi gün bana bunu söylüyor. Bende zorbalık yapan çocuğu çekip konuşuyorum. Bir daha bu davranışı yapmıyor. Pansiyonun kuralları olduğunu, bu kurallara uyması gerektiğini, birbirlerine saygılı olmaları gerektiğini söylüyorum.”

Y5: “İletişim ve sevgi çok önemlidir. Öğretmen ve okul müdürü olarak öğrencileriyle arasını çok iyi tutmaya çalışan bir insanım. Yani bu konuda bazı insanlar geyik yapıyorum sanabilir ama gerçekten, samimiyetimle konuşuyorum. Bu işin çözümlenmesindeki en önemli etki sevgidir...”

Y11: “Bizde akran zorbalığı genellikle akademik kaygıyla alakalı olduğundan ve akademik kaygıyla ilgili sıkıntılar yaşandığından biz özellikle veliyi de öğrenciyi de bu doğrultuda eğitmeye çalışırız...Onun dışında bizde boş ders olduğu zaman genellikle hemen müdür yardımcılarından birisi veya okul müdürü mutlaka derse girer, yoklamayı alır. Çocukların takip edildiğini, kontrol altında olduklarını, izlendikleri psikolojisini biz

kesinlikle belli ederiz... Onun dışında okulun tüm alanları, kampüs vesaire kamerayla gözetim altındadır. Boş derslerde eğer öğretmenlerden boş, müsait olan varsa derse girer. Yani öğrenciyi boş bırakmamaya çalışıyoruz...”

4.2.9. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla İlgili Disiplin Olayı ve Disiplin İşlemi Uygulama Sıklığı Hakkındaki Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında yaşanan akran zorbalığıyla ilgili kendilerine yansıyan disiplin olaylarının sıklığı ve yöneticilerin disiplin işlemi uygulama sıklığı hakkındaki düşüncelerine yönelik bulgular tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Akran Zorbalığıyla İlgili Yöneticilere Yansıyan Disiplin Olaylarının Sıklığıve Yöneticilerin Disiplin İşlemi Uygulama Sıklığı

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Disiplin Olaylarının Sıklığı	Yılda 3 ya da 4	Y7, Y8, Y12	3
	Yılda 1 veya 2	Y4, Y6, Y9, Y14	4
	Çok az	Y1, Y2, Y5, Y11, Y13	5
	Hiç	Y3, Y10	2
Disiplin işlemi Sıklığı	6 kişiye	Y1	1
	Dönemde 5 kişi	Y2	1
	Yılda 3 kişiye	Y7	1
	Yılda 1 ya da 2	Y12	1
	Hiç	Y3, Y4, Y5, Y6, Y8, Y9, Y10, Y11	8

Yöneticilerden üçü akran zorbalığının yılda üç ya da dört kez, dördü yılda bir veya iki kez, beşi çok az disiplin olayının kendilerine yansıttığını belirtirken, ikisi hiç yansımadığını belirtmiştir. Yöneticilerden biri altı kişiye, biri dönemde beş kişiye, biri yılda üç kişiye ve biri yılda bir ya da iki kişiye disiplin işlemi uyguladıklarını belirtirken, sekizi hiç disiplin işlemi uygulamadıklarını ifade etmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: “Disiplin anlamında problem yaşayan bir okul değiliz. Birinci dönem için okulumuzda verilen disiplin cezası sayısı beştir. Bunlardan üç tanesi birbiriyle kavga eden öğrencilerdir...”

Y3: “Bizde akran zorbalığı fazla olmadığı için hatta hiç olmadığı için bu konuda disiplin işlemi de uygulamıyoruz. Bana bu konuyla ilgili gelen bir olay ya da dosya bulunmamaktadır.”

Y4: “Yılda bir ya da iki tane oluyordur... Sonuç olarak disiplin işlemi uygulamıyoruz. Büyük bir disiplin suçu işleyen olmadı okulumuzda ama kurula yılda bir böyle dosya geliyordur.”

Y5: “... Disiplin cezası en son düşündüğümüz uygulama. Ceza olayı bizim en son düşündüğümüz şeydir... ..O yüzden disiplini ihtiyaç hissettiğimiz en son aşamada uyguluyoruz. Disiplin herkeste işe yaramaz. Disiplini işine yarayacağını anladığın anda uygularsın. Aksi takdirde ters tepki yapar...”

Y7: “2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde disipline gelen üç olay oldu. Bunlar tabii ki ceza aldılar...”

Y10: “Bu yıl bilgim dahilinde olan, bana gelen bir olay olmadı. Çünkü öğrencilere öğütlerde bulunuyoruz. Yaşça küçük olduklarından hemen öğrencilerimizi disipline vermiyoruz. Öğretmen arkadaşlarla öğrencilerin durumlarını paylaşıyoruz. Öğrencilerimize kısaca öğütte bulunuyoruz ve onları izliyoruz. Bu nedenle bu yıl disipline gelen öğrenci olmadı.”

4.2.10. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla Başetme Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında yaşanan veya yaşanabilecek akran zorbalığıyla ilgili kullandıkları yöntem ve teknikler hakkındaki düşüncelerine yönelik bulgular tablo 23’te sunulmuştur.

Tablo 23. Yöneticilerin Okullarında Yaşanan veya Yaşanabilecek Akran Zorbalığıyla İlgili Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Okul içinde yapılan yöntem ve teknikler	Olayı resmileştirme	Y1	1
	Öğrenci ile görüşme	Y1, Y8, Y13	3
	Rehber öğretmeni aktif kılma	Y1, Y3, Y4, Y7, Y8, Y9, Y10, Y11, Y12, Y13, Y14	11
	Disipline sevk etme	Y1	1
	Öğrencilerle sürekli iletişim halinde olma	Y5	1
	Sınıf öğretmeniyle iş birliği yapma	Y7, Y12	2
	Öğrencilere eğitim verme	Y9, Y10, Y11, Y12	4
	Diğer öğretmenlerle iş birliği yapma	Y10, Y11, Y14	3
	Kan bağıışı, huzurevi ziyareti gibi etkinlikler düzenleme	Y13	1
	Öğrencilerin kendilerini değeri hissetmelerini sağlamak	Y14	1
Okul dışında yapılan yöntem ve teknikler	Veli ile görüşme	Y1, Y2, Y4, Y7, Y8, Y9, Y10, Y12, Y13	9
	Velilere seminer verme	Y2	1

Akran zorbalığıyla ili yapılan yöntem ve teknikler iki tema altında toplanmıştır. Yöneticilerden biri olayı resmileştirmeyi, üçü öğrenci ile görüşmeyi, onbiri rehber öğretmeni aktif kılmayı, biri disipline sevk etmeyi, biri öğrencilerle sürekli iletişim halinde olmayı, ikisi sınıf öğretmeniyle işbirliği yapmayı, dördü öğrencilere eğitim vermeyi, üçü diğer öğretmenlerle işbirliği yapmayı, biri kan bağıışı, huzurevi ziyareti gibi etkinlikler düzenlemeyi, biri öğrencilerin kendilerini değeri hissetmelerini sağlamayı akran zorbalığıyla ilgili okul içinde yapılan yöntem ve teknik olarak belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarına ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Y1: “Önce olayla ilk karşılaşan öğretmen, sonra sınıf öğretmeni olayı resmileştiriyor...”

Y4: “Rehberlik servisimizi kullanıyoruz. Rehberlik servisimiz öğrencilerle iyi çalışıyor. İki rehber öğretmenimiz var. Herhangi bir olay olduğunda velilerimizle iş birliği halindeyiz...”

Y5: “Okul idareci arkadaşlarım ve nöbetçi öğretmen arkadaşlarım teneffüslerde çocuklarımızın arasındadır. Ben onları hiç başıboş bırakmıyorum. Nöbet saatlerinde

nöbetçi arkadaşlarım görevlerini yapıyor. Ben onların işine karışmıyorum. Ben bizzat katlarda, sınıflarda dolaşıyorum. İdareci arkadaşlarımla da paylaştığım üzere her yerde varız. En başta çocuklarımızın yanındayız. Büyük oranda fildi zorbalığı böylece önlemiş oluyorsunuz...”

Y7: “Herhangi bir olay olduğunda öncelikle bu konu hakkında sınıf öğretmeninin bilgisi var mı? Yani sınıf öğretmeni sınıfta yaşananları biliyor mu?” diye sorguluyoruz. Sınıf öğretmeniyle iş birliği yapıyoruz. Rehberlik servisiyle görüşmeler oluyor. Aile bilgilendirmesi şeklinde yöntemlerimiz var.”

Y8: “Öncelikle öğretmenler çocuklarla konuşur. Çözüm yolu ararlar. Ardından rehberlik servisi daha sonra okul idaresi ve zorbalığı yapan çocuğun ailesi devreye girer...”

Y10: “Bütün öğretmenlerle iş birliği yapıyoruz. Problemlerle öğrencilerle ilgili öğretmenlerle paylaşımlarda bulunuyoruz. Veli ile konuşuyoruz ama velilerimizin açıkçası bize çok katkısı yok. Maalesef velilerimizi arasak bile veliler arayıp sormuyor. Hiç ilgilenmiyor. Rehber öğretmenle olan durumu paylaşıyoruz böylece rehberlik servisini kullanıyoruz. Zaman zaman hem milli eğitimin düzenlediği hem de okulumuzun yaptığı seminerler oluyor...”

Y13: “... Bununla ilgili birincisi bizim rehberlik servisimizdir. Tabi her şeyin pansiyonda olup bittiğini söylemiştim. Bu anlamda bizim belletmen öğretmenlerimiz var, onlar olaylara direkt müdahale ediyorlar. Ertesi gün için raporlarını yazıyorlar. Bu raporlar dâhilinde ilgili müdür yardımcısı önce okul müdürünü arkasından rehberlik servisini bilgilendiriyor. İlgili öğrenciler çağırılıp görüşmeler yapılıyor. Eğer olay bir disiplin durumu oluşturacak düzeydeyse disiplin kuruluna sevk edilir ve veliye bilgi verilir... ...Engellilerle ilgili şu an il programı yapmak için bir müracaatımız var. Her yıl geleneksel olarak Kızılay’la kan bağıışı kampanyası düzenliyoruz. Amacımız bu anlamda elleri, kolları, gözleri olan yani her türlü uzuvlarıyla hayatta nefes alan kişilerin karşısında, eksikliği olan insanları da gösteriyoruz. Hallerine şükretmelerini ve aslında hiçbir şeylerinin eksik olmadığını, bu anlamda kimsenin kimseden üstün olmadığını,

aslında her birinin üstün olduğunu göstermeye gayret ediyoruz. Yine huzurevi ziyaretimiz olacak. Bu tür etkinliklerle biz farkındalıkları oluşturabiliyoruz.”

Y14: “Öğretmenler, rehber öğretmen, pansiyonda kalan belletmen öğretmenlerimizle iş birliğimiz var... ..Çocukların sosyalleşmesini, kendilerini herhangi bir alanda ifade etmesini sağlıyoruz. Bazıları kendini tiyatroyla ifade ediyor. Orada değer buluyor. İlçede on yılı geçkin bir süredir “İstiklal Marşı” okuma yarışmasında okulumuz birinci geliyor. Kimi öğrencimizin sesi güzel, iyi şiir okuyor. Bazıları güzel yazı yazıyor. Makale yazarlar var. Kitabı olan var. Kim kendini hangi alanda ifade edebiliyorsa bu imkânı onlara sunmaya çalışıyoruz ki hepsinin değeri fark edilsin. Hepsi kendisinin önemli bir birey olduğunun farkına varsın ki zorbalık olmasın.”

Yöneticilerden dokuzu veli ile görüşmeyi, biri velilere seminer vermeyi akran zorbalığıyla ilgili okul dışında yapılan yöntem ve teknik olarak belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir.

Y2: “...Velilerle sürekli etkileşimde olan rehberlik servisi onlara haftada bir seminer veriyor...”

Y9: “Öğrencilerin ailelerine haber veriyoruz...”

4.2.11. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Kurban Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığı yaşayan (kurban) öğrencilere yönelik neler yaptıkları ve onlar hakkında düşüncelerine ilişkin bulgular tablo 24’te sunulmuştur.

Tablo 24. Yöneticilerin Okullarda Akran Zorbalığına Kurban Olan Öğrencilere Yönelik Neler Yaptıkları ve Onlar Hakkında Düşünceleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Öğrencilere ilişkin	Dönem başında öğrencilere uyum programı uygulama/ seminer verme	Y2, Y6, Y13	3
	Sevgi ile yaklaşarak güven ortamı oluşturma	Y2, Y8	2
	Sınıf öğretmeni ile öğrenciyi görüştürme	Y4	1
	Rehber öğretmeni ile öğrenciyi görüştürme	Y4	1
	Sınıftaki öğrencilerle konuşmak	Y4	1
	Zorbalığa maruz kalan öğrencileri zorbalığı yapan öğrencilerle görüştürmek	Y5	1
	Zorbalığa maruz kalan öğrencileri zorbalığı yapan öğrencilerle bir araya getirmek için görevler vermek	Y5	1
	Zorbalıktan kurtulmaları için tavsiyelerde bulunmak	Y9	1
	Öğrencilerin kendilerine güvenmesini sağlamak	Y11, Y12, Y13, Y14	4
Velilere ilişkin	Velilerle görüşmek	Y5, Y10	2
	Ailelere dönem başında seminer verme	Y6	1

Yöneticilerin akran zorbalığında kurbanla ilişkin yaklaşımları iki temada toplanmıştır. Öğrencilere ilişkin uygulama yapan yöneticilerden üçü dönem başında öğrencilere uyum programı uyguladıklarını ya da seminer verdiklerini, ikisi kurban öğrencilere sevgi ile yaklaşarak güven ortamı oluşturduklarını, biri sınıf öğretmeni ile kurban öğrenciyi görüştüklerini, biri rehber öğretmeni ile kurban öğrenciyi görüştüklerini, biri sınıftaki öğrencilerle konuştuklarını, biri kurban öğrencileri zorba öğrencilerle görüştüklerini, biri kurban öğrencilerle zorba öğrencilerle bir araya getirecek görevler verdiklerini, biri kurban öğrencilere tavsiyelerde bulduklarını ve dördü kurban öğrencilerin kendilerine güvenmelerini sağlamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: “Akran zorbalığına maruz kalan çocuklarla konuştuğumuz zaman genellikle aile içerisinde bizim tabirimizle pısrık yetiştirilen çocukların zorbalığa maruz kaldığını görüyoruz ama tabi buraya geldikleri ilk gün özellikle bakanlığın bize uygulattığı uyum programımız var. Bu programda bu çocukların on ikinci sınıf öğrencisinden bir farkının olmadığını, dokuzuncu sınıf neyse, yani yeni başlayan neyse on ikinci sınıf öğrencisinin de aynı şartlara ve aynı haklara sahip olduğunu onlara burada kavratmışız zaman;

birde o çocuklarla biraz daha ilgilendiğinizde, başını okşadığınızda, yanına oturduğunuzda, yemek yerken beraber aynı masayı paylaştığınızda zaten sizi kendine yakın hissettiği anda size açılmaya başlıyor. Önemli olan o duyguyu çocuğa verebilmektir. Kız olsun erkek olsun çocuk sizi herhangi bir problemde buluyor. Normalde erkek pansiyonunun erkek, bayan pansiyonunun bayan müdür yardımcısı, öğretmeni olması daha mantıklı ama bakanlığın bu konuda bir uygulaması var mı bilmiyorum. Olmuş olsa dahi kız çocukları bile bana rahatlıkla problemlerini anlatabiliyor. Yani iletişime bağlı. Arada karşılıklı güveni sağladığınız zaman bir problem olmuyor.”

Y4: “Akran zorbalığı yaşadığına göre bir güçlü zorbalığı zayıfa yapmıştır. Zayıf olan öğrenciyi rehberlik servisimize yönlendiriyoruz. Rehber öğretmenlerimizle özel görüşmeler yapıyorlar. Eğer sınıftaki arkadaşlarıyla arasında bir zorbalık yaşadıysa sınıf öğretmeniyle paylaşıyoruz. Sınıf öğretmenine bu öğrenciyle konuşmasını söylüyoruz. Gerekirse o öğrenciye psikolojik baskı kurmamaları için biz idareciler gidip sınıfla konuşuyoruz. Çünkü zorbalık genelde fizikselden ziyade psikolojik oluyor. Biz araya giriyoruz.”

Y5: “...Gençlerimizin kendileriyle görüşüyoruz. Ortak bir nokta bulmaya çalışıyoruz. Aralarındaki husumeti bitirmeye çalışıyoruz. Eğer şartlar uygunsa beraber görevler veriyoruz. Peygamber efendimizin nefis bir hadisi şerifi var: “Sevgi ve nefrette çok aşırıya gitmeyin. Bugün çok sevdiğiniz insan yarın nefret edeceğiniz, bugün nefret ettiğiniz insan yarın seveceğiniz olabilir.” hadisini öğrencilerimize mümkün oldukça anlatıyoruz.”

Y9: “Akran zorbalığına uğrayanlarla moralleri yükselsin diye konuşuyoruz. Bundan kurtulmak için neler yapmaları gerektiğiyle ilgili tavsiyelerde bulunuyoruz. Akran zorbalığına uğramamak için neler yapmaları konusunda tavsiyelerde bulunuyoruz...”

Y11: “... Biz zorbalığa uğramış öğrencilere şunu söylüyoruz: “Sen bir bireysin. Sende toplumun en önemli parçalarından birisin. Senin de değerlerin var. Senin de kimliğin var, kişiliğin var, ailen var. Dolayısıyla sen ona mahkûm değilsin. Ali olmadığında Veli

olmadığında Hasan olur.” Bu çocukların en büyük problemi özgüven kırılması yaşıyor olmalarıdır. Özgüven kavramının tekrar o öğrencide toplanmasını sağlıyoruz...”

Ailelere ilişkin uygulama yapan yöneticilerden ikisi velilerle görüştiklerini ve biri velilere dönem başında seminer verdiklerini ifade etmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y5: *“Aileleriyle görüşüyoruz...”*

Y10: *“... Bizim okulda eğer zorbalığa uğrama konusunda büyük bir mağduriyet varsa çocuğun ailesiyle iletişim kuruyoruz.”*

4.2.12. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Zorbaya Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığı yaşıtan (zorba) öğrencilere yönelik neler yaptıkları ve onlar hakkında düşüncelerine ilişkin bulgular tablo 25’te sunulmuştur.

Tablo 25. Yöneticilerin Okullarda Akran Zorbalığı Yaşıtan (Zorba) Öğrencilere Yönelik Neler Yaptıkları ve Onlar Hakkında Düşünceleri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Öğrenciye ilişkin	Sınıf öğretmeniyle görüşme	Y1, Y6, Y13	3
	Öğrenciyi uyarma	Y1, Y11, Y12, Y14	5
	Rehberlik servisinin önerisini alma/ etkin kılma	Y1, Y8, Y9, Y11, Y12, Y13, Y14	7
	Öğrenciyi disipline verme	Y3, Y4, Y8, Y12, Y14	5
	Zorba davranışın nedenini araştırma ve problemi çözme	Y5, Y6, Y8, Y12	4
	Empati kurmalarını sağlama	Y7, Y12	2
	Öğrencilerle sözleşme imzalama	Y7	1
	Öğrencilere tavsiyelerde bulunma	Y9	1
	Öğrencileri izleme	Y10	1
Aileye ilişkin	Veli ile görüşme	Y1, Y3, Y4, Y11, Y14	5

Yöneticilerin akran zorbalığında zorbaya ilişkin yaklaşımları iki tema altında toplanmıştır. Öğrencilere ilişkin uygulama yapan yöneticilerden üçü sınıf öğretmeniyle

görüştüklerini, beşi zorba öğrenciyi uyardıklarını, yedisi rehberlik servisinin önerisini aldıklarını ya da rehberlik servisini işin içine kattıklarını, beşi öğrenciyi disipline verdiklerini, dördü zorba davranışın nedenini araştırdıklarını ve problemi çözmeye çalıştıklarını, ikisi zorba öğrencilerin empati kurmalarını sağlamaya çalıştıklarını, biri öğrencilerle sözleşme imzaladıklarını, biri zorba öğrencilere tavsiyelerde bulduklarını ve biri zorba öğrencileri izlediklerini belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y1: *“Önce ilgili öğretmen görür. Müdahale eder. Sonuç alabildiyse alır ama almadyrsa durumu sınıf öğretmenine bildirir. Sınıf öğretmeni ilgilenir, konuşur, uyarılarda bulunur, yine sonuç alamazsa müdür yardımcısıyla birlikte veliye gider. Sonrasında rehberlik servisinin önerisi dışında bir şey yapmıyoruz. Rehberlik servisi bize “bu öğrencinin sınıfı değişmesi lazım,” burada zorbalığa uğruyor ya da zorbalık yapıyor, derse o öğrenci için okul değişikliğini bile konuşuyoruz.”*

Y3: *“Olmadı. Olsaydı disiplin işlemi yapardık...”*

Y5: *“İlk başta yaptığımız zorbaları da dışlamamaktır. Problemin temeline iniyoruz...”*

Y9: *“Çok olmamakla birlikte karşımıza çıktığında onlara da tavsiyelerde bulunuyoruz. İleri derecede bir olay olsa başka türlü yöntemler içine de girmemiz gerekir. Psikolojik destek aldirmek gerekir. Bunu çok önemsiyoruz. Rehberlik servisimizin bu konuda etkin çalışması gerektiğini düşünüyoruz. Tedbirler alması gerektiğini düşünüyoruz.”*

Y12: *“Öncelikle konuşuyoruz. Empati dediğimiz olayı anlatıyoruz. Çağırıyoruz. “Neden böyle yaptın?” diye sorguluyoruz. Gerçekten düzeltemeyeceğim, benim yapamayacağım bir şey varsa bu sefer rehberlik servisine gönderiyorum. Ama baktık kisürekli aynı şeyler tekrarlanıyor. Ceza almadan yaptırım gücü uygulayamayacağımızı anladığımız anda da disiplin kuruluna kadar gönderiyoruz.”*

Y14: *“Onlara da disiplin işlemi uyguluyoruz. Ortaöğretim kurumlarının ilgili yönetmeliği gereği yaptığı davranışa göre alacağı cezalar ve süreleri bellidir. Disiplin*

kurulumuz gerekli işlemleri yapıyor. Velilerine haber veriyoruz ve yine rehberlik öğretmenlerimiz aracılığıyla yaptığı hareketin yanlış olduğunu anlatmaya çalışıyoruz.”

Yöneticilerden beşi ailelerle iletişime geçtiklerini belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y3: *“Anneyi babayı çağırıp çocuğunun durumuyla ilgili bilgi verirdik. O öğrenciye karşı daha dikkatli olurduk...”*

Y4: *“Zorbalık yapan öğrencilerin velilerini bu durumdan kesinlikle haberdar ediyoruz...”*

4.2.13. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Önerilerine Yönelik Bulgular

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin kendi okullarında akran zorbalığının önlenmesine yönelik önerilerine ilişkin bulgular tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. Yöneticilerin Akran Zorbalığı Sorununun Önlenmesine Yönelik Önerileri

Tema	Kod	Yöneticiler	f
Okul içine yönelik öneriler	Bütün odalara öğrencileri eşit dağıtmak	Y2	1
	Üst sınıflardaki akli başındaki öğrencilerden destek almak	Y2	1
	Öğrencileri kaynaştıran etkinlikler düzenlemek	Y2, Y4, Y6	3
	Sorunları tespit etmek için anket düzenlemek	Y3	1
	Öğrencilere seminer/eğitim vermek	Y4, Y6, Y9, Y11, Y12, Y13	6
	Aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin sınıflarını aynı koridorda bulundurmak	Y4	1
	Öğrencileri iyi tanımak	Y5	1
	Öğrencilere sabırlı olmak	Y5	1
Okul dışına yönelik öneriler	Akademik başarısı birbirine yakın öğrencileri okula almak	Y1	1
	Ailelere eğitim vermek	Y7, Y8, Y9, Y11, Y14	5
	Devlet tarafından medyayı kontrol etmek	Y9	1
	Velileri eğitim ortamına katmak	Y10	1
	Ailelerle iletişim kurmak	Y12	1

Akran zorbalığının önlenmesine ilişkin yöneticilerin önerileri iki tema altında toplanmıştır. Akran zorbalığının önlenmesi için okul içine yönelik önerilerde bulunan yöneticilerden biri bütün odalara öğrencileri eşit dağıttıklarını, biri üst sınıflardaki akli başındaki öğrencilerden yardım aldıklarını, üçü öğrencileri kaynaştıran etkinlikler düzenlediklerini, biri sorunları tespit etmek için anket düzenlediklerini, altısı öğrencilere eğitim/seminer verdiklerini, biri öğrencileri iyi tanımaya çalıştıklarını ve biri öğrencilere sabırlı olduklarını belirtmiştir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y2: *“Pansiyon için bu problemin biraz olsun önüne geçiyoruz. Bütün odalara, öğrencileri eşit dağıtarak geçiyoruz. Ben yurttan üst sınıflardaki bizim tabirimizle akli başındaki çocukları problem yaratabilecek öğrencilerin takibinde kullanıyorum...”*

Y3: *“Bu konuda en güzel şey bizim yaptığımız gibi zaman zaman huzur anketidir. Öğrenci korkuyor olabilir. İsmi vermek istemeyebilir. Hem öğrencilerin birbirleriyle ilgili akran zorbalığı hem de öğretmenin yaptığı bir şey varsa fakat öğrenciler çekindiklerinden söyleyemiyorsa bu anketlerle çok rahat şekilde sınıf genel olarak fotoğraflanıyor...”*

Y4: *“Her okulda olduğu gibi aynı yaş gruplarının aynı koridorlarda olması gerekir. Dokuzuncu sınıfların koridorunda on ikinci sınıfların derslikleri olmamalıdır. Rehberlik servislerine çok büyük görev düşüyor. Dönem başında da akran zorbalığıyla ilgili çocuklara okulda eğitim semineri verildi...”*

Y5: *“... Önce çocuklarımızın tanıma fişleri doldurulup, yakından öğretmen öğretmen koçluk sistemi uygulanır. Beş çocuğa bir öğretmen tarzında paylaşırız. Sorumlu öğretmenlerimize çocukların ailelerini tanımayı, çocukları iyi tanımayı tavsiye ediyoruz. Tanıdıktan sonra mücadele ederken tahammüllü olmayı, sabırlı olmayı tavsiye ediyoruz...”*

Y9: “Her basamakta alınması gereken tedbirler çok farklıdır. Eğitimciler olarak bizim öncelikle öğrencileri davranışları konusunda hem zorbalığı yapmama hem de zorbalığa uğramama konusunda aydınlatmamız gerekmektedir...”

Y10: “Bizim davranışlarımızın uygun olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin izlenmesi, sürekli başıboş bırakılmaması gerekir...”

Yöneticilerden biri akademik başarısı birbirine yakın olan öğrencileri aynı okula almanın, beşi ailelere eğitim vermenin, biri velileri eğitim ortamına katmanın, biri ailelerle iletişim kurmanın ve biri devlet tarafından medyayı kontrol etmenin okul dışına yönelik öneri olarak belirtmişlerdir. Yöneticilerden bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

Y1: “... Daha sonra Anadolu Lisesi puanıyla öğrenci almaya başlayınca ve puanlar birbirine yaklaşınca disiplin işlemi sayısı altıya indi. Yani disiplin suçu onda bir’e indi. Yani öğrenciler sınav puanı açısından akranlarıyla okursa zorbalık azalıyor. Biz burada bunu çok net yaşadık. Bizim profilmiz yüzde seksen değişti. Önümüzdeki yıl okula öğrenci alımı noktasında sıkıntı olacaktır.”

Y7: “Daha önce de söylemiştim. Belki de aileden itibaren bu konuyla ilgili eğitimin verilmesini lazım diye düşünüyorum. Hatta birçok konuda böyle olması gerektiğini düşünüyorum. Çocuğun bir kere bu şiddeti ailede görmemesi gerekir. Yani çocuk şiddetle küçük yaşta tanışıyor. Belki babasından kendisine, annesine uygulanıyor veya evde bir başkasına uygulanıyor... ..En azından aile eğitimiyle başlayabiliriz...”

Y9: “Öte yandan devletin bazı tedbirler alması gerekmektedir. Medyayı bu konuda kontrol etmesi gerekmektedir. Medyanın akran zorbalığını teşvik edecek gösterimlerini, yayımlarını disipline etmesi gerekmektedir. Bu çok önemlidir. Mesela hem Türkiye’de hem de yurtdışında ilgi gören diziler var. Bunların içerisindeki kötü olaylar insanlar tarafından, gençler tarafından benimsenip uygulanmaya da çalışılabilir. Bunun örneklerini de görüyoruz. Bunların düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kontrol altına alınması gerektiğini düşünüyorum. Aynı şekilde görsel yanında yazılı medyanın da

kontrol edilmesi gerekmektedir. Sırf tiraj uğruna ya da ölçüm sonuçlarına göre zorbalığı özendirici davranışların sergilenmemesi gerektiğini düşünüyorum. Aileden kaynaklı zorbalığı önlemek için velileri de uyarmak, onlara da eğitim vermek gerekmektedir...”

Y10: *“Bizim sıkıntımız ailelerle iletişim kuramamaktır. Velilerin ilgilenmemesidir. Onları daha çok eğitim ortamına katmak gerektiğini düşünüyorum...”*

Y14: *“Aileden başlanması gerektiğini düşünüyorum. Yani aile, ebeveynler ve çocuğun çevresi, çocuğa hem toplumda değerli bir varlık olduğunun hem de toplumun bir üyesi olduğunun bilincini verebilirse, çocuğa kendi sınırlarını öğretebilirse, bunu hepimiz başarabilirsek bu durumun ortadan kalkacağını düşünüyorum...”*

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma sonucunda araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırma ile pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı ve yönetici davranışları incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçları alan yazındaki diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Daha sonra elde edilen sonuçlara ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

5.1.1. Araştırmanın Nicel Verilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu bölümde akran zorbalığına ilişkin pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında eğitim gören ve aynı zamanda pansiyonda kalan öğrencilerin nicel araştırma veri toplama aracına verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen bulgularla ilgili sonuçlar ve tartışmaya yer verilmiştir.

5.1.1.1. Birinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Kurban ve Zorba Davranışlar Sergileme Düzeylerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

“Pansiyonlu Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban ve zorba düzeyleri nasıldır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler sözel zorbalığa dönem boyunca bir defa maruz kaldıklarını ifade ederken fiziksel zorbalığa, dışlamaya, söylenti çıkarma ve yaymaya, eşyalarına zarar vermeye ve cinsel zorbalığa hemen hemen hiçbir zaman maruz kalmadıklarını

ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kurban ölçeğinin alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına bakıldığında en fazla sözel zorbalığa sonra sırasıyla fiziksel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma, dışlama, eşyalara zarar verme ve en az cinsellik zorbalığa uğradıkları tespit edilmiştir.

Sözel zorbalık mağduru olan öğrenciler her ay en az bir defa “küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme” zorbalığına, dönem boyunca en az bir defa “Çeşitli nedenlerle sataşma, hakaret etme, küçük düşürme, utandırma, aşağılama, dalga geçme, alay etme, incitme, kızdırma, ağlatma, adı ya da soyadıyla dalga geçme, hoşla gitmeyen, küçük düşürücü isimler (lakap) takma ve saç ve ten rengi, diş yapısı, dış görünüşü, giysileri, beden yapısı ya da bedensel özrüyle alay etme” zorbalıklarına kurban oldukları ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi zorbalardan yapılan bu tür davranışların toplumda normalmiş gibi karşılanması fakat kurbanlar üzerinde psikolojik yıkıntıya sebep olması gösterilebilir. En az uğradıkları zorbalığı ise “anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Fiziksel zorbalık mağduru olan öğrenciler her ay en az bir defa “el-kol şakası yaparak rahatsız etme” zorbalığına, dönem boyunca en az bir defa “kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme, itme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme, kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma, rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama, zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma ve tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma” zorbalıklarına kurban olduklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi kurbanların fiziksel olarak zayıf, özgüvensiz, kendini savunma yetisinden yoksun olmaları ve sosyal çevre oluşturamamış olmaları gösterilebilir. En az uğradıkları zorbalığı ise “Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Dışlama zorbalığı mağduru olan öğrenciler en çok “görmezden gelme ve yok sayma” zorbalıklarına kurban olduklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi kurbanların sosyalleşme problemleri nedeniyle görmezden gelinerek dışlanması

olabilir. En az uğradıkları zorbalığı ise “diğer öğrencilerin de konuşmasını ve arkadaşlık yapmasını engelleme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı mağduru olan öğrenciler en çok “aleyhinde söylentiler çıkarma ve yayma” zorbalıklarına kurban olduklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak aleyhinde söylentiler çıkarma ve yaymanın kolay işlenebilen bir zorbalık olması kurbanların zorbayı tespit edememesi ya da bu durumu her zaman kanıtlayamamaları gösterilebilir. En az uğradıkları zorbalığı ise “hakkında çeşitli yerlere çirkin yazılar yazma” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Eşyalarına zarar verme zorbalığı mağduru olan öğrenciler en çok “defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma” zorbalıklarına kurban olduklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak defter ya da kitaplarını karalama gibi eylemlerin kolay işlenebilir olması ve kurbanların bu konuda kendilerini savunamaması gösterilebilir. Öğrenciler en az uğradıkları zorbalığı ise “Baskıyla telefonuna kontür (dakika) yükletme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Cinsel zorbalık mağduru olan öğrenciler diğerler cinsel zorbalıklara göre en çok “yavru, fıstık, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme” zorbalıklarına kurban olduklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak bu tür cinsel zorbalıkların sözlü gerçekleşiyor olması, toplumun bazı kesimlerince sanki iltifatmış gibi kabul görüyor olması ve kolaylıkla bu tür ifadelere okulda ve ya sokakta maruz kalınabilmesi gösterilebilir. Öğrenciler en az uğradıkları cinsel zorbalığı ise “tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmanın sonucunda en sık maruz kalınan zorbalık türü sözel zorbalık iken en az görülen zorbalık türü cinsel zorbalık olarak belirlenmiştir. Bu sonuç alan yazında yer alan bazı çalışmalarla uyuşmaktadır (Çakır, 2017; Ergün, 2011; Gümüşler Başaran, 2014; Kaşvut, 2009; Kocaşahan, 2012). Kaşvut (2009) araştırmasında kurban olma davranışları arasında en yaygın olanının “alay” olduğunu belirlerken, Ergün (2011) çalışmasında en çok görülen zorbalık türünü doğrudan sözel zorbalık olarak tespit

etmiştir. Çakır (2017) ise araştırmasında en sık maruz kalınan zorbalık türünü lakap takma, alay etme, dalga geçme, hor görmek, sinirlendirilme, sövme ya da kötü söz söyleme vb. ile sözel zorbalık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kocaşahan (2012: 91) araştırmasında öğrencilerin en çok sözel ve ardından sırasıyla bedensel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kalmakta olduğu yorumunda bulunmuştur. Siyez ve Kaya'nın (2011: 233) araştırmasına katılan öğrenciler de en az maruz kaldıkları zorbalık türü olarak cinsel zorbalığı belirtmişlerdir. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasının sonucunda da zorbalığa mağdur olma konusunda son sırada cinsel zorbalık yer almıştır.

Araştırmanın sonucu alan yazında yer alan bazı çalışmalarla çelişmektedir (Gümüşler Başaran, 2014; Güner, 2009; Kapçı, 2004; Tıpırdamaz Sipahi, 2008; Ünalmiş, 2010). Güner (2009) araştırmasında kız ve erkek öğrencilerin en fazla fiziksel zorbalığa maruz kaldığı daha sonra fiziksel zorbalığı sözel zorbalığa maruz kalanların takip etmekte olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasının sonucunda da zorbalığa mağdur olmada ilk sırada fiziksel, ikinci sırada sözel zorbalık yer almıştır. Bu çelişki araştırmacıların çalışmalarında kullandığı ölçme araçlarının ve ele aldıkları çalışma gruplarının kendine özgü özelliklerinin değişkenlik göstermelerine bağlanabilir.

Araştırmanın birinci alt problemi olarak "Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin kurban ve zorba düzeyleri nasıldır?" sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler fiziksel zorbalığı, sözel zorbalığı, dışlamayı, söylenti çıkarma ve yaymayı, eşyalarına zarar vermeyi ve cinsel zorbalığı neredeyse hiç yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin zorba ölçeğinin alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına bakıldığında en fazla fiziksel zorbalığı sonra sırasıyla sözel zorbalık, dışlama, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve en az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Fiziksel zorbalık yapan öğrenciler ayda en az bir defa "el-kol şakası yaparak rahatsız etme" zorbalığı, dönem boyunca en az bir defa "itme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme, kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme, kasıtlı olarak

omuz atma, dirsek vurma, çarpma, rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama ve tekme-tokat atma, yumruk atma, yüze, kafaya, enseye vurma” zorbalıklarını yaptıklarını ifade etmektedirler. Zorbaların bu tür davranışlar sergilemelerinin muhtemel sebebi kurbanlarına karşı fiziksel üstünlüklerinin olması ve zorbalığın kurban üstünde fiziksel sonuçlarının anında görülüyor olması gösterilebilir. En az uyguladıkları zorbalığı ise “Tabanca gibi ateşli ve patlayıcı maddelerle saldırma ya da korkutma” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Sözel zorbalık yapan öğrenciler dönem boyunca en az bir defa “küfür etme, kaba ve çirkin sözler söyleme” zorbalıklarını yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebepleri bu tür sözel zorbalıkların kolay gerçekleştirilebilmesi, aile, okul ve toplumda küfür, kaba ve çirkin sözlere karşı gerekli hassasiyetin gösterilmemesi söylenebilir. En az yaptıkları zorbalığı ise “anne, baba ya da ailesinin bazı özellikleriyle alay etme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Öğrenciler “dışlamak amacıyla konuşmama, sorularına cevap vermeme” dışlama zorbalıklarını diğer dışlama zorbalıklarına göre daha fazla yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi zorbaların konuşmayarak ve kurbanlarının sorularına cevap vermeyerek onları dışlanma yoluyla psikolojik olarak yıpratmaya çalışmaları gösterilebilir. Az yaptıkları dışlama zorbalığını ise “grup dışına iterek yalnızlığa terk etme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Eşyalarına zarar verme zorbalığı yapan öğrenciler en çok “defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma” zorbalıklarını yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak defter ya da kitaplarını karalama gibi eylemlerde zorbanın kimliğinin tespitinin zor olması gösterilebilir. Öğrenciler en az uyguladıkları zorbalığı ise “para ya da eşyalarını çalma” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin yaptıklarını cinsel zorbalıklardan birinin “cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)” zorbalığını olduğunu ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak zorbaların bu ifadeleri kullanarak kurbanlarını kolaylıkla küçük

düşürmeleri ve itibarsızlaştırmaları gösterilebilir. Öğrenciler az yaptıkları cinsel zorbalıklardan birini ise “birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme” zorbalığı olarak ifade etmişlerdir.

Söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı yapan öğrenciler en çok “yapmadığı şeylerle ilgili öğretmene şikâyet etme” zorbalığını yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak zorbalığın kurbanlarını öğretmenlerin gözünde küçük düşürmeye çalışmaları gösterilebilir. Öğrenciler “sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme” söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı az yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durumun muhtemel sebebi olarak öğrencilerin zorbalık yapmak için çok çeşitli yöntemlere sahip olduklarından bu tür bir zorbalığı yapmaya ihtiyaç duymamaları gösterilebilir.

Araştırmamız sonucunda en sık yapılan zorbalık türünün fiziksel zorbalık ve hemen ardından sözel zorbalık olarak belirlenmesi alan yazında yer alan bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Gökler, 2007; Gümüşler Başaran, 2014; Ünalmiş, 2010). Gökler (2007) araştırmasında en sık gösterilen zorbalık türünü tekme atma, tokat vurma, çarpma türünden fiziksel zorbalık olarak belirlerken ikinci sırada isim takma, alay etme, dalga geçme türünden sözel zorbalıkların izlediğini söylemiştir. Ünalmiş (2010) ise bizim araştırma sonucumuzla uyşur şekilde en sık gösterilen zorbalık türünü “tekme, tokat, vurma, çarpma” türünden fiziksel zorbalık olarak tespit etmiştir. Gümüşler Başaran’ın (2014) araştırmasının sonucunda da lise öğrencilerinin en fazla fiziksel zorbalık yaptıkları sonucu çıkmıştır.

Araştırmamızın sonucunda en sık yapılan zorbalık türünün fiziksel zorbalık ve hemen ardından sözel zorbalık olarak belirlenmesi alan yazında yer alan bazı çalışmalarla da çelişmektedir (Çakır, 2017; Kocaşahan, 2012; Wang, Iannotti ve Nansel, 2009). Wang vd.’nin (2009) araştırmalarının tartışma kısmında öğrencilerin en fazla sözel zorbalık yaptıklarını belirtmişlerdir. Kocaşahan (2012: 91) araştırmasında farklı akran zorbalığı türlerini incelediğinde öğrencilerin sırasıyla en fazla sözel, bedensel, duygusal ve cinsel zorbalık yaptığı yorumunda bulunmuştur. Çakır’ın (2017)

araştırmasına dâhil ettiği öğrenciler son bir yıl içinde hangi zorbalık çeşitlerini ne sıklıkla gösterdiği yönündeki sorulara en çok sözel zorbalığın alt türlerinden olan isim takma, alay etme, dalga geçme, aşağılama, kızdırma, küfür etme, kötü söz söyleme vb. davranışlarda bulduklarını bildirmiştir.

Araştırmamızın en sık kurban olunan ve zorbalık yapılan akran zorbalığı türlerine ilişkin verileri birbirine çok yakın olmakla beraber yine de farklı zorbalık türleridir. Buna göre en sık maruz kalınan zorbalık türü sözel zorbalık ve en çok uygulanan zorbalık türü ise fiziksel zorbalıktır. Aynı şekilde en az maruz kalınan zorbalık türüyle en az yapılan zorbalık türleri de farklılık göstermektedir. Kurbanlar en az cinsel zorbalığa maruz kalırken en az yapılan zorbalık türü ise söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçların sebebi olarak fiziksel ve sözel zorbalıkların arkadaş çevresi, okul, aile ve toplum içerisinde göz ardı edilmesi fakat cinsel zorbalığa veya söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına toplumun kayıtsız kalmayışı ve zorbalığın sonuçlarının adli boyuta kadar uzanabilmesi gösterilebilir.

5.1.1.2. İkinci Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışlarının Öğrenci Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban ve zorba davranışlar öğrenci sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ve cinsel zorbalık türlerinde kurban davranışlar sergilemelerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziksel, sözel ve eşyalara zarar verme zorbalık türlerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda ise anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin kurban ölçeğinin dışlama alt boyutuna ilişkin aldıkları puanların sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılıkların on ikinci sınıftaki öğrencilerle hazırlıktaki öğrenciler ve on birinci sınıftaki öğrenciler arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Yani on ikinci

sınıf öğrencilerinin hazırlıktaki öğrenciler ve on birinci sınıftaki öğrencilerine göre daha az dışlama zorbalığına maruz kaldığı sonucu elde edilmiştir. Bu durum on ikinci sınıf öğrencilerinin alt sınıflara göre grup olarak bir araya gelme ve toplu etkinliklere dâhil olma gibi sosyalleşme gerektiren eylemlerde daha başarılı oldukları sonucuna varılabilir. Bunun sebebi on ikinci sınıfların yaş ve sınıf olarak okullarının en büyük öğrencileri olmaları gösterilebilir.

Öğrencilerin kurban ölçeğinin söylenti çıkarma ve yayma alt boyutuna ilişkin alt boyutundan aldıkları puanların sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırmaları incelendiğinde sonuçların on ikinci sınıftaki öğrencilerle hazırlıktaki, dokuzuncu sınıftaki ve on birinci sınıftaki öğrenciler arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca onuncu sınıftaki öğrencilerle dokuzuncu sınıftaki öğrenciler arasında onuncu sınıftaki öğrencileri ve onuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki öğrenciler arasında on birinci sınıf öğrencileri daha az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına maruz kaldığı sonucu elde edilmiştir. Hazırlık sınıfı, dokuzuncu sınıf ve onuncu sınıf düzeyinde öğrencilerin okullarının alt sınıflarını oluşturdukları ve üst sınıftaki öğrencilere göre birbirlerini daha az tanıyıp, henüz tam olarak kaynaşamamaları iftira ve asılsız söylentiler ile birbirlerini suçlama, birbirlerinin sırlarını başkalarına anlatarak zor duruma düşürme gibi zorbalıkları on birinci sınıf ve on ikinci sınıf öğrencilerine oranla daha çok kurban olma durumunu ortaya çıkarmış olabilir.

Öğrencilerin kurban ölçeğinin sınıf düzeyine ilişkin cinsel zorbalık alt boyutunda aldıkları puanların sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılığın hazırlık sınıfındaki öğrencilerle onuncu sınıftaki öğrenciler arasında onuncu sınıftaki öğrenciler aleyhine ve onuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki öğrenciler arasında on birinci sınıftaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Yani onuncu sınıf öğrencilerinin hazırlık sınıfındaki öğrencilere göre on birinci sınıf öğrencileri de onuncu sınıf öğrencilerine göre daha az cinsel zorbalığına maruz kaldığı sonucu elde edilmektedir. İkili karşılaştırmalarda sınıf düzeyi yüksek olan öğrencilerinin alt sınıflara göre daha az cinsel zorbalığa kurban olmaları yaşça büyük

olup kendilerini zorbalığa karşı koruyabilmelerine ve birbirleriyle daha fazla zaman geçirip ve kaynaşmış olmalarının sonucuna bağlanabilir.

Araştırmanın sonucunda akran zorbalığında kurban rolündeki öğrencilerin alt sınıflarda okuyan öğrenciler olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç alan yazında yer alan bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Alikasıfoğlu, Erginoz, Ercan, Uysal ve Kaymak, 2007; Çakır, 2017; Duman Tanrıverdi, 2017 Özen, 2012). Özen'in (2012: 59) araştırmasına göre yaşı ufak ergenlerin dolaylı saldırganlık çerçevesinde değerlendirilen ilişkisel ve sosyal dışlama yoluyla daha çok zorbalığa maruz kaldıkları dikkat çekmektedir. Ayrıca bu araştırmanın tartışma kısmında yaşça daha küçük olan ergenlerin kişisel eşyalara saldırı ve korkutma sindirme de dâhil olmak üzere tüm zorbalık türlerine daha fazla maruz kaldıkları belirtilmiştir. Alikasıfoğlu vd. (2007) yaptıkları araştırmalarında dokuzuncu sınıfların, onuncu ve on birinci sınıflara göre daha fazla kurban olduklarını saptanmıştır. Duman Tanrıverdi (2017: 69) yapmış olduğu araştırmada farklı yaşlardaki ve farklı sınıflardaki öğrenciler arasında zorbalık uygulama ve zorbalığa maruz kalma oranları arasında farklılık olabileceği ve de yaşı daha küçük olan veya daha alt sınıflarda bulunan öğrencilerin zorbalığa maruz kalma riskinin daha fazla olduğu söylenebilir sonucunu çıkarmıştır.

Kurban olma ile sınıf düzeyi değişkenleri arasındaki bu ilişki öğrencilerin yaşlarıyla, fiziksel yapılarıyla, geldikleri ailelerinin yapısı ve kültürle alakalı olabilir. Ortaokuldan liseye yeni geçmiş olup yeni bir okul ve arkadaş çevresiyle karşılaşan öğrencilerin etrafındakileri tanımıyor olması ve yeni geldikleri okuldaki kural ve işleyişle ilgili bilgi sahibi olmamaları onları akran zorbalığına kurban olmalarına sebep olduğu düşünülebilir. On birinci ve on ikinci sınıf öğrencilerinin okullarında arkadaş çevresini kurmuş olmaları ve okullarının kural, düzen ve işleyişlerini iyi bilmelerinin zorbalığa uğrama oranlarını düşürdüğü sonucu çıkarılabilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olarak “Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban ve zorba davranışlar öğrenci sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, pansiyonlu ortaöğretim

kurumlarındaki öğrencilerin eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık türlerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziksel, sözel, dışlama ve söylenti çıkarma ve yayma zorbalık türlerinde sınıf düzeyine ilişkin puanlarda ise anlamlı farklılaşma olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin zorba ölçeğinin eşyalarına zarar verme alt boyutuna ilişkin aldıkları puanların sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılığın hazırlık sınıfındaki öğrencilerle on birinci ve on ikinci sınıftaki öğrenciler arasında hazırlıktaki öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca dokuzuncu sınıftaki öğrencilerinde on birinci ve on ikinci sınıftaki öğrencilere göre daha az eşyalarına zarar verme zorbalığı yaptıkları görülmektedir. Yani alt sınıflardaki öğrencilerinin üst sınıflardaki öğrencilerine göre daha az eşyalarına zarar verme zorbalığını yaptıkları sonucu elde edilmiştir. Yaş ve kademe olarak büyük sınıfların alt sınıflara güç üstünlüklerini kullanarak onların çanta diğer eşyalarını izinsiz karıştırma, ödünç alınan para ya da eşyaları geri vermeme, kalem, kitap, defter vb. eşyaları kasıtlı olarak yırtmaya çalışma, kirlenme gibi zorbalıklar uyguladıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin zorba ölçeğinin cinsel zorbalık alt boyutuna ilişkin aldıkları puanların sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılığın on ikinci sınıftaki öğrencilerle dokuzuncu ve onuncu sınıftaki öğrenciler arasında on ikinci sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca dokuzuncu sınıftaki öğrencilerle on birinci sınıftaki öğrenciler arasında on birinci sınıftaki öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani üst sınıflardaki öğrencilerinin alt sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla cinsel zorbalık yaptıkları sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçla birlikte on birinci ve on ikinci sınıfların cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadeleri kullanma, rahatsız edici cinsel içerikli fiziki veya sözel şakalar yapma, cinsel içerikli isim takma, tuvaletin duvar ya da kapısına birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma zorbalıklarını alt sınıflara göre daha fazla yaptığı anlaşılmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde mevcut araştırmayla paralel sonuçlara ulaşılan araştırmalara rastlanmaktadır (Gümüşler Başaran, 2014; Hanish ve Guerra, 2002; Özen, 2012; Pişkin ve Ayas, 2011). Hanish ve Guerra (2002) öğrencilerin lisenin ilk yılında zorbalığa maruz kalma ihtimallerinin üst sınıftakilere göre daha yüksek olduğunu, zorbaların kendilerini savunma yetilerinin gelişmemiş olması sebebiyle yaşı ufak öğrencileri kendilerine hedef belirlediklerini ifade etmiştir. Pişkin ve Ayas (2011) araştırmalarının bulgularında genel olarak on birinci sınıf öğrencilerinin daha fazla zorbalık yaptıklarına değinmiştir. Ayrıca araştırmanın yapıldığı dönemlerde liselerin üç yıl olduğu ve bu nedenle lisenin en büyük öğrencilerinin on birinci sınıftakiler olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu durum sürpriz olmadığını belirtmişlerdir. Özen'in (2012: 60) araştırmasının tartışma bölümünde yer verdiği bilgilere göre içerisinde buldukları hiyerarşik yapıdan dolayı daha büyük yaştaki liseli ergenler kendilerinden daha küçük sınıftakileri hedef alarak onlara fiziksel saldırıda bulunmakta ve kişisel eşyalarına zarar vermektedir. Ayrıca yaşça daha büyük ergenlerin küçük yaştakilere küfür etme, kötü söz söyleme gibi davranışlarda daha fazla bulduklarını söylenebilir. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasında da üst sınıfların daha çok zorbalık yapan kesim olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde araştırmamızdan farklı olarak zorba ya da kurban olmanın sınıf düzeyi ile ters orantılı olduğu yani sınıf düzeyi arttıkça zorba ya da kurban olmanın azalacağı görüşü mevcuttur (Alikashifoğlu vd., 2007; Atalay, 2010; Ergün, 2011; Ergün, 2015; Kaşvut, 2009; Nansel vd., 2001; Pelendecioğlu, 2011; Smith vd., 1999; Şirvanlı Özen, 2006). Fakat bizim araştırmamıza göre sınıf düzeyi küçük olan öğrencilerin daha çok kurban, sınıf düzeyi büyük olan öğrencilerin daha çok zorba oldukları sonucu çıkmıştır. Bunun sebebini küçük sınıfların kendini zorbalığa karşı fiziksel ve psikolojik olarak savunamamaları ve büyük sınıflardaki öğrencilerin fiziksel üstünlüklerini ve okullarında daha uzun süreyle zaman geçirmiş olmanın zorbalık yapmaya hakkı gibi görmeleriyle bağlantılı olabileceği kanısına varılmıştır.

Daha önce yapılan çalışmalarda ergenlerde zorba veya kurban olma ile sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığı araştırmalara, Ayas ve Pişkin (2011),

Çağırğan (2014), Çakır (2017) Kapıcı (2004), Kaşvut'un (2009) çalışmaları örnek verilebilir. Ayas ve Pişkin (2011) araştırmalarında cinsel mağduriyet hariç tüm zorbalık türlerine uğrama düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında bir farklılaşma olmadığı sonucunu elde etmiştir. Kaşvut (2009) ise araştırmasında zorbalık statülerine dahil olmanın sınıf düzeyi ile ilişkisini incelemiş ve öğrencilerin zorba, kurban ve zorba-kurban statülerinde yer almaları ile sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığını saptamıştır. Çakır'ın (2017) araştırmasında da zorbalık yapma ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

5.1.1.3. Üçüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Öğrenci Cinsiyetine Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban ve zorba davranışlar öğrenci cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin cinsiyete göre fiziksel, sözel, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık türlerinde kurban davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin kurban ölçeğinin alt boyutundan aldıkları puanların ortalamasına bakıldığında tüm alt boyutlarda erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Mevcut araştırmada elde edilen cinsiyet değişkenine ait bulgular, alan yazında yer alan çoğu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Atalay, 2010; Ayas ve Pişkin, 2011; Çakır, 2017; Çankaya, 2011; Gök, 2017; Güner, 2009; Kavşut, 2009; Metin Aslan, 2013; Özen, 2012; Tezcan, 2015; Uysal, 2011). Güner (2009: 49) farklı zorbalık türlerinin gerçekleşme sıklıklarını cinsiyete göre incelediğinde, erkek öğrencilerin tüm zorbalık türlerine kızlara göre daha fazla maruz kaldıkları söylemektedir. Kaşvut (2009) araştırmasında kurban statüsünde erkeklerin oranını daha yüksek bulmuştur. Atalay'ın (2010) çalışmasında zorbalığın türlerine göre kızlara oranla erkekler, korkutma ve sindirme ile açık saldırı türünden davranışlara daha fazla maruz

kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Metin Aslan (2013) tarafından yapılan araştırmada fiziksel zorbalık davranış puanları cinsiyet değişkenine göre erkek çocukların lehine farklılaştığı tespit edilmiştir. Uysal'ın (2011) yaptığı araştırmaya göre de erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla fiziksel saldırganlık gösterdiğini bulunmuştur. Çankaya (2011) ise erkek öğrencilerin hem fiziksel zorbalığa hem de sözel zorbalığa kız öğrencilerden daha fazla uğradıklarını söylemiştir. Ayas ve Pişkin'in (2011) araştırmalarına göre erkekler kızlara göre sözel zorbalık dışındaki diğer tüm zorbalık türlerinde daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır. Çakır'ın (2017) araştırmasında da erkeklerin en çok hem sözel hem de fiziksel zorbalık alt türlerine maruz kaldıkları sonucuna yer verilmiştir. Özen'in (2012) araştırmasındaki bulgulardan erkeklerin fiziksel güç, alay ve hakaret etme gibi daha doğrudan açık saldırılar yoluyla zorbalığa maruz kaldıkları söylenebilir. Tezcan (2015:91) araştırmasının sonucuna göre genç erkekler araştırmada yer alan fiziksel/tehdit, sözel/rencide edici şiddet ve izole edici/ilişkisel şiddet türlerinin her üçüne de genç kızlara göre daha çok maruz kalmakta ve daha çok şahit olmaktadır. Gök (2017:102) ise araştırmasının sonucunda mağduriyet puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılaşma olduğu, erkek öğrencilerin mağduriyet puan ortalamalarının kız öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlemiştir.

Mevcut araştırmadaki erkek öğrencilerin tüm zorbalık türlerine kızlara göre daha fazla maruz kaldıkları sonucu alan yazında yer alan bazı çalışmalarla da çelişmektedir (Ayas ve Pişkin, 2011; Bulgurcu, 2011; Gümüşler Başaran, 2014). Ayas ve Pişkin'in (2011) araştırmalarına göre kızlar erkeklere göre daha fazla sözel zorbalığa maruz kalmaktadır. Bulgurcu'nun (2011) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre kurban oranı erkeklere oranla kızlarda daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasının sonucunda ise kızlarda fiziksel ve toplam mağduriyet erkeklere oranla daha fazla görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde bazı araştırmacıların cinsiyetle kurban olma arasında anlamlı ilişki bulmadıkları görülmüştür (Kocaşahan, 2012; Lee, 2009). Lee'nin (2009:328) araştırmasında erkeklerin kızlara oranla daha fazla zorbalığa kurban

olduklarına dair hiçbir kanıt bulunamamıştır. Kocaşahan'ın (2012) araştırma bulgularına göre akran zorbalığı kurbanı olma puanlarında cinsiyete bağlı anlamlı farklılık söz konusu değildir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olarak “Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin sergiledikleri kurban ve zorba davranışlar öğrenci cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin cinsiyete göre fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsellik türlerinde zorba davranışlar sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre bütün zorbalık türlerindeki davranışlarda erkekler kızlara göre daha fazla zorba olmuşlardır.

Cinsiyet, zorbalık davranışını etkileyen önemli bir göstergedir. Daha önce yapılan pek çok çalışmada cinsiyet faktörünün zorbalık yapma davranışlarına yönelik anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir. Araştırmamızda elde edilen cinsiyet değişkenine ait bulgulara göre erkeklerin daha fazla zorbalık yapması, alan yazında yer alan çoğu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Alikashifoğlu vd., 2007; Atalay, 2010; Ayas ve Pişkin, 2011; Bulgurcu, 2011; Bulut, 2008; Çakır, 2017; Duman Tanrıverdi, 2017; Ergün, 2011; Ergün, 2015; Gökler, 2007; Gümüşler Başaran, 2014; Güven, 2015; Keskin, 2010; Kocaşahan, 2012; Nansel vd., 2001; Özen, 2012; Pekel Uludağlı ve Uçanok, 2005; Pişkin, 2003; Özdiñer Arslan, 2008; Özkan ve Çifci, 2010; Ünalmiş, 2010; Tıprıdamaz Sipahi, 2008; Satan, 2011). Alikashifoğlu vd. (2007) mevcut araştırma sonuçlarıyla paralel olarak lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada erkeklerin kızlara oranla daha fazla zorbalık olaylarına karıştığını tespit etmiştir. Pekel Uludağlı ve Uçanok (2005) araştırmasında erkeklerin alay ve ilişkisel saldırı gibi zorbaca davranışları kızlardan daha fazlaca gösterdiğini tespit etmiştir. Atalay (2010) da cinsiyetin korkutma ve sindirme ile açık saldırı ve ilişkisel saldırı alt boyutları üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu tespit etmiştir. Duman Tanrıverdi'nin (2017) araştırmasının sonucuna göre kızlara oranla erkekler korkutma ve sindirme ile açık saldırı ve ilişkisel saldırı türünden davranışları daha fazla sergilemektedir. Erkek

öğrencilerin kız öğrencilere oranla zorbalık uygulama oranlarının daha fazla olduğu ve bu öğrencilerin çoğunlukla korkutma/sindirme ve açık saldırı yöntemlerini kullandıkları saptanmıştır. Gümüşler Başaran'ın (2014: 86) araştırmasının sonucunda cinsiyet açısından erkeklerde cinsel zorbalık anlamlı derecede fazla bulunmuştur. Kocaşahan'ın (2012: 83) araştırmasının yorumlar kısmında erkek öğrencilerin tüm akran zorbalığı statülerinde yer alma oranlarının kız öğrencilerinkinden yüksek olduğu görülmektedir. Özen'in (2012) çalışmasında da elde edilen sonuçlar erkeklerin akran zorbalığına zorba olarak kızlardan daha fazla dâhil olduğunu göstermektedir.

Araştırma grubunda yer alan erkek öğrencilerin daha çok zorbalık yapması toplumsal normlar, beklentiler ve erkek öğrencilerin yetiştirilme tarzlarının onlara yüklediği toplumsal roller ile alakalı olabilir. Pişkin ve Ayas'a (2011) göre Türkiye'de çoğu aile oğullarına “Dayak yiyerek eve gelme, o sana vurmadan önce sen vur.” gibi telkinlerde bulunmaktadır. Ülkemizde erkek saldırganlığının, kadın saldırganlığından daha kolay onay aldığı gözlenmektedir. Kültürel ve toplumsal değerler, toplumumuzda erkeklere olan bakış açısı onları sürekli kuvvetli görünmeye itmiştir. Kendilerinden beklenen bu yönde davranışlar sergilemeleri okullardaki zorbalığın en çok erkek öğrenciler tarafından yapılmasına neden olmuş olabilir.

Bununla birlikte araştırmada elde edilen cinsiyet değişkenine ait bulgular alan yazında yer alan bazı araştırmalardaki bulgularla ise çelişmektedir (Atalay, 2010; Çağırğan, 2014; Güner, 2009; Kavşut, 2009; Pelendecioğlu, 2011). Atalay'ın (2010) çalışmasında “Kızlar kişisel eşyalara saldırı türünden davranışlara daha fazla maruz kalmaktadırlar.” sonucuna ulaşılmıştır. Güner (2009: 49) yapmış olduğu araştırmada kız öğrencilerin izolasyon zorbalığını erkeklere göre daha fazla uyguladığı sonucuna ulaşmıştır. Kavşut (2009) araştırmasında zorba statüsünde kızların oranını daha yüksek bulmuştur. Çağırğan'ın (2014) çalışmasının sonucuna göre gençlerde farklı zorbalık davranışlarına bürünme cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerde daha yüksek belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bir diğer sonuç ise cinsiyet ile zorbalık arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını söyleyen çalışmalardır. Bu çalışmalara göre cinsiyetin zorba veya kurban olma üzerinde belirleyici bir etkisi yoktur (akır, 2017; Dölek, 2002; Ertan, 2012; Güven, 2015).

Mevcut araştırmada elde edilen veriler erkek öğrencilerin kız öğrencilerden hem daha fazla kurban hem de zorba olduklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuç alan yazında daha önce yapılmış araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Ayas ve Pişkin, 2011; Gök, 2017; Karaman Kepenekci ve ınkır, 2006; Nansel vd., 2001; Olweus, 2005; Pepler, 2006; Pekel Uludağlı ve Uçanok, 2005; Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi ve Lagerspetz, 1999; Uçar, 2015). Uçar'ın (2015) araştırmasında erkeklerin kızlara nazaran hem daha fazla zorbaca davranışlar sergilediği hem de daha fazla akran zorbalığı mağduriyeti yaşadığı tespit edilmiştir. Pelendecioğlu da (2011) kızların erkeklere oranla daha yüksek oranda kurban ve zorba olduklarını gözlemiştir.

5.1.1.4. Dördüncü Alt Problem: Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki ğrencilerin Akran Zorbalığında Sergiledikleri Kurban ve Zorba Davranışların Okul Türüne Göre Farklılaşmasına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

“Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığında sergiledikleri kurban ve zorba davranışları okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin okul türüne göre fiziksel, sözel, dışlanma, söylenti çıkarma ve yayma ile eşyalara zarar verme türlerinde kurban davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır.

Kurban leğinin fiziksel zorbalık alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu

imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani karşılaştırılan okullar arasında en fazla mesleki ve teknik anadolu lisesi ile anadolu lisesindeki öğrencilerin fiziksel zorbalığa kurban oldukları sonucu çıkmaktadır.

Kurban ölçeğinin sözel zorbalık alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklıların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrenciler anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre ve anadolu lisesi öğrenciler anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre daha sık sözel zorbalığa kurban oldukları sonucu çıkmaktadır.

Kurban ölçeğinin dışlanma alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya dahil olan okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılıkların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrenciler anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre ve anadolu lisesindeki öğrenciler anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre daha sık dışlanma zorbalığına kurban oldukları sonucu çıkmaktadır.

Kurban ölçeğinin söylenti çıkarma ve yayma alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği

görülmektedir. Araştırmaya dahil olan okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılıkların anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani anadolu lisesi öğrencilerinin anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre daha sık söylenti çıkarma ve yayma zorbalığına kurban oldukları sonucu çıkmaktadır.

Kurban ölçeğinin eşyalara zarar verme alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya dahil olan bütün okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılıkların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani mesleki ve teknik anadolu lisesindeki öğrencilerin anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerine göre ve anadolu lisesindeki öğrencilerin anadolu imam hatip lisesindeki öğrencilere göre daha sık eşyalara zarar verme zorbalığına kurban oldukları sonucu çıkmaktadır.

Farklı ortaöğretim kurumu türlerinde okuyan öğrencilerin zorbalığa kurban olma düzeyleri incelendiğinde, zorbalığa en fazla uğrayan öğrencilerin mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yetiştikleri çevrenin sosyo ekonomik koşulları, arkadaş ortamı, öğrencilerin kendilerini kanıtlamak için akademik başarıdan ziyade zorbalığı ön plana çıkartmaları, bu okullardaki öğrencilerin daha fazla akran zorbalığına kurban olmalarına yol açmış olabilir. Bulgular ayrıca en az zorbalığa uğrayan öğrencilerin ise anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri olduğunu göstermektedir. Anadolu imam hatip lisesi öğrencilerinin aldıkları dini eğitimin zorbalığı hoş karşılamaması bu okullarda zorbalık eylemlerini ve dolayısıyla zorbalığa kurban olma durumunu azaltmış olabilir. Fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin genellikle sosyo ekonomik

düzeıı yüksek velilerin çocukları olmaları, öğrencilerin hayata ve geleceğe dair hedefler belirlemiş olması ve akran zorbalığına kurban olmamak için gerekli eğitim ve önlemlerin aileden başlayarak okulda devam ettirilmiş olması bu okullarda eğitim gören öğrencilerin akran zorbalığına kurban olma oranını düşürmüş olabilir.

Yapılan araştırma sonuçları alan yazındaki bazı araştırmalarla paralellik göstermektedir (Ayas ve Pişkin, 2011; Gümüşler Başaran, 2014; Kocaşahan, 2012). Ayas ve Pişkin (2011: 560) araştırmalarında zorbalığa en fazla uğrayan öğrencilerin endüstri meslek lisesi öğrencileri olduğunu bulgularında tespit etmiştir. Kocaşahan'ın (2012) araştırmasının sonuçları en sık zorbalığa maruz kalan öğrencilerin mesleki ve teknik eğitim veren bir okulun öğrencileri olduğunu tespit etmiştir. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasının sonucuna göre toplam mağduriyet anadolu lisesinde fazla görülmüştür.

Yapılan araştırmanın sonuçları alan yazındaki bazı araştırma sonuçlarıyla ise ters düşmektedir (Ayas ve Pişkin, 2011; Gümüşler Başaran, 2014). Ayas ve Pişkin'in (2011: 560) araştırma bulgularına göre zorbalığa en az uğrayan grup ise anadolu lisesi öğrencileridir. Gümüşler Başaran'ın (2014) araştırmasının sonucuna göre toplam mağduriyetin fazla görüldüğü bir okulunda imam hatip lisesi olması mevcut araştırmayla ters düşmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak "Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığında sergiledikleri kurban ve zorba davranışları okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?" sorusuna verilen cevaplar çerçevesinde, pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin okul türüne göre fiziksel, sözel, dışlama ve söylenti çıkarma ve yayma türlerinde zorba davranışları sergilemelerinde anlamlı farklılaşma olduğu sonucuna varılmıştır.

Zorba ölçeğinin fiziksel zorbalık alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve

sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Aynı zamanda anadolu imam hatip lisesi ile sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani karşılaştırılan okullar arasında en fazla mesleki ve teknik anadolu lisesi, anadolu lisesi ve sosyal bilimler lisesindeki öğrencilerin fiziksel zorbalığı yaptıkları ve en az fen lisesi ve anadolu imam hatip lisesindeki öğrencilerin fiziksel zorbalığı yaptıkları sonucu çıkmaktadır.

Zorba ölçeğinin sözel zorbalık alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya dahil olan okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklılıkların meslek ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında meslek ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencileri arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Aynı zamanda anadolu imam hatip lisesi ile sosyal bilimler lisesi öğrencileri arasında sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani mesleki ve teknik anadolu lisesindeki öğrencilerin anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesi öğrencilerine göre ve anadolu lisesindeki öğrencilerin anadolu imam hatip lisesi ve fen lisesindeki öğrencilere göre ayrıca sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin anadolu imam hatip lisesi öğrencilerine göre daha sık sözel zorbalık yaptıkları sonucu çıkmaktadır.

Zorba ölçeğinin dışlama zorbalığı alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde bu farklılıkların mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri ile anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler arasında mesleki ve teknik anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu lisesi öğrencileri ile

anadolu imam hatip lisesi, fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler arasında anadolu lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesindeki öğrencilerin ikili karşılaştırmalara göre diğer okul türlerindeki öğrencileri göre daha sık dışlama zorbalığı yaptıkları sonucu çıkmaktadır.

Zorba ölçeğinin söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı alt boyutuna ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde anlamlı farklıların fen lisesi öğrencileri ile meslek ve teknik anadolu lisesi, anadolu imam hatip lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri arasında fen lisesinde okuyan öğrenciler aleyhine olduğu görülmektedir. Ayrıca anadolu imam hatip lisesinde okuyan öğrencilerle sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler arasında anadolu imam hatip lisesinde okuyan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Yani sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırmalara göre fen lisesi ve sosyal bilimler lisesinde okuyan öğrenciler diğer lise türlerindeki öğrencilere göre daha az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı yapmışlardır.

Zorba ölçeğinin eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık alt boyutlarına ilişkin puanlarının öğrencilerin eğitim gördükleri lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları incelendiğinde eşyalara zarar verme alt boyutunda en çok anadolu lisesi öğrencileri, cinsel zorbalık alt boyutunda mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri akran zorbalığı yapmış olup her iki zorbalık alt boyutunda da en az zorbalığı ise Anadolu imam hatip lisesi öğrencileri gerçekleştirmişlerdir.

Farklı lise türlerde okuyan öğrencilerin zorbalık yapma düzeyleri incelendiğinde, en fazla zorbalık yapan öğrencilerin zorbalık türleri ve ikili karşılaştırma sonucuna göre değişmekle birlikte en fazla mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aile yapısı, yetiştiriliş şekilleri, sosyo kültürel ve sosyo ekonomik çevreleri ve akranları arasında popüler olma çabası bu öğrencileri zorbalığa itmiş olabilir. Bulgular ayrıca daha az zorbalık yapan grubun ise fen lisesi

öğrencileri olduğunu göstermektedir. Fen lisesi öğrencileri zorbalık yapmadan da toplum içerisinde var olabileceklerini ve kendilerini rahatlıkla ifade edebilenin farklı yolları olduğunu bilincinde yetişmiş olabilirler. Bu öğrencileri güdüleyen ve zorbalıktan alı koyan önlerinde akademik başarı gibi hedefler vardır

Bu sonuçlar alan yazındaki bazı araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Cheraghi ve Piskin, 2011; Duman Tanrıverdi, 2017; Gümüşler Başaran, 2014; Kocaşahan, 2012; Pelendecioğlu, 2011). Cheraghi ve Piskin'in (2011) İran'da genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin zorba ve kurban oranlarının karşılaştırıldığı bir çalışmada da meslek liselerinde okuyan öğrencilerin zorbalık yapma oranları genel lise öğrencilerinin oranlarından anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur. Pelendecioğlu'nun (2011) araştırmasında zorbalık frekansının en yüksek olduğu okul türü anadolu lisesi çıkmıştır. Araştırmacı bu sonucu okulun yatılı olmasının yaratmış olabileceğini düşünmüştür. Fakat mevcut araştırmada yer alan bütün okullar pansiyonlu okullar olup, öğrencilerin tamamı pansiyonda kalan öğrenciler olduğu halde benzer sonuca ulaşılmıştır. Bunun sebebi örneklem olarak alınan anadolu lisesinin sosyo ekonomik düzeyi düşük ailelerin fazla yaşadığı bir konumda yer alması, farklı sosyo kültürel yapılardan gelmeleri ve okulun pansiyonda kalan öğrenci mevcudunun fazlalığı olduğu düşünülebilir. Kocaşahan'ın (2012) araştırmasının sonucunda da okul türüne göre en fazla zorbalık yapılan okul türü mesleki ve teknik eğitim veren bir okul ve ikinci sırada da bir anadolu lisesi olarak tespit edilmiştir. Gümüşler Başaran'ın (2014: 86) araştırmasının sonucuna göre fiziksel zorbalığın oranlarının yüksek olduğu okul türlerinden birisi anadolu lisesidir. Cinsel zorbalığın anlamlı derecede en fazla olduğu okul türlerinden biri ise endüstri meslek lisesidir. Duman Tanrıverdi'nin (2017: 78) araştırma sonucuna göre çalışmada farklı okullardaki öğrencilerin farklı zorbalık türlerini uyguladığı saptanmıştır. Okullar arasında alay, açık saldırı, kişisel eşyalara saldırı ve korkutma/sindirme uygulama açısından farklılık olduğu saptanmıştır. Mevcut araştırma da mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri sözel zorbalık, söylenti çıkarma ve yayma zorbalığı ve cinsel zorbalık, anadolu lisesi öğrencileri fiziksel zorbalık ile

eşyalara zarar verme zorbalığı ve anadolu imam hatip lisesi öğrencileri ise dışlama zorbalığını en fazla gerçekleştiren öğrencilerdir.

Bu sonuçlar alan yazındaki bazı araştırmalarla ise çelişmektedir (Gümüşler Başaran, 2014; Pişkin ve Ayas, 2011). Pişkin ve Ayas'ın (2011) farklı tür liselerde okuyan öğrencilerin zorbalığa kurban olma ve zorbalık davranışını gerçekleştirme seviyeleri incelendiğinde, bulgular en az zorbalığa kurban olan ve en az zorbalık davranışını gerçekleştiren okul türünün anadolu lisesi öğrencileri olduğunu belirtmektedir. Mevcut araştırmada ise okul türlerinin sıra ortalamaları ve ikili karşılaştırma sonuçları karşılaştırıldığında anadolu lisesi öğrencileri ve mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencileri en fazla zorbalık yapan ve zorbalığa kurban olan grupta yer aldığı tespit edilmiştir. Gümüşler Başaran'ın (2014: 84) araştırmasının sonucuna göre imam hatip lisesi fiziksel ve cinsel zorbalığın anlamlı derecede en fazla olduğu okul türlerinden biridir. Mevcut araştırma da ise bu sonucun tersine anadolu imam hatip lisesinde fiziksel ve cinsel zorbalık ise ortalama puanlarının düşük olduğu bulunmuştur. Sönmezay (2010) zorbalığın fen lisesinde anadolu lisesine göre daha fazla görüldüğünü belirtmiştir. Bunun nedenini fen lisesi öğrencilerinin yarıdan fazlasının okul pansiyonunda kalmaları ve pansiyon yaşamında zorbalığın daha fazla meydana gelebileceği fikri ile açıklamaktadır. Mevcut araştırmanın örnekleminde yer alan bütün okulların pansiyonlu ortaöğretim kurumu olması ve bu araştırmanın bulgularında genel zorbalığın fen lisesinde anadolu lisesine göre az çıkmış olması alan yazınla uyumsuzluk göstermektedir.

5.1.2. Araştırmanın Nitel Verilerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Bu bölümde akran zorbalığına ilişkin pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında görev yapan okul yöneticilerinin nitel araştırma veri toplama aracına verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen bulgularla ilgili sonuçlar ve tartışmaya yer verilmiştir.

5.1.2.1. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığını Tanımlama Biçimlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmada okul yöneticileri akran zorbalığını ruhsal, fiziksel, psikolojik anlamda birbirlerini etki altına almaya yönelik her türlü normal olmayan, rahatsız edici davranış, fiili ve sözlü sataşmalar, sözlü tacizler, baskı, şiddet, küçük düşürücü ve psikolojiyi olumsuz etkileyen olumsuz hareketler olarak tanımlamışlardır. Akran zorbalığı hakkında okul yöneticileri farklı önemli noktaları işaret ederek tanımlamalarda bulunmuşlar fakat zorbalığın alan yazında yer alan önemli tüm bileşenlerinin içinde yer aldığı tanımları yapmakta güçlük çekmişler ve herkesçe kabul gören, ortak bir tanıma ulaşamamışlardır. Akran zorbalığına dair herkesin üzerinde uzlaştığı geniş kapsamlı bir tanımın yapılamaması bir söz, hareket veya davranışın akran zorbalığı olup olmadığı konusunda kargaşaya sebep olmaktadır.

Zorbalık, bir davranışın zorbalık olarak tanımlanıp tanımlanamayacağından hareket ederek birçok etkenle ilgili, çok yönlü bir sorun olarak ele alınmalıdır (Gökler, 2009). Zorbalık; bilerek gerçekleştirilen, zorbalığa maruz kalan kişiye zararı dokunan ve kişide gerginliğe neden olan, tekrarlanan, kuvvet eşitsizliğinin olduğu hâllerde meydana gelen saldırgan davranışlardan oluşur (Kara ve Kaçar, 2017). Çeşitli zorbalık tanımlarında ortak sözü edilen özellikler, iki tarafın kuvvet farklılığının olması, istedik şekilde yapılması ve eylemin devamlılık göstermesi biçimindedir (Gökler, 2009).

Alan yazın incelendiğinde daha önce okul yöneticilerinin akran zorbalığını tanımladığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat alan yazında öğretmenlerin akran zorbalığının tanımını yaptığı araştırmalar yer almaktadır. Bu araştırmalarda okul yöneticileri gibi öğretmenlerinde akran zorbalığının tanımını yaparken güçlük çektikleri ve kesin bir tanım yapamadıkları görülmüştür (Atış Akyol, Yıldız ve Akman, 2018; Mishna, Scarcello, Pepler ve Wiener, 2005; Oldenburg, Bosman ve Veenstra, 2016). Atış Akyol vd.'nin (2018) araştırma sonucuna göre akran zorbalığı kavramına incelendiğinde, okulöncesi, rehberlik ve ortaokul branş öğretmenleri akran zorbalığını çoğunlukla akranların birbirlerine karşı sergiledikleri baskı şeklinde tanımlarken; sınıf

öğretmenleri daha çok şiddet yönüne vurguda bulunarak akran zorbalığını akranların birbirine gösterdiği şiddet şeklinde ifade etmişlerdir. Mishna vd.'nin (2005) araştırmasında öğretmenlerin tamamı zorbalıkta güç farklılıklarına dikkat çekmişler ve pek çoğu zorbalığı bilerek ve isteyerek yapılan eylemler şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin akran zorbalığını tanımlarken güçlük çekmeleri, öğrenim hayatları boyunca akran zorbalığına dair yeterince eğitim görmemelerinden ya da var olan derslerin kapsamının faydalı olmamasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir (Atış Akyol vd., 2018). Benzer durum okul yöneticileri için de geçerlidir. Okul yöneticilerin öğretmenler arasından seçildiği ve dolayısıyla üniversite eğitimlerinde ve yönetici eğitimlerinde akran zorbalığı konusunda yeterince bilgi donanımına sahip olmadıkları çıkarımı yapılabilir. Akranlar zorbalığıyla ilgili pek çok çalışmayı başlatıp, yönetecek ve bu problemle baş etmede konusunda lider olacak olan okul yöneticilerinin akran zorbalığıyla mücadele edebilmesi için öncelikle zorbalığı tanımlayabilmeleri çok önemlidir.

5.1.2.2. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Olarak Gördükleri Davranış Türlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Okul yöneticilerinin akran zorbalığı olarak gördükleri davranışlar birbirinden oldukça farklıdır. Yöneticiler çoğunlukla “el-kol şakası ve rahatsız edici davranışları” fiziksel zorbalık olarak, “hakaret, küfür, lakap takma, dalga geçme ve aşağılama” davranışlarını sözel zorbalık olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu davranış türlerinin yanı sıra “cinsiyetle alay etme”yi cinsel zorbalık ve “internette olumsuz paylaşımlar”ı sanal zorbalık türünde davranışlar olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgulardan yöneticilerin çoğunlukla fiziksel ve sözel davranış türlerini ve az da olsa cinsel ve sanal zorbalık davranış türlerini akran zorbalığı olarak gördükleri fakat zorbalığın dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme gibi pek çok diğer türlerini akran zorbalığı olarak görmedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin aralarında gerçekleşen davranışların bir kısmının, yöneticiler tarafından akran zorbalığı olarak görülmemesi sebebiyle, muhtemelen yöneticiler öğrencilerin arasında olup bitenlerin

farkında değildir ve müdahale etme gereği duymamaktadırlar. Yöneticilerin akran zorbalığı türlerine ilişkin farkındalıkları hem zorbanın davranışlarının kuvvetlenmemesi hem de kurbanın mağduriyet yaşamaması açısından çok önemlidir.

Alan yazın incelendiğinde okul yöneticilerinin akran zorbalığı olarak gördükleri davranış türlerine yönelik çok az araştırmaya rastlanmıştır. Norşenli'nin (2009) araştırmasında hem yöneticiler hem de öğretmenler okulda öğrencilerin birbirlerine küfürlü hitap etmelerinin sık karşılaştıkları bir davranış olduğunu belirtmişlerdir. Çinkır (2006) Ülkemizdeki okullarda öncelik sırasına göre sözel, fiziksel, duygusal ve cinsel içerikli şiddet türlerinden söz etmektedir. Atış Akyol vd. (2018: 452-453) araştırmasında öğretmenlerin akran zorbalığı olarak gördükleri davranış türlerini okul öncesi öğretmenlerinde ağırlıklı olarak fiziksel ve duygusal/psikolojik zorbalık olarak tanımladıkları, bunların yanı sıra farklı yaşlar arası zorbalık, iletişimi engelleyen zorbalık gibi farklı tanımladıklarını bulmuştur. Sınıf öğretmenleri ise genelde fiziksel ve duygusal / psikolojik zorbalık olarak iki türe ayırmışlardır. Rehber öğretmenleri fiziksel, sözel ve duygusal / psikolojik zorbalık olarak ifade etmişler, aynı zamanda akran zorbalığını sanal zorbalık, kardeşler arası zorbalık, arkadaşlar arası zorbalık gibi türlere ayırdıklarını bulmuştur. Tüm öğretmenler akran zorbalığının fiziksel boyutunu ağırlıklı olarak vurgulamışlardır. Çubukçu ve Dönmez (2012) ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin okuldaki şiddet hakkındaki görüşlerini incelemişler ve öğretmenler en sık fiziksel şiddet, ardından sözel şiddet ve psikolojik şiddet tanımlamasında bulduklarını belirtmişlerdir.

Yöneticilerin ne tür davranışları zorbalık olarak algılarını anlamak zorbalığı önleme çabalarının başarıya ulaşması için çok büyük bir öneme sahiptir. Alan yazında araştırmacılar eğitimcilerin çoğunlukla fiziksel ve sözel zorbalığı akran zorbalığı olarak tanımladıklarını ifade etmişlerdir. Mevcut araştırmadaki sonuçlar da alan yazınla uyumaktadır. Yöneticilerin sadece fiziksel ve sözel zorbalık değil diğer bütün zorbalık türleri hakkındaki akran zorbalığı algılarının genişletilmesine ihtiyaç duyulduğu açıktır.

5.1.2.3. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Farkındalıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmada okul yöneticilerin yarısından fazlası akran zorbalığını okullarında yaşanan bir sorun olarak görmektedir. Yöneticilerin akran zorbalığı konusunda birbirinden farklı düşünceleri mevcuttur. İki yönetici “okullarında yalnız kız öğrenciler olmasından dolayı daha az yaşanan bir sorun” olarak görürken bir yönetici tam tersi bir düşünceyle “karma sınıflarda daha az yaşanan bir sorun” olduğunu belirtmektedir. Bir yönetici “eğitimle önlenebilen bir sorun” olarak görürken başka bir yönetici akran zorbalığının “akademik başarının öğrencide yarattığı psikolojik baskı” olarak görmektedir. İki yönetici “yeni gelen öğrencilerin arasında daha çok yaşanan bir sorun” olduğunu ifade ederken bir yönetici ise “öğrencilerin geldikleri yerlerden ve yaşam biçimlerinden kaynaklı bir sorun” olduğunu düşünmektedir. Bir yönetici “daha çok psikolojik ve duygusal anlamda yaşanan bir sorun” olarak görürken başka bir yönetici ise “daha çok pansiyonda yaşanan bir sorun” olarak değerlendirmektedir.

Alan yazın taramasında pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki okul yöneticilerinin akran zorbalığı farkındalıklarına yönelik hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Alan yazındaki çalışmaların birçoğu gözlem tekniğinden çok öğrencilerin öz bildirimleri yoluyla yapılmış çalışmalardır. Bu tür çalışmalara getirilen eleştirilerden birisi kurban çocukların gerçek oranlarının belirtildiğinden daha yüksek olacağıdır. Çünkü birçok öğrenci utandığından, dışlanmak istemediğinden veya durumu bildirdiği takdirde zorba öğrenci tarafından tekrar aynı davranışa maruz kalacağından korkmakta ve durumlarını bütün netliğiyle belirtememektedirler (Unnever ve Cornell, 2004).

Çocukların okulda zorba davranışlara uğrayıp uğramadığını fark etme görevi ilk olarak ailelere düşmektedir. Ancak okullardaki zorbalık olaylarının tespit edilmesi ve engellenmesinde tüm sorumluluğu sadece anne babalarda görmek de doğru olmaz. Ailelerin yanı sıra, tüm gün çocukla karşılıklı iletişim halinde oldukları için öğretmenlere ve okul yöneticilerine de okul zorbalığının önlenmesinde büyük

sorumluluklar düşmektedir (Çınkır ve Karaman Kepenekçi, 2003). Akran zorbalığının ortadan kaldırılmasının, okullarda öncelikle bu problemin dillendirilmesiyle oluşacak farkındalıkla başlayacağı düşünülmektedir (Çakır, 2017: 109). Öğretmenlerin akran zorbalığı konusundaki farkındalığı zorbalığı etkileyen önemli bir etmendir. Araştırmalar akran zorbalığının daha çok öğretmen kontrolünün olmadığı alanlarda meydana geldiğini göstermektedir. Bu nedenle öğretmenler okulda yaşanan akran zorbalığı olaylarının sadece çeyreğinden haberdar olabilmektedirler (Atlas ve Pepler, 1998). Mishna vd.'nin (2005: 732) araştırmasına göre öğretmenler, zorbalık davranışlarını “normal” davranışlardan ayırt etmekte zorlandıklarını ve dolayısıyla bunlara ne tür yanıt vereceklerini bilemediklerini belirtmişlerdir. Çocuğun veya ailesinin öğretmene karşı kaygılarını belirttiği durumlarda bile öğretmen, bir çocuğun kendisine zorbaca davranılmış olduğu duygusuna kapıldığını fark etmemiş veya çocuğun durumunu ciddiye almamıştır. Atış Akyol vd.'nin (2018: 15) araştırma sonucuna göre öğretmenler fiziksel zorbalığa diğer zorbalık türlerinden daha çok dikkat çekmiştir. Bunun fiziksel zorbalığın daha gözlenebilir olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Birbiriyle kavga eden akranların, birbirine fiziksel şiddet uygulayan bir çocuğun ya da fiziksel şiddete maruz kalan zorbanın verdiği tepkiler çok daha rahat fark edilebilmekte ve gözlenebilmektedir.

Bu araştırmada çoğu okul yöneticisinden farklı şekilde araştırmaya katılan bazı yöneticiler ise “akran zorbalığını sorun olarak görmemektedir.” Alan yazında bu ifadeyle örtüşen düşüncelere rastlanmaktadır. Tezcan'a (2015: 93) göre okul yöneticileri öğretmenlere kıyasla öğrenciler arasında şiddet ve zorbalığın okullarında ciddi bir problem olduğunu düşünmemektedirler. Dölek'e (2002) göre okul yönetimleri genellikle zorbalık sorunlarının kendi okullarındaki varlığını kabul etmede gönülsüz davranmaktadırlar. Bu şekil bir kabullenişin okulun yetersizliğini yansıtabileceğini ve okulun kötü anılmasına sebep olabileceğini görüşündedirler. Fakat yine alan yazına bakıldığında akran zorbalığı her okulda rastlanan bir sorun olarak görülmektedir (Açıkgöz, 2017).

Yöneticilerin farkındalıklarının birbirinden bu kadar farklı olması veya akran zorbalığının farkında olmamaları öğrencilerle yöneticiler arasında birbirlerine karşı güven sorunu yaratmaktadır. Okul yöneticilerine güvensizlik akran zorbalığına kurban olan öğrencilerin bu durumu paylaşmamalarına sebep olmaktadır. Genç'in (2007) genel liselerdeki bazı müdürlerin akran zorbalığıyla alakalı düşüncelerini araştırdığı çalışma sonucuna göre öğrenciler, akran zorbalığıyla ilgili her türlü olayda okul müdürü başvurmamaktadırlar. Akran zorbalığının yalnızca görülebilen yani fiziksel zorbalıkla sınırlı olmadığı bu nedenle okul yöneticilerinin akran zorbalığı farkındalıklarına dikkat etmeleri gerektiği unutulmamalıdır.

5.1.2.4. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Sıklığına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Süregelen bir sorunun ne sıklıkta gerçekleştiğini bilmek, sorunun çözümüne yönelik daha doğru kararlar alınmasını sağlayabilir. Mevcut çalışmanın yapıldığı okulların yöneticilerinden biri akran zorbalığının “dönem başında ya da senede bir” gerçekleştiğini düşünürken “dönem başlarında çok” yaşandığını düşünen üç yönetici, “ayda bir” yaşandığını düşünen iki ve “haftada bir” yaşandığını düşünen bir yöneticiye rastlanmıştır. Bazı yöneticiler ise kendi okullarında akran zorbalığının “hiç” yaşanmadığını düşünmektedirler.

Alan yazın taramasında akran zorbalığının ne sıklıkta gerçekleştiğine dair genellikle öğrenci ve araştırmacı görüşlerine rastlanmakla birlikte yönetici görüşlerine yer veren yalnızca bir araştırmaya rastlanmıştır. Mevcut araştırmadaki yöneticilerin akran zorbalığının sıklığına ilişkin düşünceleri Alan yazında yer alan yönetici düşünceleriyle tutarlılık gösterirken, alan yazında yer alan öğrencilerin bu konuya ilişkin düşünceleriyle çelişmektedir. Norşenli'nin (2009: 105) araştırmasında okullarda yaşanan duygusal, fiziksel, cinsel ve sözel içerikli şiddetle yönetici ve öğretmenlerin çok sık karşılaşmadıkları görülmüştür. Yönetici ve öğretmenlerin şiddet içeren bu tür davranışlarla genelde nadiren karşılaştıkları; sadece sözel içerikli şiddet davranışıyla

“sık sık” karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Her zaman karşılaştıkları bir şiddet düzeyine bu araştırmada rastlanmamıştır.

Zorbaca davranışların sıklığını belirlemeye yönelik yapılan çalışmada; öğrencilerin yarısından az fazlasının bir dönem boyunca bir iki defadan haftada birkaç defaya kadar değişen sıklıklarda zorbaca davranışa uğradığı, yarısından azının diğer öğrencilere zorbaca davranışlarda bulunduğu ifade etmiştir. Haftada birkaç kez zorbalığa maruz kaldığını belirten öğrencilerin (kronik mağdurların) oranının yüzde sekiz olduğu, zorbaca davranışlarda bulunan öğrencilerin (kronik zorba) yüzde üç'e yakınının kız, yüzde altısının ise erkek olduğunu belirtmiştir (Dölek, 2002). Satan'ın (2006) yaptığı çalışmada; “Bu öğretim yılında zorbalığa uğradınız mı?” sorusuna yarısından fazlasının zorbalık içeren davranışlara maruz kaldığını belirtmiştir. Karaman Kepenekçi ve Çinkır'ın (2006) çalışmasında, öğrencilerin sırasıyla en fazla sözel zorbalığa, duygusal zorbalığa ve cinsel zorbalığa akademik yıl boyunca en az bir kez maruz kaldığı saptanmıştır. İngiltere'de Smith (1991) ilköğretim öğrencilerinin yüzde sekizinin, orta öğretim öğrencilerinin ise yüzde onunun diğer öğrencilere haftada bir defa veya daha fazla zorbalık yaptığını itiraf ettiğinin bilgisini vermiştir. Rigby (1997) Avustralya'da yaptığı araştırmada yedi öğrenciden birinin haftada en az bir kez zorbalıkla karşılaştığını yazmıştır.

Mevcut araştırmada bazı yöneticiler kendi okullarında akran zorbalığının hiç yaşanmadığı söylemektedirler. Bu sonuç, alan yazınla yer alan sonuçla çelişmektedir. Açıkgöz'e (2017: 55) göre zorbalığın olmadığı bir okul yoktur. Öncelikle tüm okul yöneticilerinin farkında olsalar da olmasalar da her okulda olduğu gibi az ya da çok miktarda kendi okullarında da akran zorbalığının olduğunu kabul etmesi ve bu durumun sıklığını doğru tespit edip gerekli çalışmaları başlatmakta ve yürütmekte kendilerine büyük sorumluluk düştüğünü bilmeleri gerekmektedir.

5.1.2.5. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Gerçekleştiği Yerlere İlişkin Fikirlerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmanın yapıldığı okulların yöneticileri akran zorbalığının en fazla bahçede ve pansiyonda gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Daha sonra sırasıyla koridorda, sınıfta, kantinde, yemekhanede yemek sırasında, tuvalet giriş çıkışlarında, okul servisi, spor salonu ve okul yolunda akran zorbalığının olduğunu belirtmektedirler.

Akran zorbalığının en fazla bahçede gerçekleşmesi alan yazınla benzerlik göstermektedir. Araştırmalar öğrencilerin zorbalığa en fazla okulda, özellikle de okuldaki oyun alanları (Craig, Pepler ve Atlas, 2000), okulun bahçesi, sınıf, okul çevresi, okul koridorlarında (Yurtal ve Cenkseven, 2007), maruz kaldıklarını ve uyguladıklarını göstermektedir. Kartal ve Bilgin'in (2009) araştırmasında öğretmenler zorbalığın en çok bahçede, öğrenci ve veliler ise sınıfta yaşandığını bildirmektedir.

Alan yazında mevcut araştırma sonucuyla çelişen araştırmalara da rastlanmıştır (Genç, 2007; Kartal ve Bilgin, 2007; Koç, 2006; Özkan ve Çiftçi, 2010). Genç'in (2007: 182) araştırmasına göre genel liselerdeki bazı müdürlerin ve rehber öğretmenler zorbalığın en çok okuldan çıktıktan sonra olduğunu, okul sınırları içinde çok nadir olmakla birlikte koridorlarda, okul bahçesinde, tuvaletlerde ve öğrencilerin kalabalık oldukları yerlerde gerçekleşmekte olduğunu düşünmektedirler. Özkan ve Çiftçi (2010) ile Kartal ve Bilgin (2007) de öğrencilerin zorbalığa daha çok sınıflarda uğradıklarını belirlemiştir.

Mevcut araştırmada ise pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticileri akran zorbalığının en çok bahçede ve pansiyonda gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Okul pansiyonlarında akran zorbalığına yönelik alan yazında rastlanan bir araştırmada da benzer sonuca ulaşılmıştır. Bulgurcu'nun (2011) araştırmasına göre yatılı okullarda yatakhane zorbalığının en çok olduğu yer olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle bahçede ve pansiyonda nöbet tutan öğretmenlere akran zorbalığı konusunda büyük görev düştüğü ve görevli yönetici, öğretmen ve çalışanların akran zorbalığı farkındalığı, akran zorbalığını

önleme ve müdahale konularında son derece donanımlı olmaları gerektiği sonucu çıkarılabilir.

5.1.2.6. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı Tanıklıklarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırmada okul yöneticilerinin çoğunluğu akran zorbalığına tanık olduklarını ifade etmektedirler. Yöneticilerin akran zorbalığına tanıklıkları incelendiğinde en fazla “akademik başarısızlıktan kaynaklı psikolojik baskı kurma” psikolojik zorbalık ve “fiziksel şiddet uygulama” fiziksel zorbalıklarına tanık oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra yöneticiler “emir verme” sözel zorbalığı, “eşyaları karıştırma” eşyalara zarar verme veya çalma zorbalığı ve “sanal ortamda yapılan” siber zorbalığa da tanık olduklarını belirtmektedirler. Yöneticilerin yalnızca birkaç tanesi kendi okullarında herhangi bir akran zorbalığına “tanık olmadıklarını” ifade etmektedir.

Akran zorbalığı hakkında bilgi elde edinmekte pek çok güçlük mevcuttur. Bununla birlikte alan yazın incelendiğinde “öğretmen ve ebeveyn raporları, öğrenci öz değerlendirme raporları, zorbalığın doğrudan gözlemlenmesi, bireysel görüşme” gibi yöntemler sayesinde akran zorbalığı hakkında bilgi edinilebileceğine değinilmiştir. Hatırlanması gereken bir şey de öğretmenler, danışmanlar, yöneticiler ve aileler öğrencilerle devamlı iletişim kurarlar ve bütün gün onları oynarken, birbirlerine şaka yaparken, dövüş ederken ya da zorbalık esnasında gözlerler (Byrne, 1999; Hazler, 1996, Rigby, 1996; Schafer and Smith, 1996 akt. Hazler, Miller, Carney ve Green, 2001). Alan yazın incelendiğinde okul yöneticilerinin tanık olduğu akran zorbalığına ilişkin daha önce hiçbir araştırmaya rastlanamamıştır.

Açıkgöz’ün (2017) araştırma sonucunda da mevcut araştırmayla benzer şekilde okul başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin zorbalığa uğradıkları ve diğer öğrenciler tarafından dışlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırmada okul yöneticilerinin ifadelerine benzer şekilde Yurtal’ın (2006) akran zorbalığı yapma, şahit olma ve kurban olma oranlarını tetkik ettiği bir araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun okulda şiddetin olduğunu davranışlara şahitlik ettikleri ortaya çıkmıştır. Çinkır ve Karaman

Kepenekçi'ye (2003) göre bazı çocuklar sınıfta zorbalığa uğradıklarını ifade etseler de, bu hadiseler çoğunlukla sınıfın dışında ve okul görevlilerinin göremeyecekleri alanlarda meydana gelmektedir. Durumun böyle olması bazı yöneticilerin okullarında kaba kuvvet olaylarının meydana gelmediğini düşünmelerine sebep olmaktadır. Bu araştırma bulguları mevcut araştırmadaki bazı yöneticilerin kendi okullarında herhangi bir akran zorbalığına tanık olmamalarının da sebebi olabilir.

Öğretmenlerin akran zorbalığını doğrudan gözlemlemesi zordur (Craig vd., 2000). Alan yazın incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun da akran zorbalığına kurban olsa dahi çok çeşitli nedenlerle bu durumu okul yöneticilerine bildirmedikleri görülmüştür. Bu nedenle okul yöneticilerinin akran zorbalığına bizzat tanık olmaları büyük bir önem arz etmektedir. Zorbalığına tanık olma yöneticilerde zorbalığa karşı farkındalık sağlama, yöneticilerin kurban ve zorbaları anlama, konuya müdahale etme ve daha sonrası için önlemler almalarına vesile olmaktadır.

5.1.2.7. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Sebepleri Hakkında Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada yer alan pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığının sebeplerini zorbaların ve kurbanların sebepleri olarak ikiye ayırmışlardır. Yöneticilere göre “ön plana çıkma isteği, fiziksel üstünlük kurma çabası ve özgüven eksikliği” gibi kişisel faktörler, “ailedeki şiddet, sevgisizlik ve ilgisizlik, cinsiyet farklılığı, anne babanın boşanması, maddi imkânsızlık ve ailenin başarıya ilişkin beklentileri” gibi ailesel faktörler ve “televizyon, sosyal medya ve arkadaş ilişkileri” çevresel / dışsal faktörler zorbalığın sebepleri olarak düşünülmektedir. Yöneticilere göre “disiplinli aile ortamı, ilgili aile ve sevgisizlik” ailesel faktörleri ve “kendini ifade etme güçlüğü, içine kapanık olma ve dışlanma duygusu” kişisel faktörleri ise akran zorbalığına kurban olmanın sebepleri olarak belirtilmektedir.

Alan yazında yer alan bir araştırma mevcut bulgularla benzerlikler göstermektedir. Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre öğrencinin kişisel özelliklerinden kaynaklanan şiddet içerikli davranışların en önemli nedenleri kaygı düzeyinin çok düşük

ya da çok yüksek olmasıdır. Arkadaş edinememe, derslerinde başarılı olamama kaygısı, bir grubun üyesi olma, karşı cinse hoş görünme ve bedenindeki değişikliklere karşı duyulan kaygılar gençlerde bastırılmış duygular oluşturduğu ve bu duyguların zaman içinde şiddete dönüştüğü yorumu yapılabilir (Karataş, 2002: 26).

Araştırmadaki akran zorbalığının zorbalara dair ailesel faktörlere dayalı sebepleri alan yazınla benzeşmektedir. Atış Akyol vd.'nin (2018) araştırmasının sonucunda öğretmenlerin zorbalığın ailevi sebeplerden kaynaklandığını düşünme nedenleri erken çocukluk döneminde model olarak öğrenme yoluyla zorba davranışların aileden öğrenilmiş olabileceği, aile içinde meydana gelen birtakım problemler sonucunda çocuğun bu davranışları sergilediği, çocuğun boşanma, ölüm gibi durumlara karşılık olarak zorbalık yapabileceği gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Karataş (2002), anne baba saldırganlık düzeyi ile liseli gençlerinin saldırgan yaklaşım ve eylemler sergilemeleri arasında bağlantı olduğunu ifade etmektedir. Yüksek saldırganlık düzeyi gösteren annesi veya babası olan gençlerin saldırganlık puanları, düşük ve orta saldırganlık düzeyi gösteren annesi veya babası olan gençlerin saldırganlık puanlarından farklılık göstermektedir. Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre öğrencinin ailesinden kaynaklanan nedenler bakımından okullarda yaşanan şiddet içerikli davranışlara başvurma nedenlerinden en önemlisi ailenin gelir düzeyinin düşük olmasıdır. Çubukçu ve Dönmez'in (2012: 62) araştırmasının sonucunda ilköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla aileden kaynaklanan aile içi şiddet, ailenin eğitimsizliği, parçalanmış aile, sevgisizlik, ilgi çekmek, sosyoekonomik yapıya bağlamaktadırlar.

Mevcut araştırmadaki akran zorbalığının zorbalara ilişkin dışsal / çevresel faktörlere dayalı sebepleri alan yazınla benzerlik göstermektedir. Çubukçu ve Dönmez'in (2012) araştırmasının sonucunda ilköğretim okul yöneticilerinin okulda yaşanan şiddet olaylarının sebepleri içerisinde ailenin dışında yazılı ve görsel basın, toplumun kültürel yapısı ve sosyal çevreyi de görmektedirler. Genç'in (2007: 183) genel liselerdeki bazı müdürlerle alakalı araştırma sonucuna göre öğrencilerin, kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli programlardan etkilendikleri gözlenmektedir. Bazı

televizyon programlarının, öğrencilerde şiddet davranışlarına eğilimi artıracak biçimde olumsuz bir etkisi olduğuna inanılmaktadır. Öğrencilerin arkadaş çevreleri, zorbalık ve şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında etkilidir. Yavuz (2009) gruplaşmalar, grup içerisinde kendini güçlü hissetme ve gruptakilere dediğini yaptırma, gençlik ve delikanlılık duyguları, televizyon dizilerinden etkilenme şeklinde şiddetin nedenleri sıralamıştır.

Bu araştırmada akran zorbalığının kurbanlara dair ailesel ve kişisel faktörlere dayalı sebepleri alan yazınla benzerlik ve farklılıklar göstermektedir. Atış Akyol vd.'nin (2018: 454) araştırmasının sonucunda çocukların zorbalığa uğrama, kurban olma nedenleri tüm öğretmenler tarafından çoğunlukla kişisel özelliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Hart ve arkadaşları (1992), fiziksel cezalandırma ile çocukların saldırgan hareketlerinin bağlantılı olduğunu, kurbanların ailelerinin ise çok fazla koruyucu yaklaşımları sebebiyle çocuklarının davranış kontrolü geliştirmelerini desteklemediklerini belirtmiştir (akt. Cenkseven Önder ve Yurtal, 2008: 16). Kartal ve Bilgin'in (2012) araştırma sonucuna göre hem kurbanlar hem de zorba-kurban öğrenciler zorbalığa maruz kalma sebeplerinden ilkinin fiziksel zayıflık olduğunu dile getirirken, zorbalar arkadaşı olmayan çocukların zorbalığa uğradığını dile getirmişlerdir.

Araştırmada okul yöneticileri zorbalığın kaynağını okulun dışında aramakta, okul yönetimine bağlı herhangi bir sebepten söz etmemektedirler. Genç (2009) Doğu Anadolu'da çalışan lise müdürlerinin okullarda zorbalık davranışlarıyla ilgili fikirlerini almış ve müdürlerin görüşlerinin genellikle öğretmenlerin ve ailelerin zorbalık konusunda etkili oldukları yönünde olduğu sonucuna varmıştır. Mevcut araştırmanın sonucuna benzer şekilde, bu konuda müdürlerin fazla mesuliyet almak istemedikleri sonucu da bulgular arasındadır. Yöneticiler zorbalığın sebepleri arasında kendilerinden bahsetmemelerin altında kendilerini bu konuda sorumlu hissetmemeleri yatıyor olabilir. Yöneticiler akran zorbalığının okul yönetimi, öğretmen ve öğrenci kaynaklı sebepleri olabileceğini fark etmeli ve bu sebeplerin ortadan kaldırılması için çaba sarf etmelidirler sonucu çıkarılabilir.

5.1.2.8. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Aldıkları Önlemlere Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada okul yöneticilerine akran zorbalığıyla ilgili aldıkları önlemler sorulmuştur. Yöneticilerin akran zorbalığına karşı çok çeşitli önlemler aldıkları saptanmıştır. Yöneticilerin çoğunluğu “boş derslerde başka öğretmenleri sınıfa göndermek” önlemini aldıklarını ifade etmektedirler. Daha sonra sırasıyla “kamerayla izlemek”, “nöbetçi öğretmenleri görevlendirmek”, “eğitim vermek”, “cep telefonlarını yasaklamak”, “velilerle iletişime geçmek”, “nöbetçi öğretmenleri yemekhanede bulundurmak”, “diğer öğrencilerden yardım istemek”, “öğrencilerle görüşme yapmak”, “güven ortamı oluşturmak”, “çocuklara sevgiyle yaklaşmak” ve “çeşme yaptırmak” önlemlerini aldıklarını ifade etmektedirler.

Bu araştırmada yer alan akran zorbalığı ile ilgili alınan önlemlerden bir kısmı alan yazınla benzeşmektedir. Dyrli’ye (2003) göre okullarda zorbalık veya her türlü şiddet davranışını veya kurallara aykırı çeşitli davranışları engellemeye yönelik olarak düşünülen önlemlerden biri okulların çeşitli yerlerine kameralar yerleştirilerek, olup bitenlerin okul yönetimleri veya güvenlik birimlerince izlenmesidir. Ögel, Tarı ve Eke’ye (2005: 60) göre okulda zorbaca davranışlar karşısında okulda kabadayılığın yapıldığı bölgeler var ise bu bölgeler okul yönetimi olarak başka amaçlar için kullanılacak şekle dönüştürülmelidir. Okulda eğitim gören öğrenciler zorbaca davranışlar hakkında eğitilmeli, ailelerin okulda yapılan faaliyetlere katılımı sağlanmalıdır. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin akran zorbalığı problemi konusunda hassasiyet göstermeleri ve sorunla başa çıkmak için gerekli çabayı göstermeleri gerekmektedir (Çinkır ve Karaman Kepenekçi, 2003). Gümüşler Başaran’a (2014: 23) göre öğrencilerin okul ortamı içinde kendilerini güvende hissedebilmeleri için, sorumlu yetişkinler tarafından dinleneceklerini ve zorbalığa karşı tolerans gösterilmeyeceğini bilmeleri gerekir. Zorbaca davranışları önlemede veli görüşmeleri, etkili iletişim, veli ve öğretmenlerin konuya gereken önemi vermeleri etkili olacaktır. Genç’e (2007) göre zorbalığın engellenmesinde aile önemli bir etkidir. Zorbalık ve

şiddetle baş etmeye yönelik eğitim programlarına ebeveynler mutlaka dâhil edilmelidir (Hoşgörür ve Orhan, 2017: 874).

Mevcut araştırmada yöneticilerin akran zorbalığına karşı aldıkları “diğer öğrencilerden yardım isteme” önlemine benzer şekilde alan yazına göre öğrenciler de uğradıkları zorbalıktan sonra kendileriyle en sık arkadaşlarının ilgilendiğini ifade etmişlerdir (Çakır, 2017; Pişkin, 2003; Ünalmiş, 2010). Zorbalığa uğrayan öğrenciler bu durumunu en çok arkadaşlarıyla paylaşmış ve sonuç olarak en çok yardımı da arkadaşlarından almıştır (Çakır, 2017: 111). Bu durum zorbalığa tanık olan diğer öğrencilerin, yöneticiler ve kurban öğrenciler nezdinde zorbalığın önlenmesinde çok büyük role sahip olduklarının işaretidir.

“Okul iklimi” öğrencilerin davranışları açısından önemlidir. Pişkin ve Ayas’ın (2005) yaptıkları araştırmada, kurbanların zorbalar sebebiyle okula karşı sevgilerinin büyük oranda eksildiği ve okulda kendilerini güvende hissetmedikleri bulunmuştur. Kızmaz’a (2006) göre gelişmiş ülkelerde yapılan çok sayıda araştırma okula bağlılık düzeyi düşük olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okulu seven ve okula bağlı olan öğrencilere oranla daha fazla suç işlediklerini ortaya koymuştur. Türnüklü’ye (2007) göre çok katı olan veya sınıfın düzeni sağlamada yetersiz olan öğretmenler öğrencilerin okulu sevmemesine neden olabilir ve bu durum da akran zorbalığı gibi saldırgan davranışta bir artışa yol açabilir. Mevcut araştırma da yöneticilerin öğrencilere sevgiyle yaklaştıklarını ifade etmeleri zorbalığa karşı değerli bir önlem olarak görülebilir.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırmada pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticilerinin akran zorbalığına yönelik aldıkları “boş derslerde başka öğretmenleri sınıfa göndermek”, “nöbetçi öğretmenleri görevlendirmek”, “cep telefonlarını yasaklamak”, “çeşme yaptırmak”, “nöbetçi öğretmenleri yemekhanede bulundurmamak” önlemlerine rastlanamamıştır. Araştırmacılar mevcut araştırmadaki önlemlerden daha farklı önlemlere de yer vermişlerdir. Totan (2007) zorbalığı önleyici çalışmalarda okulun bulunduğu bölgenin kültürünün de göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Burdur Rehberlik Araştırma Merkezi’ne (2017: 4) göre okul müdürleri zorbalığı

önlemek için öğüt verdiği şeyi kendisi de yapmalı, sorunun kapsamını değerlendirmeli, okul toplantılarında, iletişim kampanyalarında ya da sanatsal yarışmalarda okul değerlerini ön plana çıkararak topluluğu birbirine daha çok yakınlaştırarak zorbalığın yanlış olduğu mesajını pekiştirmelidir. Müdürler öğrencileri her gün selamlayarak, öğrencilerle konuşmak ve onlara isimleriyle hitap etmek gibi basit ve samimi hareketler sergileyerek, öğrencilerin okulla ve müdürlerle daha güçlü bir bağ kurmalarını sağlayabilirler. Ögel, Tarı ve Eke'ye (2005: 60) göre zorba davranış hakkında kesin kurallar konulmalı, zorbalara yaptırımlar uygulanmalı, öğrenciler ve öğretmenler zorba davranış karşısında göstereceği tutumlar hakkında eğitilmeli, okul dışındaki çevre kontrol edilmeli, zorba davranışa maruz kalan çocukların şikâyetlerini yazacakları kutular okulun değişik yerlerine konulmalıdır. Gümüşler Başaran'a (2014: 23) göre okullarda olumsuz davranıştan çok olumlu davranışlar dile getirilmeli, fazla rekabeti sağlayan bir ortam yaratılmamalıdır.

Öğrencilerin çoğunluğu zorbalık olaylarını önleme çalışmalarında okul yönetimini ve öğretmenleri yetersiz bulmaktadır (Çakır, 2017: 114). Öğrenciler bu nedenle yöneticiler ve öğretmenlerinden daha çok arkadaşlarına güvenmektedir. Bu durum okul yöneticilerin zorbalık olayları karşısındaki yetersizliğini ve okul yöneticileri ile öğrenciler arasında olması gereken nitelikli ilişkinin kurulamadığını bize göstermektedir. Akran zorbalığı hususunda yöneticilerin okulun bütün paydaşlarıyla iş birliği içerisinde çalışarak, zorbalığın kimler arasında, nerede ve ne zaman gerçekleştiğini belirleyerek, eylem planı yapmaları zorbalığın önlenmesinde hayati bir rol oynamaktadır.

5.1.2.9. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Uygulanan Disiplin Uygulamalarına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Araştırmada akran zorbalığıyla ilgili pansiyonlu ortaöğretim kurumları okul yöneticileri kendilerine yansıyan disiplin olaylarının sıklığını değerlendirirken yöneticilerin yarısı “kendilerine çok az yansıdığı veya hiç yansımadığını” ayrıca diğer

yarısı ise “yılda bir veya iki kez ve yılda üç veya dört kez yansıdığını” bildirmektedir. Genç’e (2007: 23) göre lise çağlarında kendi problemlerini kendilerinin çözmesi beklendiği için akran zorbalığı problemi öğrenciye bırakılmaktadır. Bu tip deneyimler edinmiş olan öğrenciler, maruz kaldıkları şiddet konusunda ne ailelerini ne de okul yöneticilerini veya öğretmenlerini haberdar etmektedir. Kartal ve Bilgin (2009: 551) öğretmenlerin daha önemli buldukları için fiziksel zorbalığı daha sık rapor ediyor olabilecekleri gibi diğer zorbalık türlerini fiziksel zorbalık kadar dikkat çekici olmadığından öğretmenler tarafından farkına varılmamış ve bu yüzden daha düşük sıklıkta bildirilmiş olabileceklerini düşünmektedir. Mevcut araştırmada Kartal ve Bilgin’in (2009) araştırmasına benzer şekilde öğretmenler gibi okul yöneticilerinin de zorbalık algısının genellikle fiziksel ve sözel zorbalığa yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yöneticiler de farklı zorbalık türlerinin farkına varamamış ve düşük sıklıkta bildirmiş olabilirler.

Akran zorbalığıyla ilgili pansiyonlu ortaöğretim kurumları okul yöneticilerinin çoğunluğu “hiç disiplin işlemi uygulamadıklarını” belirtmektedirler. Geri kalan yöneticiler ise “yılda bir ya da iki kişi, yılda üç kişi, altı kişi ve dönemde beş kişi” gibi değişik sayılar vermektedirler. Dönmezer, Gümüş ve Tümkaya’nın (2006: 181-200) “Kötü Muamele ve Etkileri” adlı araştırmasında, cezalandırıcı disiplin yöntemlerinin çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerinin doyumunu engellediği görülmüştür. Öğrenciler kendilerini “aşağılanmış”, “tehdit edilmiş”, “reddedilmiş” hissetmekte ve sonuçta ya daha fazla “içe kapanmakta” veya “psikosomatik” düzeye varan tepkiler göstermektedir. Gazi üniversitesinde gerçekleştirilen “ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları” isimli araştırmada araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlası lise yıllarında eğitimciler tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtirken, en çok başvurulan yöntemlerin başında tokatlama, kulak çekme, sopayla vurmak gelmektedir. Bu yöntemleri daha düşük oranlarda sille tokat, cetvelle vurma, sarsma izlemektedir. Öğrencilerin fiziksel cezanın “sınıf kurallarına uymama”, okulda ve sınıfta kavga etme”, “arkadaşlarını rahatsız etme”, “merasimlere katılmama” gibi nedenlerle uygulandığını ifade etmektedirler. Bu ceza uygulamalarının öğrencilerin davranış biçimleri üzerindeki

etkisine çoğu öğrenci “hiçbir değişiklik olmuyordu” ve “davranışları daha bozuluyordu” şeklinde ifade ederken çok az öğrenci “davranışları düzeliyordu” şeklinde ifade kullanmıştır (Mahiroğlu ve Buluç, 2003: 81-93). Genç'in (2007) genel liselerdeki bazı müdürlerin akran zorbalığıyla alakalı düşüncelerini araştırdığı araştırma sonucuna göre müdürler disiplin cezası vermeyi veya okuldan uzaklaştırmayı çözüm olarak görmektedirler. Örnekteki bütün okullarda, fiziksel kavga ve saldırı nedeni ile öğrenciler ceza almıştır. Öğrenciler, en çok yine fiziksel kavga ve sözel zorbalık yüzünden disiplin cezası almıştır.

Araştırma sonuçları disiplin cezalarının davranış düzeltmede ve zorbalığı engellemede faydalı olmadığını göstermektedir. Genel bir kural olarak okulda disiplin sıkılaştıkça gençlerin tepkisi de sertleşmektedir. Yörükoğlu'na (1989) göre gençler, öğretmenlerine karşı isyankâr, ters cevap veren, kuralları ihlal eder bir tavır takındıkları gibi kendi çevrelerinde de daha şiddet yanlısı ve uyumsuz olabilirler. Saldırgan gençler tepkilerini öğretmen ve yöneticilere gösteremezlerse, aralarında daha zayıf olanlara yöneltebilirler (akt. Yurttaş, 2010: 98). Pelendecioğlu'na (2011: 39) göre okulda zorbalık konusunda okul yönetiminin duyarlı olması, öğretmenlerle beraber önlemleri alması, zorbalık olduğunda ceza yerine iyileştirici çalışmalar yapması yararlı olur. Mevcut araştırmadaki yöneticilerin yarısından fazlasının öğrencilerine disiplin cezası vermemesi sevindiricidir. Diğer yöneticilerinde ceza yöntemini kullanmak yerine farklı yöntem ve tekniklerle yönelmeleri akran zorbalığının engellenmesi için faydalı olabilir.

5.1.2.10. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığıyla Baş Etme Yöntem ve Tekniklerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada okul yöneticilerine akran zorbalığıyla ilgili kullandıkları yöntem ve teknikler sorulmuştur. Yöneticiler akran zorbalığına karşı okul içi ve okul dışı çeşitli yöntem ve teknikler kullanmaktadırlar. Yöneticiler okul içinde en çok “rehber öğretmeni aktif kılma” yöntemini kullanmaktadır. Daha sonra sırasıyla “öğrencilere eğitim verme”, “öğrencilerle görüşme”, “diğer öğretmenlerle iş birliği yapma”, sınıf öğretmenleriyle iş birliği yapma”, “olayı resmileştirme”, “disipline sevk etme”,

“öğrencilerle sürekli iletişim halinde olma”, “öğrencilerin kendilerini değerli hissetmelerini sağlamak”, “kan bağıışı, huzurevi ziyareti gibi etkinlikler düzenleme” yöntem ve tekniklerinden söz etmektedirler. Yöneticiler akran zorbalığıyla ilgili okul dışı yöntem ve teknik olarak en fazla “veli ile görüşme” ve bunun yanın yanı sıra “velilere seminer verme” yöntem ve tekniklerini kullandıklarını ifade etmektedirler.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırmaya benzer yöntem ve tekniklerden bahsedilmiştir. Gökler’e (2009) göre okullarda meydana gelen akran zorbalığı davranışlarının engellenebilmesi amacıyla okul rehberlik servisi tarafından, okuldaki tüm personel (yöneticiler, öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve hizmetliler), veliler ve öğrencilerin de dahil olduğu bir ekip çalışmasıyla, tüm ilgililere zorbalık konusunda farkındalık eğitimleri verilerek etkili bir tedbir programı yapılabilir. Genç’in (2007) araştırma sonucuna göre rehberlik servislerinden yararlanmak, sorun çıkaran öğrencileri cezalandırmak, veli ve öğrencilerin bir araya getirerek sorunu birlikte değerlendirmek, öğrencilere karşı eşit davranmayı amaç edinmek gibi zorbalığa karşı yöntem ve tekniklerden bahsedilmiştir. Zorbalığı önleme çabalarının başarılı olması için, eğitimci ve yöneticilerin birlikte çalışmaları adına kesin kurallar koymaları ve bütün okula rehberlik etmeleri ve planlama, uygulama ve programın sürdürülmesine bütün paydaşların dâhil edilmesi önemlidir (Astor, Meyer, Benbenishty, Marachi ve Rosemond, 2005). Kennedy, Russom ve Kevorkian (2012) araştırmasının bulgularında yöneticiler ile öğretmenleri karşılaştırmış ve öğretmenlerin zorbalığı önleme programlarında daha büyük role sahip olmaları gerektiğini yöneticilere göre daha kuvvetli şekilde hissettiklerini ifade etmiştir. Öğrenciler, okul personelinin kendilerini yeterince koruyamadığını algılasa kendilerini okulda güvende hissetmeyebilirler. Bu durum öğrencilerin okulda huzursuz olmasına sebep olabilir ve öğrenciler okula karşı olumsuz tutum geliştirebilirler. Bu durumda öğrencilerin çeşitli gerekçelerle devamsızlık yapmaları kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla, başta okul yöneticileri olmak üzere öğretmen, psikolojik danışman ve diğer personelin, okulu, zorbalığa uğrayanları destekleyecekleri, koruyacakları ve kendini özgür ve güvende hissedecekleri bir ortam haline getirme sorumlulukları vardır (Pişkin, 2002: 531). Zorbalıkla mücadelede lise içi

paydaşlar kadar veli desteği de önemlidir. Yöneticiler öğretmenlere göre veli desteğinin daha fazla olduğunu düşünmektedirler. Velilerin okul içi aktivitelere katılımı, öğrencilerin başarısı için okula desteği ve en önemlisi de okulda görünür olmaları zorbalıkla mücadele için önemli bir adımdır (Tezcan, 2015: 84).

Yapılan alan yazın taraması ile mevcut araştırma sonuçları karşılaştırıldığında çok çeşitli ve farklı görüşlerin de olduğu görülmektedir. Genç (2007) genel liselerdeki bazı müdürlerin akran zorbalığıyla ilgili araştırmada okul müdürlerinin hem zorba hem de kurbanlarla ilgilenme biçimleriyle, her iki grup için de yaptıkları konuşmalarla, ikna ederek veya rahatlatarak çok sayıda öğrenciyi zorbalık yapmaktan alıkoydukları sonucuna ulaşmıştır. Zorbalık yapan öğrencilere yönelik yöneticiler özellikle sorun çıkaran öğrencilere bazı sorumluluklar vermeyi, emniyetle iş birliği yapmak suretiyle çeşitli seminerler ve konferanslar düzenlemelerini sağlaması da kullanılan diğer yöntem ve tekniklerdir. Çakır'a (2017: 109) göre akran zorbalığının önlenmesi ve ortadan kaldırılması için izlenebilecek bir yöntemde öğrencilere zorbalığa uğradıktan sonra yardım isteme yollarının öğretilmesi olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra öğretmen-öğrenci dayanışması, zorbalığın açık işaretlerine karşı duyarlılık kazandırmak amacıyla öğretmenlere gerekli eğitimlerin verilmesi, karşılıklı güven ilişkilerinin geliştirilmesi çalışmaları da okullardaki akran zorbalığının çözümü açısından önemli yöntem ve tekniklerdir. Genç'in (2007) araştırma sonucuna göre örneklem okullarda zorbalığı engellemek üzere çeşitli sosyal ve kültürel etkinlikler yapılmakta ve çeşitli seminerlerle öğrenciler bilgilendirilmektedir. Örneklem okullarında çeşitli sportif ve kültürel etkinlikler için olanakların artırılması, zorbalığı engellemede bir çözüm olabilir. Mevcut araştırmada ise okul yöneticileri "kan bağışi ve huzurevi ziyaretleri" gibi sosyal etkinlikleri de düzenlediklerini belirtmektedirler.

Araştırmalar akran zorbalığının çok çeşit ve unsuru olduğunu göstermektedir. Akran zorbalığıyla baş etmekte gerekli yöntem ve teknikleri belirlemek için pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri zorbaca davranışlarının neler olduğu, zorbalık sorununun yaygınlığı, öğrencilerin, kimlere ne tür zorbaca davranışlar yaptığı, okulun hangi bölgesinin bu tür davranışlar için elverişli mekânlar olduğu, zorba ve mağdur

öğrencilerin zorbalığa ilişkin tutumları, inançları ve düşünceleri saptamalıdır. Mevcut araştırmada örnekleme alınan okullardaki yöneticilerin farklı yöntem ve teknikler benimsemeleri her okulun kendine özgü sorunlar yaşamasına ayrıca yöneticilerin farklı düşünce, yeterlilik ve deneyime sahip olmalarına bağlanabilir.

5.1.2.11. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Kurban Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada okul yöneticileri akran zorbalığı yaşayan öğrencilere ilişkin çok çeşitli düşünceleri ve bu öğrencilere yönelik yaptıkları çeşitli çalışmaların olduğu belirtilmektedir. Yöneticiler en fazla “öğrencilerin kendi kendilerine güvenmesini sağladıklarını” ifade etmişlerdir. Daha sonra sırasıyla “dönem başında öğrencilere uyum programı uygulama / seminer verme”, sevgi ile yaklaşarak güven ortamı oluşturma”, “sınıf öğretmeni ile öğrenciyi görüştürme”, “rehber öğretmeni ile öğrenciyi görüştürme”, “sınıftaki öğrencilerle konuşma”, “zorbalığa maruz kalan öğrencileri zorbalığı yapan öğrencilerle görüştürmek”, “zorbalığa maruz kalan öğrencileri zorbalığı yapan öğrencilerle bir araya getirmek için görevler vermek” ve “zorbalıktan kurtulmaları için tavsiyelerde bulunmak” gibi çalışmalar yaptıklarını ifade etmektedirler.

Yapılan alan yazın taraması ile kendi araştırma sonuçlarımız karşılaştırıldığında benzer bir sonuca rastlanmıştır. Ünalmış (2010) araştırmasında öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne kadar ilgilendikleri sorusuna en sık oranda “çok” cevabını alırken, okuldaki zorbalığı önlemede öğretmen ve yöneticilerin ne kadar başarılı olduğu sorusuna ise en sık oranda “orta düzeyde başarılılar” cevabını almıştır.

Yapılan alan yazın taramasında kendi araştırma sonuçlarımızla ayrışan pek çok sonuca rastlanmıştır. Özdiñer Arslan (2008) zorbalığa maruz kalan öğrencilerin ortak özelliklerini güvensiz ve kendilerini koruyamayan, tutuk ve teslimiyetçi bir yapıda, utangaç ve içine kapanık, genellikle yakın arkadaşları olmayan ve aileleri genellikle aşırı koruyucu şeklinde sıralamıştır. De Wet ve Jacobs’un (2013: 342) araştırmasının sonucuna göre eğitimciler kurbanların da okul normlarına uymadıklarından ve zorbalığa

karşı “doğru” tepkileri vermediklerinden dolayı kınanmaları gerektiğini görüşündedirler. Ünalımış’ın (2010: 112) araştırmasında öğrencilere yöneltilen öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derece ilgi gösterdikleri ve okullarındaki zorbalığı önleyebilmede ne kadar başarılı oldukları sorularına birbiriyle tutarlı olacak biçimde en sık “bilmiyorum” yanıtı vermiştir. Araştırmacı bu sonucu, öğrencilerin bu soruya cevap vermek istememeleri, gerçekten bu konuda bir fikirlerinin olmaması ve yönetici-öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki kopukluklarına bağlamıştır. Bu veri ışığında zorbaca olayların önlenmesi açısından yönetici-öğretmen ve öğrenci işbirliği ve dayanışma içinde özveriyle çalışmaların yapılması bu üç grup arasındaki bilgi ve yardım akışının desteklenmesi oldukça önemli olduğu çıkarımında bulunmuştur. Çakır’ın (2017: 113) araştırmasında zorbalığa uğrayanlar, uğradıkları zorbalıktan sonra kendileriyle en çok ilgilenenin yine arkadaşları olup bu sıralamada okul yöneticilerin, sınıf ve rehber öğretmenlerin söylenme sıklığının da az olması okuldaki zorbalık olayları karşısındaki zafiyeti ve öğretmen ve öğrenciler arasında olması gereken nitelikli ilişkinin yoksunluğunu bize göstermektedir. Yine Gökler (2007) de ayrı ayrı zorbalık statüleri bazında sorduğu öğretmen ve yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere ne derecede ilgi gösteriyor sorusuna kurban öğrenciler “hiç ve çok az” cevabını vermiştir. Yönetici ve öğretmenlerin zorbalığı önlemedeki başarısı sorulduğunda ise kurban statüsündeki öğrenciler “hiç başarılı olmadıkları” cevabını vermişlerdir. Tural Hesapçioğlu ve Yeşilova’nın (2015) çalışmasında zorbalığa uğrayan öğrencilerden öğretmenlerin veya idarecilerin kendileriyle ilgilendiğini ifade edenlerin miktarının epeyce düşük bulunmuştur. Ayrıca çalışmada zorbalığa uğrayanlar uğramayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde öğretmen ve yöneticilerin zorbalığı önlemede başarılı olmadıklarını düşünmektedir. Pişkin’in (2003) araştırmasına göre zorbalığa uğrayan öğrenciler, zorbalık sonrası en fazla desteği arkadaşlarından sonrasında ise anne-babalarından gördüklerini belirtmişlerdir. Mevcut araştırmadaki yöneticilerin aksine rehber öğretmenden destek gördüklerini belirten öğrencilerin oranı çok az olup son sırada kalmıştır.

Bulgular zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük bir bölümünün zorbalığa maruz kaldığını bildirmediklerinin veya bildiremediğinin de bir belirtisi şeklinde düşünülmektedir. Öğrenciler öğretmenlerine durumlarını bildirseler de onların gerekenleri yapmakta genellikle kifayetsiz kaldıklarını düşünmektedir (Kartal ve Bilgin, 2009). Öğretmenlerin zorbalığa yönelik esnek yaklaşımı kurbanları yalnız ve çaresiz bırakmaktadır. Zaten zorbalığa uğradıklarını çevresindekilere söylememe eğiliminde olan bu kurbanlar tutarlı ve uygun bir girişimin olmaması durumunda sessiz kalacak ve zorbalığa uğramaya devam edeceklerdir (Kartal ve Bilgin, 2009: 542-543). Pişkin ve Ayaş'ın (2005) araştırma sonucunda zorbalığa uğrayan öğrencilerin yarıdan fazlası öğretmen ya da yöneticilerin zorbalığa uğrayan öğrencilere yeterli desteği sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Mevcut araştırmada ise yöneticilerin akran zorbalığına kurban olan öğrencilere çok çeşitli şekilde destek olduklarını ifade etmeleri ümit verici olarak yorumlanmakla birlikte alan yazınla uyum göstermemektedir.

Araştırmada ayrıca yöneticiler akran zorbalığı yaşayan öğrencilerin velilerine yönelik “velilerle görüşme” ve “ailelere dönem başında seminer verme” etkinliklerinde bulduklarını belirtmektedirler. Alan yazında bu ifadelerle uyuşan ve uyuşmayan birbirinden farklı iki bulguya rastlanmıştır. Kennedy vd.'nin (2012), araştırmasının bulgularında yöneticilerin zorbalık kurbanlarının aileleriyle konuşma konusunda özgüvene sahip olduklarını belirlemiştir. Tezcan'ın (2015: 93) araştırmasında ise tam ters bir düşünce mevcuttur. Genel lise ile anadolu-anadolu öğretmen-sosyal ve özel lise yöneticileri şiddete uğrayan öğrencinin ailesinin okul yönetimi tarafından haberdar edilmemesi ve meselenin “okul içinde” çözülmesi gerekliliğini daha çok savunmaktadır.

Alan yazında öğretmen ve okul yöneticilerinin akran zorbalığından haberdar olmamaları ve kurbanlara yönelik çalışmalar yapmadıklarına ilişkin pek çok bulgu ve sonuca erişilmiştir. Mevcut araştırmada alan yazının aksine yöneticilerin kurban öğrenciler ve velilerine ilişkin pek çok olumlu düşünce ve çalışma içerisinde olduklarını ifade etmeleri kurban öğrencilerin bu problemle baş edebilmeleri açısından ümit verici olarak yorumlanabilir.

5.1.2.12. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığında Zorbaya Karşı Yaklaşımlarına Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada okul yöneticileri akran zorbalığı yaşatan öğrencilere ilişkin farklı düşünceleri ve bu öğrencilere yönelik yaptıkları çeşitli çalışmaların olduğu belirtilmektedir. Yöneticiler en çok “rehberlik servisinin önerisini alma / etkin kılma” etkinliğini yaparken sonrasında sırasıyla “öğrenciyi uyarma, öğrenciyi disipline verme, zorba davranışın nedenini araştırma ve problemi çözme, sınıf öğretmeniyle görüşme, empati kurmalarını sağlama, öğrencilerle sözleşme imzalama, öğrencilere tavsiyelerde bulunma, öğrencileri izleme” gibi zorba öğrencilere yönelik çalışmalar yaptıklarını ifade etmektedirler.

Alan yazında araştırmadaki yöneticilerinin ifadelerine benzeşen pek çok araştırmaya rastlanmıştır. Arsenio ve Lemerise (2001) zorba olarak belirlenen çocukları diğer çocuklardan ayıran özelliklerin başında, zorbaların kendi davranışlarının başkalarının davranışları üzerinde nasıl duygusal sonuçlar yaratabileceğini bilememesi, başka insanlarla hislerini paylaşamaması ve empati kurma yeteneğinden yoksun olmasını saymaktadır. Siyez ve Kaya’ya (2011) göre akran zorbalığını önlemek amacıyla yapılan psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında empatik yaklaşımın geliştirilmesine yönelik çalışmalara yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hilooğlu ve Cenkseven Önder (2010) araştırmalarının sonucuna göre okul psikolojik danışmanları yapacakları bireysel veya grup danışmalarında ya da rehberlik çalışmalarında zorbalığın içinde olan öğrencilere ilişkin stresle mücadele etme, arkadaşlık ilişkilerini ilerletme, kendini anlatma, doğru iletişim yolları vb. becerileri edindirmeyi hedefleyen çalışmalara yoğunluk vermelidirler. Ayrıca zorbalığa dahil olan öğrencilere psikolojik yardım ve sosyal destek sağlanabileceğini önermiştir. Tekin’in (2006) bulgularına göre öğretmenler zorbalık yapan öğrenci ile birebir konuşarak ve kötü bir davranış olduğu konusunda öğrenciyi aydınlatarak, sorunu çözme davranışı gösterdiklerini ifade edilmektedirler.

Bu araştırmanın bulgularının tersine Zindi (1994) öğrencilere öğretmenlerinin zorbalığı durdurmak için neler yaptığını sormuş ve öğrencilerden en fazla oranda öğretmenlerinin asla bir şey yapmadığını belirtmişlerdir. Buna karşılık aynı çalışmada öğretmenler hemen hemen daima zorbalığı durdurmaya çalıştıklarına ilişkin seçeneği öğrencilerden üç kat daha fazla işaretlemişlerdir (akt. Kartal ve Bilgin, 2007: 212). Tural Hesapçioğlu ve Yeşilova'nın (2015) çalışmasına göre zorbalık yapan öğrenciler öğretmenlerin ve idarecilerin müdahalesinin düşük oranda olduğunu bildirmektedirler. Ayrıca alan yazında yöneticilerin “zorba öğrencilerle sözleşme imzalamalarına” benzer herhangi bir çalışma ve bulguya rastlanamamıştır.

Araştırmada pansiyonlu ortaöğretim kurum yöneticileri akran zorbalığını yaşatan öğrencilerin ailelerine ilişkin “veli ile görüşme” yapmakta olduklarını belirtmektedirler. Alan yazında benzer bir çalışmalara rastlanmaktadır. Görüşme yapmanın amacı insanların bir şey hakkında ne düşündükleri veya hissettiklerini öğrenmektir (Uysal, 2011: 51). Genç'in (2007) araştırma sonucuna göre zorbalıkla ilgili yaşanan sorunların çözümünde mutlaka aile ile iş birliği yapılmasının gerekliliğine inanılmakta ve bütün güçlüklerle rağmen, bir şekilde aileye ulaşmak için çaba gösterilmektedir. Yöneticiler ailelerin eğitim düzeyinin, öğrencilerin şiddet davranışlarına başvurmalarında önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle yöneticilerin ailelerden zorbalığı saklamamaları, aileleri zorbalık konusunda eğitici şekilde bilgilendirmeleri ve konuya ilişkin onların da fikirlerini almaları zorbalığın bu davranışı değiştirmelerine yardımcı olabilir.

5.1.2.13. Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarındaki Okul Yöneticilerinin Akran Zorbalığının Önlenmesi İçin Önerilerine Yönelik Sonuçlar ve Tartışma

Mevcut araştırmada okul yöneticilerine akran zorbalığının önlenmesi için önerileri sorulmuştur. Yöneticiler önerileri okul içine yönelik ve okul dışına yönelik öneriler şeklinde iki grupta toplanmıştır. Yöneticiler okul içine yönelik en fazla “Öğrencilere seminer/eğitim vermek” önerisinde bulunmuşlardır. Sonra sırasıyla “Öğrencileri kaynaştıran etkinlikler düzenlemek, üst sınıflardaki akli başındaki

öğrencilerden destek almak, bütün odalara öğrencileri eşit dağıtmak, sorunları tespit etmek için anket düzenlemek, aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin sınıflarını aynı koridorda bulundurmak, öğrencileri iyi tanımak, öğrencilere sabırlı olmak” önerilerinde bulunmuşlardır.

Araştırma grubuna dahil olan yöneticilerin akran zorbalığının önlenmesi için önerileri alan yazınla benzeşmektedir. Zorbalık ve şiddet cahilliğin bir belirtisidir (Buluç, 2005). Bunun için okul yöneticilerinin zorunlu tedbirleri alması gereklidir. Aksi taktirde eğitim kurumları zorbalık ve şiddetin öğrenildiği yerler haline gelebilir ve bu şekilde sözü edilen kurumlar gitgide toplumsal önemini yitirebilir (Hoşgörür ve Orhan, 2017). Atış Akyol vd.’nin (2018) araştırmasında okul öncesi ve ortaokul branş öğretmenlerinin çoğunluğu akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme yöntemleriyle ilgili ders içi etkinlikler kullanmasının yanı sıra rehberlik servisinin okul-aile iş birliği ile eğitimler düzenlemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Lumsden’e (2002: 2-6) göre okullar, öğrencilerine “sosyal beceriler, çatışma çözümü, öfke yönetimi ve karakter eğitimi” gibi programlar uygulayarak zorbalığı önlemek için proaktif bir yaklaşım sergileyebilir. Çinkır ve Karaman Kepenekçi’nin (2003: 251) eğitimcilerin zorbalığı engellemeye yönelik önerileri incelendiğinde, eğitimciler "öğrencilerin problemleriyle daha yakından ilgilenilmesi, öğrencilerin enerjilerini iyi yönlere kanalize edecek etkinliklerin düzenlenmesi, öğrencilere şiddet içermeyen sorun çözme becerilerinin kazandırılması ve öğrencilerle zorbalık ve sakıncalarını tartışan söyleşilerin düzenlenmesi gerektiğini" ifade etmektedir. Gençlere ve çocuklara sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere kolaylıkla ulaşma olanakları yaratılmalıdır. Bu önerilere ilaveten, okullardaki zorbalık ve şiddeti önlemede, “Okul Şiddet Profillerinin” çıkartılması faydalı olabilir (Hoşgörür ve Orhan, 2017: 874). Tura da (2008: 61) araştırmasının öneriler kısmında öğrencilerle yapılacak grup çalışmaları ve topluca yapılan etkinlikler (drama, spor, müzik etkinlikleri vs.) de öğrenciler arasında arkadaşlık ilişkilerinin geliştirilmesinde etkili olabileceğini belirtmiştir.

Öğretmenin temel görev ve sorumluluklarından birisi de öğrenciyi tam olarak tanımasıdır (Yurdakul ve Soyuçok, 2016: 287). Crothers ve Levinson’a (2004: 497) göre

akran zorbalığının engellenmesinde değerlendirme, önleme ve müdahale biçiminde bir yaklaşım olmalıdır. İlk aşama olan değerlendirmede gözleme, görüşmeye, sosyometrik ölçümlere, anketlere, öğretmen görüşlerine ve zorbaların kendi kendilerini değerlendirmelerine yer verilmelidir. Değerlendirme aşaması dikkatle tasarlanmalı ve yöneticiler, psikolojik danışmanlar, öğretmenler, psikologlar gibi işin uzmanlarından meydana getirilmiş bir toplulukça yürütülmelidir. Lumsden'e (2002: 2-6) göre okullarda zorbalığı önlemek için okul yönetimi, okuldaki zorbalık olaylarının yapı ve boyutunu belirleyebilmek için öğrencilere, okul personeline ve ailelere anket dağıtabilir. Toplanan verilere dayalı olarak daha isabetli değerlendirmeler yapıp gerekli önlemler alınabilir. Daha iyi bir denetim için her zaman çok fazla masraf yapmak gerekli değildir. Örneğin, okul müdürü öğrenciler arasındaki etkileşimlerde kalıcı değişimler sağlamak için, zorbalığın sadece olumsuz sonuçları üzerinde durmak yerine, öğrencilere model olma, koçluk, cesaretlendirme, övgü ve diğer yollarla destekleyerek olumlu davranışlar öğretilir.

Yöneticiler okul dışına yönelik en fazla “ailelere eğitim vermek” önerisinde bulunmuşlardır. Daha sonra “akademik başarısı birbirine yakın öğrencileri okula almak, devlet tarafından medyayı kontrol etmek, velileri eğitim ortamına katmak, ailelerle iletişim kurmak” önerilerinde bulunmuşlardır.

Tezel Şahin ve Özyürek'in (2014) çalışmalarında ailelere uzman kişi ya da kişiler tarafından verilen eğitimin şiddeti azaltacağı sonucunda paralellik göstermektedir. Yurdakul ve Soyuçok'un (2016: 302) araştırmasının sonucunda öğretmen adaylarının görüşlere bakıldığında genel olarak adaylar öncelikle şiddet belirtisi gösteren durumlarda öğrenci ile konuşup olayı anlamaya çalışmaları gerektiğini daha sonra ise öğrencilerin aileleriyle görüşüp olayın derinlemesine izlenmesi gerektiği belirtmişlerdir. Pişkin, Öğülmüş ve Boysan (2011) okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve velilerin bulunduğu bir ekip oluşturulması ve eğitime iştirak edenlerin tümünün şiddet konusunda sürecin içine katılması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Görsel ve yazılı basında zorbalığa dair verilen haberlerde, konunun gerçek yüzüne dikkat çekilmeden meydana gelen olayların çarpıcı bir biçimde işlenmesi araştırmacılar tarafından doğru bulunmamaktadır. Genç'in (2007: 183-184) araştırma sonucuna göre bazı televizyon programlarının, öğrencilerde şiddet davranışlarına eğilimi artıracak biçimde olumsuz bir etkisi olduğuna inanılmaktadır. Öğrencilerin kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli programlardan etkilendikleri gözlenmektedir. Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu'na (2005) göre model alınan ve kanıksanan vurdulu kırdılı, şiddet içeren sahneler bir süre sonra insanların yaşamlarına girmekte, en küçük bir olayda hemen silah, sopa, taş, yumruklaşma gibi saldırgan davranışlar devreye girmektedir. Espelage'a (2014: 261) göre okul yöneticileri zorbalık önleme çalışmalarına vurgu yapmak ve toplumun konuya müdahil olmasına katkıda bulunmak için yerel medya ile yakın çalışma içinde olmalıdır. Bu çalışmanın her yıl özellikle zorbalık farkındalık ayı olan ekim ayı içerisinde yapılması yararlı olacaktır.

Araştırmada yer alan okul içine yönelik "üst sınıflardaki akli başındaki öğrencilerden destek almak, bütün odalara öğrencileri eşit dağıtmak, aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerin sınıflarını aynı koridorda bulundurmak, öğrencilere sabırlı olmak" ve okul dışına yönelik "akademik başarısı birbirine yakın öğrencileri okula almak" önlemlerine veya benzer önlemlere alan yazında rastlanamamıştır. Bu durumun sebebi alan yazında pansiyonlu orta öğretim kurumlarına ve okul yöneticilerinin düşüncelerini öğrenmeye yönelik araştırmanın sayısının az olması olabilir. Diğer bir sebep ise son zamanlarda okul yöneticilerinin akran zorbalığı hakkındaki bilgi ve farkındalığın artmış olması ve yöneticilerin yeni önlem ve öneriler geliştirebilmiş olmaları olabilir.

Bu araştırmada okul yöneticilerinin akran zorbalığını önlemeye yönelik önlemler arasında kapsamlı bir program geliştirme, doktorlar ve okul hemşiresi desteği, polis ve her türlü güvenlik güçleriyle iş birliği, teknoloji araçları ve internetin doğru ve güvenli kullanımı ve siber suçlarla mücadele gibi konulara değinmemişlerdir. Öğretmenleri konunun içine dâhil edecek bir söylemde bulunmamaktadırlar. Genelde kişisel düşüncelerini içeren ve deneme yanılmayla sonuçları başarıya ulaşıp ulaşılmayacağı

anlaşılacak olan önlemlerden söz etmektedirler. Yöneticilerin her birinin kendi okulları özelinde akran zorbalığına yönelik kapsamlı önleyici programlar geliştirmeleri gerekmektedir.

5.2. Öneriler

Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı ve yönetici davranışlarını inceleyen bu araştırmanın bulgularına dayanılarak pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı ve yönetici davranışlarına ve araştırmacılara yönelik şu önerilerde bulunulmuştur:

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler

1- Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler fiziksel zorbalığa dönem boyunca bir defa maruz kaldıklarını ifade ederken sözel zorbalığa, dışlamaya, söylenti çıkarma ve yaymaya, eşyalarına zarar vermeye ve cinsel zorbalığa çok nadir maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrencilerin fiziksel zorbalığa kurban olma sıklıklarının dönem boyunca bir defadan hemen hemen hiçbir zamana indirmek ve sözel zorbalık, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyaları zarar verme ve cinsel zorbalığa maruz kalmanın hiçe yakın olması için yöneticilerin üstlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri gerekmektedir.

2- Araştırma sonuçlarına göre pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin akran zorbalığının alt boyutları arasında en fazla fiziksel zorbalığı sonra sırasıyla sözel zorbalık, dışlama, eşyalara zarar verme, cinsel zorbalık ve en az söylenti çıkarma ve yayma zorbalığını gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin fiziksel zorbalık başta olmak üzere her tür ve şekilde gerçekleşen zorbalık hakkında tedbirlerini arttırmaları gerekmektedir.

3- Araştırmanın sonucunda sınıf düzeyine göre akran zorbalığına kurban öğrencilerin alt sınıflarda, zorbalığı yapanların ise üst sınıflardaki öğrenciler olduğu ortaya çıkmaktadır. Pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri alt sınıfların bu mağduriyetini gidermek

için öğrenciler kaçınıcı sınıfta olursa olsun okulda eşit haklara sahip oldukları vurgusunu yapmalıdır.

4- Araştırma sonuçlarına göre pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre hem daha çok kurban hem de zorba olduklarına görülmektedir. Bu bağlamda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri öğrenciler ve velilerine cinsiyet bağlamında da akran zorbalığı hakkında rehber öğretmenler aracılığıyla eğitimler vermeli ve konunun takipçisi olmalıdır.

5- Pansiyonlu ortaöğretim kurumları öğrencilerin okul türlerine göre akran zorbalığına kurban olma sıklık puanları ve ikili karşılaştırma sonuçlarına bakıldığında, zorbalığa en sık uğrayanların mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri olduğu görülmektedir. Bu noktada mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi yöneticileri özellikle zorbalığa kurban olan öğrencilerine fiziksel ve sözel zorbalık başta olmak üzere her türlü zorbalığa uğramamaları için kapsamlı bir program hazırlama, polis ve güvenlik güçlerinden yararlanma, teknolojik araçları zorbalığın önlenmesi adına kullanma gibi tedbirler almalıdırlar.

6- Öğrencilerin okul türlerine göre akran zorbalığı yapma sıklık puanları ve ikili karşılaştırmalara bakıldığında, zorbalığı en sık gerçekleştirenlerin mesleki ve teknik anadolu lisesi ve anadolu lisesi öğrencileri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte farklı okul türlerinde farklı zorbalıkların gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin her biri kendi okullarında akran zorbalığının teşhisini koymalı, nerede, ne zaman, kimler arasında, ne tür zorbalıkların olduğunu tespit etmeli ve her okulun kendine özgü koşullarına göre akran zorbalığıyla mücadele programı uygulamalıdır.

7- Elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerin akran zorbalığıyla ilgili farklı önemli noktaların altını çizerek tanımlamalar yaptıkları ancak zorbalığın önemli tüm bileşenlerini içeren tanımı yapmakta güçlük çektikleri ve herkesçe kabul gören, ortak bir tanıma ulaşamadığı görülmektedir. Bu nedenle okul

yöneticileri akran zorbalığını öncelikle içinde yaşadığımız dönemin şartlarına uygun, güncel, üzerinde herkesin birleştiği, kapsayıcı ve en doğru şekilde tanımlamalıdır.

8- Araştırmada elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerin çoğunlukla fiziksel ve sözel zorbalık türlerini ve az da olsa cinsel ve sanal zorbalık türlerini akran zorbalığı olarak gördükleri fakat zorbalığın dışlanma, söylenti yayma, eşyalara zarar verme gibi pek çok diğer türlerini akran zorbalığı olarak görmedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Yöneticiler sadece gözlenmesi ve müdahalesi kolay zorbalıklar değil bütün zorbalık türleri hakkında bilgilenmeli, normal davranışlarla zorbalığı ayırt edebilmeli ve bu sayede her türlü zorbalığa dair üzerine düşeni gerçekleştirmelidir.

9- Araştırma sonuçlarına göre çoğu pansiyonlu ortaöğretim kurumu yöneticisi akran zorbalığını sorun olarak görürken bazı yöneticiler ise akran zorbalığının kendi okullarında sorun olduğunu düşünmemektedir. Okul yöneticileri akran zorbalığını küçümsememeli, basit bir ergenlik problemi olarak görmemeli, okullarının zarar göreceği düşüncesiyle konuyu kapatmaya çalışmamalı ve farkında olmadıkları zorbalıkların olabileceğini unutmamalıdır.

10- Araştırmanın sonucunda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığının sıklığına dair farklı düşünceler belirtmişlerdir. Bu farklılıkların sebebi yöneticilere zorbalığın tam olarak yansımaması veya yöneticilerin farkındalığında eksiklikler olması olabilir. Bu nedenle pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri zorbalığın farkındalığı ve tespiti için daha fazla çaba göstermelidir.

11- Elde edilen sonuçlarda araştırmanın yapıldığı pansiyonlu ortaöğretim kurumlarının yöneticileri akran zorbalığının en fazla bahçede ve pansiyonda gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Daha sonra sırasıyla koridorda, sınıfta, kantinde, yemekhanede yemek sırasında, tuvalet giriş çıkışlarında, okul servisi, spor salonu ve okul yolunda akran zorbalığının olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda okul yöneticileri öğrencilerin toplu halde yaşadıkları başta pansiyon olmakla birlikte okulun her bölümünde nöbet tutan

öğretmenlerin yeterli sayıda olduğundan emin olmalıdır. Ayrıca okul yöneticileri öğretmenler ve diğer personelle uyum halinde, koordineli çalışmalıdır.

12- Araştırmada elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerin çoğunluğu akran zorbalığına tanık olduklarını ifade ederken yöneticilerin bazıları kendi okullarında herhangi bir akran zorbalığına “tanık olmadıklarını” belirtmiştir. Akran zorbalığına tanık olabilmek için yöneticilerin yirmi dört saat yaşamın sürdüğü pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrencilerle daha sık ilgilenmeleri, onlarla zaman geçirmeleri ve onların güvenlerini kazanmaları gerekmektedir.

13- Araştırmanın sonucunda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığının sebeplerini zorbaların ve kurbanların sebepleri olarak ikiye ayırmışlardır. Yöneticilere göre zorbaların bu davranışı sergilemesinin sebebi kişisel, ailesel ve çevresel faktörlere dayanmaktadır. Kurbanların sebepleri de yine ailesel ve kişisel faktörlere dayanmaktadır. Yöneticiler, zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçiren öğrencilerin zorbalık yapmalarında ve zorbalığa kurban olmalarında başta kendileri olmakla birlikte okuldaki bütün yetkililerin de sorumluluğunun olabileceğini unutmamalıdır.

14- Araştırmanın sonucunda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığına yönelik pek çok önlem aldıklarını ifade etmektedirler. Bu önlemler arasında pansiyonlara yönelik yeterli çalışmaya rastlanamamıştır. Yöneticiler pansiyonlarda da akran zorbalığını önlemeye yönelik programlar uygulamalı, pansiyonların fiziki şartlarını düzeltmeye çalışmalı ve sosyal alanları daha kontrollü hale getirmelidir.

15- Elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri disiplin olaylarının sıklığını değerlendirirken yarısı akran zorbalığının kendilerine “çok az yansıdığı veya hiç yansımamış” diğer yarısı ise “yılda bir ile dört kez arasında yansıdığı” bildirmektedir. Yöneticilere disiplin olaylarının hiç yansımaması ya da az sayıda yansması öğrencilerle yöneticiler arasında güven eksikliğine bağlanabilir. Bu bağlamda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri öğrencilerle güven ilişkisi içeren, samimi ve sevgi dolu bir iletişim kurmalıdır.

16- Akran zorbalığıyla ilgili pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin çoğunluğu “hiç disiplin işlemi uygulamadıklarını” belirtmektedirler. Geri kalan yöneticiler ise “yılda bir iki, en fazla altı kişi veya dönemde beş kişi” ye disiplin işlemi uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda yöneticilerin disiplin cezası vermemeleri olumlu karşılandığından bu durum istikrarla devam ettirilmelidir. Okul yöneticileri ceza işlemi uygulamak yerine akran zorbalığı konusunda okulun kurallarını öğrenci, öğretmen ve diğer personelin görüşlerini de alarak sene başında belirlemelidir. Okul çapında geniş bir önleyici program uygulamalıdır.

17- Araştırmanın sonucunda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin akran zorbalığına karşı okul içi ve okul dışı çeşitli yöntem ve teknikler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen yöntemlerden biri de “disipline sevk etmek”dir. Yöneticiler öğrencileri disipline sevk etmek yerine onlarla ilgilenmeli, öğrencileri ikna edebilmeli, öğrencilerin yeteneklerini gösterebilecekleri sanatsal ve sportif etkinlikleri arttırmalıdır. Ayrıca takım çalışmalarıyla öğrenciler arasında dayanışma, yardımseverlik ve empati gibi duyguların gelişmesini sağlamalıdır.

18- Araştırmada elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığı yaşayan öğrencilere ilişkin “öğrencilerin kendi kendilerine güvenmesini sağlama”, “rehberlik öğretmeni ile öğrenciyi görüşürme”, “ailelere dönem başında seminer verme” gibi çok çeşitli çalışma ve etkinlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin araştırma sorularına verdikleri cevaplar doğrultusunda ise akran zorbalığının devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle yöneticilerin kurbanlara yönelik aldığı okul çapında genel önlemlerin yanı sıra kurban öğrencilerin yaşadığı zorbalığın özelinde daha farklı bireysel önlemler de alınmalıdır.

19- Elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticilerinin akran zorbalığı yaşatan öğrencilere ilişkin farklı düşünceleri ve bu öğrencilere yönelik yaptıkları çeşitli çalışmaların olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmaların arasında “öğrencilerle sözleşme imzalama ve öğrenciyi disipline verme” yöntemlerine de

rastlanmaktadır. Akran zorbalığının yapılmasında kişisel sebeplerin yanı sıra okul, aile, çevre, toplum, ekonomi, sağlık ve teknolojiye bağlı sebepler de olabilir. Yöneticiler zorbalarında aslında hayatlarının bir bölümünde çeşitli sebeplerle zorbalığa uğramış olabileceğini düşünerek zorbaları cezalandırmak yerine bu davranışın altında yatan sebepleri derinlemesine incelemelidirler.

20- Araştırmada elde edilen sonuçlarda pansiyonlu ortaöğretim kurumları yöneticileri akran zorbalığına yönelik okul içi ve okul dışı pek çok önlem önerisinde bulunmuştur. Bu öneriler çoğunlukla okul personeli ve velilere yöneliktir. Okul yöneticileri akran zorbalığı konusunda çevre, özel kurum / kuruluşlar, güvenlik güçleri ve yerel medyayla da iş birliğini arttırmalıdır. Yapılacak güzel çalışmaların paylaşılmasıyla pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında sürekli akran zorbalığı sorunları olduğuna dair medya algısını da değiştirmelidirler.

5.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1- Araştırma Kocaeli ili örneğinde gerçekleştirilmiştir. Ülkemizin farklı bölgeleri ya da şehirlerindeki pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığı karşılaştırmalı bir şekilde araştırılabilir.

2- Bu araştırma yalnızca pansiyonlu ortaöğretim kurumlarının pansiyonda kalan öğrencileriyle sınırlı tutulmuştur. Akran zorbalığına ilişkin bu araştırma pansiyonda kalan öğrenciler ile kendi evlerinde kalıp okula gidiş geliş yapanlar arasında karşılaştırmalı bir şekilde yapılabilir.

3- Araştırma pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında kalan öğrenciler ve okul yöneticileriyle sınırlı tutulmuştur. Pansiyonlarda nöbet tutan öğretmenlerin akran zorbalığı algıları hakkında araştırma yapılabilir.

4- Araştırma pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında kalan öğrenciler ve okul yöneticileriyle yapılmıştır. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarının branş öğretmenleri, rehber öğretmenleri, diğer çalışanları ve velileriyle akran zorbalığı hakkında araştırma yapılabilir.

5- Bu araştırmada pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında öğrenciler arasındaki akran zorbalığı araştırılmıştır. Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin öğrencilere ya da öğrencilerin öğretmenlere yaptıkları zorbalıklar araştırılabilir.

6- Pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında bilhassa fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma, eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık türlerine yönelik araştırmada yapılmıştır. Bu kurumlarında siber zorbalık ve yeni türeyen diğer akran zorbalığı türleri de araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (2009). *Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Psikolojik Belirtiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açıkgöz, T. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Okula Karşı Tutum (Kartepi İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akar Çevlik, P. (2013). *Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Tutumları ve Müdahale Stratejileri*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Akduman, G. G. (2010). 7-14 Yaş Grubu Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendi Çözüm Önerileri. *Kuramsal Eğitimbilim*,3(2), 13-26.
- Akgün, S. (2005). *Akran Zorbalığının Anne-Baba Tutumları ve Anne-Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksaray, S. (2011). Siber Zorbalık. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,20(2), 405-432.
- Alikasifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Uysal, Ö., & Kaymak, D. A. (2007). Bullying Behaviours and Psychosocial Health: Results from a Crosssectional Survey among High School Students in Istanbul, Turkey. *European Journal of Pediatrics*, 166, 1253-1260.
- Alper, S. İ. (2008). *İlköğretimde Zorbalık*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Amodei, N. & Scott, A. (2002). Psychologists Contribution to the Prevention of Youth Violence. *The Social Science Journal*, 39, 511-526.

- Ando, M., Asakura T. & Simons Morton, B. (2005). Psychosocial Influences on Physical, Verbal, and Indirect Bullying Among Japanese Early Adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 25(3), 268-297.
- Andreou, E. (2000). Bully/Victim Problems and Their Association With Psychological Constructs in 8- to 12-Year-Old Greek Schoolchildren. *Aggressive Behavior*, 26, 49-56.
- Andreou, T. E., McIntosh K., Ross, S. W. & Kahn, J. D. (2015). Critical Incidents in The Sustainability of School-Wide Positive Behavioral Interventions and Supports. *Journal of Special Education*, 49, 157-167.
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184.
- Arsenio, W. F. & Lemerise, E. A. (2001). Varieties of Childhood Bullying: Values, Emotion Processes, and Social Competence. *Social Development*, 10(1), 59-73.
- Arslan, F. (2007). *İşletmelerde Duygusal Zorbalık ve Ankara'da Bankacılık Sektöründe Duygusal Zorbalığın Varlığına İlişkin Bir Uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Akran Zorbalığını Önlemede Okul Hemşiresinin Rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 118-123.
- Astor, R. A., Meyer, H. A., Benbenishty, R., Marachi, R. & Rosemond, M. (2005). School Safety Interventions: Best Practices and Programs. *Children & Schools*, 27(1), 17-32.
- Aşıcı, H. ve Aslan, S. (2010). Ergenlerde Okul Zorbalığı ile Algılanan Benlik Belirginliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 467-485.

- Atalay, A. (2010). *Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı ile İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Ateş, A. D. ve Yagmurlu, B. (2010). Examining Victimization in Turkish Schools. *European Journal of Educational Studies*, 2(1), 31-37.
- Atış Akyol, N., Yıldız, C. ve Akman, B. (2018). Öğretmenlerin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşleri ve Zorbalıkla Baş Etme Stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459.
- Atik, G. (2006). *The Role of Locus of Control, Self-Esteem, Parenting Style, Loneliness, and Academic Achievement in Predicting Bullying Among Middle School Students*. Unpublished master's thesis, Middle East Technical University The Graduate School Of Social Science, Ankara, Turkey.
- Atlas, R. S. & Pepler, D. J. (1998). Observations of Bullying in the Classroom. *Journal of Educational Research*, 92(2), 86-99.
- Ayas, T. (2007). Okullarda Yaygın Sorun Şiddet ve Zorbalık. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 14, 16-19.
- Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568.
- Aypay, A., Durmuş, E. ve Aybek, E. C. (2016). Akran Zorbalığı, Okul Tükenmişliği ve Ebeveyn İzlemesi Arasındaki İlişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1389-1396.
- Basharpoor, S., Molawi, P., Barahmand, U. & Mousavi, S. (2013). The Relationship between Behavioral Activation/ Inhibition Systems (BAS/BIS) and Bullying/ Victimization Behaviors among Male Adolescents. *Iran J Psychiatry*, 8(3), 118-123.

- Başaran, İ.E. (2000). *Eğitim Yönetimi / Nitelikli Okul* (4. Baskı). Ankara: Feryal Matbaası.
- Bauer, N.S., Lozano, P. & Rivara, F.P. (2007) The Effectiveness of the Olweus Bullying Prevention Program in Public Middle Schools: A Controlled Trial. *Journal of Adolescent Health*, 40, 266–274.
- Birkett, M., Espelage, D. L. & Koenig, B. (2009). LGB and Questioning Students in Schools: The Moderating Effects of Homophobic Bullying and School Climate on Negative Outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(8), 989-1000.
- Bolayır, Y. (2011). *Ailesi Yanında ve Pansiyonda Kalan Öğrencilerin Eğitimde Başarı Durumlarının Karşılaştırılması (Sivas Kongre Lisesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bulgurcu, S. (2011). *İstanbul İlinde Bir İlköğretim Okulunda 6-8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Buluç, B. (2005). Televizyonlarda Yer Alan Şiddet İçeren Programların Okulda Şiddet Etkisi ve Şiddet Önleme Amacıyla Okul Yöneticilerinin Alabileceği Önlemler. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Dergisi*, 7(14), 44-73.
- Bulut, S. (2008). Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 23-38.
- Burdur Rehberlik Araştırma Merkezi. (2017). *Akran Zorbalığı*, http://burdurram.meb.k12.tr/icerikler/akran-zorbaligi-okul-bulteni_3616222.html adresinden 04.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Burnukara, P. ve Uçanok, Z. (2012). Okul Ortamı ve Sanal Ortamda Meydana Gelen Akran Zorbalığı Ne Ölçüde Örtüşüyor?. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 81-96.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cenkseven Önder, F. ve Sarı, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık ve Okul Yaşam Kalitesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 897-914.
- Cenkseven Önder, F. ve Yurtal, F. (2008). Zorba, Kurban ve Olumlu Özellikler Taşıyan Ergenlerin Aile Özelliklerinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3). 805-832.
- Cenkseven Önder F., Yurtal, F. ve Özsezer, S. B. (2016). Okullarda Zorbalığı Önleme ve Müdahale Etmeye Yönelik Yapılan Uygulamalar: Psikolojik Danışman Görüşleri. *International Journal of Social Science*, 52, 57-70.
- Cheraghi, A. ve Piskin, M. (2011). A Comparison of Peer Bullying among High School Students in Iran and Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 2510-2520.
- Clarke, V., Kitzinger, C. & Potter, J. (2004). Kids are Just Cruel Anyway': Lesbian and GayParents' Talk About Homophobic Bullying. *British Journal of Social Psychology*, 43, 531-550.
- Craig, W. M. & Pepler, D. J. (1995). Peer Processes in Bullying and Victimization: An Observational Study. *Exceptionality Education Canada*, 5(3-4), 81-95.
- Craig, W. M., Pepler, D. & Atlas, R. (2000). Observations of Bullying in the Playground and in the Classroom. *School Psychology International*, 21(1), 22-36.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (Third Edition), Los Angeles: SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (Çev. M. Bütün ve Selçuk Beşir Demir) Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Crothers, L. M. & Levinson E. M. (2004). Assessment of Bullying: A Review of Methods and Instruments. *Journal of Counseling and Development*, 82(4). 496-503.
- Çağırğan, Z. (2014). *Ergenlerde Akran Zorbalığı, Psikolojik Belirtileri ve Zorbalıkla Baş Etme Tutumlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır, N. (2017). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer Y., Kurt T. ve Kandemir M. (2009), Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15(60), 555-576.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde Akran Zorbalığı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çayırdağ, N. (2006), *İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algulayışları ile Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Baş etme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D. ve Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 151-158.
- Çınkır, Ş. ve Karaman Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236-253.
- Çınkır, Ş. (2006). Okullarda Zorbalık: Türleri, Etkileri ve Önleme Stratejileri. *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Sempozyumu*. 28-31 Mart. İstanbul: MEB-UNİCEF.

- Çitemel, N. (2014). *Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Akran Zorbalığına Etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim Okul Yöneticilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Görüşleri ve Şiddetle Başa Çıkma Yöntemleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(1), 37-64.
- Demir, A. (2012). *Akran Zorbalığına Karışan ve Karışmayan İlköğretim Öğrencilerinin Utanç ve Suçluluk Duygularının ve Adil Dünya İnançlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demircan, B. (2017). *12-15 Yaş Arası Ergenlerde İstismar ve İhmal ile Akran Zorbalığı ve Benlik Algısı Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, H.S. (2014). *Gölbaşı Ortaöğretim Kurumları Pansiyonlarında Kalan Öğrencilerin Hizmet Kalitesi Algı Düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- De Wet, C. (2010). Victims of Educator-Targeted Bullying: A Qualitative Study. *South African Journal of Education*, 30, 189-201.
- De Wet, C. & Jacobs, L. (2013). South African Educators' Understanding of Bullying. *Journal of Psychology in Africa*, 23(2), 339-344
- Dölek, N. (2002). *Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Modeli*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmezer, T., Gümüş, A. ve Tümkaya, S. (2006). Kötü Muamele ve Etkileri, *1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Şiddete Yönelik Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*. 28-31 Mart, İstanbul, 180-200.

- Duman Tanrıverdi, Ö. (2017). *Ordu İli Akkuş İlçesinde Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Avrasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Dyrli, O. E. (2003). *Big Brother 24/7: Webcams May Help Reduce Violence but also Raise Privacy Issues*, <https://www.districtadministration.com/article/big-brother-247> adresinden 04/08/2018 tarihinde alınmıştır.
- Ekşisu, M. (2009). *Liseli Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri İle Aile İşlevleri ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergün, D. (2011). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ortaöğretim 6., 7., ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Yaygınlığı ve Risk Faktörlerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Ergün, N. (2015). *Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere göre Akran Zorbalığının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek ve Siber Mağduriyet: Yapısal Eşitlik Modeliyle Bir İnceleme. *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 27, 1-15.
- Ertan, D. (2012). *Akran Zorbalığında Aileye ve Okula İlişkin Risk ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Espelage, D. L. (2014) Ecological Theory: Preventing Youth Bullying, Aggression, and Victimization. *Theory Into Practice*, 53(4), 257-264.
- Frisen, A., Jonsson, A. K. & Persson, C. (2007). Adolescents' Perception of Bullying: Who is the Victim? Who is the Bully? What Can Be Done to Stop Bullying?. *Adolescence*, 42(168), 749-761.

- Furniss, C. (2000), Bullying in Schools: It's Not a Crime- Is It?. *Education and The Law*, 12(1), 9-29.
- Genç, G. (2007). *Genel Liselerde Akran Zorbalığı ve Yönetimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Genç, G. (2009). Okul Çocuklarının Zorbalık Davranışlarını Beslemede Aile ve Kültürün Rolü: Okul Müdürleri ve Rehber Öğretmenlerin Görüşleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(3), 1123-1135.
- Gök, F. (2017). *Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığına Maruz Kalma: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Anne-Babaya Duygusal Erişilebilirlik*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gökler, R. (2007). *İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Gültekin, Z. (2003). *Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çabası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüşler Başaran, A. (2014). *Rize İli Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Zorbalığı Önleme Eğitimi Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Güner, F. (2009). *İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinden Akran Zorbalığı Zorba ve Kurbanlarının Okul Başarı Düzeyleri ve Sosyometrik Statülerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

- Gürsoy, E.C. (2010). *Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere ve Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, F. (2015). *Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Yapmaları İle Zorbalığa Maruz Kalmalarının, Cinsiyet, Anne-Baba Eğitimi, Sosyoekonomik Düzey ve Empati Eğilimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Hanish, L. D. & Guerra, N. G. (2002). A Longitudinal Analysis of Patterns of Adjustment Following Peer Victimization. *Development and Psychopathology*, 14, 69-89.
- Hawker, D. S. J. & Michael J. B. (2000) Twenty Years' Research on Peer Victimization and Psychosocial Maladjustment: A Meta-Analytic Review Of Cross-Sectional Studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455.
- Hawkins, D. L., Pepler, D. J. & Craig, W. M. (2001). Naturalistic Observations of Peer Interventions in Bullying. *Social Development*, 10(4), 512-527.
- Hazler, R. J., Miller, D. M., Carney, J. V. & Green, S. (2001). Adult Recognition of School Bullying Situations. *Educational Research*, 43(2), 133-146.
- Hemşirelik Kanunu. (2011). T.C. Resmi Gazete, 27210, 19 Nisan 2011.
- Hilooğlu, S. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hilooğlu, S. ve Cenkseven Önder, F. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Zorbalığı Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü. *İlköğretim Online*, 9(3), 1159-1173.
- Hoşgörür, V. ve Orhan, A. (2017). Okulda Zorbalık ve Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesinin Yönetimi (Muğla Merkez İlçe Örneği). *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(24), 859-880.

- Horzum, M. B. ve Ayas, T. (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Düzeylerinin Okul Türü ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 10(20), 139-159.
- Işık, H. (2009). Okul Güvenliğinin Boyutlarına İlişkin Kavramsal Bir Analiz. *İlköğretmen Dergisi*, 25, 26-31.
- Ivankova, N. V., Cresswell, J. W. & Stick, S. L. (2006). Using Mixed-Methods Sequential Explanatory Design: From Theory to Practice. *Field Methods*, 18(1), 3-20.
- İlhan Alper, S. (2008). *İlköğretimde Zorbalık*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Jarrett, O. S. (2001). Play During Recess and The Effect of Recess on Classroom Behavior. *Play, Policy & Practice Connections*, 6(1), 11-17.
- Juvonen, J., Graham, S., & Schuster, M. A. (2003). Bullying among Young Adolescents: The Strong, The Weak, and The Troubled. *Pediatrics*, 112(6), 1231-1237.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanlar* (10. Basım). İstanbul: Sosyal Psikoloji Dizisi:1 Evrim Yayınevi.
- Kandemir, M. ve Özbay, Y. (2009). Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosfer ile Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi. *İlköğretim Online*, 8(2), 322-333.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kara, H. ve Kaçar, M. (2017). Akran Zorbalığı ve Toplumsal Önemi: İki Olgu Sunumu. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 114-118.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Çınkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish High School Students. *Child Abuse and Neglect*, 30, 193-204.

- Karataş, H. (2011). *İlköğretim Okullarında Zorbalığa Yönelik Geliştirilen Programın Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karataş, S. ve Atıcı, M. (2014). Sınavla Öğrenci Alan Ortaöğretim Okullarının Pansiyonunda Kalan Öğrencilerin Pansiyonla İlgili Görüşleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 167-177.
- Karataş, Z. B. (2002). *Anne-Baba Saldırganlığı ile Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenler ve Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Yönelik Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539-562.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığın Nedenleri ile İlgili Algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 25-48.
- Kavşut, F. (2009). *Ergenlerde Akran Zorbalığı ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kennedy, T. D., Russom, A. G. & Kevorkian, M. M. (2012). Teacher and Administrator Perceptions of Bullying in Schools. *International Journal of Education Policy & Leadership*, 7(5), 1-12.
- Keskin, T. (2010). *İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kırhan, T. (2009). *Bir Okul Müdürünün Yönetim ve Liderlik Anlayışının Değerlendirilmesi -Örnek Olay İncelemesi-*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Kocaeli ARGE. (2017). Kocaeli Pansiyonlu Okul Listesi, <http://kocaeliarge.meb.gov.tr/> Adresinden 09.10.2017 Tarihinde Alınmıştır.
- Kocaeli MEM. (2017). Rehberlik Hizmetleri Yıllık Çerçeve Planı Kapsamında 2017-2018 Hedefleri, <https://kocaeli.meb.gov.tr/www/rehberlik-hizmetleri-yillik-cerceve-plani-kapsaminda-2017-2018-hedefleri/icerik/820> adresinden 14.10.2017 tarihinde alınmıştır.
- Kocaşahan, N. (2012). Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sanal Zorbalık. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kocatürk, M. (2014). Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, Z. (2006). Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, M. (2007). Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 167-179.
- Kowalski, R.M. ve Limber, S.P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *The journal of adolescent health: official publication of the society for Adolescent Medicine*, 41(6), 22-30.

- Kristensen, S. M. and Smith, P. K. (2003). The Use of Coping Strategies by Danish Children Classed as Bullies, Victims, Bully/Victims, and not Involved, in Response to Different (hypothetical) Types of Bullying. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44, 479-488
- Kurul Tural, N. (2006). *Okul Kültürü İçinde Şiddet Bir Toplumsal Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları, 237-239.
- Kutlu, F. ve Aydın, G. (2010). Akran Zorbalığı Ölçek Geliştirme Ön Çalışması: Kendini Bildirim Formu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 1-12.
- Lee, H. (2005). Behavioral Strategies For Dealing with Flaming in an Online Form. *The Sociological Quarterly*, 45, 385-403.
- Lee, E. (2009). The Relationship of Aggression and Bullying to Social Preference: Differences in Gender and Types of Aggression. *International Journal of Behavioral Development*, 33(4), 323-330.
- Li, Q. (2008a). A Cross-Cultural Comparison of Adolescents' Experience Related to Cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-234.
- Li, Q. (2008b). Bullying, School Violence and More: A Research Model. *International Electronic Journal for Leadership in Learning*, 12(19).
- Lumsden, L. (2002). Preventing Bullying. *Eric Digest*, 155, 1-7.
- Macar, F. (2013). *Genç Ergenlerde Obezite, Akran Zorbalığı ve Algılanan Sosyal Desteğin Benlik Saygısıyla İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mahiroğlu, A. ve Buluç, B. (2003). Ortaöğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 81-93.
- MEB. (2006). *Eğitim ortamında şiddetin önlenmesi ve azaltılması strateji ve eylem planı* (2006-2011+), Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü.

- MEB. (2017). *Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği*, http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/28111848_yzc.pdf adresinden 29.07.2018 tarihinde alınmıştır.
- Merriam, S. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber*. (Çev. S. Turan) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Metin Aslan, Ö. (2013). *Anaokuluna Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları ve Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2009). *Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı*, https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08113955_eitimortamlarndaiddetinnlenmesiveazaltlmasgenelgesi.pdf adresinden 01.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Mishna, F., Scarcello, I., Pepler, D. & Wiener, J. (2005). Teachers' Understanding of Bullying. *Canadian Journal of Education*, 28(4), 718-738.
- Mynard, H. & Joseph, S. (1997). Bully/Victim Problems and Their Association with Eysenck's Personality Dimensions in 8 to 13 Year-Olds. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 51-54.
- Mynard, H. & Joseph, S. (2000). Development of the Multidimensional Peer-Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26, 169-178.
- Nansel, T., Overpeck, M., Pilla, R., Ruan, W., Simons-Morton, B. & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285, 2094-2100.

- Nation, M., Vieno, A., Perkins, D. D. & Santinello, M. (2008). Bullying in School and Adolescent Sense of Empowerment: An Analysis of Relationships with Parents, Friends and Teachers. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 18, 211-232.
- Norşenli, F. (2009). *Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenciler Arasında Yaşanan Şiddetin Türü, Yaşanma Sıklığı ve Nedenleri (Ankara İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oldenburg, B., Bosman, M. H. & Veenstra, R. (2016). Are Elementary School Teachers Prepared to Tackle Bullying? A Pilot Study. *School Psychology International*, 37, 64-72.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What we Know and What we Can Do*. Cambridge MA: Blackwell.
- Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying At School: Basic Facts and Effects of a Schoolbased Intervention Program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171-1190.
- Olweus, D. (1995). Bullying or Peer Abuse at School: Facts and interventions. *Current Directions in Psychological Science*, 4, 196-200.
- Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60(6), 12-17.
- Olweus, D. (2005). A Useful Evaluation Design, and Effects of the Olweus Bullying Prevention Program. *Sychology, Crime & Law*, 11(4), 389-402.
- Ortega, R. & Lera, M. J. (2000). The Seville Anti-bullying in School Project. *Aggressive Behavior*, 26(1), 113-123.
- Otrar, M. ve Ökte, A. (2014). Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri İle Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 135-144.
- Ögel, K., Tarı, I. ve Eke, C. Y. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları. No: 17.

- Öksüz, Y., Çevik, C. ve Kartal, A. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Rize İli Örneği). *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1911-1934.
- Özdiñer Aslan, S. (2008). *Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkinin Akran Zorbalığına Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özen, C. (2012). *Akran Zorbalığında Ergenlerin Nedenlere, Duygusal Tepkilere ve Baş Etme Yöntemlerine İlişkin Açıklamalarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, Y. ve Çiftçi, G. E. (2010). Düşük Sosyo Ekonomik Düzeydeki İlköğretim Okullarında Akran Zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576-586.
- Öztabak, O. (2015). *Okul Yöneticisi Seçme Atama ve Yetiştirme Sürecine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri (Uşak İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Pehlivan, M. (2008). *İstanbul İli Kadıköy İlçesi Liselerindeki Okul İçi Şiddet Algısı ve Şiddete Karşı Alınan Önlemler İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pekel Uludağlı, N. ve Uçanok, Z. (2005). Akran Zorbalığı Gruplarında Yalnızlık ve Akademik Başarı ile Sosyometrik Statüye Göre Zorba/Kurban Davranış Türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Pelendecioğlu, B. (2011). *Lise Öğrencilerinde Zorbalık Olgusunun Okul Yaşam Kalitesi ve Empati Değişkenleri Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Pellegrini, A. D. (1998). Bullies and Victims in School: A Review and Call for Research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(2), 165-176.

- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, Victimization, and Sexual Harassment During the Transition to Middle School. *Educational Psychologist*, 37(3), 151-163.
- Pepler, D. J. (2006). Bullying Interventions: A Binocular Perspective. *Journal of the Canadian Academy of Child Adolescent Psychiatry*, 15(1), 16-20.
- Perren, S. (2000). *Kindergarten Children Involved in Bullying: Social Behavior, Peer Relationships, and Social Status*. Unpublished doctoral thesis, Universität Bern, Selbstverlag, Basel.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531-562.
- Pişkin, Metin. (2003). Okullarımızda yaygın bir sorun: Akran zorbalığı. *Yedinci Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildirileri*. 09-11 Temmuz. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Pişkin, Metin. ve Ayas, Tuncay. (2005). Zorba ve Kurban Öğrencilerin Utangaçlık, İçedönüklük, Dışadönüklük ve Özsaygı Değişkenleri Bakımından İncelenmesi. *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. 21-23 Eylül. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Pişkin, M. (2006). Zorbalığa Karşı Yanlış Algı, İnanç ve Düşünceler. *Öğretmen Dünyası*, 27(317), 13-15.
- Pişkin, M., Öğülmüş, S. ve Boysan, M. (2011). Güvenli Okul Ortamı Oluşturma Öğretmen ve Yönetici Kitabı https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/05104357_4_GYvenli_Okul.pdf adresinden 04.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Pişkin, Metin. ve Ayas, Tuncay. (2007). Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunun Geliştirilmesi. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. 17-19 Ekim. Çeşme: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Pişkin, M. ve Ayas, T. (2011). Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk Formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1-12.
- Reid, P., Monsen, J. & Rivers, I. (2004). Psychology's Contribution to Understanding and Managing Bullying within Schools. *Educational Psychology in Practice*, 20(3), 241-258.
- Rigby, K. (1997). Attitudes and Beliefs about Bullying among Australian School Children. *Irish Journal of Psychology*, 18(2), 202-220.
- Rigby, K. & Slee, P. T. (1991). Dimensions of Interpersonal Relation among Australian Children and Implications for Psychological Well-Being. *The Journal of Social Psychology*, 733(1), 33-4.
- Rigby, K. (2002). *New Perspectives on Bullying*. London: Jessica Kingsley.
- Rigby, K. 2003. Consequences of Bullying in Schools. *Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9), 583-590.
- Rigby, K. (2004). Addressing Bullying in Schools Theoretical Perspectives and Their Implications. *School Psychology International*, 25(3), 287-300.
- Rigby, K. (2005). Why Do Some Children Bully at School? The Contributions of Negative Attitudes Towards Victims and the Perceived Expectations of Friends, Parents and Teachers. *School Psychology International*, 26(2), 147-161.
- Rigby, K. & Slee, P. T. (1991). Bullying among Australian School Children: Reported Behavior and Attitudes Towards Victims. *Journal of Social Psychology*, 131, 615-627.
- Roffey, S. (2000). Addressing Bully in Schools: Organisational Factors From Policy to Practice. *Educational and Child Psychology*, 17(1), 6-19.
- Salmivalli, C. (2001). Peer-led Intervention Campaign Against School Bullying: Who Considered It Useful, Who Benefited?, *Educational Research*, 43(3), 263-278.

- Salmivalli, C., Lagerspetz, K. M. J., Björkqvist, K., Österman, K. & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a Group Process: Participant Roles and Their Relations to Social Status within the Group. *Aggressive Behavior*, 22, 1-15.
- Salmivalli, C., Huttunen, A., & Lagerspetz, K. M. J. (1997). Peer Networks and Bullying in Schools. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38(2), 305-312.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L. & Lagerspetz, K. (1999). Self-Evaluated Self-Esteem, Peer-Evaluated Self-Esteem, and Defensive Egotism as Predictors of Adolescents' Participation in Bullying Situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1268-1278.
- Sardoğan, M. E. ve Kaygusuz, C. (2006) Anti Sosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin Duygusal Zekâ Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1), 85-102.
- Satan, A. (2006). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenleri ile İlişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Satan, A. (2011). Ergenlerde Akran Baskısı Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (34), 183-194.
- Seçer, İ. (2014). *Akran Zorbalığına Uğrayan Ergenlerin Mağduriyet Algılamaları Ve Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerine Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Seçer, İ. (2015). Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejileri Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *KKEFD*, 30, 85-105.

- Siyez, D. M. & Kaya, A. (2011). Akran Zorbalığı Gruplarında Empatik Eğilim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23-43.
- Smith, P. K. (1991). The Silent Nigtmare: Bullying and Victimization in School Peer Groups. *The Psychologist*, 4, 243-248.
- Smith, P. K., Madsen, K. & Moody, J. (1999). What Causes the Age Decline in Reports of Being Bullied at School? Towards a Developmental Analysis of Risks of Being Bullied. *Educational Research*, 41(3), 267-285.
- Solberg, M. O. & Olweus, D. (2003). Prevalence Estimation of School Bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 29, 239-268.
- Sönmezay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Stevens, G.W., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C., Vollebergh, W.A.M. & Crijnen, A. A. M. (2003). Parent, Teacher and Self-reported Problem Behavior in The Netherlands: Comparing Moroccan Immigrant with Dutch and with Turkish Immigrant Children and Adolescents. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 38, 576-85.
- Sutton, J. & Smith, P. K. (1999). Bullying As a Group Process: An Adaptation of the Participant Role Approach. *Aggressive Behaviour*, 15(2), 97-111.
- Şirvanlı Özen, D. (2006). Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 77-94.
- Tekin, M. (2006). Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalmaları İle İlgili Tutum ve Görüşleri. *I. Şiddet ve Okul: Okul Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*. 13-15 Eylül, Adana.

- Terzi, Ş. (2007). Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(12), 73-82.
- Tezcan, T. (2015). Liseli Gençler ve Akran Zorbalığı: İstanbul Örneği (1. Baskı). İstanbul: Genç Hayat Yayınları.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşleri. *Akademik Bakış Dergisi*, 40, 1-18.
- Tıprıdamaz Sipahi, H. (2008). *İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Topçu, Ç. (2008). The Relationship of Cyber Bullying to Empathy, Gender, Traditional Bullying, Internet Use and Adult Monitoring. Unpublished master's thesis, Middle East Technical University The Graduate School of Social Science, Ankara, Turkey.
- Totan, T. (2007). Okulda Akran Zorbalığını Önlemede Eğitimcilere ve Ebeveynlere Öneriler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 191-200.
- Totan, T. ve Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53-68.
- Tura, G. (2008). *Akran Zorbalığına Maruz Kalmayı Yordayan Özellikler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tural Hesapçıoğlu, S. ve Yeşilova, H. (2015). Lise Öğrencilerinin Zorbalığa ve Zorbalara İlişkin Duyguları, Düşünceleri ve Tutumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 284-293.
- Tuzcuoğlu, S. ve Tuzcuoğlu, N. (2005). *Davranış Bozukluğu Gösteren Çocukları Tanıma ve Anlama* (1. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Türnüklü, A. (2000). Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543-559.
- Türnüklü, A. (2007). Liselerde Öğrenci Çatışmaları, Nedenleri, Çözüm Stratejileri ve Taktikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 49, 129-166.
- Uçar, G. (2015). *İş Yerinde Psikolojik Taciz, Akran Zorbalığı ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Unnever, J. D. & Cornell, D. G. (2004). Middle School Victims of Bullying: Who Reports Being Bullied?. *Aggressive Behavior*, 30, 373-388.
- Uysal, H. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Görülen Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2012). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Uysal, İ. (2016). *Pansiyonlu Okullardaki Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Başarılarına Etkisi*. Yayımlanmamış tezsiz yüksek lisans projesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Ünalı, E. (2017). *Anne Babası Boşanmış Çocuklarda Algılanan Anne Baba Tutumlarının Akran Zorbalığı Davranışı İle İlişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ünalı, M. (2010). *Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba, Kurban Olma Durumlarına Göre Şiddete Yönelik Tutumlarının ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Wang, J., Iannotti, R. J. & Nansel, T. R. (2009). School Bullying Among Adolescents in the United States: Physical, Verbal, Relational, and Cyber. *Journal of Adolescent Health* 45, 368-375.

- West, A. & Salmon, G. (2000). Bullying and Depression: A Case Report. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 4(1), 73-75.
- Wolke, D., Woods, S., Bloomfield, L. & Karstadt, L. (2000). The Association between Direct and Relational Bullying and Behaviour Problems among Primary School Children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 989-1002.
- Woods, S. & Wolke, D. (2003). Direct and Relational Bullying among Primary School Children and Academic Achievement. *Journal of School Psychology*, 42, 135-155.
- Woods, S. & Wolke, D. (2004). Direct and Relational Bullying Among Primary School Children and Academic Achievement. *Journal of School Psychology*, 42, 135-155.
- Yalçın, İ. (2007). Ailelerinden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 209-220.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., Bayraktar, B. ve Çolak, T. S. (2010). Öğrencilerin Güdülenme Düzeyinde Etkili Bir Faktör: Okul Zorbalığı. *Akademik Bakış Dergisi*, 20, 1-17.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). *Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yavuz, N. (2009). *İlköğretim 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kocaeli İli Gebze İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, R. (2012). Akran zorbalığı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 39-51.
- Yılmaz, H. (2011). Cyberbullying in Turkish Middle Schools: An Exploratory Study. *School Psychology International*, 32(6), 645-654.

- Yurdakul, E. (2016). *Aile Hekimlerinin ve Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hekimlerinin, Çocuklarda Akran Zorbalığı Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Araştırılması*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Yurdakul, İ. H. ve Soyuçok, M. (2016). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Şiddet Gören Öğrencilere Yönelik Alınacak Önlemlere ve Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüş ve Düşünceleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 8(2), 285-307.
- Yurtal, F. (2006). İlköğretim Okullarında Zorbalığın İncelenmesi. *I. Şiddet ve Okul Sempozyumu*. 28-31 Mart. İstanbul: MEB-UNICEF.
- Yurtal, F. ve Cenkseven, F. (2007). İlköğretim Okullarında Zorbalığın Yaygınlığı ve Doğası. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 1-13.
- Yurttaş, A. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Kadıköy İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zaklama, C. (2003). *The Bullying Spectrum in Grade Schools: Parents, Teachers, Child Bullies and their Victims*. Unpublished master's thesis, McGill University the School of Social Work, Montreal, Canada.

EKLER

EK-1 Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda öğrenciler arasında zaman zaman gözlenen bir takım söz ve eylemler yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu söz ve eylemleri bazen tek başlarına bazen de arkadaşlarıyla birlikte yaparak kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı olarak **rahatsız** ederler. Sizden istenen bu söz ve eylemlerin size ne sıklıkla yapıldığını (**BANA YAPILDI**) ve bunları sizin ne sıklıkla yaptığınızı (**BEN YAPTIM**) ilgili maddenin karşısına işaretlemenizdir.

Sorulara lütfen **dürüst** cevap veriniz. Vereceğiniz cevaplar **gizli tutulacak** ve hiç kimseye gösterilmeyecektir. Hepinize şimdiden teşekkürler.

Sınıfınız:

Cinsiyetiniz:

		BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
		Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman	Hemen hemen her gün	Haftada en az 1 defa	Ayda 1 defa	Dönem boyunca 1 defa	Hiçbir zaman
1	El-kol şakası yaparak rahatsız etme										
2	Rahatsız etmek amacıyla sürekli olarak gıdıklama										
3	Saç ve kulak çekme										
4	Oturmak üzereyken altına rahatsız edici bir cisim koyma										
5	Kuyrukta zorla sırasını alma, önüne geçme										
6	Oyun oynarken sahayı ya da bir mekânı güç kullanarak terletmeye zorlama										
7	Çimdik atma, ısırma										
8	Kalem, toplu iğne vb. sivri cisimler ile saldırma										
9	İtme, dürtme, kolunu bükme, çelme takma, yere düşürme										
10	Zarar vermek ya da rahatsız etmek amacıyla üzerine bazı cisimler atma, fırlatma										
11	Kasıtlı olarak omuz atma, dirsek vurma, çarpma										
12	Sopa, çubuk, cetvel vb. cisimler ile vurma										

37	Para ya da eşyalarını çalma																		
38	Kalem, kitap, defter vb eşyalarını kasıtlı olarak yırtma, kırma, atma, yakma																		
39	Defter ya da kitaplarını karalama ya da üzerlerine kötü şeyler yazma																		
40	Kasıtlı olarak elbiselerini yırtma, yırtmaya çalışma, kirlenme																		
41	Baskıyla telefonuna kontür yükletme																		
42	Ödünç alınan para ya da eşyayı geri vermeme																		
43	Çanta ya da diğer eşyalarını izinsiz karıştırma																		
44	Cinselliği çağrıştıran beden ve yüz ifadelerini kullanma (dudağını yalama, göz süzme, el-kol hareketleri yapma vb.)																		
45	Yavru, fısıltı, yakışıklı diye laf atarak rahatsız etme																		
46	Birini onun isteği dışında cinsel amaçla öpme, dokunma ya da bunları yapmaya çalışma																		
47	Birinin giysilerini (etek, eşofman vb.) isteği dışında açarak rahatsızlık verme																		
48	Rahatsız edici cinsel içerikli fiziksel şakalar yapma																		
49	Cinsel içerikli isim takma (gay, lezbiyen, sapık vb.)																		
50	Rahatsız edici cinsel içerikli sözel şakalar yapma																		
51	İstemediği halde cinsel konuları konuşmaya zorlama.																		
52	Cinsel içerikli söylentiler çıkarma ve yayma																		
53	Tuvaletin duvar ya da kapısına, birinin adını kullanarak cinsel içerikli sözler yazma ya da resim yapma.																		

CEVAPLADIĞINIZ İÇİN HEPİNİZE TEŞEKKÜRLER

EK-2 Akran Zorbalığına Yönelik Okul Yöneticileri Görüşme Formu

Sayın Müdürüm / Müdür Yardımcım,

Bu görüşme, sizin okul yöneticisi olarak akran zorbalığına ilişkin davranışlarınızı belirlemeye yöneliktir. Araştırmanın uygun şekilde sonuçlanması için sizin yardımınız ve iş birliğiniz bizim için son derece önemlidir.

1. Sizce akran zorbalığı nedir? Ne tür davranışlar akran zorbalığına girer?
2. Okulunuzda akran zorbalığıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?
3. Okulunuzda akran zorbalığı ne sıklıkta yaşanmaktadır?
4. Okulunuzla alakalı akran zorbalıkları nerelerde gerçekleşmektedir?
5. Okulunuzda herhangi bir akran zorbalığına tanık oldunuz mu? Tanık olduysanız örnekleyebilir misiniz?
6. Sizce, akran zorbalığının sebepleri nelerdir? Zorbalık davranışını sergileyen ve zorbalık davranışına maruz kalanlar açısından baktığınızda bu rolleri sergilemelerinin sebepleri hakkında neler söylersiniz?
7. Okulunuzda yaşanabilecek akran zorbalığıyla ilgili ne tür önlemler alıyorsunuz? Aldınız?
8. Akran zorbalığıyla ilgili olarak ne sıklıkta disiplin olayı size yansıyor ve disiplin işlemi uyguladınız? Uyguluyorsunuz?
9. Okulunuzda yaşadığınız veya yaşanabilecek akran zorbalığıyla ilgili ne tür yöntem ve teknikler kullanıyorsunuz?
10. Okulunuzda akran zorbalığı yaşayan öğrencilere yönelik neler yaptınız, yapıyorsunuz ve onlar hakkında neler düşünüyorsunuz?
11. Okulunuzda akran zorbalığı yaşıtan öğrencilere yönelik neler yaptınız, yapıyorsunuz ve onlar hakkında neler düşünüyorsunuz?
12. Akran zorbalığı sorununun önlenmesi için önerileriniz nelerdir?

EK-3 Kocaeli Genelindeki Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumları ve Pansiyonda Kalan Öğrenci Sayıları Listesi

Sayı	İl	İlçe	Okul Adı	Pansiyonda kalan öğrenci sayısı		
				Erkek	Kız	Toplam
1	Kocaeli	Başiskele	Başiskele Şehit Ozan Özden Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	31	31
2	Kocaeli	Çayırova	15 Temmuz Şehitler Fen Lisesi	0	20	20
3	Kocaeli	Darıca	Şehit Hasan Kaya Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	45	45
4	Kocaeli	Derince	Şehit Osman Gazi Çetingöz Anadolu İmam Hatip Lisesi	45	0	45
5	Kocaeli	Gebze	Gebze Anadolu İmam Hatip Lisesi	39	0	39
6	Kocaeli	Gebze	Gebze Atatürk Anadolu Lisesi	66	57	123
7	Kocaeli	Gebze	Gebze STFA Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	18	0	18
8	Kocaeli	Gebze	Gebze Yücel Boru Fen Lisesi	42	45	87
9	Kocaeli	Gölcük	Gölcük Fen Lisesi	31	26	57
10	Kocaeli	Gölcük	Gölcük Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	52	52
11	Kocaeli	İzmit	İzmit Anadolu İmam Hatip Lisesi	58	0	58
12	Kocaeli	İzmit	Kocaeli Fen Lisesi	75	82	157
13	Kocaeli	İzmit	Mehmet Akif Ersoy Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	207	207
14	Kocaeli	İzmit	İzmit Necip Fazıl Kısakürek Anadolu İmam-Hatip Lisesi	105	0	105
15	Kocaeli	İzmit	Şehit Özcan Kan Fen Lisesi	0	54	54
16	Kocaeli	İzmit	Yunus Emre Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	52	52

17	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Anadolu İmam Hatip Lisesi	22	0	22
18	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	45	0	45
19	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Şehit Yavuz Sonat Güzel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	65	65
20	Kocaeli	Karamürsel	Karamürsel Anadolu İmam Hatip Lisesi	50	0	50
21	Kocaeli	Kartepe	Ali Fuat Başgil Sosyal Bilimler Lisesi	66	148	214
22	Kocaeli	Körfez	Körfez Fen Lisesi	24	38	62
Toplam				686	922	1608

EK-4 Anketlerin Uygulandığı Okullar ve Ankete Katılan Öğrenci Sayılarının Listesi

Sayı	İl	İlçe	Okul Adı	Ankete katılan öğrenci sayısı		
				Erkek	Kız	Toplam
1	Kocaeli	Gebze	Gebze Atatürk Anadolu Lisesi	66	57	123
2	Kocaeli	Kartepe	Ali Fuat Başgil Sosyal Bilimler Lisesi	57	89	146
3	Kocaeli	İzmit	Kocaeli Fen Lisesi	53	73	126
4	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	42	0	42
5	Kocaeli	Kandıra	Kandıra Şehit Yavuz Sonat Güzel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	0	52	52
6	Kocaeli	Karamürsel	Karamürsel Anadolu İmam Hatip Lisesi	32	0	32
7	Kocaeli	Gölcük	Gölcük Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	0	45	45
Toplam				250	316	566

EK-5 Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) Sonuçları

Tablo Ek 5.1. Kurban Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk) Sonuçları

Normallik Testi						
MADDELER	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	sd	p	Statistic	sd	p
KURBAN M1	,23	564	,00	,81	564	,00
KURBAN M2	,36	564	,00	,71	564	,00
KURBAN M3	,44	564	,00	,56	564	,00
KURBAN M4	,45	564	,00	,50	564	,00
KURBAN M5	,26	564	,00	,78	564	,00
KURBAN M6	,46	564	,00	,50	564	,00
KURBAN M7	,39	564	,00	,64	564	,00
KURBAN M8	,46	564	,00	,50	564	,00
KURBAN M9	,29	564	,00	,77	564	,00
KURBAN M10	,34	564	,00	,71	564	,00
KURBAN M11	,30	564	,00	,74	564	,00
KURBAN M12	,47	564	,00	,47	564	,00
KURBAN M13	,37	564	,00	,68	564	,00
KURBAN M14	,53	564	,00	,23	564	,00
KURBAN M15	,53	564	,00	,16	564	,00
KURBAN M16	,34	564	,00	,70	564	,00
KURBAN M17	,40	564	,00	,60	564	,00
KURBAN M18	,35	564	,00	,70	564	,00
KURBAN M19	,52	564	,00	,25	564	,00
KURBAN M20	,24	564	,00	,80	564	,00
KURBAN M21	,31	564	,00	,74	564	,00
KURBAN M22	,45	564	,00	,50	564	,00
KURBAN M23	,43	564	,00	,56	564	,00
KURBAN M24	,47	564	,00	,44	564	,00
KURBAN M25	,39	564	,00	,62	564	,00
KURBAN M26	,40	564	,00	,59	564	,00
KURBAN M27	,48	564	,00	,41	564	,00
KURBAN M28	,42	564	,00	,57	564	,00

KURBAN M29	,43	564	,00	,57	564	,00
KURBAN M30	,41	564	,00	,57	564	,00
KURBAN M31	,49	564	,00	,39	564	,00
KURBAN M32	,44	564	,00	,53	564	,00
KURBAN M33	,44	564	,00	,55	564	,00
KURBAN M34	,52	564	,00	,27	564	,00
KURBAN M35	,49	564	,00	,41	564	,00
KURBAN M36	,46	564	,00	,49	564	,00
KURBAN M37	,45	564	,00	,51	564	,00
KURBAN M38	,46	564	,00	,48	564	,00
KURBAN M39	,39	564	,00	,63	564	,00
KURBAN M40	,51	564	,00	,29	564	,00
KURBAN M41	,52	564	,00	,20	564	,00
KURBAN M42	,40	564	,00	,64	564	,00
KURBAN M43	,42	564	,00	,57	564	,00
KURBAN M44	,45	564	,00	,51	564	,00
KURBAN M45	,42	564	,00	,57	564	,00
KURBAN M46	,50	564	,00	,35	564	,00
KURBAN M47	,51	564	,00	,28	564	,00
KURBAN M48	,46	564	,00	,50	564	,00
KURBAN M49	,49	564	,00	,39	564	,00
KURBAN M50	,45	564	,00	,51	564	,00
KURBAN M51	,50	564	,00	,37	564	,00
KURBAN M52	,51	564	,00	,30	564	,00
KURBAN M53	,52	564	,00	,22	564	,00

Tablo Ek 5.2. Zorba Normallik Testi (Kolmogorov-Smirnovve Shapiro-Wilk) Sonuçları

Normalik Testi						
MADDELER	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	sd	p	Statisti c	sd	p
ZORBA M1	,27	564	,00	,79	564	,00
ZORBA M2	,39	564	,00	,66	564	,00
ZORBA M3	,46	564	,00	,50	564	,00
ZORBA M4	,48	564	,00	,43	564	,00
ZORBA M5	,36	564	,00	,68	564	,00
ZORBA M6	,49	564	,00	,42	564	,00
ZORBA M7	,43	564	,00	,56	564	,00
ZORBA M8	,49	564	,00	,42	564	,00
ZORBA M9	,33	564	,00	,73	564	,00
ZORBA M10	,39	564	,00	,63	564	,00
ZORBA M11	,35	564	,00	,69	564	,00
ZORBA M12	,49	564	,00	,39	564	,00
ZORBA M13	,37	564	,00	,67	564	,00
ZORBA M14	,53	564	,00	,20	564	,00
ZORBA M15	,52	564	,00	,18	564	,00
ZORBA M16	,44	564	,00	,54	564	,00
ZORBA M17	,40	564	,00	,60	564	,00
ZORBA M18	,38	564	,00	,65	564	,00
ZORBA M19	,52	564	,00	,18	564	,00
ZORBA M20	,30	564	,00	,75	564	,00
ZORBA M21	,39	564	,00	,61	564	,00
ZORBA M22	,47	564	,00	,46	564	,00
ZORBA M23	,48	564	,00	,41	564	,00
ZORBA M24	,50	564	,00	,33	564	,00
ZORBA M25	,41	564	,00	,58	564	,00
ZORBA M26	,42	564	,00	,55	564	,00
ZORBA M27	,51	564	,00	,30	564	,00
ZORBA M28	,50	564	,00	,33	564	,00
ZORBA M29	,51	564	,00	,31	564	,00

ZORBA M30	,51	564	,00	,27	564	,00
ZORBA M31	,52	564	,00	,25	564	,00
ZORBA M32	,51	564	,00	,33	564	,00
ZORBA M33	,51	564	,00	,30	564	,00
ZORBA M34	,53	564	,00	,22	564	,00
ZORBA M35	,50	564	,00	,36	564	,00
ZORBA M36	,47	564	,00	,47	564	,00
ZORBA M37	,53	564	,00	,19	564	,00
ZORBA M38	,49	564	,00	,37	564	,00
ZORBA M39	,43	564	,00	,56	564	,00
ZORBA M40	,52	564	,00	,24	564	,00
ZORBA M41	,53	564	,00	,18	564	,00
ZORBA M42	,50	564	,00	,36	564	,00
ZORBA M43	,49	564	,00	,39	564	,00
ZORBA M44	,50	564	,00	,36	564	,00
ZORBA M45	,47	564	,00	,46	564	,00
ZORBA M46	,52	564	,00	,25	564	,00
ZORBA M47	,53	564	,00	,20	564	,00
ZORBA M48	,50	564	,00	,36	564	,00
ZORBA M49	,48	564	,00	,41	564	,00
ZORBA M50	,49	564	,00	,38	564	,00
ZORBA M51	,52	564	,00	,26	564	,00
ZORBA M52	,52	564	,00	,22	564	,00
ZORBA M53	,52	564	,00	,15	564	,00

EK-6 Ölçek İzni Onay Belgesi

←
📁
⚠️
🗑️
📁
🏷️
Diğer ▾

20 ileti d

“Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” kullanma izin isteği Gelen Kutusu x 📄 🖨️ 📧

melih kalafat

Sayın Metin PİŞKİN Hocam, Kocaeli ili Gölcük ilçesi Çakabey Anadolu Lisesi'nd...

5 Eki (9 gün önce) ☆

Metin Piskin

Alıcı: bana ▾

📧 5 Eki (9 gün önce) ☆

↩️
▾

Selam Melih bey,
Ölçeği ve bu konudaki bazı yayınlarımı ekte gönderiyorum. Tez çalışmanızda kullanabilirsiniz. Başarı dilekleriyle.
Prof. Dr. Metin PİŞKİN

⋮

2017-10-05 11:37 GMT+03:00 melih kalafat <mlhkft@gmail.com>:
 Sayın Metin PİŞKİN Hocam,
 Kocaeli ili Gölcük ilçesi Çakabey Anadolu Lisesi'nde İngilizce Öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda Düzce Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisiyim. Danışman hocam Doç. Dr. Süleyman GÖKSOY'dur.
 Sayın Tuncay AYAS ile geliştirmiş olduğunuz “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu”nu pansiyonlu orta öğretim kurumları öğrencilerine yönelik yapmayı planladığım araştırmamda kullanmak ve ankete ilişkin çalışmalarınıza tezimde referans olarak yer vermek istiyorum.
 Konuyla ilgili izninizi istiyorum. Sizin vereceğiniz izin yeterli olur mu yoksa sayın Tuncay AYAS'tan da konuyla ilgili ayrıca izin istemeli miyim?
 Zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.
 İyi çalışmalar.
 Melih KALAFAT

EK-7 Araştırma İzni Onay Belgesi

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99332089/605.01/21147626
Konu: Araştırma İzni
(Melih KALAFAT)

08/12/2017

VALİLİK MAKAMINA
KOCAELİ

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans öğrencisi Melih KALAFAT'ın "Pansiyonlu Ortaöğretim Kurumlarında Akran Zorbalığı ve Yönetici Davranışları" konulu araştırma çalışmasını İlimiz pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında uygulama talebi, ilgili Üniversitenin 06/11/2017 tarih ve 24336 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçeninin söz konusu çalışmasına esas olmak üzere, ekte sunulan çalışmayı İlimiz pansiyonlu ortaöğretim kurumlarında uygulama talebi komisyonumuzca uygun görülmüş olup, İlçe Millî Eğitim Müdürü ükleri ve okul müdürlüklerinin denetim ve gözetiminde çalışmayı yapmaları Müdürlüğü nüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fehmi Rasim ÇELİK
Millî Eğitim Müdürü

CELUR
.../.../2017

Dursun BALABAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Güvenli Elektronik İmza:
Aslı ile Aynıdır.
18.12.2017

İbrahim TURAN
V.H.K.İ.